PALINGE
STELLATI POE
DOCTISSIMI,

Zodiacus vitæ:

HOC EST,

De hominis vita, studio, ac moribus optimè instituendis, Libri XII.

Opus mirè eruditum, planéque Philosophicum; ex collatione optimorum exemplarium emendatissimè in usum Studiosorum denuò excusum.

Cum Indice accuratissimo.

LONDINI,
Ex officina Societatis Stationariorum,
1639.
Cum Privilegio Regiæ

MDXCIX
1599

AD ILLVSTRISS. OMNIQVE LAVDE DIGNISSIMVM Ferrariæ Ducem, Herculem secundum, Marcelli Palingenii Stellati Præfatio.

Consuêrunt scriptores, tum antiqui tum recentiores, illustrissime atque invictissime dux Hercules, Eâ cen sa familiæ summum decus, splendor, & gloria, postquàm libros suos, imò liberos, quos ingenio suo pepererunt, ad calcem perduxêre, virum quempiam amplissima dignitate ac potestate conspicuum, quærere, cui labores suos dedicent, nuncupent, atq; commendent: ut ejus favore ac patrocinio manus, pestilentissimos invidorum spicula, criticorumque temeritatem non reformident: Quandoquidem in hac vitæ tragica comœdia contingere plerumque solet, ut ignavi homines voluptatibus addicti, eos contemnant quos virtute præstare vident. Divina tamen providentia hoc semper solet, ut, in tanto humanæ vitæ errore aliquis Princeps reperiatur, qui virtutem diligat, suoque patrocinio tueatur: ne studiosis viris præsidium desit, & locus ad quem confugere valeant. Cæterùm, ut antiquos reges atque imperatores silentio præteream, qui viros ingenio præcellentes amplexi sunt, tu unus es tempestate nostra, Dux excellentiss.

987343

ellentiss. cui Deus talem tribuit mentem, vt nil pulchrius, nil honestius, nil divinius virtute ipsa existimes: ideoque virtutem habentibus præstò esse consueviſti. Minimè mirum igitur videri debet, si ad Celsitudinem tuam confugi, libróſque meos tibi dedicare constituì. Nam quem alium patronum in tota Italiâ invenire possem, cui musæ cordi sint? qui carmen sibi oblatum aut intelligat, aut examine recto expendere sciat? O corruptissima tempora! Quid mihi cum principe, qui alienis oculis videt? ore loquitur alieno? illum volo qui per se possit curvum discernere recto: cui non ausint maligni homines dicere candida de nigris, & de candentibus atra. Talem igitur cùm te esse omnes prædicent, Dux illustrissime, audacter ad te profectus sum: eò maximè quòd Antonius Musa Brasavolus, vir singulari doctrina integritatéque conspicuus, qui Excellentiam tuam fidelissimè colit, mihi de te spem optimam attulit: quippe qui doctrinam, prudentiam, humanitatem, liberalitatémque tuam mirificè apud me commendavit. Cujus verbis tantum habeo fidei, quantum dici possit. Eo igitur suadente, opus nostrum, cui titulus est ZODIACVS VITAE, in duodecim libros digestum, multosque per annos elaboratum, Celsitudini tuæ donamus, dicamus nuncupamus: vt apud posteros nomen tuum clarum ac memorabile fiat. Sed quanquam longè pretiosiori munere dignus es, tamen hoc exiguum nostrum accipere tua Celsitudo ne dedignetur: magísque donantis animum, quàm donum ipsum aspicere velit. Spero tamen fore, si opus hoc tuis auspiciis semel in lucem ederit, ut apud viros bonos ac verè doctos laudem haud spernendam sit habiturum, præsertim apud posteros. Quandoquidem posteritas ipsa solet absque invidia judicare, juxta illud, Pascitur in vivis livor, post fata quiescit

quieſcit, Nónne ſua etiam ſæcula Mæonidem riſere. Accipe igitur, Dux illuſtriſſime, exiguum pauperis clientis munus: tuoque favore, quaſi Palladis ægide, ab invidorum maledictis defende. Si tamen in tanto opere aliquid fortè reperitur quod à noſtra religione aliquantùm diſſentire videatur, mihi minimè imputandum cenſeo. Nam dum aliquando de rebus philoſophicis loquor, aut eorum Philoſophorum opiniones refero, præſertim Platonicorum. Quæ ſi falſæ ſunt, non ego, ſed ipſi reprehendi debent: cùm mea ſit intentio, á Catholica fide nunquam declinare. Quocirca in omnibus quæ ſcripſi, orthodoxæ Eccleſiæ me humiliter ſubjicio, ejuſque cenſuram, ut virum Chriſtianum decet, libenter accipio. Vale Princeps optime: Dii te nobis diutiſſimè ſervent.

THOMAS SCAVRANVS AD LECTOREM

PRalia grādiloquo ſcribūt Mavortia verſu
Pugnacéſq; ſolent tollere ad aſtra viros,
Aut maſtos referunt alterno carmine caſus,
Aut Lyricis celebrant te Cytherea modis,
Multi atque egregii vates, Oenotria tellus
Quos tulit, aut Graii qualibet ora ſoli.
Hac via jam cunctis nota eſt, hac trita poetis
Materia, hanc omnis tractat ubique liber.
Sed pauci, hec nimium pauci, tentare ſeveras
Conantur docto carmine Pieridas:
Pauci audent veri cacas aperire latebras.
Quiſque jocos ſequitur, ſeria quiſque fugit.
Quā facile eſt chartas nugis implere canoris?
Quam facile in calamū fabula blanda venit?
Auſonios inter vates Lucretius unus,
Scrutator veri ſedulus ipſe fuit:
Abdita naturæ cupiens irrumpere clauſtra,
Et ſuperos acie mentis adire Deos.
Sæpe tamen recto deflexit tramite, & errat,
Deceptus dictis, ô Epicure, tuis.
At nunc Marcellus meliori numine ductus,
Vera magis, nec non utiliora canit.

De

De diis, deq; anima ostendit quid credere sit fas
Dum sequitur nostræ religionis iter,
Carmine complexus, Phœbo Musisq; secundis
Qua intra se, & qua extra maximus orbis
Vive igitur felix, Vates dignissime, donec (habet
Suspendet mundi pondera uterque polus
Tu Marcellus eris: nunquam tua fama peribit,
En tua laus nullo est interitura die.
Candide Lector habes divinum carmen, in illo
Invenies animi grata alimenta tui.
Quæ sint summa bona, & quo pacto ducere vi-
Conveniat, præsens hoc tibi pandit opus (tam
Hoc tibi dat sophiæ cœlestia munera, per qua
Te poteris summo conciliare Iovi:
Hoc tibi naturæ mysteria multa recludit:
Denique te doctum, te facit esse bonum.
Zodiacus vitæ, fertur: quia vita per ipsum,
Ducta nitet, seu Sol per sua signa meant.
Majoremq; vt Sol mundum, sic iste minorem
Illustrat, vegetat, ornat, alitq; liber.
Quem quicunq; Deo charus cupit esse, tenebit
Sæpe manu, & magna sedulitate leget.

HEINRICHVS PANTALEON BASILIENSIS AD Christianæ Iuventutis moderatores.

Hactenus inflatas nugas falsosq; poetas,
Gracia quos mẽdax, ethnica turba dedit
Legimus heu omnes, pueri, invenesq; senesq;,
In celebri cœtu, Christiadùmque scholis.
Ergo Marcellus virtutis culmina standens,
Vera modò nobis & meliora tulit.
Non hic Harpyias, Cyrces, vastosq; Cyclopes,
Non vanos superos, nomina ficta docet:
Sed quæ prudentum collegit turba Sophorũ,
Sublimes animos quæ super astra levant.
Quæ sunt summa bona, & venturæ gaudia vitæ,
Quæ nos sollicitos nocte diéq; tenent
Exposuit sanctè: credo illi adsistere Musas,
Ordine sic pulchro verba diserta canit.
Hunc igitur placuit nostro renovare labore,
Omnibus ut pateat gloria lausque Dei:
Vt pueri imberbes discant piadogmata primũ,
Catera post vatum dulcia scripta legant.
Vos ergo patres divinam quæso poesin
Tradite discipulis: præmia magna refert,
Alta sub incluso retinet mysteria sensu,
Omnibus Attalicas undiq; pandit opes.

MAR

MARCELLI PALINGENII STELLATI POETÆ,

Zodiaci vitæ,

LIBER PRIMVS.

ARIES.

MENS mea, neſcio quo jamdudum impulſa furore,
Ardet lauriferos Parnaſſi inviſere colles,
Rucáque Caſtaliæ Muſis celebrata canoris.
Cyrrha placet, ſemperque virens nemus. O ego quantas
Effugiam tenebras! Video ſurgentis Eoo
Luciferi radios, paulatim albeſcere cœlo. (fundo.
Livor abi, & Stygio procul hinc te abſconde profundo.
Vincit amor Muſæ, vincit Deus, ardua quamvis
Sit via, non metuit virtus invicta laborem.
Phœbe pater, vatúmque decus, da noſcere calles
Ambiguos, avidúmque reple ambroſiâ Aganippe
Lux tua monſtret iter, per quod penetralia templi
Ingrediar veneranda tui, & me ſubtrahe vulgo.
Non ego, quòd veniam novus ignotúſque ſacerdos,
Gratus ero fortaſſe minùs, ſi numine dextro
Excipies, blandóque ſinu, tu tollis ab imo,
Nobilitáſque viros, ſine te mortale peribit
Ingenium, vox rauceſcet, nil dulce ſonabit

Vana

Vana chelys: quòd si fueris mihi dexter, adibo
Sydera, spectabíque altos mensemihica divos.
Surge igitur mihi, quæso, favens Latoë: tuúmque
Tollere humo (nisi fata vetent) dignare clientem.
Et vos Castalides Nymphæ, si pectore puro
Limina vestra adii, si non contagia cæcæ
Luxuriæ juvenem potuêre avertere vestro
A cultu, nec me visit vesana libido,
Tradite me famæ, ne prorsus inutilis olim
Vixisse dî: videar, perecámque in funere totus.
Spes famæ solet ad virtutem impellere multos.
Tu vero Dux, Herculeo qui nomine gaudes,
Ausonios inter proceres celeberrime nostro
Tempore, & Estensis certissima gloria gentis,
Quem Parnassiacis Pallas nutrivit in antris,
Et sacro à teneris aluerunt lacte Camœnæ:
Vnde sibi sperant decus immortale futurum,
Cyrrhæásque iterum per te revirescere lauros:
Quanquá obstat Mavors, atq; invidus in sua quærit
Præmissis, aliísque modis te ducere castra,
Castra, ubi perpetuos merearis victor honores,
Et tua lauriferis decorentur signa triumphis:
Adsis, & placido vultu dignare poëtam
Aspicere, insolitas intentat áque volentem
Ire vias, vatum quas non ulla orbita signat
Hactenus, & timido optatum largire favorem.
Sic tua te incolumem videat Ferraria semper,
Donec post longæ fœlicia tempora vitæ,
Decedens terris, ad cœli sydera migres.
Illa dies olim veniet (modò stamina nobis
Longa trahat Lachesis) quũ te & tua facta canemus
Vberiùs, noménque tuum Gangetica tellus,
Et Tartessiaci resonabunt littora ponti:
Ibit Hyperboreas passim tua fama per urbes,
Et per me extremis Lybiæ noscēris in oris.

Tunc

Tunc ego majori Musarum peritus ex stro,
Omnibus ostendam quanto teneamur amore
Justitiæ, sit quanta tibi pietásque fidésque,
Quantùm consilio valeas, & fortibus armis,
Quàm sis munificus, quàm clemens: denique per me
Ingenium moresque tuos mirabitur orbis.
At nunc, ista tibi quæ tradimus accipe lætò
Interea vultu, & præsentibus annue cœptis.
Scribere fert animus multa & diversa, nec uno
Gurgite versari semper: quó flumina ducent
Ibimus, & nunc has, nunc illas nabimus undas:
Ardua nunc ponti, nunc littera tuta petemus.
Et quanquam interdum fretus ratione, latentes
Naturæ tentabo vias, atque abdita pandam:
Præcipuè tamen illa sequar quæcunque videntur
Prodesse, ac sanctos mortalibus addere mores,
Heu penitus (liceat verum mihi dicere) nostro
Extinctos ævo quo non obscœnius ullum
Aut fuit, aut post hac erit: & quæcunque nocentes
Languenti valeant animo detrudere morbos.
Non melior, non virginibus magis apta Camœnis
Materies, quàm quæ tractat de morbus, ulla est.
Hæc hominem reddit sanum, ingenióque valentem,
Sit quamvis hebes, & stolidi cognatus aselli,
Impius, & recti contemptor, turpiter & qui
Luxuriam sequitur, vel quem scelerata cupido
Sollicitat, cujusve premit præcordia dirum
Invidiæ virus: mendax, vafer, atque bibendi
Consultus, denùm vitio quocunque laborans,
Hac poterit sola perversæ crimina mentis
Exuere, atque viam vitæ reperire salubrem.
Efficit hæc claros homines, & honoribus aptos,
Qui sibimet, domuíque suæ, patriæque decenter
Consulere, ac dubiis rebus succurrere norint.
Non tantúm facies roseo niveó que colore

Mista placet, pulchrique oculi, pulchrique capilli,
Singulaque æthereas imitantia membra figuras:
Quantum compositi mores, & splendor honestæ
Mentis, quam vitio virtus secluſit ab omni.
Quid quòd justitiæ cultor, morúmque bonorum
Lætus agit, sperátque Deos sibi prosore semper?
Nec curat, si quis secreta in aure loquatur,
Nec trepidat Regis, vel judicis ora vocatus?
Contrà, qui malus est, formidat semper apertum
Ne fiat facinus, quod clàm commisit: & ictus
Fulmineos, tonitru audito, sibi conscius horret.
Si quid secum homines mussant, nunc dicitur eheu
De me, nunc recitant nostræ præconia culpæ.
Quid faciam? Iudex, vel Rex me accersit, adibon',
An potiùs fugiam miseræ discrimina vitæ?
Lege Deûm stabili semper metus angit iniquos.
Namq; malus, quanquam interdum gaudere videtur,
Æstuat ipse tamen, mediis ut Strongylos undis,
Ætnáve, quam fabricat flagrantia tela Pyracmon.
Num magis ergo canam mille oppugnata carinis
Pergama perjurum stultè miserata Sinonem?
Ogygiásue domus infausto Marte petitas?
An laudabo aliquem dictis mendacibus (ut pars
Magna solet vatum) & corvum Phœnica vocabo?
Num melius plumis Iunonia regna secantem
Dædalon, Icariósque ausus & fata gementem;
Mutatásq; Deûm, atq; hominum memorare figuras?
Et vacuas aures nugis mulcere canoris?
Num melius juvenum lascivos dicere amores?
Quodque nefas majus dictis temerare prophanis
Cœlicolas? quid enim dementia nostra veretur?
Concumbunt, rapiunt pueros, vitiántque puellas,
In cœlo est meretrix, in cœlo est turpis adulter.
Pro pudor! hæc pietas? hoc fas? hæc debita divis
Gratia, thura, foci, pecudes, altaria, laudes?

Quid

Quid non mentiri, vel quid non protinus audet
Fingere mortale ingenium, ut sibi major eundi
In præceps pateat via, liberiórque potestas
Peccandi detur, minus & peccata pudoris
In se contineant? O stulta, ô puerida cerne
Scriptorum turba Anticyris purganda duabus!
Ad vos hic sermo est, alios vexatis & ipsi,
Nec parcit cuiquam vestræ petulantia linguæ.
Quid mirum, si vos eadem quoq; fulmina tangunt?
Dicite, quid tantum noctésque diésque laborem
Fertis, duntaxat pro vobis? At nihil inde
Laudis habere licet, nam qui sua commoda solùm
Quærit, nec prodesse aliis curat; potiùs sed
Damna aliena malus ridet, dum quod sibi credit
Vtile perficiat, sævissima jure meretur
Bellua, non homo dici. Ergo sic scribere oportet,
Vt quicquam inde boni valeant haurire legentes,
Ne frustrà tempus sese triville querantur,
Fallaces nugas & inania monstra legendo.
Atqui scire opus est, triplex genus esse bonorum,
Vtile, delectans, majusque ambobus honestum.
Horum aliquod, vel plura ferat quodcunque poëma,
Sic tamen, vt metæ nunquam frangantur honesti.
Sed quibus est dignus titulis, qualíve corona,
Qui non vana modò, ac nullam præbentia frugem,
Verùm quæ potius vitam corrumpere, nec non
Insanis possint majorem adhibere furorem,
Affigit chartis, diræ monumenta relinquens
Luxuriæ & populis deliramenta futuris?
Heu quantos urget stimulos, & qualia nequam
Sermo animis aconita propinat. ab auribus audet
Improba vox, imas cordis penetrare latebras,
Ad scelus indefessa torpentia membra movere.
Dicet forte aliquis, delectant talia magnum
Sæpe virum, cujus, florente satellite in aula

Plu-

Plurimus est: & quem cernum jubet esse verendum
Copia, cui ridet modicè fortuna cerebri.
Quid tū? proinde licent, & sunt laudanda, quòd ipsis
Divitibus placeant? Non sic nam quilibet haud scit,
Quot bipedes aurum, quot purpura vestit asellos.
Sunt, ô sunt multi, Sidonia concha superbos
Quos facit, & Seres depexæ frondis honore
Obducunt, quorum digitis nitet aureus ingens
Annulus, & rubro collecta in littore gemma.
Hos tu jurares magnum superare Platonem
Ingenio, & sanctis non cedere moribus illi,
Quem solum cecinit Phœbi cortina beatum;
Nil tamen intus habet species hæc tanta: sed ipsos
Nomine non vano, ventrosos dixeris utres.
Magna voluptatem generat fortuna, voluptas
Stultitiam, & prorsus lumen rationis obumbrat.
Inde fit ut rarò sapiant. Tolerare laborem
Propter virtutem quis velit, si præmia desint?
Præmia quis quærit, nisi quem dura urget egestas?
Gaudia sectatur dives, dulcémque quietem:
Dumosos odit calles, clivósque viarum
Difficiles, per quas doctrinæ scandimus arcem.
Non possum tota non excandescere bile,
Quin ego devoveo versus, paritérque poetas,
Cùm video pueros, obscœna docente magistro
Carmina, pejores fieri, primúmque pudorem
Linquere paulatim, & sceleratos discere mores,
Vnde magis possit nativa augerier illis
Nequitia, & citiùs sub tartara delabantur.
Sed mihi non desunt solatia debita. nam cùm
Sentant, ut magnam possint acquirere laudem,
Magnam ignominiam pro laude, & dedecus ingens
Accipiunt: meritò, quis enim non judicet illos
Flagitio imbutos omni, talésque fuisse,
Qualia sunt chartis quæ mandavere nefandis?

Index est animi sermo, mos mosque fidelis
Haud dubiè vestis; quoniam quisque illa libenter
Et crebrò loquitur, quibus oblectatus: arator
De bobus, rastris, de vomere: navita narrat
De velis, remis, de restibus, atque cadis:
Miles equos memorat, gladios, hastilia, pugnas:
Sic obscœni homines plerumq; obscœna loquuntur.
Vos moneo, quorum est fidei commissa juventus,
Et quorum est teneras puerorum fingere mentes,
Ceu molles digito ceras: hæc scripta, priora
Deteriora, aliis incumbite & illa docete.
Arida quæ non sint, & non indigna relegi.
Historiæ placeant nostratis, ac peregrinæ:
His se civitati oblectent, has mente reponant:
Nectareos manant succos, (mihi credite) vitam
Instituunt, quæ sint fugienda sequenda q; monstrant.
Fabula non omnis spernenda est, sæpe legatur,
Vtile quid moneat puris Comœdia verbis.
Sunt etiam (fateor) compluria pœmata pravis
Haud temerata jocis: sed quæ gravitate virili
Procedunt, placidóque tegunt sub cortice mella.
Ista juvant, eadem pariter sine crimine prosunt:
Istis discipulos epulis educite vestros.
Firmior at postquàm vivendo accesserit ætas
Liberiùs poterunt lato discurrere campo,
Et quascunque volent, decerpere tutiùs herbas.
Est operæ pretium post hæc perpendere, majus
Verum opus, atque utrum potiori in sede locandum.
Quo probitas, an quo tantùm ipsa scientia crescit:
Præstet utrũ, esse bonũ, an doctum divina quidé res
Doctrina est: decorat mites, odítque superbos
Ipsa voluptatis refugit sommique clientes:
Nec nisi per longum tempus, multóque labore
Percipitur: regit hæc urbes: hæc arma ciere,
Hæc auferre potest: terras & sydera monstrat:

Mor-

Morborum expultrix: varias formare figuras,
Et numerare docet, fidibúsque apponere vocem:
Tecta Dei scandit, naturæ arcana recludit,
Qua sine nemo potest perfectus dicier. hæc nos
Dissimiles pecudum reddit, similésq; deorum.
Fit tamen exigui pretii, perdítque nitorem
Ipsa suum, quoties vitiorum fœcibus oblita
Induit informes vultus, ceu sordet Iaspis,
Impuro demersa luto: ceu Phœbus ab atra
Obductus nebula, vel cùm premit ora sororis.
Nec modò vilescit, sed fit quoq; noxia: quippe,
Si malus hanc habeat, poterit concessa furenti
Dicere tela, quibus valeat transfigere plures,
Bacchariq; magis. Quisquis sine crimine vitam
Ducere conatur, divina humanáque seruans
Iura, scelúsque cavens tanquam prævisa draconis
Guttura, quem stimulat pastus insana cupido,
Sit licet upilio, vel agaso, aut mulio, libros
Qui nullos penitus norit, pretiosus haberi,
Laudibus ac debet magnis ornarier: illum
Spernere non homines, non cœli numina possunt.
Quis, nisi mentis inops, virtutúmq; improbus hostis
Non amet, atq; illum laudet, qui sacra veretur,
Iustitiâmq; colit: cæco non vincitur auro,
Non aliena rapit, miseris succurrit, & arcet
Infames à se? aut humiles fovet, impia linguæ
Mordacis vitat contagia. lædere quenquam
Non gaudet, potius cunctis prodesse laborat?
Quódq; decus mirum est, in re quacunq; modestum
Ostendit sese? felix hic nempe, sed illum
Felicem magis esse reor, qui pollet utroque,
Qui probus atq; idem doctus: diademate talem
Quis dignum neget? hic aliis præcellit, ut aurum
Est orichalcho nobilis, vitróque pyropus.
Tu tamen invenies rarò peccare peritum.

Vel

Vel cautè, aut leviùs. rudibus vix ulla pudoris
Est ratio, atq; palàm vetitos labuntur in actus,
Irridétque sacras petulans inscita leges.
Vt cæcus nescit scrobibus divertere ab imis,
Impingúntq; pedem tenebrosa nocte vagantes,
Quum silet inferno recubans Proserpina lecto:
Sic mens quæ cæca est, sine lumine doctrinarum,
In quodcunq; nefas facili descendere lapsu
Non dubitat, nisi sit pœnæ compressa timore,
Nec quicquã quod non placeat sibi, judicat æquum.
Sæpe vicem tamen ipsa gerit natura magistri,
Inq; utero ingenium multis largitus: ut illi,
Quod schola non docuit, cœlesti munere discant.
Quid prohibet tales insontem ducere vitam?
Maxima ergo illi debetur gratia, cujus
Præstat utrumq; liber. Bifidi vos numina montis,
Quæ colui, quibus & reliquos devovimus annos,
Munera, si fas est, parvos tam magna rogare,
Tale mihi carmen quæso concedite: vel me
A pipere & scombris saltem defendite, nostros
Tardpedis nec Vulcani voret ira labores.
Hactenus hæc. Arietis qui nostra limina servat
Zodiaci, jam vult properanti cedere Tauro,
Méque novi finire jubet præludia cantûs.

LIBER SECVNDVS.
TAVRVS.

TRaxisti longam portu mea cymba quietem:
Iam tempus dare vela notis, & solvere funem.
Cessit hyems, cani æque nives de montibus altis
Distillant, viret omne solum, lapsáque reponit
Sylva comas, renovat dulces Philomela querelas,
Floribus ornatæ vestes per prata Napææ

Deducunt choreas, Dryades, Satyríque petulci
Carmina muſcoſis iterant laſciva ſub antris:
Aurea nunc volucer jaculatur tela Cupido,
Et juvenum placidis incendit pectora flammis.
Iam tutum vaſtos pelagi proſcindere campos:
Vnda ſilet, Zephyrus redit expectatus ab orbe
Occiduo: quid ſtulta times? eſt lucidus aër,
Atque ſuo curſum ſuadent Atlantides ortu.
Quid tibi contingat tranquilla per otia laudis?
Laurea deſidiæ præbetur nulla: potenti
Eſto animo, atque aude: audenti fortuna favorem
Sæpe tulit, pavidóſque vetat gaudere triumpho.
Vt video, terrent * fricta te monſtra canino
Sed turpe eſt, fœdis virtutem cedere monſtris.
Perge igitur, jam rumpe moras, altúmque petamus.
Rex ille omnipotens vaſto qui præſidet orbi,
Aurea qui ſolo moderatur ſidera nutu,
Tot voluit latas habitare animalia terras,
Tot pantum, & liquidis vitam ſervare ſub undis,
Orba ſuis ne tanta forent elementa colonis.
Ex his tantùm homini, quid ſit cognoſcere verum,
Quidq, decens, & poſſe loqui, conceſſit: at ore
Cætera ſunt muto, & tellurem cernua lambunt.
Hic ratione potens, validiſſima quæq; ſubegit:
Alipedes, tigres, iracundóſque leones.
Et quamvis diro ſint corpora plena veneno
Serpentum, tamen hunc metuunt, huic maxima cedit
Oceani moles, oris Balena ſupini.
Hoc ſine quid tellus eſſet? denſiſſima certè
Sentibus, & nullas ſegetes inculta crearet.
Hic leges, & quæ ſervantur legibus urbes,
Condidit: ornavit cœleſtia numina templis,
Repperit innumeras artes, imitantia fulmen
Tormenta, emiſſum quibus ignis turbine clauſi,
Per ſpatia effertur longè diſtantia plumbum:

* fricto

Quo

Quo pulsæ turres, & mœnia celsa trabuntur
In præceps: vastósque procul quicunque boatus
Accepit, dubius se audisse tonitrua credit.
Væ vobis superi, si talia fortè Gigantes
Olim Phlegræis habuissent fulmina campis.
Repperit & puppes, vetitum quibus ire per æquor
Posset, & extremum ventis famulantibus orbem
Quærere, quà Titan populos despectat Eoos,
Et Tartessiaca pronus quà mergitur unda,
Quà Cynosura nitet, & quà contrarius axis
Aspicit Antipodas, pendentes vertice; qui jam
Casuri, opponunt pedibus vestigia nostris.
Cùm tamen ingenio excellat mentisque vigore,
Vt credi possit divino ex semine natus,
Nescit adhuc, nec scire studet (res mira, nefàsque,
Et centum tauris, & larga cæde piandum)
Vivere quo pacto, vel quid vitare, sequive
Debeat: ô cæcis mortalia plena tenebris
Pectora, & ô mentes caligine circumseptas
Stultitiæ! incedunt deserta per avia: vix heu,
Vix paucis novisse datum, quo tendere tutum,
Quà sit iter, per quod vera & bona summa petantur.
Non docet hoc gemini nodosa scientia Iuris,
Non quæ Præonio sanat medicamine morbos,
Non Rhetor, non Grammaticus. Sapientia sola
Hoc aperit: fida hæc hominũ dux atq; magistra est:
Hanc mihi si dederit Deus, & subtegmina si non
Ante diem triplices truncabunt nostra sorores,
Ipse bonum summum quod sit, quî possit haberi,
Vt spero, expediã, quãquã hæc provincia magna est,
Principio summũ esse bonum pars maxima cernet,
Nummorum plenam bene semper habere crumenã,
Atque auri tantum, quantum vel Lydius amnis,
Vel Tagus, æquoreas splendens eructat in undas:
Iugera tot campi, quot crines vertice, longum

Possedisse agmen servorum, armenta, gregésque;
Quot non Trinacriis pavit Polyphemus in arvis,
Quot nec Aristæo fuerant, Tyrintheus & quot
Non Erythæis tulit à præsepibus Heros.
Pulchraque ut Alcinoi pomaria, & Hesperethusæ:
Nec non marmoreis miranda palatia crustis.
Hæc sunt quæ cupiunt omnes, quæ quisque requirit;
Quæ superos genitrix tenero petit anxia nato,
Supplicibus votis: his qui affluit, esse beatum,
Fœlicémque putat crassi dementia vulgi;
Sed nescit quanti lateant sub floribus hydri,
Quotque rosas inter spinæ nascentur acutæ.
Illum etenim, quisquis fieri vult dives, oportet
Nocte diéque animo diversas volvere curas,
Fortuna variante vices, nunc cogitat unum.
Nunc aliud, si fortè epulis accumbit, iniquæ
Morsus avaritiæ stimulat, vix ulla palato
Esca placet, properátque ingratas linquere mensas;
Abstrahit inde illum exigui spes dira lucelli,
Vix somnum capiunt nocturno tempore ocelli,
In latus, in faciem jacet, & quandoque supinus,
Versaturque thoro, haud aliter quàm saxea moles
Sisyphia revoluta manu. quid luce peracta
Gesserit, & quid sit redituro sole gerendum
Pensitat: en pereunt pecudes, cras pabula quæram.
O brumæ devota dies, quàm frigora bobus
Hæc nocuêre meis! Sed dispensator iniquus,
Pastoréque mali: rapiunt hi, decipit ille:
Invasere lupi caulas, prædatus & ipsum
Est pecus insanus miles, magalia fregit,
Incendit segetes, desecta est vinea ferro:
Debitor aufugiens portat cum fœnore sortem:
Nulla fides, nulla est homini reverentia divûm:
Omnia plena dolis, prô Iupiter, ille bonus vir
Prorsus habebatur, sed fallax gratia linguæ,

Atque

Atque oris: non eſt ſemper vera effigiëi
Regula. quid doleam? remeat mea navis, & affert
Lucroſas, obe, merces: grave pondus amomi,
Thura, electra, piper, ſerum vel anima, veſtes
Sidonias, mercesque alias, quas vexit ab Indis:
Quam ſi concurſu Symplegades infregiſſent,
Si vel Scylla vorax, dubii vel ſaxa Capharei
Solviſſent tabulas, muliebri more querelis
Impleſſem totas ædes, lachrymiſque maderent
Pectora. non deerunt nummi, niſi vivere deſit.
Nil frumenta valent? quid tum? mercabor olivum,
Eſt fodiendus ager, jaciendáque ſemina, meſſes
Occandæ, fabricanda domus, vitéſque putandæ:
Illud emam, hoc vendã: accipiã, & quod debeo red-
Non ſecus huc illuc impellitur, aepila magno (dam
Luſorum cætu ſolet, aſpiciente theatro,
Iactari: hinc atque hinc ingenti miſſa tumultu
Pellitur, ille ferit pugnis, hic calce retundit.
Lætitia, mœrore, metu, ſpe, fluctuat æſtu
Continuo, veluti ventorum flatibus æquor.
Ixion verus: qui, captus imagine nubis,
Concubitu fœdo prolem genuiſſe biformem
Dicitur: unde ejus voluit ſine fine rotari
Membra, colubriferis radiis affixa, Deûm rex.
Divitiæ quid ſunt? res nempe ſimillima nubi.
Quam ſi Riphæo Boreas demiſſus ab axe
Incutiat, videas unde eſt concreta reſolvi
In tenues fumos: monſtra hinc gignuntur habentia
Humanam faciem. quid enim ſpecioſius ipſo
Divitis aſpectu primo? ſed noſcere poſtquam
Ipſius vitam licuit, diverſa videntur
Partibus à tergo non reſpondentia primis.
Aſſiduo motu rotat hunc fortuna, colubri
Agmina curarum ſunt, quæ præcordia rodunt.
Vel ſcit, vel neſcit dives, quæ poſſideat: ſi

Nescit, quid prosunt? quoniam nil inde boni, vel
Accipit adversi, velut is qui non habet, at si
Quæ sua sunt novit, vel amat, vel non amat illa.
Si non, cui tenet hæc? ex his quæ gaudia sumit?
Qualia, quum potat succos abstemius uvæ.
Si quidem amat, pariter curat, studet illa tueri,
Próq; his servandis est anxius, atque laborat:
Sollicitá que illum quicquid contingere rebus
Posse mali credit quas possidet: excruciatur
Si perit inde aliquid: fieri quod sæpe necesse est,
Cùm nil stare diu videas, incommoda cùm sint
In promptu semper: demum quo plura tenebit,
Hoc plus curarum accedet, sævíque laboris.
Quid memorem, subeat quàm crebra pericula pon-
Ac terris, censum cupiens augere paternum? (to,
Sylvicolas latrones, ponticoláſque piratas
Sæpe fugit, capitur tandem, laniandáque phocis
Viscera, sive lupis præbet captivus herili
Collum sæpe jugo summittere cogitur, is, qui
Vt dominus fieret, se objecit casibus audax:
Vix mensa tutus propria, proprióve cubili;
Exitiale datur sitienti sæpe venenum,
Stertentémve necat cupidi manus impia servi,
Pinguior in eadem ut petatur magis hostia, nec non
Nobilior potius spoliatur fructibus arbos,
Vtque apibus muscisque perit quæ dulcior uva est,
Sic cui plura dedit sors & meliora tenenda,
Insidias patitur plures, propiórque periclo est.
Nota Syracusi solertia mira tyranni:
Euge bone, es felix? quid ni? non pocula desunt,
Non epulæ, pueri, sceptrum, diadema, cupitæ
Deliciæ: gemmis, auro (quid cernis) abundas.
Heu miſſi: namq; tholo sera suspensus equina
Ensis adest, jamjam miseri caput infodietur.
Invidia vexantur opes: namque optima livor

Quæ-

Quæque malus lædens, odit felicia semper.
Hoc pretio, miseri, damnosum quæritis aurum,
Vestra Palestinæ stimulent ut corda sorores
Assiduè, ac nigrum citiùs tendatis ad orcum.
Nónne Midæ, fulvo quem Bacchi dona metallo
Ditarunt, cunctis ridenda insania? jure
Huic asini auriculas iratus Phœbe dedisti.
Aurum cuncta precor fiant quæ corpore tangam:
Mox pœnit stolidus primis contraria votis,
Quum cibus in vacuum nullus descendere alvum:
Talis avare tibi fortuna est pessima, qui cum
Plus habeas, plus semper eges: ut Tantalon undis
In mediis cruciat sitis avida si tibi pleno
Effundat cornu, quicquid vis, Copia; nunquid
Quod satis, an nimium, sumes? hoc offert: illud
Quisquis habere volet, facili mercede parabit.
Nostra etenim minimis rebus contenta quiescit
Natura, in vitium si non delapsa repugnet.
Divitis in mensam sylvæ Pelagique feruntur
Optima, non desunt lepores, non capræa, cervus,
Hœdus, aper, volucrúmque genus, non turdus obesus,
Perdix, ficedulæ, nec non quas Colchica tellus
Mittit aves, grandes capi, grandésque columbi:
Portantur rhombi, squillæ, murænа, locustæ,
Mugilis, & piscis nomen cui traxit ab auro,
Ostrea, cæruleo quæ Cyzicus æquore gignit:
Multa alia, est versu quæ claudere difficilis res.
Vina debinc, nigro nunquam cessura Falerno,
Ni potius placeant arvisia nectaris instar.
Sed quæro nunquid cuncta hæc lupus iste vorabit?
Non credo: vel si cupiat, non posse putandum est.
Quod si posse volet, rumpetur venter, & ibit
Turgidus ad tumulum turba comitante ruden tum
Nam quicquid æquo stomachi penetralia replet,
Læditur, & clamat, Medici succurrite: demum

Evomit, & totas putor capit improbus ædes.
Hinc variæ insurgunt febres, hinc scrupeus humor
Insidias manibus pedibúsque affigit inertes.
Cui non compertum est, multos inducere morbos
Ingluviem? vexare animos & corpora Bacchi
Humorem immodicum sitibunda in viscera mersum?
Ergo parcus erit, de multis pauca capessens,
Qui non ante diem vult dulcem abrumpere vitam:
Nec plus quàm pauper, saccum stipabit opimum,
Murice distinctos locuples vestitur amictus,
Auratámque togam, tenuísque subucula byssо
Enitet, & Scythicæ redimitus vellere frondis,
Gestat fœmineo pretiosa monilia collo.
Num magis ista fugant mordentia frigora, quàm si
Muniat inculta vilis te penula lanæ?
Num quæ vulgari lino contexitur, æstum,
Arcet tesa minus, tunc quum per torva leonis
Signa Molorchæi gradiens, calidissimus est Sol,
Flavaq; væsanus discindit Syrius arva:
Quàm si lena tuum velet bombycina corpus?
At dices, ille in pretio est quem pulchra decorant
Vestimenta, caput venienti inclinat, & omnis
Assurgit populus, solúsque hic nobilis, atque
Creditur esse bonus, prudens ac dignus honore,
Dignus amicitia, pannoso prorsus habetur
Nulla fides, tritamque irridet turba lacernam,
Sis licet Arpinas, cujus facundia toti
Præfertur, Latio, vel fabri filius ille,
Attica quem tellus mirata est sæpe loquentem,
Carminibus quamvis possis æquare Maronem,
Mæoníque senis divinos reddere cantus:
Non tamen ideirco spetes tibi præmia laudis:
Sperneris, mihi crede, locum projectus ad imum,
Tu Ganymedæos frustra sectabere vultus,
Optabis frustra teneram tractare puellam,

Si

Si tectus vili pauper gradieris amictu.
Non equidem inficior : magna est nam gratia pul-
Vestitus. verùm fuerit virtutibus ipsa (chris
Si mens nuda, malis imbutáq; moribus, omnis
Ecce perit cultus, fias inglorius, ac te
Despiciet quisquis nôrit: tua terga cachinni
Mordaces ferient, vel cæcæ jurgia sannæ.
Nec servus, propria quem tu nutrire farina
Consuesti à puero, si te cognovit avarum,
Crudelem, tumidum, vinosum, mentis egentem,
Æstimat : idcirco secum clàm murmurat in te :
Hunccine herum fortuna mihi non æqua dedisti!
Hunccine herum tolerare diu me fata jubebunt ?
Laudabunt alii, quem turba domestica temnit ?
At fortis, prudens, justus, paritérque modestus
Si fueris, si te non parva scientia clarum
Reddiderit, quævis tibi vestis honorem,
Nec (modò sit sanus) poterit te spernere quisquam.
In primis, quicunque cupis venerabilis esse,
Laudari multum, nec non vehementer amari,
Virtutem sequere, ac vitii contagia vita :
Et cave committas quod possit jure putari
Censura dignum, atque auctori inferre pudorem :
Nam solet egregiam stolidum contemnere vulgus
Virtutem, minima si infectam labe notavit.
Sed quisnam prorsus vivit sine crimine ? nemo est
Qui non legitimo quandoque à calle recedat :
Qui non a recta interdum declinet amussi.
Ille tamen rarò ac minimum qui peccat, haberi
Atq; bonus dici debet, sed gratia linguæ
Maxima, quæ doctè ac prudenter singula profert.
Cultus habet sermo, & sapiens mirabile robur :
Imperat affectus varios, animúmque gubernat.
Hæc plus quàm vestes, poterunt te reddere clarum.
Nec tu formosi specie capieris Ephebi.

Talis

Talis amor ſcelus eſt, quem qui ſapit effugiet. nam
Eſt pueris nec mens, nec amor, ratióve, fidéſve,
Ab pereat quiſquis puerorum flagrat amore.
Si te delectant formoſæ membra puellæ,
I. pete conjugium. vel non meretricula deerit.
Quid mavis demens cupere, & ſperare negata?
Pellere cùm poſſis facili medicamine morbum?
Sunt tamen hoc propter cupiendæ forſitan ipſæ
Divitiæ, ut melius virtutem acquirere detur.
Quandoquidem argento loculi ſi fortè vacabunt,
Nullus erit qui te doceat: nam ſolvere oportet
Mercedē haud parvā doctoribus: eſt quoq; habenda
Sumptibus haud parvis librorum copia, tempus,
Quo valeas ſtudiis incumbere, plura legendo:
Ne mala pauperies alias te volvere curas
Cogat, & impediant ingrata negotia mentem.
Heu quàm difficile eſt, quā paucis numina præſtāt
Ex humili volitare gradu virtutis in arcem!
Quàm ratò egregios pauper ſortitur honores!
Præterea qualis vita eſt, quàm proxima letho,
Quàm meritò ſpernenda, animū ſi nulla voluptas
Mulceat, atque levent ſolatia nulla laborem.
Cùm nunquam deſint curæ, cùm plena dolorum
Omnia ſint; præſtat ſtygiam tranare paludem,
Cerberean ſaturare famem, miſcerier umbris:
Si nunquam fas eſt rebus gaudere ſecundis,
Gaudia ſi miſerum pectus non ulla ſerenent,
Aſt inopi quidnam dulcedinis, aut ſolati
Eſſe poteſt? cui deeſt panis vinúmque frequenter.
Nunc lecto, nunc veſte caret: nunc calceus ipſos
Oſtendit digitos, veteri diſſiturus aleæ.
Vivere vix potis eſt, nedum ſectarier illa,
Iucundum quibus eſſe ſolet mortalibus ævum.
Talibus ac certè quicunque eſt dives abundat.
Illud enim aſſequitur quicquid deſiderat, & vult:

Tan-

Tantum habet impetii, tantáſque pecunia vires,
Vt ſibi nil obſtare diu patiatur: ab alto
Deducit montes, & valles tollit in altum.
Si vult ergo tanum pernici prendere curſu
Cervos, aut capreas, vulpes, leporeſve fugaces:
Si volucres captare libet, vel fallere piſces
Retibus aut hamis. Veneris ſi grata voluptas,
Si cibus & potus delectant, otia, ludus,
Si choreæ, citharæve placent, ſi plaudere cantu,
Omnia dives habet: nam præſtant omnia nummi.
Accipe quid contrà referam; ſi diſcere quiſquam
Geſtiet, id certè dabitur. modò firma voluntas
Nunquam deficiat: nec terreat aſpera clivis
Anguſta, & primo ingreſſu ſatis horrida dumis
Semita, virtutis qua culmina celſa petuntur.
Si non ſunt nummi tibi, veneat ipſa ſupellex,
Vel domus, aut fundus. quid ni? quo vivere pacto
Tunc potero? cogar mendicus quærere panem,
Ah miſer, eſt melius mendicam vivere, dumque
Cœlicolis ſimilem divina ſcientia reddat,
Quàm ſi poſſideas Perſarum, bellua, gazas.
Noli judicio tenebroſi accedere vulgi,
Haud magis atque pecus verum agnoſcentis: at ipſe
Si ſapis, hæc memori quæ dicam mente teneto.
Præter virtutem, non eſt durabile quicquam.
Divitiæ pereunt; ſpecies quoque, robur, honores
Cuncta cadunt: virtus æterna in tempora dura
Quam fortuna nequit, nec tollere longa vetuſtas.
Ipſe tamen vidi nunquam, & vix credere poſſum
Vel periiſſe fame, vel mendicaſſe diſertum:
Quem ſi fortuna interdum conatur iniqua
Obruere, auxilium virtus feſtinat, alumnos
Protegit alma ſuos ſemper doctrina, diúque
Non patitur miſeris urgeri caſibus: affert
Naufragio tabulam, qua tuti litora poſſunt

Spumoſos inter fluctus attingere nando,
Qui pollet virtute, Arabum deſerta nigróſque
Æthiopas, rigidóſque Getas luſtrabit & Indos,
Tutus & incolumis. fortunæ ſola reſiſtit
Virtus, atque illi dubio certamine pugnat.
Nullis eſt igitur parcendum ſumptibus; omnem
Ne dubita, ut virtutem habeas, impendere cenſum.
At ſi fortè tibi, valeas quod vendere, nil eſt,
Eſto bonus ſaltem, ſi non potes eſſe peritus.
Cùm doctis verſare libens (nam diſcere multa
Sic poteris) nec non avidè quæcunque loquuntur
Auſculta, atque roga interdum: cum cætera divis
Commitre, & patiare animo tua fata ſereno.
Gaudia ſi ſequeris, ſi te inſidioſa voluptas
Implicat, & dulces tranſmittere luſibus annos
Te juvat, atque ideò dives cupis eſſe: voluta
Sedulus hæc tecum, ratio quæ provida dictat.
Nulla voluptate eſt res perniciofior, aufert
Conſilium, mentémque premit, virtutibus obſtat,
Corrumpit mores, vitiorum maxima nutrix:
Debilitat corpus, ſenſus obtundit: amaro
Fine nocens, homini multorum cauſa malorum eſt.
Clariùs iſta ſequens ſermo, meliúſque docebit.
Si tamen advertas, habet & ſua gaudia pauper,
Nec forſan leviora. magis nam dulcia ſunt quæ
Rariùs eveniunt ſolatia. credite longè
Gratior, ac longè eſt jucundior illa voluptas
Quæ dilata diu fuit, ardentérque cupita.
Sic cibus eſurie ſuavis, requiéſque labore,
Sic potus vexante ſiti, ſic fr gore flamma,
Frigora ſic æſtu, ſic intermiſſa diúque
Suſtentata Venus grata eſt magis: omnia demum
Rebus ab oppoſitis vires contraria ſumunt.
At locuples tolerare nihil vult, ſemper abundat
Deliciis, adeò ut moveant faſtidia ſæpe.

Et cupiat bulbos, siliquas, olus, allia, sardas,
Solennes epulas & prandia lauta perosus.
Nil adeò dulce est quod non videatur amarum,
Et non displiceat, si plus duraverit æquo.
Delectant alterna magis, vetitisque potiri
Dulcius est, sordent quæ possunt semper haberi.
Præterea non res hominem, sed sola voluntas,
Iudiciúmque animi contentum reddit. amari
Est dignum, quodcunque placet quid proderit ægro
Conciunas offerre dapes, cui febris ademit
Gustum? quid vini suavem præbere saporem
Illi qui gaudet puris abstemius undis?
Hic hædum, ast alius carnes cœnare suillas
Mavult; hunc cantus juvat, illum ludus: amóreque
Omnibus haud idem: hic puerum cupit, ille puellam,
Huic scortum placet, ast illi matrona. beatum
Efficit ergo animus, non res. ratiombus istis,
Non minùs ac dives, lætatur pauper: ab illo
Grandia poscuntur, parvo hic contentus abibit.
Impensa dives majori, ac sæpe minori
Lætitia vivit quàm pauper, gratius ovo,
Et cicere, est vesci, atque famem compescere porro,
Nautæ aut fossori, quàm regibus & reginis,
Quicquid terra ferat lauti, prandere, vel unda.
Dignior illa autem jure est dicenda voluptas,
Quæ nec sumpta nocet, nec contradicit honesto.
Nil tamen est melius quàm pauca optare, animumque
Vincere consilio: ne spes te affligat inanis.
Qui quod habere nequit desiderat, ex cruciatur
Sperando frustra, & nequicquam tempora perdit.
Id cupias igitur quod certè possit haberi,
Aut nihil: atque animo frænos impone tenaces,
Ast opibus quisquis pollet, vult plura, petítque,
Quam licet, & parvo contentus vivere nescit:
Indiget idcirco multis. felicior ille est,

Sufficiunt cui pauca satis.res ampla,superbum,
Risorémque hominum,contemptorémque deorum;
Insanum,mollémque facit,virtutis & hostem.
Nam quis virtutem curat,si census abundat ?
O bona paupertas,ô nondum cognita divûm
Munera,virtutum custos,& amica pudori,
Luxuriæ frænum,vitæ tutela : procacem
Fortunam tu sola potes,ventique furorem
Ac pelagi rabiem contemnere : dum vada limtre
Tuta tenes parvo,vicináque littora servas.
Sæpius æthereos feriunt vaga fulmina montes,
Et quatit excelsas Boreas rapidissimus ornos :
Ima latent ignota malis,humilésque procella
Iuniperos ratô infestat,lentæque myricæ
Stant inter sylvas immotæ,ac pace fruuntur.
Sprevit Anaxagoras,sprevit Democritus,atque
Complures alii (quorum sapientia toti est
Nota orbi) argentũ atque aurũ, causasque malorũ
Divitias,quare? nisi quòd non vera putarunt
Esse bona hæc,animum quæ curis impediunt, &
In mala præcipitant quamplurima. Fabricius quod,
Quod Cato,quod Curius,sanctissima pectora,quõdã
Senserunt : non quid vulgus, plebsque insci a dicat,
Mente agita,atque tibi propone exempla bonorum;
Nonne olim victor fælicia signa Quirinus
Sæpe tulit,posito quum sumere consul aratro
Arma jubebatur,requiem factura ligoni ?
Tum casa parva viros,& frugi mensa ferebat :
At nunc deliciæ,laqueata palatia,molles,
Imbellésque edunt fœtus,ac lusibus aptos.
Discite mortales tandem,longísque tenebris
Exuite obsessam mentem,furiúmque levate
Iam caligantes oculos:quo cæca voluntas
Nos ducit,ne ferte gradum,ratione deorum
Naturæ similes estis,ratione tenetis

imperium

Imperium mundi : ratio vos dirigat ergò,
Non error : finémque animo perpendite rerum,
Sufficiat cibus ille, famem qui sedet : & illa
Vestis, quæ corpus velet, frigusque repellat.
Sit sopor ille satis, reficit qui fessa labore
Mẽbra, etenim tribus his opus est, cũ corpora nostra
Sint fragili contecta luto : sed talibus uti
Sic licet, ut tanquam medicinæ munere cures
Quos tribuit morbos homini natura noverca.
Ast hic luxuriem dapibus complectitur, illo
Vestibus : hanc alius vitam vix sentit, ab arte
Dum fugit, assiduóque premit sua lumina somno.
Felix qui didicit contentus vivere parvo :
Nec spem ullam in rebus ponit, quas linquere cogit
Parca ferox, tanquam nostri non juris : & ævi
Quàm breve sit spatiũ reputat, quàm frivola demum
Omnia quæ in terris longè latéque creantur.
Qui minor adversis non fit majorve secundis,
Minoisque urnam spernit, Stygióque furores :
Securus quodcunque ferat fortuna, tenere,
Infelix, sensu qui ducitur, atque futuri
Cæcus, ceu pecudes, tantùm præsentia cernit :
Qui nescit quòd quanto animus præstantior ipso est
Corpore, tanto animi pluris sunt munera, quam quæ
Ad corpus spectant, igitur non divitiæ sunt
Prima bona : & quoniam pro corpore conquiruntur
Quæ possessorem non efficiunt meliorem,
Quis bona summa vocet ? multos at sæpe videmus
Quadrupedum similes, istis qui rebus abundant.
Quantum ergo satis est vitæ nihil amplius opta,
Namque supervacuo stulti lætantur : acervos
Ingentes frustrà cur horrea plena requiris,
Cum modio cumerâve famem propellere possis ?
Cùm tibi sufficiant Cyathi, cur dolia quæris ?
Si te Plutus amat tamen, & tibi copia ridet,

Divinasque dedit fatorum ignara voluntas:
Quid facias, operæ pretium est didicisse tenendo
Ne pejor sis, ne possis stultus haberi.
Dic age nunc quæso, quænam prudentia, quodnam
Consilium est illi, cui sunt bona multa, sed ipsis
Insipiens nescit quo pacto debeat uti?
Hinc vires persæpe nocent, damnosaque forma est:
Hac rationem suum autorem facundia perdit,
Hac ratione artes aliæ complurибus obsunt.
Nodus avaritiæ non te constringat, abipsa
Heu fuge: nam cerè nulla est hac major Erynnis.
Hanc memorant Acheronte satam, per mistia Ditis
Regna truces agitare faces, centumque colubris
Colla veneniferas gestare minacia: fauces
Humano expleri nunquam potuêre cruore,
Semper hiant, aliósque tenent, aliósque requirunt
Oracibos: nulli parcit, nec templa deorum
Dedecorare timet, malum & insatiabile monstrum.
Nascuntur variæ hinc pestes, discordia, cædes,
Proditio, rixæ, fraudes, jactura pudoris,
Contemptus divûm, perjuria, jurgia, bellum,
Atque aliæ plures quàm dici carmine possint.
Hanc igitur vita: nil quippe nocentius, & nil
Quod magis ostendat vile atque ignobile pectus.
Sic mulier, senior, pueri inveniuntur avari:
Sunt etenim imbelles, fragiles animíque pusilli.
Huic alia est vitio labes contraria, sed non
Tam gravis: hanc etiam studeas depellere: nam si
Prodigus es, mensam alterius, pinguémque culinam
Iejunus frustra aspicies, patrimonia postquam
Absumpta, & nimio fuerint deperdita luxu.
Inter utrumque manet virtus, extrema relinque:
Et cui fas, quantúmque licet, largire: nec ultra
Impensam facias, quàm sit permissa facultas,
Divitias hic finis habet; prodesse tenemur

Omni-

Omnibus, at nostra potiùs. natura creavit
Nos, non ut solum nobis, nostrisque propinquis,
Aut aliis esiam, quum possumus, emolumento
Simus. quid quæso præclarius, atque deorum
Dignius est solio, auxilium quàm ferre ruenti,
Tradere pauperibus victum, miserisque mederi?
Sic nos turba colit, sic famam acquirimus: atque
Ad superos multi per talia facta volârunt.
Naturæ humanæ nil aptius, & nihil ipso (phorum
Dignius est homine, ut perhibet schola docta so-
Quàm prodesse homini, & socio succurrere lapso.
At nunc, ô mores! ô tristia tempora! prorsus
Extincta est pietas: nulli largiter avarus
Dives, cùm teneat quæ tradere plurima possit:
Nullique ipsum miseret: sunt ferrea cunctis
Corda, quis exiguis mendici nunc stipe casum
Solatur? lachrimas videat, miserósque precantes?
Si qua tamen donant, dant scurris, dantque cynædis,
Dant lenis potiùs, dant scortis callipareis:
Nemo dabit vati, musæ spernuntur ubique.
Calculus huic loculos, vel tessera reddit inanes,
Illeaurem pictis ludit patrimonia chartis.
Nónne hoc turpe magis nummos absumere pacto,
Vnde nec ullus homos, nec gratia quæritur ulla?
Mens oblita Dei, vitiorúmque oblita cæno,
Sicne licet fieri? nonne olim nudus ab alvo
Ex iti, & nudus terræ es rediturus in alvum?
O demens! non hæc tua sunt: sed Iupiter harum
Est dominus rerum, tu dispensator & hospes.
Non res, sed nobis rerum conceditur usus.
At postquam verus ille Charon te vexerit, ultra
Quam trepidant superi falsò jurare paludem:
Hic miser, iste aliis hæredibus ista relinques.
Ergo his utendum est rectè, dum stamina Parcæ
Nostra trahunt, nobis sumendo, aliósque juvando.

Iam pater ex dictis, an sint bona summa putandæ
Diuitiæ, mea cymba tedi, satis ardua ponti
Navimus, ecce Auster pluvias jam cogere nubes
Incipit, ecce undas Typhones in æthera portant,
Absorptas pelago: unde ingens promittitur imber.
Amplius hic tutum non est (mihi crede) morari.
Heu metuo fidum malè puppibus Orionа.
Dum licet, in portum tendamus: nubila clarum
Reddiderint ubi pulsa diem, revocabit ab alto
Nos Triton scopulo, atque iterum tētabimus æquor.

LIBER TERTIVS. GEMINI.

LVtea quadrijugo curru surrexerat Eos;
Astráque cedebant evanescentia cœlo:
Iam divisus erat Titan, mediúmq; videbant
Antipodes, medium noster mentitrabat horizon:
Mirabar, quisnam mediis de fluctibus ignis
Exit inext nctus? certè hæc contraria sese
Mutuò corrumpunt: quin Sol extinguitur undis?
Igneus ut igitur non est, aut tingier ipsum
Oceano vulgus mentitur, talia mecum
Volvebam, gradior dum propter littora solus;
Obvius ecce senex quidam mihi venit, acerno
Innixus baculo, nitidóque indutus amictu,
Cana tenus medio pendebat pectora barba,
Pulchra cutis, læta & facies, varióque colore
Florea candentes decorabant certa sapillos.
Comminus ut vidimus citróq; ultróq; salutem:
Quò pergam, qui sim, quo dicar nomine quærit.
Respondi, atque eadem pudibunda voce rogavi.
At postquam proprium nomen mihi reddidit (ipse
Namque Epicurus erat) stupui: ceu rusticus agrum

Qui

Qui fodiens, reperit lautantem obscuriùs aream.
Atque ego tunc, Venerâde senex, sic numina semper
Cuncta tuis faveant votis, sapientia quando
Mira tuis habitat fibris, nisi falsa loquuntur;
(Vt plerumq; solent homines) præcepta salutis
Di precor, & juvenem prudentibus instrue dictis,
Dummodo non te alio graviora negotia ducant.
Vlle autem contrà, Me nulla negotia ducunt,
Sed quoniam vito curas, fugióque laborem.
Huc soleo vacuus crebrò adventare, legóque
Per prata hæc varios capiti gestamina flores.
Vnde libens & promptus agam quodcunq; petisti.
Quippe loqui senibus res est gratissima cunctis,
At ne nostra aliquis disturbet verba viator,
Hinc divertamus, densíque sub ilicis umbra,
Iuxta illas quas cernis aquas, resi debimus ambo:
Ivimus, & placida sic tandem voce profatur,
Nimirum huc aliquod juvenis te numen adegit,
Vt discas hodie quæ sit Sapientia, finúque,
O superi, quanta rerum caligine totum
Immersum est mortale genus? simulachra videre
Mille ac millé hominum facile est, sed rarus ubique
Verus homo: ut possit non falso nomine dici
Mundus stultorum cavea, erroúmque taberna.
Quare adhibe puram nostris sermónibus aurem,
Pellere si quæris miseras à mente tenebras.
Principiò, verum atque bonum cognoscere oportet;
Perspicua ratione quidem, atque examine recto:
Hinc scatet, hinc magnos ducit sapientia rivos.
At paucis hoc scire datum est, nam maxima turba
Divitias summum esse bonum, pars altera honores;
Diversi diversa putant: mihi sola voluptas
Optima cunctarum rerum censetur: & istud
(Ni fallor) vera poterit ratione probari.
Omnium enim est finis rerú atque novissima meta:

Ad quam sic hominum facta omnia disponuntur,
Spicula ut in certum signum mittuntur ab arcu,
Nam quis tellurem rastris, quis Nerea tonsis,
Aut quis Gradivum validis tentaverit armis?
Denique virtutem quisnam quæsiverit ullam,
Si non hunc præsens movet, aut sperata voluptas?
Nempe hæc principium, medium finisq; laborum est.
Quod magis ut pateat, quæ dicam attentus audi:
Omne opus ob finem, ratio nisi desit agenti,
Sumitur: hic specie prior est in mente movétque
Artificem, sed re post facta novissimus exit.
Finis item bonus est, igitur placet: atque voluntas
Hunc sibi ut acquirat, primis mediisq; libenter
Partibus incumbit, sic delectatur, amœnus
Sic labor efficitur: causa est ergo ipsa voluptas.
Quippe aliud non est quàm delectatio quædam.
Sed quia non facile est rudibus ratione doceri,
Tentabo exemplis melius recludere verum.
Cur fodit, atq; gravi sulcum deducit aratro
Agricolæ callosa manus? non Sirius æstu
Tembicat, non bruma gelu: cur navita ponti
Insanam rabiem, syrtes, scopulósq; minaces
Non timet, admoti spernens contagia lethi,
Velivola fretus pinu? cur prælia miles
Insequitur, gaudetq; ferox, ubi classica Martem
Sæva canunt, æmí que animos hinnitus equorum?
Cur juvat assiduis alium pallescere chartis,
Et varios versare libros noctésque diésque?
Nempe ut post longos lucrum vel fama labores
Iucundum efficiat. nam si non ipsa placeret
Vtilitas & honos, virtus artésque perirent,
Est finis per se dulcis: primordia verò
Cum mediis propter finem, nil denique refert,
Turpia, vel potius cuncta hæc videantur honesta,
Nam velut exultas lascivus turpibus, ipsa

Sic

Sic virtute bonus placidissima gaudia sentit.
Ergo voluptatem propter tandem omnia fiunt,
Ve mala declinent homines, vel commoda quærant:
Vel laudanda gerant, vel non laudanda sequantur
Hæc etiam sola superi mercede fruuntur:
Vtile namque illis non convenit, indigeant cum
Nullarum rerum. Sed dices forsan, honestis
Numina plena bonis, quid tum? si talia lætos
Non faciunt divos? tanquam si lignea gemmis
Nobilibus, fulvóque omnes simulachra metallo.
Adde aliud, quoties perfecta est causa, necesse est
Inde parem effectum procedere. Vis igitur quum
Quæq; animæ bene dispositæ est, atq; optima servat
Objecta, esse bonum summum nemo hercle negabit
Qui sapiat: verum tali de fonte voluptas
Cogitur effluere: auditus sic lætificatur
Harmonia, numeris contexta dulciter aptis,
Sic forma egregia, visus: sic nasus, odore
Mirifico: hoc ipsum reliquis de partibus ajo.
Quid, quòd cuncta Venus terris animalia gignit:
Atque eadem (nisi vera neges) est summa voluptas?
Præterea, labor atque dolor mala maxima cum sint,
Atque voluptati contraria: jure voluptas
Esse bonum summum censebitur oppositorum.
Opposita est etenim ratio: proinde omnia quæris,
Naturæ instinctu, quæ sunt jucunda: cavéntque
Tristia: quis verò naturam fallere credat?
Est summũ ergo bonũ, quòd amãt animalia quæq;
Sed quid amãt, vel quid nisi dulcia gaudia quærunt?
Multi autem dicunt: virtutem acquirere oportet,
Sudando, algendo, dum vivimus: atque voluptas
Est fugienda, frui tamen hac post fata licebit:
Gaudia quippe Deus justis æterna paravit.
Nil rationis habet vox hæc, prorsúsque videtur
Irrita, namque animas post funera vivere, pérque

Tartareos volitare lacus, & pendere dignas
Pro meritis pœnas, vel sumere præmia facti,
Credere quis debet, nisi cui mens integra non est?
Hæc sunt, ô miseri, vatum commenta furentûm,
Mos quibus est semper varias effingere nugas,
Vt stolidas dictis delectent talibus aures.
Finxerunt Stygii pallentia regna tyranni.
In quibus est Phlegeton, flammis crepitantibus arcis:
Tergeminus canis, & pictis armata colubris
Tisiphone, extensi per jugera longa Gigantes,
Et sine luce umbræ, & vasti non ulla cremantes
Ligna foci: riget hic hyemis sine tempore frigus,
Roboréque ex nullo gemit hic compacta phaselus,
Dum senior nimias transvectat portitor umbras;
Æolides saxo cruciatur, Tantalus unda:
Vasa maritinecæ gestant rimosa forores,
E quibus ûnda fluit vano repetenda labore.
Plura etiam, quæ nec pueris credenda videntur,
Talibus in regnis cecinerunt esse poetæ.
O dii, quàm magna est penuria mentis ubique:
In nugas quàm prona via est! quid creditis ista
Insani? quæ nec possunt ratione probari
Vlla, nec sensu agnosci? quid vana timetis?
Qui facilis credit, facilis quoque fallitur idem.
Lucra sacerdotum sunt hæc, artésque dolosæ,
Ast ubi vita semel tenues defecit in auras,
Nil sumus, ut nondum geniti nil prorsus eramus.
O nimium infirma & fragilis, nimiúmque superba
Atque audax natura hominum, quo freta perennem
Stulta tibi vitam promittis? desine velle,
Cùm sis vile lutum, æternam sperare deorum.
Quælibet orta cadunt, & finem cœpta videbunt.
Ingentes urbes, populósque, ingentia regna,
Supremosque montes, & maxima flumina tandem
Auferet longa dies: at tu vilissima pulvis,

Semper

Semper eris? tanta è tam modicæ fiducia mentis?
Nempe laboramus frustrà, virtutis amore
Somnia sperando, & vanas fingendo Chimæras.
Stulti sunt qui pro certis incerta sequuntur:
Et qui pro dubiis, quæ sunt manifesta, relinquunt.
Dulcia sed remanent longævæ præmia famæ.
Hoc certè nil est, cùm tu post funera nil sis.
Fama quid est, si nil delectat fama sepultos?
Quid lapis, aut stipes laudum præconia curant?
Si non lætaris vivens, lætabere nunquam.
Proinde ætas donec brevis hæc incerta que durat,
Gaudebit quicunque sapit, pro viribus: & non
Frangetur quoties fortunæ urgebitur ira;
Dulce autem quæret, si quid contingat amari.
Ergo ne longis teneam te ambagibus ultrà,
O juvenis, dum fata sinunt, te vivere lætum
Hortamur, quantúmque potes lugubria pelle.
Talia barbati postquam mihi verba magistri
Haud parvam fecêre fidem: Pater optime, dixi,
Pro tantis nequeo dignus tibi reddere gratus
Officiis: verùm donec spirare libebit,
Debebo, ac memori servabo hæc pectore dicta.
Scrupulus at unus restat, nam discere oportet
Non solùm quid agas, sed quæ via detur agendi.
Ergo voluptatem doceas quo acquirere pacto
Possim, quà sit iter per quod tendatur ad illam.
Tum senior: brevis & lata, & declivis eunti
Est via, non procul hinc habitat regina Voluptas:
Quæ si forte tibi cordi est, vestigia nostra
Iam sequere; hac per me poteris gaudere reperta.
Portio fideret nondum transmiserat orbi
De tribus una diem, nisu quum surgit anhelo.
Grandævus sapiens: quo præcedente sequebar
Pone simul, gradiens per devia comminus ibam.
Progressisque parùm, moles oblata palati

Eximia est, scitóque ducem, Sublimis & auro
Tam preciosa domus, quo possessore teneatur?
Plutus, ai, tenet hanc. indurúsque arma satelles
Servat iter, prohibétque ulteà transire volentes,
Ni prius hunc adeant, & blando munere placent.
Ipse autem celsa residet, quam cernis, in aree.
Tres tantùm natæ thalamo versantur eodem,
Quarum si quæris cognoscere nomina dicam,
Sordida Luxuries, rumidísque Superbia buccis;
Nec non audaci stolida Ignorantia vultu.
Tunc ego, Quas, dixi, dominum nos ducet ad istum
Tres illi ancillæ sunt, per quas ire licebit;
Respondit senior: Sors, Fraus, Vsura: patebit
Cuilibet ingressus facilis, ducentibus istis.
Dona mihi non sunt, inquam, quæ tradere possim:
Nec tuzum ancillis confidere talibus: ergo
Monstra aliam mihi, iuxta, viam. tunc reddidit ille,
Est alia, est, per quam, si vis, transibimus. Eja,
Duc inquam, & pariter digressi, tendimus illam
In vallem, patebat iter quà semita nobis
Scrupea, & incultis hominu. vix pervia dumis.
Hic paupertatis, pergendo offendimus ædes
Exiguas, lacero pendentes culmine: præter.
Ivimus; & vastum nemus è regione videmus.
Hæc, quam proceris feriens sidera cetnis,
Arboribus, sylva est (inquit dux) inclyta sedes
Reginæ, per quam nobis licet esse beatis.
Sed facie & manibus lotis accedere oportet:
Quæque potes, totum te erna, vultúmque ferena.
Nam deæ nec sordes nec vult admittere cursu.
Parvus erat veniens per levia saxa deorsum
Rivulus, & blando suadebat murmure somnos:
Hic faciem lavi, atque manus, rigidosque capillos
Pectine compositi, totoque in corpore vestes
Aptavi, atque leves pepulerunt frigora lodi.

Sic

Sic hilaris gradior. jam quantum funda retorto
Verbere ferre potest, jactu non amplius uno,
Emissum lapidem, distabat sylva: canentum
Suave melos volucrum, suaves sentimus odores,
Quorum illic magna apparebat copia florum.
Tale ver nec mollis Arabs, Panchaia quamvis
Thura ferat passim, vidit: non Indus Eous,
Non Scythia laurifero spectabilis undique ramo,
Non demum cœli qui pondera sustinet Atlas:
Illa siti Satyri teneant loca, quos Nympharum
Vrit amor Dryadum, & choreas per gramina ducat.
Dulcibus & nitidis undis, cursúque silenti
Ibat circum amnis: quantum transcendere saltu
Posset venantem fugiens convitia cervus.
Tantum distabant ripæ. sed plurima claro
Squamigeri pecora ludebant agmina fundo.
Vlima cingebant sylvæ quasi mœnia phlebro
Ordine dispositæ, & superantes nubila pinus:
Pinus quæ duro clausérunt cortice quondam
Dilectum Cybelæ juvenem: Phœbæa cupressus
Iuxta aderat, pariterque comis surgebat in altum:
Non illic deerat quercus, non esculus, ilex,
Robur, seer, platanus, suber, nux, arbutus, alnus,
Orni, castaneæ, coryli, piceæ, tiliæque
Palma, abies, myrtus: vetitúmque obsonia fagus,
Aurea Saturno fluerent quum secula rege:
Non vitis, ficus, malúsque, & amica Priapo
Lotos: non hederæ, & vatum Gestamina lauri,
Morus, & Alcidæ gratissima populus arbor,
Non pyrus, atque salix, prunúsque & pallida buxus,
Mespilus, atque olea, & cerasus, nō sorbus, & ulmus.
Et siliqua, & primos quæ monstrat amygdala flores.
Quid memorē cedrū, aq; hebenū, mensisq; petitam
Materiem citrum, cui cedere creditur aurum?
Quidve alias plures? quæsum si nomina tentes

Dicere,

Dicere, Marmaricas ciclus numerabis arenas,
Ingrediminr, quâ pons ripam jungebat utramque:
Intus erant spatiis amplis, visuque decoris,
Hue illuc longo tendentia compita tractu,
Purpureæ niveæque rosæ, pictique hyacinthi,
Narcissi & violæ, & vaccinia mista ligustris
Liliáque & longum vivens amaranthus in ævum
Puniceis foliis, nec non caryophylus albus:
Balsamáque & casiæ, & costi, myrrhæque crocíque,
Menta thymũ, thymbra, & bene olentis amaracus
Beliciæ, Idaliis oritur quæ plurima silvis.
Hinc atque hinc suaves spirabant undique odores,
Mille avium species implebant murmure silvam,
Et liquidum vario fenebant tibera cantu,
Conjugis infandum Progne deflebat amorem
Fortunámq; suam atque infelix Philomela gemebat,
Psittacus humanas operose garrit voces,
Reddebat, tenuésque sonos variabat Acanthis.
Iugis aquæ rivi nitidis de fontibus, inter
Manabant flores, & gramina læta rigabant.
Non Massyla illic degebat bellua, nec vox
Sacrilegi est illic audita Lycaonis unquam,
Non aper, aut ursus, non velocissima tygris
Prorsus erant, trisidis nec tristia sibila linguis,
Talia spargebant tumidi per rura cerastæ.
Denique non illic nisi blanda & amantia pacis,
Adriti leporcs, cervi, damæ capreæque.
Et quanquam ver semper erat, dulcissima ibidem
Poma tamen deerant (dictu mirabile) nunquam,
Penè polum medium lampas Phœbea tenebat,
Quum locus est visus nobis, ubi diva manebat.
Campus erat nemore in medio spatiosus, & herbis
Plenus odoriferis: nulla illic creverat arbos,
Circùm aderat mensæ egregiæ, dapibúsque refertæ,
Qualibus accubuit Capuæ Dux luscus: & ipsi

Accu-

Accubuere olim qui Ancilia sacra gerebant.
Tunc senior. Iam tempus adest, potemus, & esca
Instauremus (ait) vires, nam sobrius ire
Ad divam, vel jejunus prohibetur: & omnes
Hucquotquot venunt impunè absumere possunt,
Gratisque has epulas: dea sic vult, cumque comesse
Deficiunt, famulæ reparant renovántque sapores.
Vescimur: atque mero madidi vix surgimus & pes.
Figebat dubios titubanti pepline gressus.
Tum magis optatus reginam accedere ad ipsam:
Quam medio in campo spatiantem, maxima turba
Ponè sequebatur, juvenes, pueri atque puellæ,
Matrúique senes, at non matura juventæ.
Illius ad dextram mulier pulcherrima, secum
Ibat, habens puerum, cujus pendebat ab armo
Feralis pharetra, & diris metuenda sagittis:
Cæcus erat, nudúsque, & versicoloribus alis:
Arcum gestabat manibus, nervúmque trahebat:
Quanquá oculis captus, certis tamen ictibus omnes
Figebat puer ille feros, præcordia pulsans,
Atque iterum facto remeabat vulnere telum.
Jámque illum penitus populum malisset ad umbras,
Fœminæ ni quædam tales miserata ruinas,
Auxilium miseris mira pietate tulisset.
Námque ubi cujusquam per saucia pectora ferrum
Viderat intrásse, & tepidum emanare cruorem,
Accurrens, pariterque salubria pocula præbens,
Servabat vitam: sed vulnera dira manebant:
Reginæ ad lævam, mulier stans altera, habebat
Semper in ore cibos: manibusque & vestibus unctis
Sordida curabat solius gaudia ventris.
Grandiáque inverso siccabat pocula fundo.
Hærebat puer huic alter, qui vertice nutans,
Connivénsque oculis, vigilare nec ipse valebat:
Nec vigilare ipsam, dapibus vinóque gravatam.

Nescio quo saepe aspergens humore, sinebat,
Rauca Cytheriaco resonabat tibia bimo
Illic: aut alii citharas & plectra movebant.
Orpheus Eurydicen serpentis dente peremptam
Inferisque Erebi reges, jactumque laborem
Deflebat, secumque feras & saxa trahebat,
Carmina delphinis miranda canebat Arion,
Naviglum infelix referens, nautasque dolosos.
Oedipodionias iterum confugere Thebas,
Nobilis Amphion, centum fidibusque jubebat.
Turba sequebatur saltando caetera, cujus
Lumina caligo quaedam sitis atra premebat,
Et cujusque caput nebulae circumvolitabant:
Inter quos unum vidi, novisque: rabellam
Quippe, manu, scriptam per talia verba tenebat,
Sardana palus ego, Assyrio diademate quondam
Inclytus, haec habeo quaecunque famelicus edi,
Et quaecunque hausi sudente libidine: donec
Vivitis ô miseri, quid gaudia postergatis?
Heu mihi, post mortem nulla est speranda voluptas.
Discite ab exemplo, mortales, discite nostro:
Post omnes, extrema acie duo monstra subibant:
Quorum unum variis linguis foedabat euntes,
Aut aliud semper stimulis vexabat acutis.
Quapropter dulces lusus turbabat amaret.
Usque adeo nobis aeternae regia coeli
Invidet, atque malis hominum gaudere videtur?
Usque adeo votis contraria numina nostris?
Cumque tot adversis aevo fugiente premamur,
Laetitiae vix hora datur, vix hora quietis.
Et si qua est, brevis est, & non sincera voluptas.
O vita, exilium merito dicenda aliquid ipsos
Damna juvant adeo superos mortalia? quare
Malunt nos tristes potius quam vivere laetos?
Unde in nos odii tanti manavit origo?

Vinca

Vincet deos, animo patienti aduersa ferendo.
Haud multo spatio jam turba aberamus ab illa,
Quum subitò à dextra nemoris, matrona venusto
Corpore, virgineo vultu, incessuque severo
(Qualis in æthereâ Iovis uxor creditur aulâ,
Quum medios inter graditur pulcherrima divos)
Occurrit nobis, crines lacerata sinúsque:
Et mœsta, & vili quamvis circumdata panno,
Non spernenda tamen: roseóque hæc edidit ore.
Quò ruitis miseri? quò vos insania dedit?
Sistite: neu faciles in damnum currite vestrum:
Et quæcunque loquar vobis, audite paromper.
Sistimus, atque ejus dictis intendimus aures.
Principio, non est, ut forsan creditis (inquit)
Hæc dea: nec prorsus divûm de sanguine creta,
Ad quam nunc itis, cujus vos jungere cultis
Occæci cupitis, sed dira & pessima Erinnys,
Incautos blanda semper sub imagine ludens,
Promitténsque favos, aloën infida ministrat.
Neu vos decipiat, facies quòd pulchra, quòd ecce
Tota nitet gemmis atque auro: namque sub ipsa
Nescitis quàm sit turpis, quàm sordida veste,
Intus mille latent mendæ, perditque clientes
Ipsa suos, falsa captos dulcedine: sicut
Perduntur pisces, quos fallit arundine longa
Piscator, dum littoreas demittit in undas
Fila, sedens scopulo, atq; hamos tenet esca latentes:
Illi concurrunt avidi, rapiúntque tenaces
Orecibos, sed mox hærent, ac fila sequuntur.
Non tantum Lybicæ syrtes, vel tecta nefandi
Antiphatæ vel Scylla vorax, vel fæva Charybdis,
Vel quodcunq; aliud: quantò est fugienda Voluptas.
Eheu, quas infert mortalibus ista ruinas! (hæc
Quot claros alioqui homines, quot regna, quot ur-
Perdidit hæc! Sed ne multis vos ipsa fatigem

Exemplis

Exemplis, unum sat erit, notúmque referre.
Quis fuit Alcida major? quis tanta peregit?
Nam geminos infans suffocavisse chelydros
Dicitur, exiguis elidens guttura palmis:
Ipse Molorchæum fertur superasse leonem,
Extulisse caput semper crescentis echidnæ:
Hic domuit cervam æripedem, taurúmque ferocem
Expulit, & valido volucres Stymphalidas arcu,
Fregit Threicii præsepia dira tyranni,
Fregit & hic Acheloë tibi de cornibus unum:
Hesperidas pomis, bobus spoliavit Iberum:
Infernas adiit sedes, triplicémque retraxit
Inde canem, spumis insana aconita serentem:
Ejusdémque manu Erymanthius occubuit sus:
Sensit & Antæus sublatus in æëra vires
Herculeas, raptóque boum Vulcania proles:
Hic demum fesso potuit succurrere Atlanti,
Grandibus astra tenens humeris, axémque labantem.
Attamen (ô fallax, ô pernicioſa voluptas)
Imperiosa tulit Gygeæ jussa puellæ.
Et qui nõn timuit torvam cum Dite Megæram,
Tartareúmque gelu & flammas Phlegetõtis, & ipsum
Porthmea, terrifico aspectu, hirsutisque capillis;
Sæpe minas teneræ demens expavit amicæ,
Pro clypeóque colum gessit, pro casside mitram.
Quæque prius clavam ingentem vibrare solebat,
Fœmineo ritu torquebat dextera fusum,
Et calathis dominæ referebat pensa peracta,
Dum metuit scuticam muliebri indutus amictu,
Amphytrioniade, quis te furor obcæcavit?
Atque Ithaci socios mutasse venefica Circe
In porcos fertur, texisséque corpora setis:
Non secus ista suos, mutat regina clientes,
(Si debet regina magis quàm serva vocari)
Námque manu paterâ, quæ dulci plena veneno est
Potu-

Portigit his, de qua fœtæ bibit, illico fiet
Vel leo, vel spumosus aper, vel tardigradus ursus,
Aut canis, aut pavido petitis lupus improba ovili,
Aut alias alii coguntur inire figuras,
Pauci ex hoc populo lethalia pocula vitant:
Vos eadem quoque facta manent, si fortè velitis
Istius vexilla sequi meretricis iniqua.
Quare vos moneo, crudelia retia cauti
Dum licet aufugite atque animum frænate lupatis
Præcipitem; occultos laqueos advertere, ne vos
Haud aliter fallat, quàm fallit aranea muscam,
Dum tenuem texit telam, lateátque deorsum
Angusto in thalamo: sed si cognoverit hostem
Delapsum in casses, quamprimum accurrit, & arctis
Stridentem involvit laqueis, & stamina circùm
Cruribus assiduis glomerat, postróque peremptam
Perforat, & fugit fusum per membra cruorem.
Demens, heu nimiùm demens, qui cùm similis dux
Esse queat, ratione utens, vestigia mavult
Sectari pecudum, Veneri, Veneríque sodali
Ventri indulgendo, & turpissima quæque sequendo.
Talia non potuit patienter ferre meus dux.
Námque pudore gemens stomachóque iratus acerbo,
Nescio quid secum secreto murmure rodens
Terga dedit, noctúmque citus properavit in agrum.
Tunc Arete, (hoc etenim nomen sibi dixerat esse)
Ne cures, inquit, fugiat sine; noctua Phœbi
Non patitur radios, gelidis assueta tenebris
Vique æger longa vexatus febre, recusat
Optima, quæ amissam valeant sibi ferre salutem,
Deteriora petens propriæ contraria vitæ.
Sic stulti verum fugiunt, & falsa sequuntur.
At tu, si qua tui cura est tibi, ne retrahas te
A nostris monitis: quæ ut promptiùs accipias, hinc
Mecum digredere, hæc etenim spectacula mentem

Pertur-

Perturbant, strepitúsque aspectus impedit ingres.
Tunc me dextrorsum ducit, pariterque sub umbrâ
Sermonis lauri consedimus, atque ita fatur:
Ille opifex cœli & terræ, pelagíque tumentis,
Vt reliquos primò adversos ire impulit orbes,
Sic adversari affectus voluit rationi
Complures: ne sola sua torpesceret aula
Mens. namque ut sonipes calcaribus, & stimulo bos,
Vrgentur, sumuntque magis per vulnera vires:
Sic mentem affectus acuunt, crescítque premendo:
Qui si non essent, prorsus tabesceret, & nil
Egregium faceret: ceu navis in æquore torpet,
Ni remi impellant, vel habentes carbasa venti.
Proinde errant quidam, dicentes, quòd sapienti
Haud unquam liceat hos animi sentire tumultus.
Hi differre hominem signato à marmore nolunt,
Et delirantes prorsus verba irrita fundunt.
Nam tales homini motus natura dedisset
Frustra: quod dictu absurdum est, uti ergo licebit
Ipsis legitimè, normâ rationis & arte.
Hos, inquam, motus validis moderatur habenis,
Et regit ut præclarus eques, nec vincitur illis
Is, cuicunque dedit verum sapientia nomen.
Sed pauci norunt medium reperire, modúmque
Servare: idcirco tollunt hi prorsus, at illi
Prorsus amant: unde hos error conturbat & illos.
Nam divi solâ vivunt ratione: sed ipsæ
Duntaxat sensu pecudes ornantur: utroque
Mortales: utroque igitur gaudere jubentur:
At ratione magis, namque hæc præstantior est pars
Et summi cognata poli, quæ ducit in altum
Semper; at in præceps sensus trahit, & delitos
Efficit: idcirco minùs huic servire licebit:
Quamvis hanc (ô cæca hominum natura) sequantur
Penè omnes, paucíque adeò ratione regantur.

Prop-

Propterea innumeros modis modò ludere sylva
Vidimus; atq; illuc stulto ducebre meabas,
Nostra retraxisset nisi te vox, nonne timebas,
Illa duo, à tergo quæ furtim monstra subibant?
Nostin, quæ sint hæc? Dolor atque Infamia, quæq;
Non interdico prorsus, nec talia prorsus
Gaudia concedo, à solo manantia sensu:
Sed sint rara, illi non adversantia reßu:
Propterquæ nunquam fas est dimittere honestum;
Atque opus est frænis, & clam sumenda, necesse
Sumpta palàm, quoniam livor non deerit iniquus
Dulcibus & lætis, qui fel confundat amarum.
Quóque minus sese quisquam his involvit, eo fit
Dignior, ac propiùs superos accedit ad ipsos:
Qui magis hæc sequitur, minùs est laudabilis, & se
Deprimit, & mutis animalibus inserit, obsunt
Hæc eadem, si sint usu repetita frequenti,
Et mentem impediunt, & dira pericula gignunt.
Non semper tamen esse potest intenta severis,
Mens; quippe est homini fragilis natura; necesse est
Seria post aliquam tandem capta te quietem: et
Montibus à summis valles descendere ad imas.
Haud aliter quàm quum dimittere fulmina terris
Vult pater omnipotens, exosus crimina mundi:
Fert aquila exactum Sicula fornace trisulcum
Aut rostro aut pedibus telum, postquam alta poli
Culmina conscendit, miratur clara pyropis
Mœnia cœlicolûm, atq; aliis splendentia gemmis:
Et stupet auratas ædes, stelliſque micantes:
Aspicit & solido factas adamante columnas,
Et constructa videt laquearia dentibus Indis,
Miratur lætos campos, lucémque perennem,
Deliciásque deûm: quales nec lingua referre
Vlla, nec humanum pectus comprendere posset:
Ille volans nunc huc, nunc illuc, ludere gestit

Æthera per liquidum, & blandis sese objicit auris:
Et jam dedisse terras, nudósque relictos:
Vsque eden jucunda illi sunt regna tonantis?
Sed postquam stimulante fame, jejunia vires
Hauserunt, & nulla insunt alimenta calori,
Quæ modò laudabat, contemnit sidera: ab alto
Devehitur, & quæ noper contempserat, omni
Conatu repetit terras, esq; amque requirit.
Tunc ego qui pressa jamdudum voce tacebam,
Rumpere festinans tam longa silentia, tandem
Misereri non timui, atque interpellare loquentem:
Et dixi, quoniam Sol jam declinat ad extem
Hesperium, properátque diem demergere ponto,
Antè precor quàm lux penitùs decedat, & umbræ
Adveniant, mihi ne paucis aperire recuses,
Odea (nam certè dea, non matrona videris)
Nomine quo mulier quã dextra, quámque sinistra
Reginæ stantem vidi, puerique vocentur
Ipsarum, dictis respondit talibus: Eja,
Ne dubita per me (brevitas nisi temporis obstet)
Quæ cupis agnosces: nam non indigna petisti.
Incipiámque ab ea, lateri quæ proxima lævo est.
Hanc igitur scito esse Gulam, cui semper edendi
Est animus, nocte atque die, studiúmque bibendi.
Quam pleriq; deam credunt, & prorsus adorant,
Libantes læti pateris ardentia vina,
Lanc'áque vescentes plenis obsonia mensis:
Et summum esse bonũ, servire huic, tentur. at errant
Haud dubiè: namq; hac nil est obscœnius, & nil
Quod naturæ hominis magis adversetur, & obsit.
Cæteta enim tantùm ut vivant animalia, fecit
Iupiter: at hominem, ut vivendo intelligat, & se
Cognitione aliis præstando, cœlicolarum
Efficiat similem, & vasto dominetur in orbe.
At quicunq; gulæ indulgent, & gaudia ventris

Sectan-

Sectantur, fiunt hebetes, fumóque ciborum
(Haud secus ac nebula Sol) offuscatur eorum
Ingenium, & nequeunt veri spectare nitorem;
Præcipuè quoties stomachio fervent ia vina
Obtundunt cæcaq; premunt caligine mentem:
Nec studiis saturo possiunt incumbere ventre.
Vnde fit ut minimùm sapiant, finémq; relinquant
Propter quem terris illos natura locavit:
Nec plus cognoscát, quam grex oviúmve, boúmve:
Immo etiam quandoq; minus, quum vina cerebrum
Confundunt, geminásque putant ardere lucernas,
Et mensá & paries sese motare videntur.
O fœda ebrietas, animi lethum: ô vitiorum
Nutrix ac scelerum: quid non mortalia cogis
Pectora? quid per te non audent? jurgia, lites:
Prælia dira moves, & gaudes sanguine fuso:
Per te occulta patent, animũ linguámque resolvis:
Te fugiunt metus atque pudor. Vitate pudendam,
Hanc pestem, ô miseri, quæ vos facit esse furentes:
Nec minùs insanos reddit, quàm mater Orestem.
Sordidior quæ res, que bellua vilior est quàm
Ebrius? hic epulas, quas non multò antè voravit,
Evomit, atq; meto putet: tremit ille, caditque
Sæpe caput frangens, oculósve aut crura: loquendo
Balbutit, nec habent ullum verba edita sensum.
Multa facit, multa & dicit, quæ mox ubi nubes
Discussa est, rediitque jubar, damnantur ab ipso
Auctore: unde rubet factis, infectáq; vellet.
Rex Macedûm quondam, proles generosa Philippi,
Ebrius in mensa (ut fama est) perdebat amicos:
Sed postquam furor ille animo decesserat, & jam
Sanus erat, tunc se angebat, tantúmq; dolebat,
Vt fieret, cupereteque mori: quid vana Cytheron
Orgia, quid thyasos, delirásque tympana jactas?
Nec deus est Bacchus vester, Cadmæa propago.

Nec Iove plena utero Semele concepit: at ingens
Tartarus hunc genuit puerum de matre Megæra.
Non deus est: sed nempe deûm contemptor & osor.
Nam divina parum curant qui vina sequuntur:
Nec bene tractabit vinosus sacra sacerdos. (lores
Quid memorare opus est, quot morbos, quótq; do-
Dispergat nimius potus per membra, cibúsque
Immodicus? sceatet hinc, tanquam de fonte perenni,
Febris, & ulcus atrox, scabies, porrigo, podagra,
Articulósq; premens, manibúsque infesta chiragra:
Hinc lippi stillant oculi, resolutáque Baccho
Membra tremunt, dentésq; cadunt: olet halitus oris:
Hinc stomachus languens, atq; intestata venit mors,
Sæva quidem plures letho gula tradit acerbo,
Quàm gladius, quid, quòd ensus citò deperit: & mox
Mergitur in ventrem fundus, domus, atq; supellex?
Et modò qui fuerat dives, fit pauper, egénsque!
Vt vivas, comede, at non vivas propter edendum.
Iam dixi quæ sit mulier: nunc accipe, quis sit
Ille puer, qui stat juxta hanc, & vertice nutat,
Nec vigilare valet: puer hic est filius ejus,
Quem labor ex ipsa genuit: Somnúsque vocatur.
Nutriit hunc Lethe, multóque papavere pavit:
Germanus Mortis, sed non æternus, ut illa.
Hic hominum pellit curas, & fessa diurno
Membra labore levat, revocátque in corpora vires:
Quo sine non potis est quisquam producere vitam.
Infert multa tamen damna, & caligine quadam
Obducit mentem, morbósque inducit, & ipsum
Enervat corpus quoties sine lege modóque
Sumitur, & nimium torpentes occupat artus.
Parcus erit, si parca gula est: nam venter inanis
Excubat, aut minima contentus nocte quiescit:
Et levius dormit, melioráque somnia gignit.
Est tamen afflictis magnum solamen, & omni

Optan.

Optandum voto interdum, præcordia quando
Angit amor, vel morbus atrox, vel casus acerbus:
Tunc melior gemmis, tunc fulvo est gratior auro.
Vt mors, sic somnus miseros felicibus æquat,
At dextra cui Parca colo net candida fila,
Qui facere & qui nosse cupit quam pulchra, & ali
In terris virtute aliqua sibi quærere nomen:
Hunc vigilare opus est: nam non præclara gemmatur
Stertendo, & molles decrectat gloria plumas.
Tu verò hunc vita, quantum potes, & vigilato.
Eheu quàm longam tribuent tibi fata quietem,
Quum semel adveniet nox illa novissima, postquam
Non redit ulla dies: gelidóque reliquerit artus
Spiritus iste levis volucique similimus auræ:
Tunc tibi perpetuo claudentur lumina somno.
Hæc nobis dum Diva refert, Thaumantias alto
Ecce venit demissa polo, cui mille colores
Hinc atque hinc sole adverso rorantia præbent
Nubila, purpureis quæ sic est fata labellis:
Diva Panomphæo salve charissima regi,
Cunctarumque Arete (me judice) prima dearum:
Huc veni, quoniam turba omnis cœlicolûm te
Visere jampridem gestit: jam desere terras
Infames, & regna malis habitata colonis,
Non sedes hîc tuta bonis, hîc omnia regnant
Crimina: relligio nulla est, pietásve, fidésve:
Hîc contempta jacet virtus, insciaque sceptrum
Obtinet, & fraudes cunctæ exercentur in omnes.
Quare agedum cœptos sermones rumpe, moràsque
Tolle omnes, cursuque pari volitemus ad astra.
Tunc me respiciens Arete, inquit. Non tibi possim,
Vt vellem, dictis exponere singula: sed mox
Crastina cùm roseo rediens Pallantias ore,
Expulerit tenebras jam lumine matutinas,
Ad te aliquem mittam, gaude, quo cætera disces.

Iamque vale his dictis, petierunt æthera saltu,
Excepítque ambas Zephyrus, sursumque vehebat,
Donec læta utraque in liquidis evanuit auras,
Ceu quum Scylla patrē fugiens sceleratasequentem,
Pàulatim sese attollit: subit ille protervo
Insistens animo, ducítque per aëra gyros,
Desecti cupiens facinus punire capilli:
Hæc verò densas inter se condere nubes
Niitur, atque oculos frustratur cæca tuentum:
Illùc & Nisus penetrat, neutérque videtur.
Phœbus Atlantæo jam merserat æquore currum,
Et vesper stabulis educens astra reclusis,
Ambrosiæ in campos ad pabula nota redibat:
Digredior mœrens, eadem qua duxerat olim
Me senior, repetóque domum, promissaque solis
Gaudia venturi, satis anxius expectabam.

LIBER QVARTVS.

CANCER.

SÔL, qui perpetua mundum vertigine lustras,
Alme parens rerum, cœli decus, & stellarum
Princeps, æterni fons luminis, undique cernens
Omnia, puniceo dum Persida linquis ab ortu:
Et pergens, tandem extremo tua lumina condis
Hesperiæ fluctu, Calpemque novissimus uris,
Atque eadem rursus repetis vestigia semper:
Per te cuncta patent, noctis quibus umbra colorem
Abstulerat, tenebris tua non patientibus ora.
Mundi oculus: qui transverso dum limite curris
Per duodena means animantum idola, quaternis
Dispensas annum spatiis, & tempora mutas,
Et cum temporibus quicquid generatur in orbe:
O sanctum jubar, ô divûm pulcherrime, salve:

Te

Te colimus, tibi syncero de pectore laudes
Fundimus: at tu hodie læto nos respice vultu,
Et lætum concede diem, redeásque benignus:
Nubila diffugiant, aër sit ubique serenus,
Aduentúque tuo ponti vada salsa quiescant,
Et sit iter tutum cupidis per cærula nautis:
Non segeti, non arboribus, non vitibus, imber
Insanúsve obsit turbo, lapidosáve grando:
Sed blandas Pyroïs affiet mortalibus auras,
Accipiántque tuo reditu, Deus, omnia pacem.
Salve præsidium, & sacris tutela poetis:
Tu vatum mentes divino numine reples,
Ipsorúmque moves ad dulcia carmina linguas:
Tu dignos lauróque facis, famáque perenni.
Salve igitur, dextérque mihi sis quæso canenti,
Et faveas cœptis, & nostros dirige cursus,
Donec ad optatum veniat mea cymbula portum.
Hæc ego Castalias flexo dum poplite ad undas
Orarem supplex: nympharum astante corona,
Audiit excelsa Delphorum Phœbus ab arce:
Audiit, & visum est templi nutare cacumen,
Eque adytis ingens effulsit splendor, & ingens
Vox audita, meas quæ sic pervenit ad aures:
Infelix juvenis, quem adeò fata impia vexant,
Qui tam crudeles vivendo transigis annos:
Esto animo forti, & dura: patientia vincit
Omnia in adversis rebus sunt prospera semper
Magnanimo speranda viro: tunc celsior exit
Quum premitur virtus, videat ut fortuna frequentes
Quos pessum dederat, mutata extollat eosdem.
Alternéque vices: nihil est durabile semper
Sub cœlo, redeunt post tristia nubila soles
Iucundi: postquam venuis maria alta fuerunt
Exagitata diu, tandem placata residunt,
Et remeat brumæ post frigora floriferum ver,

Ergo animum firma, & duris ne dēsice rebus,
Teque ipsum serva fatis melioribus: olim
Adveniet tempus, cursum variantibus astris,
(Sinon ante diem Parcæ tua fila secabunt)
Quando tuū, quod nunc mersum jacet, atq; sepultū
Mille per ora virūm fiat memorabile nomen.
Ipse adero, semperque novem, mea turba, sorores
Adstabunt comites quocunque accesseris: & te
De plebe eripient, clarúmque in sæcula reddent.
Ista mihi responsa dedit cortina precanti.
Ast ego vix possum diis credere talia de me:
Vsque adeo sum perverso sub sydere natus,
Vsque adeò assiduis cœlum me casibus urget.
Inde tamen decedo hilaris, peregue avia solus
Errabam, & pariter volvebam talia mecum:
O si fortè aliquis mihi nunc homi úmve deúmve
Occurrat, quem diva Arete, ut promiserat, ad me
Doctorem mittat, quo discere cætero possim,
O si ipsa ætherea potiùs descendat ab axe,
Meque suis iterum doceat pulcherrima vobis.
Vallis erat, montes inter porrecta propinquos,
Atque iter angustus limes præbebat eunti:
Pogredior, videóque duos in gramine læto
Pastores, pariter quosdam sub rupe sedentes:
Qui positis peris juxtà, & quos ferre solebant
Nodosa è corno baculis, certare canendo
Inter se accensi laudis mercede volebant,
Sed judex deerat, cujus sententia litem
Solveret, & palmam victori ferret honestam.
Vt me viderunt, extemplo accersit uterque,
Et rogat, ut vellem secum residere sub illis
Cautibus, & tanti certaminis arbiter essem.
Tunc unus postquam sumpta prælusit avena,
Talia sublatis in cœlum cœpit vocellis,
O flos Dardaniæ, puer ô dilecte Tonanti,

Pocula

Pocula qui superis fumantia nectare miscet?
Cede polo, jam cede polo, formosior alter
In terris nunc est qui pocula sacta ministret:
Iupiter hunc rapiens, te spreto ad sidera tollet:
Invidia rumpêre miser, moriêre dolore.
Sed potiùs ne cede polo, tu vina propines
Cœlicolis, maneat mecum mea cura Philetus: (est.
Quo sine nec mihi dulce aliquid nec vivere gratum
Hunc quoties pernicis equi per devia tergo
Invectum, capreas arcu cervósque petentem
Naiades aspiciunt, cæco stimulantur amore,
Multáque cum multis cupiunt dare basia donis,
Gertatímque ferunt vario de flore corollas,
Et calathos pomis plenos, & dulcibus uvis.
O si non adeò puer implacabilis esset,
O si se facilem misero præberet amanti;
Me foret in toto nullus felicior orbe:
Sed spernit nostrásque preces nostrúmque dolorem,
Et fugit, ut nervo Assyrio transmissa sagitta.
Ne fuge me, neu sperne precor formose Philete:
Non ego sum Lestrygonio de sanguine, amari
Sed dignus fortasse tibi, si me bene nôris.
Nam quamvis hirtæ in nostro sint corpore setæ,
Et barba à mento impexis cadat horrida villis:
Non sum deformis tamen, & sua gratia barbæ est,
Et setis, sunt que ista viris pugnacibus apta,
Robustóque decent: sint levia membra cynædis.
Quid quòd divitiis pastorum haud vincor ab ullo?
Quandoquidem mihi non desunt armenta, gregesque
Mille meæ viridi pascuntur gramine vaccæ,
Mille mei per densa sues querceta vagantur,
Enixas habeo pecudes, fœtáque capellas:
Lactis acetosi nunquam mihi copia deest:
Est vetus, estque recens plena mihi caseus arca.
Sume tibi quodcunque velis, namque omnia nostra

Sunt

Sunt tua, sumque tuus: quidquid hoc ingrate recusas,
Si me diligeres, mecúmque aliquando venires,
Colligerem tibi poma altis hærentia ramis,
Quæ referunt cerásque novas, maturáque fragra,
Implerémque tibi corylis nucibúsque canistrum:
Ah quoties, quoties modis te amplecterer ulnis,
Imprimerem roseis mille ac mille oscula labris.
Ne dubita, mellite puer, mecúmque venito:
Stabimus ad nitidum fontem, gratúmque soporem
Amplexu juncti pariter capiemus in umbra,
Allecti strepitu ramorum & murmure rivi,
Dum fervente die crepitant per rura cicadæ.
Heu mihi, me spernis, spernis quoq; munera nostra,
Nec mœstis lachrymis, nec blanda voce moveris,
Sævior Hyrcana sublato tigride fœtu,
Surdior ex Pario quæ fiunt marmore signis,
Durior Alpina cote, Arabioq; adamante.
Quò tibi forma tua est, si sis crudelis, & omnes
Despicis, atque mori miseros compellis amantes?
Sic pulchros inter flores latet horridus anguis,
Sic & in Hyblæo miscetur melle venenum,
Pone tuos fastus: inimica superbia divis.
Nec te decipiat fugitivæ gratia formæ:
Forma brevis flos est primo spectabilis ortu,
Mox languens fugiente die: dum florida durat
Ætas, dúmque cutis tenero fulgescit in ore,
Ne puer incassum felicia tempora perde,
Vtere concessis tibi, dum potes utere donis.
Omnis quippe suo res commendatur ab usu.
Tempus erit, quum tetra genis horrescere barba
Incipiet, faciem crispantibus undique rugis,
Caniciésque premet laudatos fœda capillos.
Tunc frustra amissum lugebis stulte decorem,
Sæpius & tecum dices: quò pristina cessit
Gratia? quò roseus niveáque albedine mistus

Migra-

Migravit color? ah nostræ spes irrita formæ!
Mutatoque genes vultus, deformiáque ora,
Ipsum te quoties speculo referente videbis.
Sed quid ago in ventos vanas effundo querelas?
Quid studeo sterili committere semen arenæ?
Me miserum! frustrà (sic vultis fata) laboro:
Sic vultis fata, ô nimium contraria nobis,
Præcipuè quum dirus amor mea pectora vexat.
Fatú in amore valet, plusquã gaza omnis, & omnis
Nobilitas: etiam fato est obnoxia virtus.
Fato despicitur Princeps, & servus amatur.
Sis tamen ipse licet presso truculentior hydro,
Méque minus fronde aut ulva licear palustri,
Te semper mea vita sequar, te semper amabo.
Corde Philetus erit nostro, nostro ore Philetus.
His tacuit dictis, mox talia subdidit alter:
Pollíne candidior Mellina, & virgine cale,
Et pelagi irati spumis, & lacte recocto:
Maturis cerasis eadem rubicundior, atque
Moris quæ nondum nigro sunt tincta colore:
Pulchrior arboribus, verno quum tempore floret,
Dulcior arenti ficu, mustóque recenti.
Non habuit credo tales Cytheræa papillas,
Non tales oculos, nec tam speciosa labella.
Quid laudem femur, aut femori contigua membra?
Has tractare juvat potiùs, quàm dicere partes.
Non modò mortales inter laudata, sed ipsis
Diis etiam Mellina placet. vidi ipse sequentem
Hanc Satyrum, & tandem captam sub subere pressit:
Clamabat, volui demens accurrere, opémque
Ferre: sed hirsuti metuebam cornua divi,
Rivalémque ausus non sum tentare ferocem.
Ah quoties nutu blandi me invitat ocelli,
Accersítque ultro, & niveis mea colla lacertis
Haud aliter nectit, soleat quàm nectere ramos

Ad-

Admotos hedera, aut vitis, lasciváque morde
Cervicem, levitérque manu mea percutit ora
Ludendo: jurátque mihi, me præter, amare
Se nullum, sed non adeò sum stultus, ut ista
Vera putem, quoniam nil est mendacius ipsa
Fœmina: & insuetis quo te magis improba palpat
Blanditiis, hoc esse magis tibi scito cavendum.
Dixerat ista canens: atque addere plura volebat:
Ecce autem veniunt per saxa crepidinis, inter
Pendentes frutices, angusto calle, latenter
Septem fortè lupi, stimulante cupidine pastûs:
Invadúntque greges, nunc has, nunc morbibus illas
Dilaniant pecudes, mersantque in sanguine rictus:
Contrà, conatur magnis latratibus hostes
Pellere turba canum, ferro circundata collum.
Ingens sit strepitus, valles resonare beatu:
Consurgunt trepidi, posito certamine cantus,
Pastores: baculis nodoso è robore sumptis,
Et funda, accurrúntque simul, solúsque remansi.
Tunc alia discedo via spe ánsque, timénsque,
Atque animi dubius, mecum diversa volutans,
Progredior, quantum spatiiter plumbea massa
Impete tormenti exiliens metitur aheni:
Illinem fontem scatebris gliscentibus, inter
Frondosas platanos reperi, quem mollia circùm
Gramina cingebant, scabróque sedilia topho:
Ut puto, nympharum sedes, quum torrida fervet
Æstas, & mundum rabiosus Sirius urit.
Haud procul hinc aberant plenos onerantia ramos
Sorba: eo confestim, quoniam matura videbam,
Accessi, & nonnulla manu decerpta comedi.
Inde sitim cupiens haustis extinguere lymphis,
Ad fontem propero, & fonti prona ora reclino.
Dúmque bibo, in nitidis splendebat calculus undis:
Interea juvenem quendam demittit olympo

Diva

Diva Arete, noſtri non immemor. Ille volatu
Præcipiti ſecat æthereas velociter auras.
Dum volat, accipitres curſu præverſitur ipſos,
Prendere quum prædâ pennis ſtridentibus audent.
Actuámque ad me venit, qui fortè jacebam
Graminea in ripâ ſeſſus, dicíſque ſalutem,
Ilicet aſſurgo, & juvenem reverenter adoro.
Ille autem ſuperans humanam corpore formam,
Divæ Aretes, inquit, ſum filius: ipſe Timalphes
Nominor: ſive genitrix miſit me, ut ſingula demũ,
Quæ reſtant dicenda, ſuo nunc ordine pandam.
Sedimus ergo ambo, dehinc fari talia cœpit:
Audiſti quæ ſit mulier de parte ſiniſtra,
Quis puer ipſius: namque hoc tibi mater apertè
Oſtendit: quare nunc reſtat dicere quæ ſit
Altera, quæ dextram puero comitata tenebat.
Hanc Venerem appellant homines, dicuntq; creatam
De pelagi ſpumis, tunc quum Saturnus in æquor
Creditur ingratus teſtes jeciſſe paternos.
Sic perhibent Græci, gens multũ accõmoda nugis,
Garrulitate potens, fingendíque apta magiſtra.
Vranius tamen hanc genuit de Lopade nympha,
Vranius rerum genitor, quo vaſtior Atlas
Non fuit, Enceladúſve ferox tumidúſve Typhœus,
Nec quotquot tellus produxit fœta Gigantes.
Huic natura novem capita addidit, inde ſupremum
Abſque oculis, verſum eſt Tarteſſi ad littora ſemper,
Cætera ad auroram ſpectant, plus mille ſecundo
Lumina ſunt, reliquis unum: jactatur ad aſcen
Dextera Riphæas, Boreæque cubilia tractat.
Sed qua parte Notus mittit ſua flabra ſiniſtram
Extendit, mundumque manu metitur utraque:
Contingens pedibus manes, & vertice cælum,
Omnigeni pecoris paſtor ditiſſimus idem,
Quod latè in terras omnes diffundit alendum.

Non

Non esset pecori numerus, nisi filius ejus
Pamphagus, horrifici rabie atq; ingluvie monstrum
Assiduè cum uxore sua (quæ nomine fertur
Atropos) armenta atque greges sine fine vorarent.
Hanc Venerem idcircò Vranius tulit, atque deorum
Cuidam prædogeni æterno sociavit amore,
Consortémque tori fecit: quo fœdere jussit
Instaurare aliam prolem, & supplere creando.
Hæc est illa Venus, sine qua cultore careret
Maximus & densis horreret sentibus orbis.
Hanc Deus instituit, naturæ ut damna rependat.
Quod verò Deus instituit, damnabile non est.
Quid illis igitur dicam, qui cœlibe vita
Contenti, dulces non curant gignere natos,
Sed steriles obeunt radicitùs, & morendo
Post cineres non ulla sua monumenta relinquunt?
Hi peccant certè. & si verum dicere fas est,
Nascitur indignè per quem non nascitur alter:
Indignè vivit, per quem non vivit & alter.
Qui tamen aut morbo, aut alia ratione tenentur,
Quò minùs hac possint uti, pressive maligna
Paupertate timent mendicam educere prolem,
Aut qui cœlestem sapienter ducere vitam,
In tertiis malunt, quorum rarissima turba est,
Abstineant: nam tunc fas est, veniámque merentur.
Sed multi nolunt uxorem ducere, multas
Vt passim incestent, diversáque pabula carpant.
Quóque magis fallant vulgus, se addicere sacris
Haud dubitant, & templa colunt, divûmq; ministri
Censentur: varias leges, habitúsque capessunt
Insuetos, raso sperantes vertice cœlum:
Insani fugiunt mundum, immundúmque sequuntur:
Et cum se ventri dedant, mollíque quieti,
(Quæ duo nequitiæ sunt nutrimenta) pudici
Credantur; cæcis condunt sua furta latebris,

Et fatagunt nigram vitiis obtendere noctem,
Nemo quidem castè consuevit vivere, salvis
Inquinibus, nisi quem jam debilitata senectus,
Aut languor gravis, aut animi dolor impedit ingens,
Aut regit æthérei sapientia plena pudoris,
Omne supervacuum natura è corpore pellit:
Hinc est quòd Venerem nocturna insomnia solvunt
Gaudiáque informant, verosimitantia lusus.
Multi autem; quia sunt cauti, casti esse putantur,
Esto tamen, quòd Vestales, ipsásque Sibyllas
Virginitate sua vincant; cedó dignior utra,
Vtra est nobilior, sterilísne, an fertilis arbos?
An quæ est terra ferax, an quæ nil gignit arena?
O vanas hominum curas! ò futile votum!
Discite naturæ sanctas non temnere leges:
Quæ vult, ut genitus generet; quæ gaudia fecit
Tam bona concubitus, non ut te abstineat, imò
Vt magis alliciat: naturæ obsistere cur vis?
Nempe Venus nulli culpæ est obnoxia, si sit
Legitima, atque modum servet, si debita fiat,
Ast nimia enervat vires, effœminat artus,
Ingenium obtundit, breviat quoque tempora vitæ.
Iam nunc de Veneris puero nos dicere oportet.
Hic est ille hominum domitor, domitórq; deorum.
Qui face, qui pharetra totum perterritat orbem:
Cui quamvis puero & cæco tamen omnia parent,
Quæ terras pelagúsqlcolunt, quæq; æthera summú,
Heu quantos ignes, & quanta incendia passim
Excitat iste puer! quantum ô pharetrate Cupido
Arbitrii tibi concessum est! tibi nulla resistunt
Robora: tu pecudes, tu homines, tu numina vincis,
Sæpe tuis fixum telis gemuisse Tonantem
Novimus, & varias compulsum assumere formas
Fulmine depósito, & cœli regione relicta,
Non dedignatum miseras insistere terras:

Nunc

Nunc aquilam fieri, nunc torva fronte juvencum,
Nunc se pastorem, nunc se simulare colubrum,
Interdúmque ignis speciem, Satyrique figuram,
Auroauri induere, aut candenti corpore cloris:
Enosigæus item liquido mutatus Enipeo,
Dum tua tela miser sentit, Salmonida pressit.
Sæpe etiam voluit delphin, iriésque videri,
Aut equus, & toto flammas extinguere ponto,
Quas tu condideras in pectora cæca, nequivit.
Fabula longa nimis, cunctos ex ordine divos,
Et factum accipitrem Phœbum, factúmque leonem,
Dicere: vel stygii furias memorare tyranni.
Talia non opus est referendo absumere tempus.
Quippe ego si cunctos heroas & heroinas,
Quotquot dirus amor lethali vulnere fixit,
Enumerare velim: etesset mihi longior ordo
Historiæ, atque prius condens sua lumina Titan
Abluet Hesperio fumantes gurgite currus.
Ergo operæpretium puto omittere talia: cum sint
A multis jam dicta aliis: nunc vera sequamur.
Non puero huic Bacchus pater est, ut Græcia singit.
(Non etenim si, sic, abstemius ullus amaret)
Sed fatum: quoniam fato junguntur amores.
Nimirum fatis mortalia cuncta reguntur:
Fatum dat mores, fortunam, & terminat annos.
Plus fatum quàm forma valet: sit maxima flammæ
Causa cupidineæ licet hæc, & corda tenaci
Præcipuè juvenum soleat vincire catena,
Plus quoq; quàm nummi: quamvis corruperit auro
Inclusam Danaen turri Saturnius alta!
Consuetudo etiam, & facilis concessa manendi
Sæpe simul, nullóque simul spectante, loquendi
Libertas: quæ prona via est & lubrica, per quam
Ipse amor ingreditur, per quæ Venus ipsa paratur.
Haud multum cedè fato renuente, juvabunt.

Fato

Fato junguntur, fato solvuntur amores,
Hinc vilis, deformis, inops, quandoque senectus,
Quod neque formosius poterit, nec dives habere.
Hinc pulchra & generosa viro contemnitur uxor:
Interdum & plûris pellex trivialis habetur:
Hinc uxor pulchrum & generosum sæpe maritum
Odit, & immundi penem caloris adorat:
Aut aliquem externum, quê vix bene noverit, ardet.
Denique ut tribuatur amor pro lege decorum
Cuique similis, nisi sit divisus limine certo,
Non dubiû est quin possit ab omnibus unus amari,
Non dubium est, possit quin omnes unus amare,
Et passim, quamcunque velit sibi quisque, potiri.
Sed veluti pisces piscator non capit omnes,
Non omnes volucres auceps, non omnia lustra
Venator spoliat: sed quod sua cuique dedit sors,
Hoc habet, hoc potitur: sic dispensantur amores
Arbitrio superûm: dominæ sic sæpe placebit
Ipse suæ servus: sic pulchram sæpe puellam
Enterocelosus, grandævus, lippus habebit,
Ac veluti infausto qui fidere meretibus impleç
Mercator navim, nocituraque cærula tentat,
Naufragio, aut diris prædonibus expoliatur:
Sic quisquis cœlo adverso, fatoque sinistro,
Vultur, incassum tempus terit, atque laborem,
Imò ignominiam & crudelia vulnera sæpe
Accipit: interdum lenho mercatur amorem.
At cui fata favent, & cui fortuna secunda est,
Paret frui poterit quod vult, & tutus amare.
Verum hæc quàm paucis concessa est gratia, pauci
Tam faciles habuere Deos, tamsúmque benignos,
Excepto, si quis caute sua gaudia celet,
Vsque adeò, ut nulli fidat, nullique secundi,
Quippe hominum nunc nulla fides, nunc omnia plena
Fallaci socio nunc quisque imponere tentat.

Quòd si arcana suo quisquam commisit amico,
Hunc metuat, ne quando fides frangatur, oportet:
Ne quando infensus mutata mente revelet,
Quod prius in cordis penetralibus occultabat.
Ergo si libet vis esse, & vivere tutus,
Non ulli credas quod tu etiàm feceris: & sic
Semper amicum habeas, dum durat fœdus, ut ipsum
Posse putes hostem fieri, quod sæpe videtur.
Nam qui semper ament, nostro sunt tempore rari.
Invidia est etiam multum metuenda, secundis
Quæ semper rebus dirum miscere venenum
Nititur: invidiam moneo timeatis amantes.
Propterea quid ames, nemo sciat: occule amorem
Qui sapis, atque tuus fac ne ignis luceat extrà.
Invidia horrendum monstrum, sævissima pestis,
Exitiale malum, quo non violentius ullum:
Virtutem insequitur, lacerat beneacta, bonósque
Odit, & alterius justo indignatur honore.
Quanquam nemo satis proprium celabit amorem,
Si fata impediant, inimicáque fidera nolint.
Quippe humana parum prodest, prudentia, quando
Decernunt aliter superi: frustráque laborat,
Qui rem cunque parat diis adversantibus ullam.
Non tamen ideirco non omni est arte cavendum:
Non omni utendum studio pro viribus, atque
Consilio. nam qui fecit quod debuit, & spe
Frandatus tamen est, meritò laudatur, & omnem
Invidiam in superos transfert: quos sæpe favere
Stultitiæ, atque bonos pessundare sæpe videmus.
Felix, cui favor à cælesti traditur arce,
Quem Deus ipse fovet, qui dextro est sidere natus.
Huic etenim jucundus amor contingit, & absque
Felle frugi longa potenit dulcedine lætus.
Nempe amor est dulcis: nempe est res blanda, je-
Plena & deliciis, qui fato fiat amarus, (cbque
Cujus

Cujus qui nunquam est expertus tela, vocari
Iure potest sensûs expers. nam bellua quæ non
Igne Cupidineo flagrat? certè omnia quamvis
Vilia & exigua, has nôrunt animalia curas,
Sic stat uente Deo. quare qui quærit amorem,
Rem quærit divinam. etenim nisi cuncta perennis
Ipse deûm atq; hominum rex prosequeretur amore,
Deficeret mundus, pariterq; elementa perirent.
Quilibet id servat quod amat, gaudétque tueri:
At quod non amat, id nemo servare laborat.
Idcirco rerum series æterna manebit:
Quippe Dei est æterns amor, qui cuncta tuetur,
Et licet orta cadant, species nulla atterit ætas!
Diligit has etenim per se Deus optimus, at non
Sic ea quæ rapidæ debentur corpora morti.
Namque perire sinit nemo quod diligit, illud
Si servare potest. sed quis neget omnipotentem
Esse Deum? servare potest, sed non amat ipse
Corpora: corrumpi idcirco sinit, at species non.
Quid figulus curat, si frangitur ista vel illa
Olla? rotam pedibus volvens, creatque resumpta,
Ipse novas iterum fingit, spernítque priores.
Præterea cælum, tellus, aérque, fretumque,
Atque ignis, demum totius machina mundi
Hoc stat, & hoc durat tot jam per sæcula nexu
Nam nisi tantus amor firma compage teneret,
Omnia pugnarent vinclis elementa solutis:
Non cælum terris lucem, radiósque calentes,
Nec generandarum præberet semina rerum:
Aëra finitimum consumeret improbus ignis:
Nec tempestivas pluvias demitteret aër:
Nuda foret tellus, æquórque extingueret ignem
Aut igni potius piscosum aresceret æquor:
Vt quondá, quum flam mivomos Clymenia proles
Non bene rexit equos, metuens cælestia monstra,

Infelixque sui temporis præcepta parentis,
Cornua in voto, semiqué incendia mundus,
Dones fulmineo præceps dejectus abictu,
Ardani medijs flammas exuntia undis.
Sed tamen amor pacem: pax est dignissima rerum,
Pace vigent, & pacis tempore florent:
Omnibus bonis, pace est quoq; summa voluptas.
Tunc tuti vivunt homines, tutúique viator
Cingit iter, secure & vorum præda latronum:
Tunc apium cura & pecoris, tunc arva coluntur
Assidue, & largas parunt pro tempore fruges.
Copia tunc Cereris, tunc lac, tunc Bacchus abundat.
Palladiusque liquor: tunc passim ludit ur, & tunc
Inflata ad thyasos invitat tibia, soli
Oderunt pacem stultu, & certamina quærunt,
Talia fluxerunt Saturno tempora rege:
O felix ætas ipso pretiosior auro!
At nunc (proh dolor) insano discordia motu
Omnia concutiebat, terret, repletque tumultu.
Nunc jus in est, nunc lex, & leges dissundere ferro,
Justum est, potuisse magis; nunc mille colubros,
Misse faces quatiunt, toto & bacchantur in orbe
Eumenides, populósque agitant, regésque superbos.
Quid juvat, ô miseri pugnando lacessere mortem?
Nunquam sera venit, sed dira superbia tanti
Causa mali, & vasana fames, atque ardor habendi:
Heu cur usque adeò vilissima terra superbis,
Cujus fœda brevi corrodent viscera vermes?
Quid tantum quæris? te semper forsitan esse
Victurum credis? miser, ah miser aspice, quam sit
Incertus, velox, angustus terminus ævi.
Sufficiet brevis urna tibi, parvúmque sepulchrum.
Quod si amor humanos animos astringeret, ista
Non fierent: sed quisque suo inserviret amico,
Quisque sibi charum quæ posset parte, juvaret.

Certe

Certè nec melius quicquam, nec dulcius ullum
Hiscere à multis, dum vita hæc dura, putant.
Rebus in adversis magnum animum amici
Solantur, firmant animum prodesse laborant:
Quæque valent, miseras curas & damna levare
Conantur, tecúmque dolent, tecúmque querentur.
Haud facile illic perit quicunque est dives amicis.
At quum te vultu spectat fortuna sereno,
Et versat meliore rota, tua commoda tecum
Percipiunt, gaudent tecum, convivia tecum
Plena jocis celebrant, augent tua facta favendo,
Quare qui tutam & lætam vult ducere vitam,
Quàm multos studeat semper sibi jungere amicos.
Pluribus hoc autem fiet rationibus: ipsas
Quas potero expediam: sed primum scire necesse est
Esse voluntatis motum hunc, quem vulgus amorem
Appellat. nam velle bonum est, quodcunque amare.
Semper habere bonum desiderat ipsa voluntas,
Et vitare malum, sibi quæ movetur abristis.
Hæc duo sunt igitur causæ & fundamina amoris.
Omnia sed bona sunt triplici discrimine secta:
Quædam jucunda, & quædam dicuntur honesta:
Vel únque aliud genus, & natura bonorum est.
Sicque malum triplex: dannosum, turpe, molestum
Quisque amat, hæc animo fugiens, aut illa requirit.
Est igitur diversus amor, diversus ut est fons
Unde oritur, laude aut probro non dignus eodem.
Hæc tria cum solum inter se differre putandum,
Per genus: est etiam species habet unumquodque
Per se multiplices, delectans, utile, honestum.
Quæ cùm sint varia, varii redduntur amores.
Vtile enim est quicquid prodest, non est tamen utile
Sicut multa etiam bona corporis, atq; animi sunt.
Quatuor ad corpus spectant bona: robur, & ipsa
Forma, valetudo, genus quodcunque datur illa.

Vel rex ſit, vel homo, gradeſt, atque uile ferrum.
Aſt animi duo ſunt bona, mos, doctrináque: ſicut
Sunt animi geminæ virtutes: ipſa voluntas,
Cujus ſunt mores, & mens, cui noſcere verum
Eſt proprium, mentis bona ſunt complura, novemq;
Doctrinæ hanc ornant: quas vatum carmina Muſas
Appellare ſolent, ter ternis orbibus apiæ.
Sicque voluntatis bona plura, & quatuor horum
Præcipua exiſtunt: prudentia, juſtitia, atque
Grandiaquæ aggreditur fortis diſcrimina virtus,
Nec non quæ frænis nos temperat, atque modeſtos
Efficit. ex iſtis, tanquam de fontibus, omnes
Emanant alia: quas quiſquis diſcere quærit,
Volvat Ariſtotelis libros, vel ſcripta Platonis
Inſpiciat: duo ſunt hæc magni lumina mundi.
Ergo, quicquid erit tribuat quod talia nobis,
Vile dicetur, veluti medicina medéndique
Corporibus, veluſque animis, liber atque magiſter.
Vtiliora tamen ſunt & meliora putanda,
Quæ proſunt animo: quia corpore dignior ipſe eſt,
Vt ſervo dominus, rate nauta, aurigáque curru.
Sed mediatè aliquid prodeſt, aut immediatè:
Vt ſator & numani, coquus & cibus eſurienti,
Idque ipſum dico de delectantibus: hæc nam
Per multas ſpecies, per multáque membra ſeantur.
Querum animos quædam delectãt, corpora quædã:
Suntque voluptates animi quàm corporis, omnes
Sinceræ magis, & ſtabiles, & nobiliores,
Cum diis communes nobis, at cætera ſenſus
Gaudia, ſunt etiam brutis conceſſa: ſequuntur
Hæc pecudes propriè. namque his dulcedine mentis
Poſſe frui vetitum eſt, neque cunctis ſenſibus ipſæ
Lætantur, ſolo guſtu tactúque moventur.
Quippe nec harmoniam, ſed nec diapaſmata curant.
Nunquid Apellæas tabulas, aut æra Corinthi

Mirau-

Mirantur, vel clamoſi ſpectacula circi?
Si quid odorantur tamen, aut ſi vocibus ullis,
Vel ſi nonnunquam aſpectu gaudere videntur:
Id guſtûs ſit vel tactûs ratione: velut quum
Maſſylus viſa in campis leo fortè juvenca
Exultat, tollítque jubas, caudamque retorquet,
Prædæ avidus: vel quû ſonipes per prata vagantes
Vidit equas, Veneris ſtimulante cupidine fertur,
Et reſupinato dumeta per avia collo,
Subſultim graditur, cœlumque hinnitibus implet;
Cumque cibi & Veneris, pecudum ſit ſola voluptas
Et propria: idcirco eſt etiam viliſſima, vixque
Conveniens ſervis: hebetat nam mentis acumen
Immoderata, ſolet multum quoque lædere corpus.
Ergo quicunque eſt huic deditus, inſipiens ſit,
Et ſervire magis quàm aliis dominarier aptus.
Non eſt turpe tamen moderatè talibus uti.
At bona ſi quæ ſint cognoſcere quæris honeſta
Quod nuper dixi reminiſcere. nanque animi ſunt
Doctrina & mores, veluti paulò antè relatum eſt
Sed quod nunc dicam, ſolerti mente notato.
Quæ bona delectant, quàm longo tempore durant
Tam longo exiſtunt jucunda, & poſtea nil ſunt.
Exemplo tibi ſit, Veneris cantúſque voluptas.
Aſt quicquid præbet bona corporis, utile fertur:
Ipſa autem bona ſunt jucunda, velut valetudo
Iam data delectat: medicina ſed utilis ipſa eſt.
Id quoque quod confert animi bona, jure vocatû
Vtile: verùm animi bona poſtquã tradita jam ſunt
Fiunt jucunda, & ſimul efficiuntur honeſta,
Quicquid enim virtutem affert, eſt utile: at ipſa
Tradita jam virtus, jucunda & honeſta putanda.
Quippe honor eſt ſolis virtuti debita merces.
Quicunque ergo cupit multum dum vivit amari,
Aut ſtudeat delectare aut prodeſſe, vel in ſe

Virtutes habeat! quas compelluntur & ipsi
Commendare mali, & quamvis odêre, verentur,
Sed prius illorum debet perpendere mores,
Quibus placuisse volet. namque est non una voluntas
Omnibus: hinc homines studia in diversa feruntur.
Vique adeò tribuit diversa semina nobis
Genuinæ natura parens: quod displicet illi,
Hic amat: hic laudat, quicquid damnatur ab illo:
Ergò non eadem sunt cunctis grata: nec omnes
Vnde eadem cupiunt, eadem nec honesta requirunt.
Quare opus est novisse prius quid cuique magis sit
Acceptum, placeatque magis: ne fiat inane
Officium, casusque labor, ne littus aretur,
Si fortè aut injucunda aut odiosa ferantur.
Hoc autem non difficile est cognoscere: sermo
Haud dubiè ostendit mores, animumque latentem.
Id quod amat, crebrò loquitur quisq; atque libenter
Audit: multa domi poterunt quoque signa videri:
Nam cum vomeribus, stimulos, juga, rastra, ligones
Agricolæ servare solent: arma horrida miles
Parietibus suspensa tenet: sed quisquis abundat
Codicibus, poterit meritò studiosus haberi.
Sic de aliis dico, nimirum arcana refignat
Lingua manusq; animi. quare quæcunq; placebunt
Efficere hæc studeat. quisquis sibi quærit amicos.
Obsequio generatur amor: sed maxima lucrum
Pars hominum sequitur, nummos & munera cuncti
Affectant, donis multi acquiruntur amici.
Verùm talis amor non est durabilis, & quam
Deficit utilitas, fugit illicò (præcipuè si
Vlteriùs non ulla manet spes utile habendi)
Servilis, fidusque parum: tamen inveniuntur
Quidam, sed rari, acceptorum qui meritorum
Assiduè memores, non cessant semper amare.
Esto quòd ingrati cessent: non proinde bonus

Qui rarus velut phœnix reperitur in orbe,
Multis prodesse, ac pro viribus auxiliari
Debet desinere. est etenim ea sola merendo
In cœlum, per quæ hanc Alcides maximus olim
Incessit, multique alii, quorum inclyta fama
Durat adhuc, nullum posthac morietur per ævum.
Nempe Deo est similis vir dapsilis atque benignus.
Pars magna est etiam, quæ delectabile quærit.
Hinc & amant, quicunque sibi jucunda ministrant
Præsertim pueri, juvenes, nec non locupletes,
Gaudia sectantes, sectantur ludicra semper.
Sed nec talis amor verus vel firmus haberi
Debet: namque fugit, quum defecerit ipsa voluptas,
Si modò non redeat, vel non redisse putetur.
Est tamen interdum valde utile, atque per ipsum
Divitias multi, multi accepere favorem.
Delectare igitur studeat qui quærit amari,
Dum neque quod justum est, neque transgrediatur honestum.
At prodesse modis & delectare duobus (nec sit mi-
Quisque potest, verbis ac rebus: tutius autem
Et levius multo est, verbis quàm rebus amorem
Quærere: proinde opus est, quo id fiat noscere pacto.
Vtile si doceas quempiam, monendo vel loquendo,
Efficies, monstrando etiam quid prosit & oblectet.
Quo nocitura modo vitentur, & ipsa patentur
Commoda, in adversis pro ipsorum orando salute,
Vel commendando, vel pro ipsis grata petendo,
Quos in amore voles tibi jungere. si cupis autem
Delectare aliquem verbis, laudando decenter
Ipsum, resque suas: vel si quid gesserit unquam.
Egregiè, ne te pigeat laudando probare.
Nam sapiens æquè ac stultus laudarier optat.
Interdum lepidis, nitidumque moventibus aurem
Mulcebo dictis, referendo si qua jocosa est
Fabula, vel si qua est, veras aut nova digna relatu

Nullo-

Historia, & demum si quid scis posse placere:
Non contradices, imò assentire loquenti,
Sint non vera licet, quod si pudet illa fateri,
Tu saltem taceas: nam dissimulare tacendo,
Maxima plerúmque est prudentia. vivere nescit
Vt bene vulgus ait, qui nescit dissimulare.
Nonnunquam, mihi crede, nocet, defendere verum;
Temporis atque loci proinde est servanda, homi-
Conditio semper, ne quid te lædere possit (númque
Aut aliqui absentem malunt laudare, putántque
Id melius: faciunt asturè. talis enim laus
Gracior, atque minùs ficta & suspecta videtur.
Quippe solent multi præsentem extollere dictis,
Semper adulantes, ut veri habeantur amici:
At ubi terga abiens vertit, mordaciter urgent
Absentem, & rident. non valde est fidere tutum
Laudanti coràm, mos est hic macipiorum.
Non deerunt autem, referant qui singula, plures,
Aut unus saltem, fueris quæcunque locutus,
Vel bona vel mala sint: multus delator ubique est,
Hic te laudavit, dicet, vel vituperavit:
Sed tamen, ut paucis liceat concludere verum,
Non magis est gratum cunctis, & amabile quicquã
Moribus ingenuis, integróque ordine vitæ.
Hoc plus divitiis, plus cognitione probatur.
Nãque malus, quamquã doctrina & rebus abundet,
Neutique diligitur. vitiis odiosius est nil.
Si bonus atque probus fueris, vel amabere, vel te
Non odio saltem (velut arbitror) ullus habebit.
Est autem vetus authorum sententia, mores
Quod similes, simile & studium, sunt fomes amoris:
Sic vanus vanum, studiosus sic studiosum
Diligit, & socios adeunt animalia cœtus.
Hoc non infitior: nam quo jungentur amore
Hi quibus est mens diversa & diversa voluntas?

Cùm

Cùm sit amicorum cupere & contendere idipsum
Sed sceleratorum eiò fœdera difficilvuntur,
Stultorúmque brevi commercia tempore durant:
Nam propria utilitas quam quisque requirit iniquus
Per fas atque nefas, & sæva cupido nocendi,
Quam malus omnis habet, pariterq; superbia & ira,
Stultorum fidæ comites, accendere bilem,
Bella movere solent: amor est durabilis ille
Duntaxat, cuncunque dedit fundamina virtus.
Quem genuit probitas: amor hic pia pectora tantũ,
Sincerósque animos æterno glutine firmat;
Et naturali pluris faciendus amore est,
Quo genitũ & generans, & ab uno sanguine creti,
Mutuò se observant & amant. nam sæpe parentes
Oderunt nati, oderunt sua pignora patres,
Germano insidias germanus sæpè paravit:
At nunquam verus Pyladæ insidiatur Orestes,
Nec Pylades mortem curat, modò prosit Oresti.
Sed dubium est, fierine ullo commamine possit,
Vt nos omnes amet populus, justíque, malíque.
Nempe amor in plures divisus debilior fit,
Fortior in paucos. unita potentior est vis
Quælibet, at partes in plures secta peribit.
Rectè igitur dicunt, raros tibi quære sodales:
Difficile est etenim cum multis vivere polite,
Et conversari assiduè: quæ maximè amicos
Res decet: à multísque fides negat ipsa teneri,
Cùm paucis habitat potius. non ergo fideles
Esse tibi multos credas: nec dilige vulgus,
Nec te vulgus amet: comes est discordia vulgi.
Cum paucis pax læta manet, turba omnis abesto:
Namque à turbanda nomen sibi turba recepit.
Paucos atque bonos tibi delige, cum quibus ævum
Ducere securus valeas, & lite remota.
Vt nemo ergo potes multos vehementer amare:

Sic

Sovè pon potes à multis vehementer amari;
Nam qui non amat, is nullo sit dignus amore.
Est alius civilis amor, communis, & omnis
Præstandus populo, quo quisq; bonúsque malúsque
Diligier debet, quum nulla ex parte nocemus
Facilè aut dictis ei quam, quum taliter ipsi
Vivimus, ut nemo merito nos carpere possit:
Quum simus ergà omnes blandi, vultúque benigno
Quemque salutamus, laudamus, honorificamus.
Sed tamen in primis est utile, conversari
Raro, vel nunquam cum multis, si tibi cordi est
Vitare insanas lites, pacémque tueri.
Præsertim quos esse malos noßti, anfuge: namque
Haud facile est tribulos & spinas inter euntem
Illæsos habuisse pedes, illæsaque cruta.
Nec cures si te non diligit improbus: at si
Non odit, satis esse puta. non oderit autem
Si longè steteris: absenti non nocet anguis.
Vel conversari tibi si quandoque libebit
Cum populo, & stolidæ interdùm te adjungere turbæ
In primis studeas moderamina ponere linguæ,
Et cave quid dicas, semperque libentius audi.
Raro autem loquere: est mentis gravitate carentis
Indicium sermo nimius, peccárque frequenter
Multiloquus: verùm parcè, cautéque loquentes
Laudantur: decus est ingens prudentis in ore.
Præsentem, absentémve aliquem ne læde loquendo;
Hoc sit præcipuum monitum, sit regula prima:
Atque ea ne dicas quæ nil referre videntur:
Nec verba incassum & nulla ratione profunda.
Nam te ridebunt homines, fatúúmque vocabunt.
Verùm sive rogas aliquem, seu fortè rogatus
Responsurus eris, prius ipsam consule mentem,
Quàm vox exiliat: quæ postquam est edita, nusquam
Haud remeare potest, verbum semel ore solemne.

Exitium

Emissum longè, nequis ad sua claustra reverti.
Gratia magna etiam est, sapientum dicta retexere,
Atque loquendo aliquos varium interponere versum:
Interdum exempla historiis inventa probatis,
Talia namque solent sermoni inserta decere.
Apprimè, modo sint non aperta, idcirco frequentet
Nunc hos, nunc illos, opus est exquirere libros.
Atque tuos apes, varios passim decerpere flores,
Iram pelle procul, tumque superbia non sit.
Nam tales homines non possunt prorsus amari,
Verùm te mitem, blandúmque exhibendo placebis
Omnibus: hoc pacto, si quis te laserit, ipsum
Ingenio studeas magè quàm superare furore,
Ingenio vires cedunt, prudentia victrix
Cuncta domat: rabidæ tigres, tumidique leones
Mansuescunt arte, arte tacta vasta æquora transit:
Arte gerit currum barbarus, jugat taurus, & asper
Asper equus tolerat equitem, frænosque jubentis.
Viribus ingenium moderatur cuncta ministrat.
Infirmi & timidi est inimicum, multa minari;
Verbaque fœminea vires suas, facta virorum.
Dissimulat prudens, fortis tacet; at ubi vocat
Opportuna dies, facienda viriliter audet.
Ergò prius caveas nequis tibi jure molestus
Esse queat; quòd si injustè lædere vis ab illo,
Ipsum quando potes tu cum vi ulciscere justè:
Sin tibi non licet hoc, inclusum corde dolorem
[illegible], atque tace, ne deteriora subinde.
Damna feras: stultum est hostem irritare potentem.
Atque malum majus timeas sibi quærere verbis.
Expectat tempus sapiens, iramque coercet.
Sæpe etiam utiliter cedit, placidisque loquendo
Æmulos dictis, & dulcibus allicit hostem
Blandiris, donec deceptum in retia mittas.
Callidus indomitum pullum sic vincit [illegible]

Sic insueta boui sensim juga ponit arator,
Sic trahitis Cybeles torui sarraca leones,
Sicque feræ tigres Bacchi paretis habenis.
Nimirum magna est prudentia, vincere blandè,
Atque animi ad tempus pressum celare dolorem.
Hoc aliud quoque servandum est: quocunque manebis
In cœtu, laxes ne turpiter ora cachinnis:
Sed quum opus est, pareo moderatóque uteare risu.
Nempe est invalidæ mentis, capitísque minuti
Indicium, ridere nimis, contrà esse severum
Semper, inhumani est animi; fuge cautus utrumque,
Atque tene medium: medio sedet inclyta virtus.
Non volo te scurram; sed, si potes, esto facetus;
Iam video dixisse satis, jam jussa peregi,
Propter quæ imperio mattis descendimus ad te.
Nunc tempus remeare monet, locaq; infima mundi
Deserere, & superas volitando revisere sedes:
Vnde ego tellurem soleo spectare frequenter,
Admirans adeò parvam animamque videri,
Exiguisque instar pomi pendere rotundam
Aëris in medio, fultam molimine nullo,
Atque sno tantùm libratam pondere. cerno
Inde etiam Oceanum totas circumdare terras:
Pòque ipsas flexo, velut anguis, serpere cursu
Nerea cæruleum, modici sub imagine rivi.
Inde Padum: Tanais, Ganges, Hisséque videntur
Agrorum fossæ, quoties implentur ab imbri
Quumque tua aspicio, quamvis ingentia, Nili
Ostia, tam longè, septem reor esse canales.
Sæpe etiam video telis pugnare coruscis
Agmina, purpureóque undantes sanguine campos:
Et stolidos reges, bona dum fugitiva sequuntur,
Séque putant non posse mori, diversa movere
Prælia, & insontes populos opponere morti,
Indeque invitis spectacula tristia divis.

Inde

Inde etiam mutare locum freta, flumina, fontes
Aſpicio: fieri valles ex montibus altis,
Inque altos montes imas conſurgere valles,
Temporis anfractu longo, & nemora alta ſecari
Vomeribus, cultiſque prius ſuccreſcere ſylvas,
Oppida transferri huc illuc, & cuncta novari.
Fœlix, cui talem ſpeculam contingit habere,
Vnde Aſiam mediam videat, Libyémque ferocem,
Europámque armis & fertilitate ſuperbam:
Inque ipſis varias gentes, quas Careinus urit
Æthiopas, primóque Indos ſub ſole jacentes:
Getulos, Nomadáſque agiles, Cilicáſque rapaces,
Sauromatas, Parthóſque arcu pugnare peritos,
Thuriferos Arabas, Thraces, validóſque Arimaſpas,
Hiſpanos, Italos, Gallos, rigidóſque Britannos:
Tótque alios populos, quos ſupra cum rediit Sol,
Aut quum deceſſit, radiis illuminat infra.
Nónne illuc velles conſcendere poſſe, liceret
Hoc ſi mortali cuiquam, niſi membra gravarent
Tetra? ſed nobis tantùm conceditur iſtud
Cœlicolis, quibus eſt concretum ex æthere puro,
Non elementorum primorum pondere corpus:
Vnde feras, donec tandem ſit morte ſolutus
Spiritus: interea valeas, jam ſeparor abs te.
Protinus his dictis, me reſpondere parantem
Deſeruit: nec non ventis velocior ipſis.
Digrediens iterum cœleſtia templa petivit.

LIBER QVINTVS.

LEO.

NOn ego divitias Arabum, rubíve lapillos
Aequoris inſignes cupio, nec quicquid Iberus

Ambit Tagi rutilante vehit, populósque superbos
Sceptrigera eumitare manu: hos fata dedere
Talis, nec doleo nobis non fata dedisse.
Nam sonus atque malus, nullo discrimine divos
Esse potest, ánque potens pleráque videmus
Expertes animi indignos diademate crines
Cingere, fasránque ample vestirier ostro.
Illa mihi vellem mundi concederet autor,
Quæ nec habere valent pravi, neq; mentis egentes,
Quæ verum efficiunt hominem divíq; propinquum.
Iupiter omnipotens, abs te sapientia quæret
Aut nulli, aut adeo pauci: domus ubique
Formicos repetire licet, robustus ubique
Nascitur, & dives: contrà rarissima tellus,
Qui sapiat quenquam, tam vasto gignit in orbe.
Num melius fortasse putas & dignius, esse
Stultorum regem ac dominum (nempe illa potestas
Nobilior, sub qua positi sunt nobiliores.
Dignius est certè castris aut urbibus amplis,
Quam stabulis aut armentis gregibúsve præesse?
Fortasse hoc facis, ut tibi sint risorsa ludo
Facta, & habes hominem pro scurra: nempe videtur
Vita hominum nihilo aliud quàm fabula quædam.
Vsque movet nobis imitatrix simia risum,
Sic nos cælicolis, quoties cervice superba
Ventosi gaudemus, quoties ritubante cerebro
Diviti nimium, nimium affectamus honorem,
Spiramúsque cæcis piperosis naribus auras,
Grandes jactantes, & grandia multa minantes.
Qui minus, quæ scena datur, quum sceptra tenente
Atque coronatum buboném, asinúmque verendum
Aspiciunt alto in solio sublime sedentem,
Spernentémque alios omnes; & cætera tanquam
Turba hominũ sine mente pecus: dominúmq; volentem
Dici & adorari & pedibus sibi basia figi?

Nec

Nec videt hujusmodi quid sit, quam fabula, & quam
Turgenti bullæ fumus, papyóque volanti.
Non ego sum talis, nec prorsus talia curo.
At vos æthereæ vires, quibus esse beatis
Contingit solis, quibus est æterna voluptas,
Humanas si forte preces attenditis, & si
Non penitus miseros homines aversatus, oro,
Egregiam purumque mihi concedite mentem,
A falso verum discernere quæ sciat apte,
Quæ bona cognoscat vera & contraria veris:
Ne stultus fugienda sequar, fugiamve sequenda.
Nam si mortali cuiquam licet esse beato,
Arbitror hoc pacto fieri me posse beatum,
Sed fallor meritò, quique omnes quiì talia credunt.
Nemo etenim felix est, aut fuit, aut erit unquam:
Non si possideat totum ditissimus orbem,
Non si plus sapiat quàm quivis natus in orbe,
Sed dubitat fortasse aliquis, nisi pagina præsens
Id firma ratione probet: quare aspice libri
Hujus materiam, quicunque hoc discere quæris,
Quæ melius poterunt, te carmina nostra docebunt.
Pandite Pierides vestro sacra ostia vati,
Et satiate avidum scatebris Parnassidos undæ,
Secretos reserate aditus, ostendite verum:
Vos etenim nostis quicquid fuit, aut erit, aut est.
Principiò expediam, quis felix atque beatus
Debeat à nobis haud falso nomine dici:
Post hoc progrediar, quò me deducet Apollo.
Dico igitur, solus felix est jure vocandus
Quicunque bonum summum jam possidet at non
Omnes hoc norunt vere, cum quilibet illud
Quod sibi plus placeat, melius putet: hordea mulus
Aut ajunt, plus quam lauri cassonia rhombi,
Quam lepores cunnes, quam curtos æstimat asinus:
Sic & alius opes, hic ambitiosus honores,

Sic Venerem mollis super omnia laudat & optat.
Heu mihi quàm pauci possunt dignoscere verum:
Quàm densa errorum caligine nostra premuntur
Iudicia! id propter, quòd paucis integra mens est.
Quisque ut habes mores, sic judicat, æquaque fatur.
Sed bona sunt quædam per se, quæ tempore nullo
Esse mala, & nullo quæ tempore lædere possunt.
Sunt etiam quædam non per se, quæ modò prosunt
Nonnunquã officiunt: hæc sunt bona corporis, atqs
Externa. Vsus enim causa est, ut sint bona, vel non.
Vt si quis patriam nativo robore servet,
Esse bonum robur dicetur: sed noceat si
Indignis, civésque suos hoc robore perdat,
Esse malum rursus robur censebitur ipsum.
Sic de divitiis & honoribus, imperiisque,
Et cunctis aliis dico, quin talia propter
Sæpe perit, quanquam utatur possessor honestè.
Sic obsunt sua mella apibus, sic inguina fibrò.
Hæc eadem fugiunt rapidi ceu flummis undæ,
Nec stant certa diu, dubióque errore vagantur.
Summa bona idcirco non sunt: nec quisquis abũdat
Talibus, esse potest verè, dicíve beatus.
Immo etiam si quis plenè vult, vera fateri,
Non bona sunt, quæcunq, valent prodesse & obesse.
Nam sic esse bonum poteris censere venenum,
Cum sæpe ex ipso fiat medicina salubris:
Et nil esse malum toto inveniętur in orbe,
Cùm res nulla adeò sit prava & noxia, quæ non
Possit prodesse interdum, atque afferre salutem.
Illa autem bona quæ sunt per se & semper, habenũ
Felicem efficiunt: sed quæ sint talia, non est
Omnibus explicitum. quare hic quærenda sagaci
Sedulitate mihi sunt, aspirante Minerva.
Atqui aliquis dicet, non res hæc ardua scitu est:
Nam cum fortunæ non sint & corporis, ergo

Sunt animi bona, quæ nos reddunt sola beatos.
Dictum hoc est aliquid, sed nondum missa sagitta
Perfectè potuit signum tetigisse petitum.
Vnde prius quædam communia discere oportet,
Quæ monstrent iter, obscura ut funalia nocte.
Omne quod est, opus est aut est operatio quædam,
Aut operans: sed opus quendam finem esse fatemur,
Principium est operans, medium est operatio: quod sit
Horum nobilius, medium quæ requirere refert.
Omne movens moto, quantum sunt talia, semper
Dignius est: patet hoc, movet autem finis agentem.
Nam quis agit, nisi finem animo concepérit antè?
Ergo est nobilior: nec non operatio fine,
Vilior, hac eadem poterit ratione probari.
Proinde bonū summū finē quendā esse putandū est:
Optimus est autem non omnis finis, at ille
Duntaxat, quisquis cunctorum est ultimus, ad quem
Omnes procedunt alij recto ordine fines,
Omnia ceu currunt in vastum flumina pontum.
Quippe ad perfectum imperfectum tendere par est,
Et finem propter melius quod deterius sit:
Non aliter bonum ac rectus servabitur ordo.
Ergo id quod rerum cunctarum est ultima finis, (est.
Eximium esse bonum & summum primúmq; necesse
Præterea rerum quas ingens continet orbis,
Absque anima quædam sunt, & viventia quædam,
Aſt ea quæ vivunt, aliis sunt nobiliora,
Vivere proinde opus est, quicquid latus prima bono-
Illorum quoq; quæ vivunt, quædā ratione (rum est.
Prorsus egent, isdémque uti sermone negatum.
Aſt aliis sermone uti ac ratione tributum est.
Nobiliora ideo sunt hæc, sunt & meliora.
Ergo bonum summum perfecto more loquendo,
Perfectæ rationis erit, compluribus autem
Ex his quæ possunt uti ratione loquíque

Plena voluptatis vita est, sed plena laboris
Est aliis cuiusvis compluribus, ac meliora
Sunt quæ cunque hilari vita dulcique fruuntur,
Ergo boni summi lætissima vita putanda est.
Illorum verò quæ vivunt dulciter, annos
Post paucos pereunt quidam, sed longa quibusdam
Fila trahunt Parcæ: quibus est diuturnior ætas,
Pluris quanti quare longissima sæcula vivit
Illud quodcunque est cunctorum summa bonorum.
Hoc autem vocitare Deum, vocitare Tonantem.
Atque Iovem mortale genus solet. Ille tremendo
Cum strepitu vibrat fractis de nubibus ignem:
Ille ciet nigros imbres, & fortia mittit
Flamina, quæ vastis cum fluctibus Amphitriten
Funditùs eversam clamosa ad littora pellant,
Ac terram quatiant imis inclusa cavernis,
Vnde arces quandoque ruunt, atque oppida tota.
Sed fortasse aliquis dubitat, si Iupiter iste
(Quem summum esse bonum jam dixi) est finis: eundē
Quodammodo opus esse patet, veluti divinus artifex:
Nec non principium, medium q. habuisse faciendū est.
Id verò nemo sapiens existimat: imò
Semper erit, semperque fuit, nec terminus illi
Esse potest: hic cuncta facit, nec factus ab illo est:
Nil fuit ante ipsum, post ipsum prorsus erit nil.
At nos huic dubio sic respondemus: agentem
Primum, cunctarum rerum, totius & orbis,
Dicimus esse Deum: finemque putamus eundem
Cunctarum pariter rerum, totius & orbis:
Non tamen idcirco esse opus ipsum credere fas est,
Quandoquidem non est opus omnis finis, agensque
Non hoc præcipuè quærit: sed cogitat ultra.
Quoddam aliud melius: velut qui fabricat arcam
Non hanc præcipuè ut faciat fabricando laborat:
Aut eam vendat, vel quia quem servet in ea spe.

Quanto

Quanto est posterior, tanto est præstantior omnis
Finis, & ad melius quæ sunt pejora feruntur.
Sic Deus est finis postremus, & altimus in quem
Omnia contendunt, propter quem mundus & omnis
Res mundi est: siquidem propter se ipse omnia facit
Non propter nos, ut solent sæpe dicere quidam.
Clamando in templis, doctores stultitiarum,
Et deceptores vulgi, errorúmque magistri,
Insanos homines ex stultis reddentes.
Nam quæ nobilitas, aut quæ sapientia nostra est,
Quæ nostra est probitas, propter quam debeat omnes
Debuerit tantus præcepsq; nos undiq; plenos
Criminibus, stultíque vnus: vix vnus in orbe est.
Quem vel avaritiæ pestis, vel tæda libido
Non premat, aut quem non ventosa superbia vexet,
Quem non præcipuum trahat ira, aut cæca voluptas.
Ergo quibus meritis nostris motum esse putamus
Tam magnum artificem, ut pro nobis cuncta creârit,
Frugiferas terras, fluctum mare, stellifer æthra?
Sed fortasse dices nos ipse benignus
Diligit immeritos: stultum est hoc credere, nam quis
Diligit immeritos, nisi demens? præterea, quæ
Sunt tam dissimilis naturæ, quomodo possunt
Sese diligere? est etenim Deus omnia vincens
Sæcula, cui nullus finis, nulla exstat origo:
Cunctarum tamen est rerum finisque & origo:
Optimus, omnipotens, immensus: quo melius nil,
Et quo nil majus, nil excellentius usquam
Esse potest: qui re nulla indiget, & tamen ipse
Omnia egens: qui cuncta videt, nec cernitur ulli
Omne bonum in sese recinens, expersq; malorum.
Contrà nos miseri fœdo de semine nati
Ad planctum & lachrymas, ad mille pericula, segres
Aut his aut illis morbis affligimur, ærum
Degentes breve & incertum, plenúmque laboris

Heu quibus errorum tenebris versemur: & omnes
Quàm sumus exiguæ mentis, quàm sæpe malignis
Casibus impliciti. nunc hæc nulla illa dolemus,
Innumeris tantùm vitiis & fraude potentes?
Qui postquam passi fuimus mala plurima, tandem
Augustam & miseram & sceleratam linquere vitam
Cogimur, & putri deponere membra sepulchro.
Mox carne absumpta fieri sine nomine pulvis.
Ergo inter nos atque Deum distantia major,
Quàm si collatus fuerit pulex elephanto:
Quis tam distantes nodus conjunget amoris?
Nunquid amore potest elephas cum pulice jungi?
Nempe inter similes amor & concordia: contrà
Inter dissimiles odium & discordia regnant,
Vel saltem nec magna fides, nec gratia magna est.
Hinc aliqui quoscsse jubet lex nostra prophanos,
Hæreticósque vocant colleg ia tecta cucullis,
Nos esse insanos aiunt crassique cerebri,
Speramus quoniam cœlum & consortia divûm,
Æternúmque ævum felici ducere cursu,
Innumeráque alias nugas, quas stultus hebésque
Promittit nobis animus, & garrula lingua:
Quæ facit ut cedant animalia cætera nobis.
Nam si sermo homini non esset munere divûm
Concessus, genuinæque manus, quibus omnia fiunt,
Nullum animal foret in terris miserum magis, atque
Infelix homine. his nostra est natura duobus
Nobilior, meliórque: hinc tota superbia nostra est:
Hinc artes veniunt. nam præsens voce monetur,
Quid faciat caveátve: absenti scripta loquuntur.
Pandere si possent animalia cætera fandò,
Vt nos, arcano clausos in pectore motus,
Mutuáque inter se dictare & reddere verba,
Ac varios aptis digitis conscribere libros:
Interdum nobis sapientior esset asellus,

Plus,

Plúsque alix interdum pecudes rationis haberent,
Progeniémque suam auderent præponere cunctis:
Diceret & nobis asinus, se nobiliorem.
Lingua manúsque igitur faciunt succumbere nobis
Omnia, non ratio: hæc illi, insuper addunt,
Si trancis manibus, mutísque parentibus orti,
In silvis homines degant, agrísque remotis,
Sintque ipsi pariter manibus linguáque carentes,
Vt pecudes aliæ; humanum quid quæso valebit
Ingenium? quænam ratio apparebit in illis?
Nónne alix ut pecudes inculto corpore vivent?
Quid sapient melius quàm cætera turba ferarum?
Spiritus in cunctis animalibus unus & idem est;
Dissimilis tamen ac varlis proinde esse videtur,
Corpora quòd non sunt cunctis animalibus æqua,
Et variis membris varia est concessa facultas.
Sic plures fabri, licet inveniantur eadem
Prorsus in arte pares, atque æquo examine docti,
Si ferramentis careat pars altera, multùm
Dissimiles, multùm inter se differre videntur:
Nil etenim poterunt agere hi quibus omnia desunt
Quæ faciunt ad opus: nec secum saxa ferásque
Ocagrius vates ducet, si barbitos absit:
Nec Paris armatus Pelidæ cedet inermi.
Talibus ergo illi nos turpiter argumentis
Sollicitant: verùm hæc aliàs forsasse requiram,
Quú de anima humana fuerit quandoq; loquendú.
Quippe hanc divinam immortalémque esse docebo:
Quæ duo de bruris non est concedere tutum.
Nunc ad iter primum redeo: Deus ipse suprema est,
Eximiúmque bonum propriè, veréque vocandus:
Quem qui habet, is debet felix dici atque beatus.
Sed quis habere potest ipsum? nã quicquid habetur
Vilius est illo quod habet, possúlque res est
Possessore suo semper minor, ocyus omnem

Oceanum parvis poteris concludere conchis
(O mortale lutum, vernisque obiecta lucerna)
Quam tantum Dominum pacto complectier ullo?
Omnia solus habet Deus ipse, & solus habet se:
Ipse igitur solus felix, solúsque beatus,
Quandã aliud tamen est summũ bonum, & illud hi-
Omne potest animal, sed nõ est omnibus unũ: (bere
Nam diversa ipsis multùm natura tribuit, est.
Convenit hoc illis, his aliud magis ergo
Esse potest felix genus unumquodque animantum:
Si non simpliciter, perfectéque, ut Deus ipse,
Aut aliquo saltem pacto, paucísque diebus,
Dum possit quod conveniat sibi maximè, habere
Semper: & adversi nihil unquam perpetietur.
Sed missis aliis, de homine est nunc dicere tempus:
Qui tunc est felix quum possidet omnia quæ sunt
Naturæ ipsius bona convenientia, quumque
Nil damni tota in vita, nil sentit acerbi.
Hoc etenim esse bonum summũ, concedere fas est,
Quod bona cuncta in se complectitur, & mala pellit.
Omnia cui nil triste datur, nil dulce negatur.
Nam virtus sola, aut felicem sola voluptas,
Non facit, ut quidam sentiunt de gente Pelasga:
Quandoquidẽ bona mala simul meliora putantur
Quàm pauca ut grano frumenti magnus acervus.
Non unum, licet ex omnibus, primũmque, beatos
Reddit: at omne bonũ simul omni ex parte rotun-
Sic etiam solus Princeps non efficit urbem, (dum:
Sic etiam non est solo vel pollice dextra.
Cùm nobis igitur duo sint, corpúsque animúsque,
Qui verè est felix, parte est perfectus utráque.
Est agilis, pulcher, robustus, sanus, & idem
Est sapiens, fortis, prudens, doctúsque bonúsque,
Perfectóque tenet sensus, perfectáque mentis
Munera, paupertim nescit casúsque malignos:

Et si non implet longæ vix tempora vitæ
Non est dicendus felix, hæc omnia tuma hunc
Commoda, nam quis bonum parvo quod
Est propè nil, velut quidam dixere priores
Ver non una dies, non una reducit hirundo:
At postquam vitæ jam meta novissima venit
Mors huic contingit facilis, minimoque dolore
Solvitur, & lygia lætus descendit ad undas
Nec vivendo illi aut moriendo gloria defuit
Sed nunquid cuncta hæc habet ex mortalibus ullus?
Credo equidem nullum tale reperies aliquam,
Aut perquam rarum, cui nil optabile desit,
Cui nil esse unquam cordi contingat in ævo,
Qui fœlix vivat, fœlici morte recedat.
Hic phœnix ille est, quem fingere Græculus audet,
Græculus insani capitis, quæ posse putavit
Ex uno speciem fieri, patriemque favillam
Gignere aveq; cuiquam non ullo tempore visam
Sed modo mira canat, nil cuiquam dicere verum
Gens hæc, & tota est monstri, væ dedita nugis:
Qua duce nostri etiam delirare Latini.
Est igitur felix, ut Phœnix rarus, at omnes
Heu sumus haud dubiè miseri: tam hic magis illo
Quandoquidè non est cunctis status unus & æqua
Conditio quicunque tenet bona plena, malisque
Adversis patitur, felix censetur: at ille
Plurima quem versant incommodis, cui bona pauca
Contingunt, miseri nomen sibi vendicat æquè.
Quare cùm nemo sit felix, dicere oportet,
Quomodo possimus saltem miseri minus esse
In terris, quæ sit vivendi forma modusque
Nobilior melioque, & vitæ blandior usus?
Si non felices, saltem minus infelices
Quo fieri pacto liceat nobis ignorat quod
Fermè omnes credunt, verum non arbitror esse;

Post

Pontifices summosq; & mundi sceptra tenentes,
Vivere quam reliqui mortales dulcius ævum.
Namque in divitiis, veluti in cunctis quoque rebus,
Extremum quodcunq; malũ est, mediúmq; salubre:
Omne nocet nimiũ: propterea quod quisq; habeat plus
Quàm satis est, nõ est melior quã quisquis eget plus.
Quàm satis est, paribúsque malis vexatur uterque:
Vt pinguis crassúsque nimis, qui sesquipedali
Ventre tumet, non est levior, citiúsve movetur.
Quàm cui sicca cutis miseris tantùm ossibus hæret.
Huic desunt macie atque exhausto corpore vires,
Ille autem nimio fit carnis pondere tardus.
Vtque ingens pelagus surgit majoribus undis,
Excelsósque æquat montes, dum tartara Dius
Intus aperit fluctus inter, tamen ætra silenti
Gurgite sævit hiems, tacitéque profundius æquor
Sed magis à dira ventorum pelle movetur:
Contrà cum strepitu magno, multóque fragore
Parvus arenoso versatur littore Nereus.
Si qui summa tenent rerum fastigia reges,
Sollicitudinibus majoribus atque tumultu
Iactantur graviore quidem: sed vulnera vulgo
Tanta latent, tacitique gemunt, celántque dolorem.
Adde aliud quoque, quod cruciat comes improbus
Assiduè, metus atq; timor: suspectáq; eisdem (ipsis
Omnia sunt. hinc insidiæ, hinc dira venena
Concipiunt, soli nec possunt ire, nec audent,
Nec sino fas illis prægustatore comesse.
O bona libertas, pretio pretiosior omni!
O summũ primumq; decus! quo prorsus adempto,
Nil gratum, nil dulce viris, & vivere mors est.
At pauper nocte atque die securus ubique,
Et quò fert animus graditur, sive ire per urbem
Et varios lustrare locos, & cernere ludos,
Aut monumenta cupit: sive extra mœnia mavult,

Per

Per cultos hortos, per florida prata vagari,
Aut desiderio ruris torqueatur amœni:
Nil prohibet, sibi velit, nemo indiget ullo
Servorum strepitu, & comitantum turbe clientum,
Et quoties stimulis agitur famis & sitis, ore
Haud dubio, tutisque dapes ac pocula sumit.
Vilibus exiguisque cibis vescuntur in altis
Liberæ aves melius silvis: & dulcius etiam
Quæsitam in campis, multóque labore paratam
Accipiunt, quàm si cavea teneantur eburnea,
Aut in gemmato atque aurato carcere clausæ
Pinguescant epulis regalibus, uberibúsque.
Sæpe igitur miser atque infelix est etiam rex,
Nec quenquam, mihi crede, facit diadema beatum.
Sed stulti exterius dulce admirantur: at illud
Quod latet interius non contemplantur amant.
Illum autem vitam melioti ducere cursu
Arbitror, est cuicunque magis fortuna modesta,
Cui non est census nimius, nec sordidus, & cui (est
Non cõducta domus, sed honesta habitatur, ager q;
Quantus sufficiat domino bene, cultus abunde
Qui det hero segetes & vinum sufficienter,
Fertilis, atque alias fruges producat emptas.
Fœnerat ô quantum tellus bene culta! colonus
Sedulus, ac prudens, non multis cedibus egebit.
Plurima seu scrobibus longo ordine figitur arbos
Diversi generis, minimo quæ maxima sumpeu
Emolumenta ferat: varium seu forte legumen
Mandatum sulcis, cumulo majore refertur:
Seu magis hortorum delectat cura, labórque,
Ex quorum reditu convivia lauta parantur.
Nec regum mensis cedentia luxuriosis:
Ni serviat gulæ quis mavult quàm rationi.
Ergo est optandus potius census mediocris,
Quem vellem tribuat, vel testamentum, vel uxor,

Aut

Aut artis labor assiduæ, aut industria mentis
Sollicitæ, mercando aliquid quod tempore possit
Vendi alio, aut alibi pluris; vel multiplicando
Per sobolem pecus, & gregibus fabulas atq; armentis
Implendo, aut Paphus sublimia tecta columbis,
Mellifer sive apibus præsepia multa parando,
Aut statuendo oleis nigris brumale trapetum,
Aut etiam Cereri saxa opportuna terendæ.
His aliisque modis multis, solerna lucrum
Illis ostendit, qui non torpere veterno
Sunt soliti, quos dulce malum blandúmq; venenum
Desidiæ, atque animi langvor non reddit inertes.
Præcipuè tamen hoc fortunæ munus opúsque est.
Hæc etenim quos vult, facilè evehit, ac locupletat.
Hæc domina est rerum, & donatrix divitiarum.
Insuper optandum, nulli servire: decet nil
Libertate magis generosúm pectus, at illa
Natura est servus, natura ignobilis, imò
Infelix prorsus, prorsus miser, alterius qui
Esse potest, utroque aliena facessere jussa:
Et quicunque aliqua lucri spe ductus, iniquum
Fert placida cervice jugum. Non jugera tanti
Plurima sunt, non omne aurũ, non quicquid arenis
Indus Erythræis cupidus legit: ut patienter
Vel stomacho alterius comedas, capiásque quietem
Ad somnum alterius, domino quæ jubente ferantur
Nunc huc, nunc illuc, veluti pila, missus ab illo:
Interdúmque hominis te longè deterioris,
Indocti, insani, vinosi, luxuriosi,
Imperio parêre velis. turpissima res est
Nimirum, possis cùm liber vivere parvo,
Quærere servitio majoris præmia census:
Ac libertatem, sine qua laudabile nil est,
Vendere, & Imperium domini tolerare superbi.
Degeneres animi, proceres quid quæritis aulæ,

Dedo-

Dedocus ut vobis, illis tribuatis honorem?
Væ vobis, qui ceu pecudes pastoris egetis,
Tam viles, ut non valeatis virere per vos.
Qui servus quocunque modo est, nulla esse beatus
Parte potest: asini est, clitellam ferre libenter.
Ingenuis igitur quicunque parentibus ortus,
Nobilibúsve magis, quantum sibi sufficit apte,
Possidet, injuste queritur de numine divum.
Sed forsan multi dubitant; an cœlibe vita
Conjugium melius: támque uxor sæpe superba ait,
Litigiosa, ferox, demens, & adultera sæpe.
Adde quòd & gravis est natorum sollicitudo:
Nunc morbo accipiti languent, nunc lumina vitæ
Intempestivo sublati funere linquunt:
Filia jam grandis poscit cum dote maritum:
Vel mœcha est, maculátq; domum: vel filius est fur,
Scortator, vacui capitis, rixosus & ebrius.
Ille etiam penitus liber non esse videtur
Cuicunque est uxor: mores mutare necesse est,
Et juvenilem animum compescere, linquere lusus,
Stare domi, non ire procul, longinqua videre
Oppida, nec totâ per vicos nocte vagari,
Has illæ pulsando fores, & scorta petendo.
As opus est gravius tunc vivere, sollicitúsque
Rem curare, minor fiat, sed ne ærugine crescat:
Ne premat extremam pauperies dura senectam.
Hæc quamvis ita sint, melius támen arbitror esse
Quærere legitimas prædas, sanctósque hymenæos,
Naturámque sequi, quæ nobis provida monstrat
Exemplo volucrum pecudum, paritérque ferarum,
Quòd mas ad prolem jungi cum fœmina habendam,
Atque manere simul debet, sobolémque creatam
Enutrire simul justo placidóque labore,
Ne genus interiret, sed cuncta in sæcula durent.
Quandoquidé ad Venerem compellimur ex eadem

Nos

Non modò nos, verùm omne animal, terræque ma-
Naturæ imperio : facias pejora necesse est, (risque
Si non fœmineis sarberis ab ore barathri.
Præterea tandem sterilis morieris, & hæres
Parta labore tuo & sudore alienus habebit :
Cúmque senex fueris, aut morbo oppressus iniquo,
Quis tibi succurret ? vel quis tua damna levabit ?
Nunquid cognatus, vel frater ? nunquid amicus ?
Hi te sandapila malleat efferre repostum,
Réique tuas avidi expectant sibi morte referri:
Te captant vivum, ut possint spoliare sepultum :
Nummos quisque tuos, non te reveretur, amátque.
O seclus, ô rabies, & habendi infanda cupido !
O miseranda lues tecum diffusa per orbem !
Vtile nunc omnes spreta virtute sequuntur.
Quis justum cutat ? quis non contemnit honestum,
Sit modo spes lucri ? dominatur legibus aurum.
Auri majores vires quàm sanguinis, auro
Venalis pudor atque fides, cultúsque deorum est.
Ast uxor patrem, ac matrem, propriósque penates
Deserit, ut maneat tecum noctésque diésque,
Et pariat fœcunda tuo de semine prolem,
Constituátque novam tecum gentémque domúmque,
Sitque tibi auxilio, & simul obsequiosa laboret :
Ambobus commune bonum est, cómune periclum :
Alterutri quicquid damno est, utrique nocebit.
Alterutri quicquid lucro est, utrique placebit.
Si te debilitat morbus vel grandior ætas,
Fatur, & hortatur, solatur & auxiliatur,
Subvenit, assistit, vigilat, vigilando ministrat :
Hoc etiam faciunt nati charúmque parentem
Qua possint ratione fovent. communis enim sunt
Amborum commista caro, communis imago,
Quúmque dies venit, postquam tibi nulla dies est,
Non totus moreris, vivúsque videris in illis.

Sed

Sed malunt quidam incertos de pellice natos
Sumere, propterea quę uxorem ducere nolunt.
Hos ego non laudo, nec sanæ judico mentis.
Namque uxor te dote juvat, nil dat tibi pellex:
Vxoris sunt affines, sunt pellicis hostes:
Illam tutus habes, & honestè, hanc turpiter ægre
Sollicitè: fida est illa, hæc infida timénsque
Dissidium, rapit occultè, sibi congregat, unde
Si fuerit dimissa, queat post vivere. demum
Si tibi sit pellex, tibi erit non tuta supellex.
Quid quòd legitimos certósque ex conjuge natos,
Infames dubiósque nothos de pellice gignis?
Ergo uxor ducenda, prius tamen aspice quæ sit.
Præcipuè matris mores adverte, patrisque:
Nam similes fiunt nati plerumque parentum:
Qualis quæque arbos, tales solet edere fructus.
Consule vicinas clàm. vel tibi si qua fidelis
Est mulier mitte ut videat, dissimulanter,
An sit formosa, an vitiato corpore & ægro,
An sit iners, nec nere sciat, nec texere telam,
Nec suere. hæc etenim mulier, quæcunque pudica
Exercet, ne ignava domi, neu languida cesset.
Otium enim fomes vitiorum est, otia mentem
Ad mala multa trahunt, otii comes ipsa libido est:
Otia felices everterunt funditus urbes.
Quod nisi lanarum studio Lucretia quondam
Dedita, si telæ non Penelopea fuisset,
Sed pigræ mediis sedissent ædibus ambæ,
Huic de mille procis placuisset forsitan unus,
Illi non tantum laudis mors casta dedisset.
At melius si fortè potes, tute ista videbis.
Namq; aliis non certa fides: fermè omnibus est mos
Fallere, mentiri potiùs quam dicere verum,
Cuique placet: raros poteris reperire fideles.
Si non vis falli, si vis tibi crescere cuncta

Id melius, studeas res tuæ agnoscere præsens,
Et curare tuis, tuâque impiger omnia cerne.
Ergo iterum atque iterum videas (si forte licebit)
Quæ sit, quam rapuis, vinclo sociare jugali,
Ne frustra doleas, ne tardi pœniteat te.
Sæpe tamen (ut fieri contingit) conjuge prava
Mœres, deceptus fato, & tunc ne finiter:
Hæc blande primis admonetas, placidique frequenter
Castiges verbis, interdum munere placa
Iratam, illecebrisque domi: nunc brachia collo
Injice: aunc etiam invitæ blanda oscula dige.
Quóque potes conare modo sedare furorem
Dulciter: hoc simul prodest, tunc utere amato.
Succense, melius, & vultu convitia torvo
Adde, minisque simul terre: quod si minus ista
Sufficiunt, nec verba timet, tu verbera misce,
Tergáque tunc duro resonent pulsata bacillo.
Si tibi suspecta est uxor, dubiique pudoris,
Non habeas pulchros famulos, pulchrúve sodales,
Cum quibus illa domi versetur, decipieris
Si quenquam fidum credes. est nemo fidelis
In Venere: illa dolis incautos fallere gaudet.
Fraude paratur amor, Veneri gratissima fraus est,
Sed tua præcipuè non intret limina quisquam
Frater, vel monachus, vel quavis lege sacerdos;
Hos fuge: pestis enim nulla hac immanior. hi sunt
Fex hominum, fons stultitiæ, sentina malorum,
Agnorum sub pelle lupi, mercede colentes,
Non curare Deum; falsa sub imagine recti
Decipiunt stolidos, ac religionis in umbra
Mille actus vetitos, & mille piacula condunt:
Rapores, mœchi, puerorum corruptores,
Luxuriæ atque gulæ famuli: cœlestia vendunt
Heu quis non nugis, quæ non miracula fingunt,
Ut vulgus fallant, optatáque præmia carpant?

Inde

Inde superstitio, &ludibria plurima manant:
Quæ dii, si sapiunt, rident, renuúntque videre.
Non pretio, sed amore, Deum vir justus adorat.
Deme autem lucrum, superos & sacra negabunt.
Ergo tibi, non cœlicolis hæc turba ministrat;
Vtilitas facit esse deos: qua nempe remota,
Templa ruent, nec erunt aræ, nec Iupiter ullus.
Hos impostores igitur, vulpésque dolosas,
Pelle procul: quantúmq; licet tua jantua viret.
Pelle procul, ne te probitas simulata maritum
Captarum efficiat. nec si tibi compater ullus
Contingit, nimium confidas: namque sub isto
Nomine peccandi proclivior est via multis.
Hoc etiam serva, ne sæpius egrediatur
Sola domum, neu tecta adeat vicina: frequentet
Vicina latitate domo consuevit adulter.
Illi da comites castas, vitæque probatæ:
Infames vetulas, & lenas cautus avaras
Secum stare veta, longéque arcebis ab illa.
Nec tu aliam Venerem atque aliena cubilia quæras,
Nec te concubitus delectet pellicis. est nil
Quo doleat magis, ac vehementius excrucietur.
Quod magis ulcisci cupiat, quam fœdera lecti
Instabili temerata fide: tunc ardet & odit;
Fallere tunc veller simili ratione maritum,
Sique potest fallit. bilis tunc maxima fervet,
Tunc furit, ut Thyas nimio stimulata Lyæo.
Crede mihi, rara est quæ non sit adultera: quando
Legitimo frandata thoro sua gaudia perdit:
Saltem animo, si non concessum est corpore, peccat.
Labitur in vitium vitio irritata voluntas.
Si deprensa tamen fuerit, tunc legibus uti
Ne pudeat, legum tibi sit reverentia semper
Præcipua; est etenim nostræ lex regula vitæ:
Ne temerè iratus majorem crimine pœnam
Infligas, lædásque Deum, vulgíque sequaris

Ingenium & mores, qui non ratione moveturꝰ
Sed veluti pecudes furiis atque impete fertur.
Nec ducta uxore, idcirco non liber haberis,
Quod tibi non licet esse malo, neq; nocte vagari,
Nec multis aliis rationibus insanire.
Non hæc libertas, sed prava licentia dici
Debet: qui sic est liber, servire videtur.
Talis libertas non est cupienda, frequenter
In mala præcipitem quàm plurima mittit habentem.
Est melius non posse malum committere, quàm si
Vndique peccandi pateat via, quot perierunt
Ob talem libertatem? quot sæpe fuerunt
Incolumes, quoniam frænos habuere tenaces?
Si verò nati morbo vexantur ab ullo,
Quid facias? cur te crucies? succurre medelis.
Quæ si nil prosunt, & mors tibi surripit illos,
Æquo animo sufferre velis: non solus in isto
Gurgite jactaris, comitum tibi maxima turba est.
Quæ ordia cum multis patimur leviora videntur.
Nascimur hac omnes lege ut moriamur: ab ortu
Exitus ipse fluit: cunctis mensura dierum
Certa datur, stygias citiùs vel seriùs undas (est;
Quisque petet. quanquã mors ultima meta malorũ
Nec forti metuenda viro. quid munere vitæ
Defunctis tantus opus est deflere querelis?
Est me adeò miserum moriendo relinquere mundi
Stultitiam, & sese innumeris auferre periclis:
Próque tot ærumnis, tranquillam acquirere pacem?
Aut mors est æterna quies, aut janua vitæ:
Esto etenim doleas quantumvis, tempore tandem
Cessabunt lachrymæ & gemitus, quecũque dolorem
Finit longa dies, dissolvunt tempora curas.
Si tibi lasciva, aut alia ratione pudendi
Contingunt nati, tu tu culpandus, & hujus
Causa mali es, demens pater, & quatiende flagellis.

Qui

Qui pueros neglexisti, nec moribus ætas
Dum mollis poterat flecti, facilisq; labore
Instituit, nondum vitiorum astricta catenis,
Curasti imbuere, & virtutibus exornare:
Neglectis animis aluisti corpora tantùm,
Vt pecudes faciunt. hinc est urtica, filixque,
Et caprificus in eis, quibus urbs nunc omnis abundat.
Quisque illos mores, quos primis hausit ab annis,
Cùm senuit, retinere solet; peccabit adultus,
Si puer hoc fecit, teneta est dum virga recénsque.
Flectitur huc illuc, ut vis: quæ post ubi crevit
Iam robusta arbor, flectenti cedere nescit,
Et quem parva locum tenuit, non deserit ultrà.
Sic puer ad vitæ partem est quamcunque paratus,
Dum tener est animus: qui postquam duruit ætas,
Quam priùs ire viam assuevit, mutare recusat.
Nimirum quicquid primis inolevit ab annis.
Non facilè auferetur. naturam parentit usus,
Ipsáque non multo est natura potentior usu.
Optandum tamen ut tribuant bona semina divi
Inclusis utero: nam qualis quisque fuit illic
Concipitur, talis vivendo est: qui malus inde
Exierit, raro poterit justúsque bonúsque
Esse, licet doceat sanctos Academia mores,
Et licet hinc atque hinc habeantur mille magistri.
Naturam frænare potes, sed vincere nunquam.
Cultura est etenim natura potentior omni.
Nonnihil ipsa tamen longo mollitur ab usu.
Sic cultu assiduo steriles compescimus agros,
Sicque feri discunt homini parere leones:
Omnis ab assiduo nimirum ars nascitur usu.
Ergo dum mollis, dúmque est tractabilis ætas,
Instrue fibiolos virtutibus, & docet honestas
Maturare vias: nec eos permitte vagari
Huc illuc, quocunque volunt, res perniciosa est u

Libertas pueris: tu si sapis, admove frænos,
Et cohibe: namque in vitium mortalia quæque
Naturæ instinctu, nisi sint adjuta labore,
Sponte ruunt: nil perfectum natura sine arte
Ferre solet. quoniam non vult Deus ipse veterno
Nos torpere gravi, sed curis atque labore
Excitat, & segnes tanquam calcaribus urget.
Est locus ætherei præruptо in vertice montis,
Deliciis plenus, quo non felicior alter
Creditur esse usquam, cui cedunt Thessala Tempe,
Elisiique lares, & fortunata vireta:
Hic habitat vicina polo, contermináque astris,
Innumerisque bonis fruitur sanctissima virtus:
Sed salebrosa via est, angusta, atque ardua, densis
Sentibus hinc atque hinc horrens, quò tendere viles
Ignavique animi & terrena fæce gravati
Haud possunt, sursúmque vehit meus ignea paucos,
Quos Deus ad cœli sedes elegit habendas.
Difficiles aditus virtus habet: at vitiorum
Prona via est, illuc ultro descendimus omnes
Quocirca quicunque bonam, nullâque pigendam
Parte cupit prolem, facilè instituendo laboret.
Non etenim fieri egregiè ac memorabile quicquam
Absque labore potest. vis est immensa laboris
Assidui, longisque labor dura omnia vincit.
Curandum in primis, vobis dico patribus, ne
Filioli vestri cum pravis conversentur.
Consuetudo potest quoscunque inducere mores:
Corrumpunt etiam sanctos commercia prava.
Virent præcipuè juvenes: nam prona juventus
In quodcunque malè est, semperq; obscœna loquun-
Inter se juvenes, & semper turpia versant. (tur
Luxuriæ tota est hæc ætas dedita: quare
Ne juvenum celebrent cœtus, omnino caveto
Tu cuicunque bonam mens est educere prolem.

Corripe

Corripe nunc verbis duris, nunc utere virga,
Si sit opus, monstráque viam, qua incedere oportet:
Nec faveas illis, patriumque tuatus amorem
Dissimula semper. nil perniciosius est quàm
Blandiri pueris: animos ad crimina sumunt.
Tunc nil non audent quum tu quæcunq; loquuntur
Vera putas, asinúsque bipes oracula credis,
Ac nimis indulges, vesano captus amore.
Damnosus favor est pueris, soloque timore,
Non ratione scelus fugiunt: peccántque libenter
Ac promptè, si non duris cohibentur habenis:
Vt sæpè in vitium nullo impellente labascunt,
Sic rarò à vitiis nullo revocante recedunt:
Qualem quisque sibi natos eduxit, habebit.
Vltra hæc nitendum, ut vivamus corpore sano,
Quippe valetudo est censu præstantior omni.
Robustus fossor rege est felicior ægro.
Scire igitur causis debes prius, unde fluant tot
Agmina morborum, humanum vexantia corpus.
Perceptis etenim causis, vitare malignos
Effectus poteris melius: causisque remotis
Effectus pereunt, quicunque sequuntur ab illis.
Ergo morborum quorundam causa & origo
Natura est, quoties sub iniquo sidere quisquam
Nascitur, atque in se cæli tormenta recepit:
Vel quum corrupto de semine gignitur, ipsi
Sunt causa ægrorum natorum sæpe parentes,
Quum malè dispositi coeunt, nec sanguine puro.
Sunt aliæ plures causæ, requiésque, labóque,
Et calor, & frigus, somnus, cibus, ac Venus: horum
Singula debilitant vires, atque artubus obsunt,
Vtimur his quoties nimium, minimúmve caremus.
Vtrumque extremum damno est, usus mediocris
Non nocet, immò etiam prodest, vitámque tuetur.
Immodici affectus animi quoque gignere morbos

Consuerunt, nimiusque timor, mœrorq; dolorq;
Lætitia interdum nimia efficit, interimitque:
Si sit habenda fides scriptum historicorum.
Noxius est aër, est noxius humor aquæ
Corporibus, quando vitium contraxit uterque.
Hinc pestes subeunt, hinc viscera discruciantur,
Communisque lues dat plurima corpora morti.
Affert nonnullos etiam contagio morbos,
Et rixæ, & casus, & mille pericula vitæ.
Hos agitur fontes, hæc fundamenta malorum
Si sanus vis esse, omni ratione caveto.
Si tamen ægrotas, quoniam ægrotare necesse est
Nonnunquã, quid ages? non tu medicamina differ:
Sed citò cuã adhibe, tenuis dũ morbus adhuc non
Assumpsit vires, nec inest penetralibus hostis.
Ignis ab exigua nascens extinguitur unda:
Sed postquã crevit, volitántque ad sidera flammæ,
Vix putei, fontes, fluvii succurrere possunt.
Ergo festina morbi cognoscere causam:
Vtque illi facilè occurras, contraria sume.
Oppositis oppositis curantur: frigora fove
Læsertus, calida opponas: si cura, labórque,
Sive cibus nimius nocuit, contraria semper
Exerce, hæc sese expellunt per mútuque vicissim:
Consule item, si opus est, medicum, vel clinicus ille,
Vel sit chirurgus: chirurgi certior est ars:
Nam quid agat certum est: & aperta luce videtur:
Clinicus ipse autẽ, qui nunc physicus quoque fertur,
Dum latium infelix spectans, inde omnia captat,
Dum tentat pulsum venæ, dum stercora versat,
Fallitur & fallit. sed non discriminis æqua
Conditio; ille miser moritur, causámque canendi
Linigeris calvis præbet, calvísque cucullis:
Hic olius contra sceleris mercede recepta,
Causatur superos, ac fatis imputat ipsis

Siquis

Siquis obit, lætúsque impleq; multo ære crumenam
Heu mihi, penè omnes casu, non arte medentur:
Quippe aliquam quicunque artẽ benè novit, agédo
Aut nunquam, aut saltem rarò peccabit: at isti
De quibus est sermo, de centum vix erit unus
Quem sanare queant, quem non fortasse trucident.
Vnde istud? nisi quòd pars horum maxima nescit
Quid faciat, quid sit prorsus medicina; sed ipsi
Dum tantùm incumbũt sophiæ, & dialectica discunt
Vincla, quibus valeant indoctum nectere vulgus,
Vix elementa artis medicæ & primordia libant.
Sic labyrinthæis ambagibus ad sua tecta
Instructi redeunt, atque enthymemata vibrant.
Hinc tumidi incedunt: hinc publica præmia petunt:
Id satis esse putant (nec decipiuntur) ad hoc, ut
Carnifices hominum sub honesto nomine fiant.
O miseræ leges, quæ talia crimina fertis!
O cæci reges, qui rem non cernitis istam!
Vos quibus imperium est, qui sum di fræna tenetis,
Ne tantum tolerate nefas, hanc tollite pestem.
Consulite humano generi, quot noctè diéque
Horum carnificum culpa mittantur ad orcum?
Vel perfectè artem discant, vel non medeantur.
Nam si aliæ peccant artes, tolerabile certè est:
Hæc verò nisi sit perfecta, est plena periculi:
Et sævit, tanquam occulta atque domestica pestis.
Non multum est igitur tutum his committere sese,
Quorum doctrina est pretiosa in veste videri,
Gemmatóque auro digitos ornare cynædos.
Ast hoc quod dicam, ut valeas, servare memento:
Sit victus tibi cura tui, ne noxia sumas,
Néve nimis comedas. solet hoc mortalibus esse
Maxima pernicies, hinc plurimus ingemit æger.
Præsertim hoc caveas, tanquam letale venenum,
Ne novus in stomachum cibus inruat, si bene nẽdũ

Consumptus fuerit prior, & digestus ad unguem.
Nec non quaque die justo exercero labore
Corpus, vel pedibus gradiendo, vel quid agendo.
Quo moti caleant artus: nam causa caloris
Est motus, stomachúmque juvat, robúrque reducit,
Humoréſque supervacuos putréſque resolvit.
Noli etiam justa vitam fraudare quiete,
Corporis instaurat somnus vires animúſque:
At vigilando nimis, corpus corrumpitur & mens.
Præterea procul est mœror pellendus; & omnem
Tristitiam de corde fuga: nam macerat artus
Deformátque ipsum corpus, canóſque capillos
Ante diem reddit: contrà præcordia læta
Ætatem efficiunt viridem, robustáque membra.
Cætera tu videas quæ paulò diximus antè.
Postremò est aliud quiddam pretiosius, atque
Nobilius, per quod felices efficiuntur
Mortales, similéſque deûm, cœlóque fruuntur
In terris positi: quamvis ea gratia paucis
Tradita sit, pauci tanto dignentur honore.
Si quæris quid sit, dicam, sapientia nempe est,
Nempe bonum quodcunque aliud sapientia vincit.
Hoc homini nequeunt divi dare munere majus.
Huic cedit, quidquid rubra reperitur arena;
Huic cedit quicquid Tagus, & Pactolus, & Hermus
Aurifero gignunt (si verum dicitur) alveo:
Huic par esse potest nullius gloria regni.
Hæc est semideûm genitrix: & maxima virtus.
Felix, ô verè felix, veréque beatus,
Humano quantum generi conceditur, is quem
Maximus ille pater donavit munere tanto.
Sed fortasse aliquis quærit, sapientia quid sit.
Nil aliud certè est, nisi prima scientia, per quam
Mens pura, & nullo mortali pondere pressa,
Libera terrenis affectibus, æria cœli

Scan-

Scandit,& ætherea cum dijs versatur in aula,
Omnia despiciens prorsus mortalia,nunquam
Frivola,& assiduè tendens velut ignis in altum,
Inferiora parum curans,sublimia semper
Cogitat,& verè quæ sint bona,quæ mala novit,
Ac verùm à falso rectè distingunt: & illa
Quæ cæci & miseri mortales maxima rentur,
Regna,voluptates, & opes,tumidósque triumphos,
Pro quibus usque adeò noctésque diésque laborant
Pro nihilo pendens,curas miseratur inanes,
Ostendens rectè vivendi iter ac moriendi,
Præfulget sapiens aliis, ceu fidetibus Sol,
Fortunæ imperium tutus contemnit,& omnes
Calcat sub pedibus constanti pectore casus.
Quin etiam nullo mortis terrore movetur.
Nec timet infernas pœnas sibi conscius: imò
Lætus obit,ridens pavidi phantasmata vulgi:
Non dubitans miserũ hoc,plenúmq; laboribus ævũ
Linquere,& æternam moriendo acquirere pacem.
Demum uno minor est sapiens Iove. quatuor autem
Ipsi conveniunt, quoniam bene consulit,atque
Iudicat,errore amoto, rectéque gubernat,
Et contemplari divina humanáque,ad ipsum
Pertinet: extremum hoc quod dixi,maxima res est,
Vltra quam nihil est melius quod possit haberi.
Nemo tamen sapiens fiet priùs, expulerit quàm
A sese omne nefas, purgatus crimine ab omni.
Quippe habitare negat fœdum sapientia pectus,
Impuráque odit,cùm sit purissima, mentes.
Nemo etiam fiat sapiens,nisi sit prius idem
Prudens, multarúmque peritus doctrinarum.
Hoc scito esse gradus,per quos sapientia habetur.
De qua plura quidem loquerer: sed claudere oportet
Iam librum,sat cauda meo prolixa Leoni est:
Quapropter nũc Musa tace, & requiesce parumper.

LIBER

LIBER SEXTVS.

VIRGO.

CRedo aliquos tetricæ mentis, nasique severi,
Qui solos se scire putent & nescire verum,
Atque tibi solis divûm bonitate tributum
Omnia judicio perplexa expendere recto,
Dicturos nunquam me degustasse beatos
Aonias fontes, & sacras Phocidos undas,
Nec prorsus lauro dignum, titulóve poëtæ,
Quòd non inflatas nugas, mirandáque monstra
Scribimus ac nullas fingendo illudimus aures.
Nam solas tribuunt fabellas vatibus: ac si
Vera loqui, sœdúmque foret, vetitúmque poëtis.
Horum ego judicium falsum & damnabile duco:
Nilque mihi melius, nil dulcius esse videtur,
Quàm verum amplecti: vestilis puerísque relinquo
Has nugas, alii eructent fera bella Gigantum,
Harpyiásque truces, & Gorgonas, & Cyclopas,
Et captos blando Sirenum carmine nautas,
Adde his monstrifera Circe, triplicémque Chimæra,
Stelliferumque humero cœlum qui fulcit Atlanta,
Mutatum saxo, & fulgentem Persea nubes,
Tantalon & Tytion, miserique Promethea fœtis,
Bolidas: & quicquid delirans Græcia nostros
Tempore jam longo docuit garrire Latinos.
Non mihi sit tanti potasse Aganippidas undas,
Bellerophontæi quas protulit ungula monstri,
Nec mihi sit tanti Phœbææ gloria lauri,
Atque Corymbiferis hederis ornare capillos,
Vt sic delirem, pudet ah, pudet esse poëtam,
Si magis opus est puerilibus inservire,
Et jucunda sequi spreto mendacia vero.
Tradita (crede mihi) est multis facundia, paucis

Consilium : multi sublimia cernina condunt,
Sunt & Romano & Græco sermone diserti,
Et cùm multa sciãt, sapiunt tamẽ aut modicè, aut nihil
Verba nitent phaleris : at nullas verba medullas
Intus habent, sola exterius spectatur imago,
Et pictura levis : verùm quis succus in illa est ?
Quam mens inde capit frugem ? qui talia legit,
Quid didicit tandem ? quid scit nisi somnia, nugas,
Quæ nihil ad vitam faciunt, nihil utile ponunt ?
Quæ scire & nescire, pari discrimine refert.
Virgo seu vulgus me judicet esse poetam,
Seu neget, haud ideo mendacia vana sequemur,
Sed verum : quoniam verum est perfectio mentis.
Quod quicunq; magis novit, magis est similis dis,
Atque magis felix : licet hunc insciua vulgi
Non merito ex tollat plausu, meritóque favore
Excipiat, licet huic non grandia numina donet.
Quare jam Musæ adsunto, Cirrhæque valento.
Ecce viam ingredior, quam plurima taxus utrinque,
Atque cupressus iter funesta protegit umbra.
Jam video tristes campos pallentia regna
Persephones, quæ non obscuris perlabitur undis
Lethæúsque ambit torrens, lassò aiva papaver
Lurida somniferum vestit, tipásque silentes.
Quo me Calliope ducis ? quæ monstra videre,
Quas voces audire jubes ? turbonibus omnis
Circùm silva tonat, mœstos dat noctua cantus,
Non desunt ululis miseræ strygibusque querelæ,
Quid me musa rapis ? lachrymoso en murmure colles
Et valles resonant, respondet plangentibus Echo.
Quis dolor hic tantus ? quæ tanti est causa doloris ?
Heu quæ gens illa est, ater, quam vestit amictus,
Syrmata pulla trahens ? quæ sit velamine nigro
Flens adoperta caput, clamoribus æthera complet ?
Heu mihi, quæ cædes, quàm multa cadavera campo

Passim

Passim strata solo? quis funera tanta peregit?
Quis dedit hanc latè stragem? quot corpora regum
Pontificúmque jacent? agnosco insignia, nunquid
Mors est illa procul? quæ visu & falce cruenta,
Horribilis, furibunda venit? præcedere mille
Agmina morborum, paritérque pericula mille
Aspicio, ô nimium sævis armata ministris!
Nescio quid magno veniens clamore profatur:
Audio quid dicat, referámque audita libenter.
Mors ego sum: quæ fœni instar vivencia quæque
In terris hac falce meto: mihi Iupiter orbis
Iura dedit, jussitque simul me parcere nulli,
Sed magnos humilésque pari prosternere lege.
Vnde manus, virésque meas evadere nemo,
Et nemo vitare potest: ego grandia regum
Colla premo, sternóque animos fastúsque superbos
Pontificum: nobis nulla est non debita cervix:
Sive quis arctoas fugiens penetraverit oras;
Ripheáſque ultra rupes concesserit, iram
Sentiet hic nostram, nostros hic sentiet ictus:
Sive quis ad manes imos descenderit, Austri
Qua plaga pressa jacet, qua sunt incognita nobis
Sidera, me inveniet tamen, inventáque feriet.
Falx hæc occasum, falx hæc populatur & ortum,
Non ego divitias vereor, nec stemmata prisca
Credita imaginibus, solio detraxit ab alto
Quot mea dextra viros, & nigra in tartara misit
Præcipites? Priamum memini, quum cæsus ad aras
Victima nostra fuit, Macedúm dux ille superbus,
Qui tot regna suis pugnando everterat armis,
Par animo cujus totus non extitit orbis,
In Babylone cadit telo confossus ab isto.
Quid memorem heroas Latios, Martísque nepotes,
Tartarum dominos: quorum clarissima virtus
Imperium Oceano, famam conjunxerat astris?

Nónne

Nónne omnes potui cæsos demittere ad orcum:
Privaviq; manus sceptris, diademate crines,
Os vestibus, & luce oculos, membra omnia motu,
Corpusque obscuro clausi exanimata sepulchro.
Me timet Indus, Arabs, Maurus, Scyrha: demiq; quid
Europámq; Asiámq; colit, Libycósq; calores. (que
Nullum ego discrimen facio generisque locisque,
Tempora nec servo, nec mores curo, nec annos:
Improbus atque probus, sapiens, stultúsque pericles.
Infantes, juvenes, longáque ætate gravatos,
Formosos, turpes, æqua ratione trucido. (orcum,
Hunc quoq; quem video procul hinc mea regna petere.
Quum sua fata sinent, mittam pallentibus umbris.
Edidit hæc Stygio diva implacabilis ore.
Tunc me cócussit timor ingens, membráq; sanguis,
Undique dilapsus venis, extrema reliquit,
Inque imum pectus coiit, succurrere cordi.
Præcipuè, quum tartareos dea sæva ministros
Præsentem in turbam, quæ latos plurima circum
Errabat campos, tantæ secura ruinæ,
Mitteret: irrumpunt illi, prendúntque tenéntque
Quisque suum: sternuntur humi languentia passim
Corpora, multiplicíq; gemunt vexatá dolore.
Mox ipsa adveniens, nonnullos falce necabat:
Nonnullos etiam, quorum sub tegmina nondum
Finierat Lachesis, justo illis debitá fato,
Præmiens, cædi servabat diva futuræ.
Tunc ego sic mecum, attonitus, totúsq; tremiscens,
O curas, ô vota hominum, vanósque labores!
O spem fallacem, ô cæcæ solatia mentis!
O fluxum decus humanum, ô variabile tempus!
Quàm brevis, incerta, & multorum plena malorum
Et quantis nostra est obnoxia vita periclis!
Quæ jucunda quidem facie, dulcísque videtur,
Sed quantum intus habet fellis, quantúmq; veneni?

Quid

Quid sumus, ô miseri, nisi pulvis mortis ab aura?
Et fragili vitro similes, umbræque fugaci?
Atque rosis, quæ mane nitet, mox vespere langueni?
Nunc vivi atque hilares, paulò post vermibus esca;
Nunc pulchri & validi, paulò post turpe cadaver.
Heu mihi quid prodest congesta pecunia nobis?
Quid gemmæ, argentū, atq; aurum, pretiosáq; vestis?
Quid populos, magnásque urbes diuque tenere,
Marmoreósque habitare lares, vultúque superbo
Omnes despicere, atque parem se credere divis?
Si mors cuncta rapit, si tanquam pulvis & umbra
Deficimus miseri, si tam citò fastus & omnis
Gloria nostra perit, nullum reditura per ævum?
Hæc ego cùm loquerer summisso murmure mecum,
Pallentem vultu aspiciens, gelidúmque timore,
Incertóque gradu titubantem Orphia mater,
Quid te (inquit) tanta obsessam formidine cerno?
Esto audax: animi vilis timor argumentum est.
Nec decet ille viros. cedò, quæ te cauta timere
Mortem adeò cogit? tunc sic ego: Diva necesse est
Naturæ impulsu: quippe hanc animalia quæ non
Horrescunt, fugiunt? hæc vitam tollit & omnes
Divitias ac delicias, corpúsque resolvit
In nihilum, remanétque nihil, nisi pulvis & ossa,
Quæ pariter pulvis longo post tempore fiunt.
Deniq; cuncta bona hæc adimit, súmmũq; malorũ est.
Ergo tam dirum & tam formidabile monstrum
Quem non terrebit, nisi cui sit ferrea fibra?
Tunc Iove nata, mihi subridens, sic ait, Erras,
Nimirum veri specie deceptus & umbra.
Non cuivis facile est ipsum cognoscere verum.
Hic ille est ramus, medium quem maxima silva,
Arboribus densis cinctum, atque erroribus atris
Obductum celat: nec multis aurea virga
Conspicitur, nisi cui puræ ostendêre columbæ.

At mihi quæ fata fum felici fœmine cœli.
Verùm noſſe licet? verum tibi dicere poſſum,
Si me audire voles. ego tunc, Dea, nil magis opto,
Reſpondit, illa autem, Nos hinc divertere opor
Pauliſper, ſequere: & ſecum me duxit in altum
Non adeò procul inde locum, quo lumina ſolis
Cernere erat, radiis ferientibus ardua montis,
Iucundúmque jubar tenebras diſſecerat atras:
Sedimus ad fontem quendam lauriſque ſub umbra.
Tunc mea dux tandem pulchro hæc incepit ore.
Simia cœlicolûm, riſúſque jocíſque deorum eſt
Tunc homo, quæ temerè ingenio confidit, & audet
Abdita naturæ ſcrutari, arcanáque divûm,
Cùm revera ejus cæcâ imbecilláque ſit mens.
Si poſita ante pedes neſcit, quo jure videbit
Quæ Deus et naturâ nu occuluere profundo?
Omnia ſe tamen arbitratur noſcere ad unguem.
Garrulus, infelix, cæcus, temerarius, amens,
Vſque adeò ſibi palpatur, ſeſéque licetur.
Scultitiæ fons eſt & origo philauria veſtræ,
Caligóque ingens, quæ vos cognoſcere verum
Poſſe vetat: tolle hanc, oculi meliora videbunt:
Et quæ nunc bona prima putas, fortaſſe negabis
Eſſe bona: & quæ nunc credis mala maxima, forſan
Non mala ſunt dices, pulſis à corde tenebris.
Ergo ſcias, mortale genus nihil eſſe, niſi utrem
Æoliis plenum ventis: quem jugiter urget
Huc illuc lapidi inſiſtens fortuna rotundo.
Cui, ſi quid ſaperet, vita mors gratior eſſet:
Cum vivendo, malis homines ſine fine premantur:
Exiguíſque bonis, ſed nec ſine felle fruantur.
Quod verum credes, puto, ſi bona, ſi mala vitæ
Mortalis referam, quanta brevitate lucebit:
Collatíſque ipſis, tunc vita humana patebit
Quæ ſit & an tantum mors debeat ipſa timere?

Princi-

Principiò de diuitiis, quas omnis ubique
Gens sequitur, laudat, quærit, miratur & optat,
Dicere constituì, & quid sint ostendere nitar.
Tunc ego, Diva (inquam) si vis, huic parce labori:
Quandoquidem prius hoc olim referente Minerva
Edidici, nunc perge aliò, nec tota recensè.
Déque voluptate ubertim quoque rettulit olim
Nobis diva Arete, missúsque à matre Timalphea.
Quare id transi etiam quæso, & quodcunq; aliud vis
Expedias. Tunc Diva inquit, de nobilitate
Dicè igitur, quoniá bona prima hæc inter habetur.
Quilibet hanc hodie sibi vult, sibi dicit inesse,
Plus licet unde absit, quàm distet Iberus ab Indo.
Sed quid nobilitas aut quanti est? vera fateri,
Conabor: quanquam quid prodest vera fateri,
Credere si renuunt? fugiunt animalia quædam,
Oderuntque diem, tenebris ac nocte vagantur:
Sic homines multi lumen cognoscere veri
Nec possunt, nec amant: adeò natura, Deúsque
Distinxit mortale genus, rectéque videnti
Vna hominum species animalia cætera monstrat:
Vsque adeò mores varii mortalibus, & mens
Dissimilis: multi tenebras umbrásque sequuntur,
Nec verum spectare queunt, solémque nitentem
Infirmis oculis, quem fixo lumine pauci
Aspiciunt, quibus est animus divinior. ergo
Nobilitas, veluti vulgus putat inscius, aut est
Copia nummorum, & collectio diuitiarum:
Aut sanguis, quoties generoso è stemmate quisquam
Natus, avos, atavósque suos gentili áque arma
Iactat, & eximios laudat virtute parentes.
Iudicium tamen hoc vulgi mendosè errat,
Vt plerumque solet, communis opinio multis,
Paucorum ratio est. si nobilis ille putandi
Debet, quicunque est dives: sic nobilis esse

Credo

Credo potest lanius, tonsor, piscator, equiso,
Pastórque, & pistor, coriarius, atque bubulcus,
Et leno, & latro, & quivis de plebe lutosa.
Námque ex his multi rebus nummísque potentes
Et sunt, & possunt fieri, fortuna frequenter
Extollit miseros: eadem detrudit ad imum
Sæpe illos quos antè rotæ commiserat altæ.
Nobilis ergo fuit tantùm quum mœnia victor
Æneadum ingressus Marius, plaudente senatu
Ac populo, insignis lauro, niveísque quadrigis:
Sed postquam ejectus Syllanis viribus, exul
Minturnis latuit, latuit quoque carcere fœdo:
Vel quum mendicus panem per Punica rura
(Pro superûm leges, & non bene nota potestas!)
Quæ rebus panem dare possit fossoribus aptum.
Non erat infelix tunc nobilis: obstiterat tunc
Nobilitas, fugiens longè: mox ipsa revertit,
Quum Marius rediit, mutato sidere, Romam.
Nimirum stulta hæc sententia, si sit ab auro
Nobilitas, certè de terra nascitur aurum.
De fraude & furto, de fœnore: nascitur ergo
De fraude, & furto, de fœnore, nobilitas. ô
Iudicium vulgi insanum! ô sine pectore turba!
Nobilitare hominem non ulla pecunia, nullæ
Divitiæ possunt: pretio nam dignior omni est
Nobilitas; hæc non emitur, nec venditur auro.
At genus ille suum jactat, laudésque suorum
Inculcat, cum sit turpissimus; atque recenset
Gesta patris, monumenta avi, patruúmque trophæa:
Et quanquam innumeris, demens, ignavus, abundet
Criminibus, virtutis inops, tamen esse putatur
Nobilis, & sanè quoniam de sanguine natus.
Cur aliena tibi tribuis? laudémque tuorum
Esse tuam censes? cùm tu sis dedecus illis,
Degener, infamis? mentito nomine cygnum

Graculus appellat sese : cornicula plumas
Pavonis furata,cupit pavo ipsa videri :
Sed natura vetat,quæ nobilitatis origo est.
Hinc animi viles,hinc & cœlestia corda
Proveniunt , hæc largitur sua semina cunctis.
Nempe animũ propter, non propter corpus haberi
Nobilis,& dici debes : nam corpora multa
Servorum,pulchra,& magna,& robusta videntur.
Nobilitas quidam est animi proprius decor,atque
Vis quædam nativa,cupit qua grandia semper,
Vilia contemnit,qua sursum tendere ut ignis
Nititur,& summas penetrat velut ardua nubes,
Infima despiciens.hanc vim qui munere cœli
Accipet,ille bonus fiet,patiénsque laborum,
Consilióque potens,curis vigilantibus,ut quid
Dignum laude gerat,ut sit laudabilis ipse.
Sed tantum natura bonum non omnibus, imò
Perpaucis donat,quorum fama inclyta longo
Tempore,post cineres populorum in pectore vivit.
Attamen (ô mores,ô mira insania) quis non
Vult dici & credi nunc nobilis ? ô nebulonum
Turba audax,ô vile pecus ! te nomina clara
Delectant, tibi fama placet,tibi gloria : cur non
Et labor & virtus etiam placet,ut meritò sis
Nobilis ? an mavis sapiens justúsque vocari,
Nomine mentito, quàm vero ? cur tibi nummus
Falsus,cur panis falsus,cur cætera falsa
Non sunt grata,velut mendax ac futile nomen
Nobilitatis amas ? ô larva,ô simia disce,
Disce prius frænare animum, compescere cæcos
Affectus,ratione uti, vitare nefanda,
Iusta sequi : te nosce prius.durósque labores
Amplecti ne te pigeat, velémque fugato
Desidiam, ut possis culmen virtutis adire.
Tunc juste ac meritò dicêris nobilis : hæc est

Hæc

Hæc eſt nobilitas vera: hæc ſunt illa deorum
Munera, ab indoctis non intellecta: per iſtam
Inceſſêre viam Phrygia de gente Quirites,
Hac duce Romanum imperium ſe ſuſtulit aſtris:
Hac abeunte iterum, in præceps deſcendit ab aſtris.
Nam ſimul ac ſegnes conſumêxere nepotes,
Iam parto imperio, jam proſperioribus annis,
Delicias, ludóſque leves, luxumque ſecuti,
Degenerare ſuis cœpere à patribus, unde
Nobilitas tales hominem exoſa receſſit
Protinus ad ſuperos, donec creſcente nepotum
Luxuria & vitio, deleta ſuperbia Romæ eſt.
Non igitur genus eſt, non ſanguinis, non ſtatuarum
Mutarum ſeries, non auri copia, quæ te
Nobilitet: Virtus, virtus: hac nobilis Hector,
Alcidéſque fuit: fuit hac quoque nobilis ille,
Ilias æternum cui præbuit inclyta nomen:
Hac proceres alii, quorum tot fama per annos
Durat adhuc. quid te jactas natalibus ortum
Egregiis? te præcipui genuêre parentes:
Quid tum, ſi nihili es? ſi turpis, turpiter omnem
Inceſtas maculáſque domum? tibi dedecus eſt hoc,
Non honor: ac veluti ſtolidum ſi gignat aſellum
Magnanimus fortiſque leo, ſi ſimia barbio
Naſcatur: monſtrum es, claræque injuria genti,
Non ſic nobilitas per teſtamenta relinqui,
Aut virtus, potis eſt: velut ædes, ruta, ſupellex.
Hanc natura tuis tribuit majoribus, at non
Omnibus: antiqua repetas ab origine gentem,
Invenies fortaſſe tuo de ſanguine multos
Cerdones aut agricolas, utrumque videbis
Ex humili natum fortuna, nobilitatis
Principium feciſſe aliis: quæ tempore crevit
Paulatim, ſed poſt quoque tempore victa ſenescet.
Omnia fert tempus, pariter rapit omnia tempus.

Quis nunc Pompeii de stirpe, aut Cæsaris esse
Noscitur? aut ejus, domitis cognomen ab Aphris
Cui virtus invicta dedit? quis credere tantam
Progeniem potuisse potest? domus alta deorsum
Sæpe cadit, penitúsque ruit: sursúmque levatur
Sæpe humilis: nulla est hominum fortuna perennis.
Sic cœlum variare solet mortalia quæque.
At dices, quale & semen, talis quoque fructus
Inde venire solet, si sum de semine claro,
Clarus ero. non sic. procen sæpe parentes
Exiguum genuêre hominem, turpémque decori,
Robusti infirmum, sapientes insipientem;
Nec mens ut corpus, patrio de semine manat.
Non patris est animum pueris præbere, sed ipsum
Largiri natura solet. quid nobile semen
Exgregiúmque feret, faveat nisi debita cœli
Temperies? verum est vulgò quod dicitur, annus
Producit segetes, non cultus: semina quamvis
Optima si terræ fuerint mandata sinistris
Sideribus, parient lolium, vel jacta peribunt.
Ergo sufficiens non est pateripse creandis
Nobilibus natis, adsit nisi gratia cœli.
Hinc est, quòd multos humili de plebe videmus
Illustres nasci: qui magnum nomen adepti
Virtute ac meritis, se postmodo nobilitarunt.
Quis fuit ille Maro? quis Tullius ille? quis ille
Tam sapiens sanctúsq; Cato? quis Horatius? omnes
De medio plebis geniti. quis doctus Homerus?
Cujus nec patriam certam, certósque parentes
Scimus adhuc. dic quæso patrem Demosthenis, atqui
Euripidis matrem, dic Socratis, illius inquam,
Socratis, in cujus gremio Plato maximus hausit
Divinos latices, qui solus Apollinè teste.
Est visus sapere: hunc genuit, qui marmora fodit:
Nascentes pueros mater capiebat ab alvo.

Nou-

Nonnullos etiam reges, de plebe creatos
Novimus: haud rarus quoq; consul & imperator,
De populi fæce ad summum pervenit honorem.
Quid quòd equi, pariterque canes ac cætera bruta
Degenerare suo persæpe videntur ab ortu?
Nempe diu res nulla manet, nempe omnia semper
Deteriora solent fieri, in pejúsque referri,
Naturæ imperio, & fatorum lege perenni:
Deinde iterum ex alio fœtu instaurata renasci.
Hoc variare decus mundi est: hæc gloria summi
Artificis, facere ex minimis ingentia, nec non
Ex summis minima, & rerum mutare tenorem
Iugiter, ac faciem, sapienter cuncta novando.
Non tamen inficior, claros habu sse parentes,
Esse bonum, & claro nasci de sanguine: namque
Hoc verè pulchrũ arq; bonũ est, prosúntque propè
Auxilio, exemplis, hortatibus, efficiúntque
Sæpe sui similes natos, nisi fata repugnent,
Et natura potens nimium: quam vincere si quis
Nitetur, ille etiam congestis montibus, altum
Æthera conscender, pulso Iove: quàm olim
Fama Gygantæos quum sensit Phlægra tumultus,
Enceladum memorat, summi juga maxima Olympi
Imposuisse Ossæ, premeret cùm Pelion Ossa.
Sed tamen hoc non esse satis, concludimus. ergo
Quamvis à populo dicaris nobilis omni,
Sisque licet mollis, nitida cute, corpore lauto,
Egregiis vescare cibis, ac veste superbus
Conspicua incedas, referas, genitémque domúmque:
Nobilis haud ideò es, sed fortunatus, & utri
Aurato similis, similísque ex marmore signo.
Quis tamen hoc curat? satis est de nobilitate
Ac virtute, ipsum nomen si malúntque videri,
Quàm sic esse homines. proh dii! hunc nomina tãtũ
Magnifici, & clatos tutulos sibi quilibet optat,

Arrogat, affectat, sequitur, rapit: ut meritò jam
Et se asinus pardum vocet, & formica leonem.
Quis non vult sapiens, generosus, justus haberi,
Et probus & doctus, contentus cortice solo
Atque umbris rerum? ut tali velamine mores
Occulat infandos: lis est de nomine, non re.
Hoc habeas igitur nomen, sic nobilis esto,
Vt Romæ Pasquillus homo est: ut sæpe vocatur
Nobilis aut latro, aut meretrix, aut nobile marmor.
Esto tamen quod sis & nomine nobilis, & re,
Quid tum? laudabor, dices, decorabor honore.
Nunquid parva tibi hæc, & non cupienda videntur
Præmia, quandoquidem virtus ex nobilitate
Nascitur, ex virtute autem laus surget honórque,
Non volo, nec fas est virtutem carpere: sed si
Interiùs videas meliori lumine verum,
Cognosces quanto virtus tam digna labore
Afficiat miseros homines, quàm reddat amaram
(Stoicus id quamvis nolit concedere) vitam.
Moralem primùm videamus: difficilis pars
Nimirum hæc, quam si quæsit quis ritè tenere,
Heu quantos opus est subeat tolerétque labores!
Naturæ bellum indicat, confligat oportet:
Quandoquidem mortale genus natura creavit
Infirmum, pronúmque malo, adversabile recto,
Prò superi! in vitium facili decurrere lapsu
Quisque solet: cur hæc homini mala semina quòdã
Indita sunt: nunquid fuit hæc tua culpa Promethei?
An malus hos dæmon humana in pectora morbos
Intulit (ut fama est) scelerísque injecit amorem?
Heu quam difficilis, salebrosa, & plena laboris
Semita, quæ ad mores ducit, virtúmque deorum!
Quis bonus est? non sponte ullus: quis non malus?
Qui legis regísve metu peccare recusat: (ille
Vel qui forte nequit, quod vult, cõmittere crimen.

Nimirum

Nimirum haud facile est naturæ obsistere, seque
Vincere, & insanos compescere pectoris æstus.
Quapropter pugna assidua, jugique labore
Est opus à puero, ut vitiis ponantur habenæ.
Assuetudo etenim naturæ frangere vires
Sæpe solet, si sit multos firmata per annos.
Ergo malitia est hominum vita: hostibus omnis
Plenus ager, multi latitant ubicunque latrones.
Quis tot vitabit laqueos? tot retia cautus
Effugiet? nam quum fortuna est prospera cuiquam,
Actutùm subit & stimulat vesana libido,
Tum sua castra movet ventosa superbia, tunc &
Desidiæ atque gulæ, & petulans audacia surgit:
Contrà, illum dolor atque metus dirúmque venenum
Occupat invidiæ atque iræ, quum sorte siniſtra
Vivit, & indignam quærit propellere quovis
Pauperiem pacto: tunc fraudibus atque rapinis
Et furtis studet, ut sua damna rependere possit.
Eheu, mortales inter Scyllam atque Charybdim
Iactantur miseri, & vitiis lædimtur utrinque.
Dúmque mala hæc vitare volunt, labuntur in illa:
Si cupiunt fortes fieri, discrimina oportet
Multa pati, & multos coguntur ferre labores.
Si virtutem illam, quæ humanos temperat actus
Affectant, opus est expellere gaudia tristi
Consilio, gratámque parùm deducere vitam.
Si justus vult esse aliquis, non utile quærat.
Iustitia est multis laudata, domestica paucis.
Quòd si fortè placet cuiquam prudentia, semper
Vt caveat, nulli credat, fidátque necesse est:
Quandoquidem sunt cuncta dolis & plena periclis.
Denique qui bonus est, & mitis, sæpiùs ille
Lædetur: ille minùs tutus, plus insidiarum
Sustinet: hic siquidē mundus, domus ampla malorū,
Ac scelerum patria est: probitas hic exulat, unde

Imbelles lepores, damæ mites, capreæque,
Idque genus sine felle animalia quæque petuntur
Sæpius, & pereunt: tutus venator ad ursos
Accedit, tutus conservat silva leones.
I nunc, & mitis, simplex, innoxius esto,
Vt citiùs fias avidorum præda luporum.
Heu mundus totus quædam est natura tyrannis.
Debilibus robusta nocent, & grandia parvis,
Ales fulminiger timidos infestat olores,
Accipiter laniat cuidos, mollésque columbas:
Verticolor coluber ranas, miseráque lacertas
Devorat: in silvis fera fortiot ore minorem
Dilacerat: tua monstra tenes quoq; maxime Nereu,
Quæ rapido infirmos absumunt gutture pisces.
Non mare, non tellus, non aër tutus, ubique
Hostis adest: prodéstq; parúm non esse nocentem.
Ergo vide, quàm sit pars hæc virtutis amanda,
Quæ facit esse bonos: nam tanto parta labore,
Hostibus in mediis tandem vos reddit inermes.
At dices, probitas defendi legibus, atque
Principibus solet: ô utinam ferret! sed ubique
Vincuntur nummis lege, magnóque favore:
Placantur denis Reges, & voce precantum:
Damnant jura illos, quibus aut exhausta crumena,
Aut nullus favor est: alii quocunque premantur
Iudicio, insontes abeunt. ut parvula musca
In tenui tela quam pendens texit arachne,
Volvitur ac remanet: si grandior horridóque
Impulerit, frangit casses, & tuta recedit:
Sic leges (veluti Scythica de gente canebat
Barbarus ille sophus) miseros, nec fúnq; renéntq;
Transmittunt laxis foribus, renuíntque potentes.
Altera virtutis pars, quæ studiosa requirit
Naturæ causas, & vix penetrabile verum,
Quàm sit difficilis, quàm magni plena laboris,

xper-

Experti nôrunt primo coguntur ab ævo
Sub præceptoris ferula, formidine multa,
Verberibus cædi, & lachrymis dictata referre:
Inclusi tanquam in cavea cohibentur, ut ire
Non liceat quoquam, nisi permittente tyranno,
Quanquam ventris onus jubeat, vesicave turgens,
Et pueris cognata fames, & ludere gratum:
Tempora sed calidæ postquam accessere juventæ,
Majori studio est opus. hic Antenoris urbem,
Adriaci teneans rabiosam gurgitis iram,
Parthenopénve petit, Tyrrhena per æquora currés:
At Perusina alius Romanáve mœnia quærit;
Vt procul à patria tellure, incommoda multa,
Et mala multa ferat, Veneris, somnique cibique
Parcus, & assiduus studio, libríque legendis:
Haud aliter quisquam fiet, nisi nomine, doctus.
Sunt etenim docti re pauci, nomine multi.
Gaudia nempe nocent, nocet illecebrosa voluptas
Apprimé his, cupiunt qui discere plurima, & altum
Doctrinæ culmen conscendere: namque reflectunt,
Ac removent animos à duro tramite, per quem
Itur ad auricomæ sacraria celsa Minervæ.
Nempe labore opus est longo assiduóque volenti
Nobile per populos urbésque acquirere nomen.
Hinc verò multos cruciat dyspepsia; multos,
Dum nimium nimiúmq; legunt, ophthalmia vexat,
Præ studio stomachus crudescit, visus hebescit,
Et pallor venit, & macies & acerba senectus.
Nec mirum: quoniam scire & cognoscere verum,
Est præter naturam hominis, propriumq; deorum.
Ac veluti infirmo radiantem lumine Solem
Noctua ferre nequit: sic mens humana deorsum
Imbecilla ruit, quoties contendit in altum
Surgere, & audaci cœlum penetrare volatu.
Quod proprium est supe um, mortales turpiter audet

Desi-

Desipiúntque magis, quanto magis illa requirunt,
Quorum cognitio nil prorsus spectat ad ipsos,
Ni fortè auxilium ac lumen deferendat ab alto.
At dii felices, mundum quis, quantus, & unde,
Atque ipsum mundi dominum, speciésq; animantũ,
Et rerum innumeras nôrunt, causasque latentes,
Semina, & occultas vires, quibus omnia constant,
Hæc vita est, hæc est ipsorum tota voluptas:
Non cibus, aut somnus, non morbus, cura, labórve,
Non lucri spes, non damni metus impedit illos,
Quin semper valeant optatum inquirere verum.
Ergo cœlicolũm sapere est: prudentia tantùm
Convenit & confert mortalibus, ut sibi possint
Consulere, & vitare sciant incommoda, nec non
Commoda congerere & tranquillam ducere vitam.
Quid faciat, quid non, homini prudentia monstrat.
Huic studeat, quicunque cupit bene vivere, & inter
Tot spinas rerum gradiens non lædere plantas.
Quis non esse putet stultum, qui rebus omissis
Vtilibus propriisque, aliena & inania quærit?
Dúmque suas nescit vires, majoráque tentat,
Dum nimi salta petit, præceps, velut Icarus, undis
Mergitur æquoreis: cupiens æquare bibendo
Rana bovem, rupta nunquam bibit amplius alvo.
Dum studet insanus Phaëton cœlestia frœna
Mortali tractare manu, nonne infima pressit
Stagna Padi, currúmque cadens vitámque reliquit?
Sese meticur prudens & continet intrà
Naturæ fines: nec plus quàm debeat, audet,
Excepto si illum Deus impellítque juvátque.
Curent mortales quæ sunt mortalia: omittant,
Quæ superûm: ne si contendant altiùs æquo
Scádere præcipitent potiùs, moveántq; cachinnum:
Vt si torìè velit summa de rupe volare
Bos gravis, aut asinus citharam pulsare canoram.

Ero

Esto autem quisquam doctrina præditus omni.
Vsque adeò, ut multos nõrit componere libros?
Quid quæso inde boni accipiet? tantúmq; laborem
Præmia quanta manent? dices, laus, gloria, fama,
Inque animis hominum diuturna in sæcula vivit.
Atqui ego quid sit honor, quid laus, quid fama velim
Clarius & melius perpendere. plurima namq; (te
Apparent aliter quàm sint, oculósque tuentum
Atque animos fallunt specie, velamine & umbra.
Hinc bona, quæ mala sunt: & quæ sunt turpia, pul-
Censentur: sceleret hinc fons omnis stultitiei. (chra
Sæpe sub argento latet æs, ferrúmque sub auro,
Et sub sincero claudantur cortice putres
Castaneæ, multósque lupos sub pelle videbis
Agnorum. nonne aulæis carioſa teguntur
Ligna, vel antiquus paries, rimísque pudendus?
Est acies mentis potior, quæ perspicit intùs
Quicquid in abstruso est. quicunq; hac utitur, ille
Verus erit rerum jũdex, & mira videbit. Claus
Quæro igitur, quid fama juvat? quid gloria? quid
Oppressos somno, aut vivendi munere cassos?
Nil plus quàm surdũ citharæ, aut spectacula cæcum.
At respondebis, viventes & vigilantes
His gaudent, nec non pro talibus omne periclum
Vltro adeunt, ultróq; animas cum sanguine fundunt.
Nimirum ambitio multos ad fortia, tanquam
Calcar, agit, multósque trahit virtutis ad arcem,
Torpentes urgens stimulis compellit, ut armis
Grande aliquid faciant, vel si non viribus audent,
Ingenio saltem exhibeant memorabile quicquam.
Ipsa tamen vitium est: unde ambitiosus haberi
Nemo velit: quicunque etenim ambitione tenetur,
Creditur esse levis, ventosus, turpis: ut olim
Romulidæ orabant jacto post terga pudore
Plebeios, quoties suffragia venabantur,

Cerdonumque animos precibus servilibus atque
Turpibus obsequiis captabant, muneribúsque,
Ut propriis rebus curarent publica omissis,
Perque forum medium multis comitantibus irent,
Inflati ut vento folles, ac fronte superba.
Propter se virtus petitur non propter honorem:
Ipse licet propriè ac verè mereatur honorem.
Quid? quòd vulgus iners nescit virtute moveri?
Hanc potius videt. faveat fortuna necesse est,
Divitiæque adsint: tunc laus, honor, & decus omne
Adveniet: virtus sine censu languet ubique:
Quamquam nil refert, si gallo sordet Iaspis,
Nec minùs idcirco est preciosa & nobilis: unde
Vir bonus, & veræ compos virtutis, abundè
Contentus, vulgi laudes contemnit & odit.
Nec famam quærit, nec inani pascitur aura.
Insignis facies fucis non indiget. aurum.
Quod per se pulchrum est, nudum mõstratur: at illo
Qui non est, aliqua saltem cupit arte videri,
Personámque sibi inducit velut histrio. quare
Si rectè aspicias, vita hæc est fabula quædam,
Scena autem mundus versatilis: histrio & actor,
Quilibet est hominum, mortales nam propè cuncti
Sunt personati, & falsa sub imagine, vulgi
Præstringunt oculos: ita diis risúmque jocúmque
Stultitiis ntugísque suis per sæcula præbent:
Ergo honor & fama, & mortalis gloria, laúsque
Somnia sunt, prorsus nil conducentia: quando
Sorte magis quàm virtute acquiruntur. ac esto
Quòd tantùm dignis tribuantur: dic mihi nunquid
Corporibus prosunt? certè nil. dic, animísne?
Tantundem. hos inflant potiùs, tumidósque levésque
Nec non sollicitos reddunt. se subdere multis,
Et servire solet multis, ambire, precari,
Munera largiri, quisquis sectatur honores,

Vati

Vita igitur talis misera est, & plena tumultûs,
Subjacet invidiæ, & magnis quandoque periclis
Virtutem veram qui possidet, ille quietus,
Ille satis felix: permittat cætera divis.
Sufficiens honor est homini, quũ dignus honore est.
Qui datur indigno, non est honor: est onus, imò
Ludibrium, veluti in scena quum ludius est rex.
Iam mala, quæ humanũ patitur genus, adnumerabo.
Principiò postquam è latebris malè olentibus alvi
Eductus tandem est, materno sanguine fœtus,
Vagit, & auspicio lachrymarum nascitur infans:
Vt puto, quam mala sit vita hæc, quam plena periclis
Natura monstrante videt. sic per mare longum
Mercator facturus iter, terretur, & alto
Pectore dat genitus metuẽs scopulos, freta ventos.
Naufragium, occursus piratarum, omnia demum
Terribilis quæcunque tenet discrimina pontus.
Vix natus, jam vincla subit, teretesque coërcet
Fascia longa artus, præsagia dira futuri
Servitii. Quis enim liber? sunt legibus omnes
Subjecti, nec non & regibus, & iteis &
Iudiciis hominum: servit quoque quilibet ultro
Spe pretii, faciendo aliquid, vel fortè coactus. (quo-
Omne animal postquã natum est subitò ambulat, & (
Cunq; libet graditur: non sic homo, tempore longo
Non pedibus, non ore valet, non mente: sed instar
Vocalis statuæ, solis vagitibus omnem
Nocte dieque domum vexat, turbatque quietem.
Post ubi jam valido se poplite sustinet, & jam
Ritè loqui didicit, tunc servire incipit, atque
Iussa pati, sentitque minas ictúsque magistri:
Sæpe patris, matrisque manu, fratrisque frequenter
Pulsamur: faciem quid vitiosa atque noverca?
Fit juvenis, crescunt vires: jam spernit habenas;
Occludítque aures monitis; furere incipit, ardens

Luxu-

Luxuria atque Ira: & temerarium omnia nullo
Consilio aggreditur, dictis melioribus obstat,
Deteriora fovens: non ulla pericula curat,
Dummodo id efficiat, suadet quod cœca libido:
Rixatur, nec jura norit, cerebrosus & exlex.
Nempe agitur furiis juvenum pars maxima: pauci
Quos frænat metus, aut pudor, aut prudentia, recto
Tramite sinceram ducunt sine labe juventam.
Succedit gravior, melior, prudentior ætas:
Cumque ipsa curæ adveniunt durique labores:
Tunc homo mille modis, studióque enititur omni
Rem facere, & nunquam sibi multa negotia desunt.
Nunc peregrè it, nunc ille domi, nunc rure laborat,
Vt sese, uxorem, natos famulósque gubernet,
Ac servet, solus pro cunctis solicitus, nec
Iucundis fruitur dapibus, nec nocte quieta:
Ambitio hunc etiam impellens ad publica mittit
Munia: dúmque inhiat vano malè sanus honori,
Invidiæ atque odii patitur mala plurima: deinceps
Obrepit canis rugosa senecta capillis,
Secum multa trahens incommoda corporis, atque
Mentis: nam vires abeunt, speciésque colórque:
Nec non deficiunt sensus: audire, videre
Languescunt, gustúsque minor fit: denique semper
Aut hoc, aut illo morbo vexantur: inermi
Manduntur vix ore cibi, vix crura bacillo
Sustentata meant: animus quoque vulnera sentit.
Delirat, & longo torpet confectus ab ævo.
Ergo suis subjecta malis est quælibet ætas.
Plurima sunt etiam mala quæ communiter omnis
Ætas ferre solet. nunc frigus lædit acutum,
Hybernæque nives, nec non furibundus ab arcto
Riphæísque jugis Boreas, quum stiria pendet
Horrida culminibus, glacie cùm flumina torpent:
Nunc æstas nimiis insana caloribus urit,

Quum

Quum tenet ardentē Nemeæ Hyperiona mōstrū,
Arváque flavescunt, & tellus arida aperto
Ore vocat pluvias: nullus moricnubus herbis
Humor adest, lamæ ficcæ, ficcæque paludes
Torrentur, candet cœlestibus ignibus æst.
Nunc sitis atque fames, nunc & penuria rērum
Vulnum cruciat. quis possit carmine morbos
Innumeros, quibus est obnoxia vita, referre?
Quot febres, quot languores, quot ubique dolores;
A capite ad plantas? humanum corpus ut extra,
Sic intus patitur: per singula membra venenum
Infudit natura homini, caput & manus, & pes,
Et latus, & stomachus, graviter torquentur, & aures
Atque oculi & fauces, renes: quid cætera dicam?
Quid cupio numerare grues quot Strymonis undis
Excipiat? vel quot Phrygius Mæander olores?
Mens etiam plerúmque sua de sede recedit,
Vel philtris, vel carminibus, vel turbine morbi,
Vel quum Cæritus cacodæmona pectore quisquam
Bajulat insano, vel quum furit improbus Evan:
Quanquam & avaritia, ambitio, dolor, ira, voluptas,
Non minùs ac vinum humanos confundere sensus,
Atque animis tenebras soleant inducere: quare
(Dicere si verum volumus) pars maxima vivit
Ebria vesanis affectibus. inveniuntur
Heu pauci, qui non titubent, qui lumine sano
Aspiciant quid agant, ac se ratione gubernent.
Hinc non insciтē quidam, numerum infinitum
Stultorum dixit. nam quis non indiget albo
Melleboro, & tota Anticyra? vix Græcia septem
Inter stultorum tot millia commumerat, qui
Credantur vero sapientis nomine digni.
Humani generis mater nutrixque profecto
Stultitia est, sine qua mortalia cuncta perirent,
Nilque agerent homines in terris. hæc duce sæpe

Bella,

Bella, & quæ bellis sunt opportuna tot arma,
Tot clypei, tot signa suis distincta figuris:
Hæc rursus monstrante, joci, thyasique, chorique
Inventi, tot delicię, tot ludicra, tótque
Ornatus, nónne hinc etiam vis tanta librorum,
Tantus mugarum torrens fluit? omnia saltem
Plurima facta hominum veniunt ab origine tali.
Iam verò tristes casus, & tristia fata,
Sunt quibus expositi mortales dicere ad unguent
Nemo quidem posset, quamvis facundus: in undis
Mergitur hic, avidísque miser fit piscibus esca:
Ille cadit, præcépsque ruens perit, aut malè languet
Perfractis membris: alius, nive, grandine, & imbri
Obruitur: multos inopino fulminis ictu
Interiisse liquet: quosdam delapsa ruina
Contrivit: nonne absumunt incendia multos?
Nónne aliquos aut herba nocens fungúsve malignus
Incautos perimunt? nonnullos gutture fixus
In medio cibus elisit, quot bellua morsu
Exanimat? mulásve malus, vel non equus æquus,
Dum furit, atque ferit ferratis calcibus? aut bos
Indomitus, quoties cornu bacchatur acuto?
Quid referam, quot damna homini persæpe venire
Culpa hominúm soleant? adeò ut fera nulla magis sit
Formidanda illi, quàm semine natus eodem,
Hinc tot prædones, tot fures, sacrilegi tot,
Tot delatores, tot falso in crimine testes,
Tot mœchi, tot carnifices, mortalia turbant
Otia, ceu lætos turbat lea visa juvencos.
Ille nocet lingua, hic ferro, pars maxima fraude:
Ille palam rapit, hic clàm: sunt & qui simulato
Nomine amicitiæ, vel nomine relligionis
Imponant multis, quos credulitate fidéque
Insulsa faciles falli norere. ferè omnes,
Pro genus infandum! damnis gaudent alienis.

Non

Non frater fratri, nec amicus fidus amico,
Nec pater natus. verè hic sunt tartara, sunt hîc
Cerberus, & furiæ, & chaos, & styx denique; quicquid
Horribile & fœdum nigri tenet aula tyranni.
Sola quies somni pacem mortalibus affert,
Dum vivunt: nihil hac (nisi tetra insomnia turbent)
Dulcius esse potest: nam curas atque labores
Eximit, & blandis miseros amplectitur alis.
Hanc homini tamen invidit natura quietem.
Iussit enim ut diras pulex, cimexque, culexque,
Morsibus inficerent hujus tam dulcia pacis
Gaudia: ne desint unquam mala nocte dieque.
Longè igitur melior mors est quàm mortis imago.
Nam quicunque fretum vitæ gaudente carina
Tranavit semel, & tutum tenet anchora portum
Ille hilaris ventos ridet tumidasque procellas,
Leucotheamque caput fertis redimitus adorat,
Atque Athamanteum donis onerat Melicertam,
Securus celebrans varios in littore ludos.
Mors omnes finit pœnas, mors omnia solvit
Vincula, morte fugit metus omnis & omne periclum.
Vtque dolor nullus, te nulla urgebat egestas,
Quum patrios nondum lumbos ingressus eras nil &
Sic postquam extrema fueris jam morte solutus,
Te nullus dolor, & te nulla urgebit egestas.
Quis damnosa sibi, quis perniciosa fuisse
Tempora crediderit, quæ tunc fluxere, fuis quum
Ipse nihil, nondum materna condius alvo?
Quis queritur nocuisse sibi mensésve diésve,
Quos nunquam vidit, vel quos nunquam ipse videbit?
Vel quis nocte illa ne parva, miseráque, gravémque,
Vimperet, qua nil sensit? somnóque profundo
Obrutus, ut lignum jacuit, gelidumque cadaver?
Quid mors? æternus somnus. Sonus? brevis est mors.
Sed multis placet immortales esse animas, &

Vivere defunctos perhibent, membrisque relictis
Nudatos, veluti proprio de cortice tracta
Cochlea nudari solet, ad Pluconia regna
Tendere præcipites, ac tartara nigra subire:
Myrtiferúmque nemus fingunt, ubi vulgus amantũ
Ingemit atque addunt fervantes ignibus amnes,
Monstráque vipereum manantia gutture virus,
Distinctásque locis sedes, ubi vagiat infans,
Atque ubi verberibus sævis facibúsque cruentis
Eumenides agitent fontes: ubi rura beatis
Debita perpetuis vireant pulcherrima ramis.
Ast aliter dicunt alii, & post funera credunt
Esse quidem manes, sed qui vixere decenter,
Ac rectè, in cœlum sublatos jungier astris:
Contrà qui pecudum ritu terrena secuti
Neglexere deos, pecudum quoque corpora justo
Iudicio induere, & mutato carcere pœnas
Solvere tantisper scelerum, dum prorsus ab omni
Crimine purgati æthereas referantur ad oras.
Quæ si vera forent, etiam metuenda foret mors,
Aut saltem bene vivendum, vitiisque carendum
Namque piis justísque daret bona præmia, contrà
Injustis meritas pœnas meritúmque dolorem.
At qui morte obita superésne, an sint prorsus nil,
Et cum corporibus pereant animæ quoque (tanquam
Sole nives verno) aut nubes Aquilone solutæ,
Dicere non nostrum est: videor satis esse loquutus:
Germanam scitare meam, quam nomine Graii
Appellant Sophiam: namque hæc doctissima tales
Assiduè versat curas, semperque requirit
Occultas rerum causas, & amabile verum.
Hac igitur monstrante potes naturam animarum
Noscere (ni fallor) si te tenet ista cupido.
Mi satis id fuerit tibi dicere, quòd metuenda
Mors non est, saltem justis, qui pectore puro
Vixerunt:

Vixerunt : quoniam vel dulci pace fruentur,
Æterno addicti somno, vel præmia habebunt
Debita virtuti, & felices efficientur.
Quare agedum sanctos mores amplectere, & omnē
Pelle animo noxam pro viribus : hoc tibi pacto
Mors levis ac facilis fiet, nullóque timore
Depositum reddes naturæ, & lætus obibis.
Quin hæc tecum animo versa, sic cogita & inque,
Quid mihi mors obfuit? quo me lux ultima damno
Afficiet? nullo nimirum. quid mihi demet?
Divitias? sed divitiis tunc nequiquam egebo,
Nec re ulla prorsus. cur non ditissimus ergo
Censeri potero? nempe est locupletior ille,
Non qui plura tenet, sed qui minùs indiget, aurum,
Argentum, gemmas, palatia, prædia, vestes,
Atque alia id genus, omninò aspernabor, uti nil
Apta mihi: nec me torquebit adempta voluptas:
Vt neque torquentur pecudes quòd mollia vina
Non habeant, vel mellitas croceásque placentas:
Quæ non optantur, quid tum, si non habeantur?
Sed dulces natos, & dulces linquere amicos
Cur adeò miserum est? nonne esset deterius, si
Me superante illi morerentur? perpetuóque
In mœrore manerem? ut scribunt Nestora acerbo
Antilochi fato: aut Euandrum funere nati,
Quē Rutulus ferro strauit, Phrygia arma juvantem,
Æterno in luctu vitam duxisse molestam.
Præcedam? at parvo post tempore nostra sequētur,
Quum volet ipse Deus, vestigia, méque revisent:
Si modò sunt aliquid manes, ut credere par est,
Vt Christi præcepta docent, multíque sophorum.
Quicquid erit, non propterea mihi dura videri
Mors debet, quòd divitias & dulcia vitæ
Gaudia surripiat: namque hæc sunt tradita nobis
Mutuò: & usuram rerum natura benigna,

Non res concessit miseris mortalibus: ergo
Quum nil sit nostrum, moriendo aliena relinquam
Nilque meum amittã. quid tum si aliena relinquo?
Quid dolcam, si quæ sua sunt natura reposcit?
Nudus ego hûc veni, simul hinc ego nudus abibo.
Mũdus enim quoddã hospitiũ est, ubi turba animãtũ
Diversorum ingens habitat: quæ tempore certo
His fruitur dapibus, quas convivator habendas
Vberum, & gratis permittit: sumite, dicens,
Sumite: non meritis vestris, sed munere nostro.
Hæc bona tradidimus vobis obsonia, donec
Mi fuerit visum vos hinc dimittere, donec
Eia agedum dicam, nostris decedite mensis,
Vescimini, & genio læti indulgete: sed hora
Vltima quum veniet qua vos hinc ire jubebo,
Parete æquo animo, & venturæ credite turbæ,
Convivásque alios iisdem gaudere sinatis.
Ergo quis, nisi sit demens, ingratus, iniquus,
Talibus auditis alieno excedere tecto
Nolit, & invito domino residebit? at ille
Pessime vade foras, clamat, & ejicies vi.
Tunc malè confusus, lachrymãs, querulúsq; recedet.
Cur ego fortiferæ, si me vocet arbiter urnæ,
Mordicus invitam vitam retinebo, vel ægrè
Migrabo, ut multi? neque enim fas: imò libenter
Destituã mundũ hunc fœdum innumerúsq; referũ
Fraudibus atque dolis, incestibus atque rapinis,
Est ubi nulla fides, pietas ubi nulla, nec ulla
Iustitia & pax & requies, ubi crimina regnant
Omnia, ubi frater fratri insidiatur, ubi optat
Interitum patris natus, muliérque mariti,
Atque vir uxoris: nemo est, vel ratus ubique,
Qui non furetur (modò possit) non rapiátque,
Qui non sit fallax, qui non ficto ore loquatur:
Vt merito possit mundus spelunca latronum

Dicier.

Dicier en reges sub honesto nomine, nec non
Pontifices spoliant populos: en depeculantur
Certatim cives, laniantes viscera matrum.
Quid tot stupra loquar? sunt cuncta libidine plena,
Et passim prostant, & etiam fodiuntur ephebi,
Quis non mœchatur? myitæ, vasque cuculli,
Quos castos decet esse, palàm cum pelli cibus, vel
Furtim cum pueris, matronis, virginibúsque
Nocte diéque cubant: sunt qui consanguinearum
Inguinibus gaudent, ineunt pecudes quoque multi:
Et rura, & silvæ infames, urbs quæque lupanar.
Adde tot instantes casus, tam multa pericla,
Quæ impendent semper mortalibus, adde labores
Assiduos, & tot ridenda superstitionum
Agmina, quibus opus est cervicem subdere: quando,
Proh pudor! ignavi sophi, cassique cerebri,
Doctrinæ osores (quibus est sola alea curæ,
Aut nutrire canes & equos, volucresque picaces,
Continuisque jocis puerilem ducere vitam)
Sceptra tenent, præsunt populis, urbésque gubernant,
Hinc tanta errorum scabies, aut stultitiarum
Colluvies, hinc & tot millia flagitiorum.
Talia si tecum reputas, animóque revolvis,
Non metues mundũ hunc stultũ, tamq; malignũ
Linquere. sed potiùs rectè feci sse Catonem,
Atque alios dices, qui sese sponte necarunt,
Et sponte hanc scelerum cavcã stabulúmque ferarũ
Deseruêre, manu cessantia fata vocantes,
Nec volúere ulterà moribundum pascere corpus,
Et miseræ carni tanto servire labore.
Quòd nisi religio obstaret, legésque Platonis,
Et Deus, hortarer te ultrò dimittere vitam,
Et sortem insanum & sceleratas linquere terras.
Non vivum, ut vivum appetitur: sed tale bonũmq;:
Sic vita, ut vita, est nihili, nisi sit bona: quòd si

Est misera, ut vinum corruptum despiciatur.
Esse quidem, per se nec amandū, nec fugiendum est:
Quippe habet hoc quamvis vilissima regula vermis,
Musca, lapis, cortex: nihil est optabile, denpua
Conditione boni. nisi sit tale, esse bonumque,
Non video cur optari, cur possit amari.
Quare qui mortem metuit, valde insipiens est,
Quum mala tot tantósque pati sine fine labores
Corporis atque animi malit, quam vel cruciatum
Omnem cum carne exuere, & requiescere semper,
Æternáque frui ac tranquilla pace: vel ipsis
Depositis membris, nulla re prorsus egentem
Vivere, nec sentire aliquem jam posse dolorem,
Atque una cum divis totum percurrere mundum,
Singula spectando; & ventos superare volando,
Ni fuerit pingui vitiorum fæce gravatus,
Cogaturque imas terrarum habitare latebras.
Postquam sic fata est Musarum maxima, surgit,
Et me Phœbæa renuentem fronde coronat:
Deinde abiens per immne amplū, sese abdidit astris.

LIBER SEPTIMVS.

LIBRA.

MVsa agedum surge, & melioribus utere pennis:
Alta pete, atq; humiles jamdudū despice curas:
Rebus in excelsis decus est & gloria major:
Contemplare deos, totumque per æthera curre,
Est ubi ver æternum, ubi pax æterna, ubi semper
Lucidus apparet Titan, nullisque tenebris
Læditur alma dies. non illis nubifer Auster,
Vesanique Aquilo: Zephyri sed blandior aura
Spirat, & ambrosiæ lætissima gramina mulcet.
Hæc spatiare igitur: subeat inde relapsa vicissim

A centro ad centrum vario discurre volatu.
Ac veluti speculam quærit, quicunque videre
Optat multa procul: sic te super astra necesse est
Scandere, ad usque Iovis solium: hac sublima ab arce
Subjectum claro spectabis lumine mundum.
Principiũ primũ, immensum, admirabile, summum,
Ex quo cuncta fluunt, tanquam de fonte perenni,
Vnum est duntaxat, nec rectè plura putantur:
Nam si plura forent rerum primordia, vel nil
Inter se prorsus differrent: sic erit unum;
Vel magè differrent, & sic fatearmur oportet,
Esse aliquod majus, melius, præstantius, inter
Cætera principia, unde aliis tribuatur origo,
Arbitrio cujus moveantur cætera. nam si
Plura movent pariter, si vires omnibus æquæ,
Si par imperium est, non est tamen æqua voluntas,
Párque illis animus, crudelia prælia fient
Iugiter, atque omnem impediet discordia motum,
Vt si fortè ratem parili conamine plures
Impellant venti, nunc huc, nunc flatibus illue
Ambigui agitata hæret, cui pareat, aut quem
Audiat, unde loco semper versatur eodem.
At si animus cunctis idem est, eadémq; voluntas
Principiis, frustra ponentur plura, sed unum
Sufficiat, nam si non sufficit, atque aliorum
Indiget auxilio, si non nisi juncta movere
Possiunt, haud dubiè imperfectum erit unumquodq;
Nec poterunt verè primordia prima vocari.
Nam perfectum imperfecto prius esse necesse est,
Nec non compositò simplex, & pluribus unum,
Ex misto purum: quod prudens nemo negabit.
Est operæpretium tamen hoc ratione probare.
Causa suo effectu prior est, authórque opere ipso.
Perfectum verò, quia partes continet omnes,
Nilque illi deest, longè est robustius, atque

Fortius ergo facit, movet, imperat, and eputatur
Iure quidem causa atque author: sed debile contrà
Est imperfectum, quia partes non habet omnes,
Huicque aliquid desit: proin vincitur, atque movetur
Perfecti jussu; paret, non imperat: ergo
Iure quidem effectus dici, atque opus esse meretur,
Posteriúsque ipso perfecto debet haberi,
Quòd si principium primum, quo cuncta creantur,
Imperfectum esset: miserum foret usque, & ab illo
Nil posset fieri perfectum: sicut ab arte,
Quæ non perfecta est, perfectum non opus exit.
Quare non possunt plura esse exordia rerum,
Aut unum: quia perfectum non amplius unum est,
A quo sic rerum æternus deducitur ordo,
Vt monade à prima innumeri numeri generantur,
Est etiam purum ac simplex: nam posteriora
His sunt composita & mista. an componere quisquã
Aut miscere potest, si non prius inveniantur
Ex quibus id fiat? prius hæc extare necesse est
Singula per se, deinde simul conjuncta manere.
Ergo principium primum (ceu diximus) unum est
Ac simplex, nec non purum: quod vivere si non
Credimus, erramus. quoniam nisi viveret, unde
Esset vita aliis, quum vivant cuncta per ipsum?
Vivit nimirum, atque sapit. quia condere nunquam
Tot bona, tam varia & pulchra, & tãto ordine posset,
Ni sapiens foret, & cognosceret omnia ad unguem.
Nec dubitandum etiam, sed corde atq; ore fatendũ,
Hoc ipsum esse bonum. nunquid bonitate carebit
Illud cunctorum quod origo & causa bonorum est?
Num fonte ex dulci rivi effunduntur amari?
Num dulces rivi ex fonte effunduntur amaro?
Aut opus est nihil esse bonũ: aut bonus ille putãdus,
Qui rerum fons est, & mundi maximus autor.
Hunc homines variè appellant. nos ore Latino

Qui

Qui loquimur, plerũq; Deũq; Iouémq; vocamus:
Qui quum sit primum ens, & ab ipso cætera fiant,
Idcirco est per se vivens, sapiénsque bonúsque,
A nullo accipiens quod habet, verùm omnia ab illo.
Accipiunt igitur quod habent, amittere possunt,
Si modò nil conferre velit dator ille supremus,
Vt rivi possunt aresceré, si neget undas
Fons solitas: tamen haud ideo fons deficit ipse,
Nam per se producit aquas, neque pendet aq ullo;
Sic Deus est per se, idcirco non deficit unquam:
Ne si cuncta simul pereant, ideo ipse perbit,
Quicquid enim per se est, semper durare necesse est,
Quum nullo indigeat, quum solo pendeat à se
Quum vi non possit, quum nolit sponte perire.
Demum ipse est totum: sunt autem cætera partes.
Tale tamen totum non est, quod constituatur
Partibus ex ipsis, quum sit super omnia simplex.
Sed virtute (inquam) totum est, quia condidit orbem
Tam vastum, & quicquid tam vastus continet orbis.
Omnia quæ vivunt, & quæ viventia non sunt:
Omnia quæ apparent, & quæ apparentia non sunt,
Ipse facit solus, solus quoque facta tuetur.
Hac ratione igitur totum est, totúmque vocatur.
Vt semen tota est arbos: quia viribus ejus
Quanquã sit minimum, tamẽ ingens nascitur arbos,
Quæ validis ramis spatiosas explicat umbras.
Multi autem dubitant an corpus corporéúsve
Sit Deus. esse etenim nil præter corpora credunt.
Atque ea corporea quæ sensu percipiuntur,
Quare nos utrum hoc sit verum dispiciamus.
Omne quod est corpus, quantũ & quale esse necesse
Atq; duo hæc propter, nimirum sensile corpus (est,
Redditur: his demptis, quid sensu percipietur?
Quod verò quantum & quale est componitur: atqui
Simplex est Deus ipse, velut jam diximus. ergo

Nul-

Neutique corpus habet. prædictis adde, quòd omne
Corpus materia ſaltem, formáque conctum eſt.
Præterea non finitæ virtutis oportet
Eſſe Deum, æternus quum ſit, nec definat orbis.
Nullum infinitam virtutem corpus habebit:
Quodlibet eſt etenim finitum, nempe rotundum,
Corporibus cunctis majus, meliúſque ſuis eſt
Limitibus cinctum, ſic quod quater angulus, aut ter
Formet, ſic alias quod habet quaſcunque figuras.
Ergo infinitæ non eſt virtutis, & iſtud
Monſtro ſic: partes hoc divide corpus in æquas,
Sítque A dimidium, ſit B pars altera: quæro
An poſſit tantum A, quantum B, & utrique poteſtas
Infinita ſit? hoc pacto pars altera fruſtra eſt,
Altera ſufficiet quod ſi pars utráque vires
Finitas habet, & totum tale eſſe neceſſe eſt,
Finitis etenim conſtare ex partibus ipſum
Infinitum, audet qui dicere, deſipit. ergo
Corporis eſt expers, qui corpora cuncta creavit.
Fortè aliquis reſpondebit: Deus infinitum
Eſt corpus: nos verò iſtud poſſe eſſe negamus.
Omne etenim ſpatium compleret, nec locus ullus
Reſtaret vacuus, qui claudere cætera poſſet:
Sic nec mundus erit, nec nos, nec denique quicquam.
Præterea corpus vivens, quum nobilius ſit
Ac melius quàm quod vita caret, haud dubitandum
Nobiliorem eſſe ac meliorem corpore vitam,
Propter quam corpus melius ſit nobiliúſque.
Quæro igitur nunquid vita eſt ſubſtantia? vel quid
Accidit? hoc ſi ſit, ſubſtantia vilior eſſet,
Nec non deterior quàm quod ſubſtantia non eſt:
Quod certè abſurdum, clamabit turba ſophorum.
At ſi vita ipſa eſt ſubſtantia corpore nullo
Indiget adjuncto ſibi: ſoláque puriùs: atque
Commodiùs per ſe quàm corpore juncta manebit.

Nam

Nam quare adſciſcat corpus ſibi, vivere liber
Quum valeat mundi ſator, & ſine corporis uſu?
Nempe ſupervacua eſt moles, & carcens inſtar
Continet incluſas vires, animámque coërcet,
Impediens, ne quò vult pergere libera poſſit.
Ille igitur ſummus princeps bonus, omniparéntque,
Æternus, ſapiens, prorſus ſine corpore vivit.
Sed quare hoc multi nolunt concedere? dicam,
Nempe quia in craſſo demerſi corpore, craſſo
Obducti ſenſu, nil præter corpora nôrunt.
Vt ſi fortè oculis vitrum quocunque colore
Infectum objicias, quicquid ſpectabis eundem
Qui vitro, credas deceptus habere colorem.
Sciro tamen debemus, & omni errore fugato
Credere nec dubiè, eſſe alia & quàm plurima verè
Entia, vell nullo viventia corpore: vel quæ
Corpus habent tenue in primis, ut cernere noſtri
Haud poſſint oculi, nec noſtri tangere ſenſus;
Atque ideo nobis meliora & nobiliora.
Quòd forſan tali poterit ratione patere:
Omne grave & craſſum quanto plus continet in ſe
Terrenæ fæcis, tanto ſit vilius illo,
Quod tenue atque leve, & ſubtilis materiai
Maſſa eſt compoſitum: docet hoc quodcunqz metal-
Nam ſimul ac validis Vulcani viribus arſit, (lum,
Liquitur, & partes illius deteriores,
In quibus eſt terræ plus, & gravitatis, habentur
Pro nihilo, in ſcoriámque abeunt: leviora, magiſque
Pura, nitent: meliore ſono, meliore figura,
Sic panis melior, qui purior & levior ſit
Ex ſimila: hunc domini comedunt: ſed craſſior eſcá
Dat famulis: rurſus gravioti & deteriori
Cuſtodes pecoris paſcuntur rure moloſſi. (betur
Sic aqua, ſic vinum, atqz oleum, & liquor omnis ha-
Nobilior tantò, quantò eſt ſubtilior atque

Lu-

Lucidior lęviórque: cibus quoque crassior, & cui
Plus gravitatis ineſt, in ſordes verſus ab alvo
Pellitur: aſt alius terreni ponderis expers,
Fit caro, ſit ſanguis, ſitque utile nutrimentum.
Cur lapides viles, craſſóque, gravique & opaco
Corpore ſunt gemmæ pretioſáque marmora lucent?
Nempe quia his minus eſt terrenæ fæcis: at illis
Materies concreta magis denſatáque tellus
Dat pondus, lucémque adimit, pretiúmque decoris.
Sunt ſpecioſa igitur minùs, & pretioſa, tenent quæ
Plus terræ: unde etiam poſſunt minus entia dici:
Vt minus eſt aurum ſcoria, & quod vilius auro eſt.
Namque elementorum certé eſt viliſſima tellus,
Et quaſi fax quædam: idcirco faber optimus illam
Inferiore loco fixit, mulúmque remoto:
Vt quantum poſſet: diſtaret ab æthere puro:
Denſavítque globum, ut minor & contractior eſſet,
Cœlicolúmque minus turbaret lumina, quando
Immenſi ſpectare velint penetralia mundi.
Ergo ubi tam pulchrú abſolvit Deus amphitheatrú:
Ornavítque ipſum ſtellantibus undique gemmis,
Quicquid ubique fuit ſcobis immundæque relictum
Paſſim materiæ, ventos abſtergere juſſit,
Illi confeſtim domini mandata faceſſunt. (tentes
Hinc Aquilo, inde Notus, Zephyriſque Eurúſq; pa-
Certatim verrunt campos, glomeránteque redactas
In medium ſordes, variſſque afflatibus urgent:
Sic facta eſt tellus, quæ prorſus ab æthere toto
Expulſa ad centrum ſeſe miſeranda recepit.
Non locus alter erat diſtantior, interiórque,
Ad quem confugiens tandem requieſcere poſſet,
Nonne etiam reliquis infirmior eſt elementis,
Debiliórque? etenim ſi diſcindatur ab æſtu,
Aut ferro, aut alia quavis ratione, redire
In ſeſe nequit, ac diductas jungere partes.

Aſt aqua ſi fuerit diviſa, recurret in unum
Extemplò, & rurſus veluti priùs integra fiet.
Sic ær, ſic ipſe ignis quum dilaniantur,
Quamprimùm coëunt, diſſectáq; membra reducunt,
Et remanet facto de vulnere nulla cicatrix.
Vnde hoc? nimirum quia ſunt meliora, magiſque
Perfecta, & propria poſſunt virtute moveri:
Terra autem per ſe ſtabili gravitate quieſcit,
Immo aliis cauſa eſt ut ſint immota, locúmque
Ne mutare queant. ſiquidem plus eſt ubi terræ,
Plus gravitatis ineſt, minus illic mobilitatis.
At quæ ſunt leviora, eadem ſunt mobiliora,
Et vitæ propiora quidem: nam cauſa movendi
Corporibus vita eſt; patet hinc, quòd mortua mox
Cuncta carent, ſed quum viventia ſint meliora
(Quandoquidem nihil eſt vita pretioſius ipſa)
Haud dubiè, levius quodcunque eſt, mobiliúſque,
Illud idem melius dicendum nobiliúſque.
Ergo errant prorſus qui credunt cætia tantùm,
Quæ apparent oculis, vel tactu percipiuntur,
Et quæ craſſa magis. quid enim ſubtilius ipſo
Aëre? quidve poteſt tangi minus atque videri?
Vnde ipſum multi vacuum, & nihil eſſe putárunt.
Apprimè eſt tenuis: quid ni verùntamen eſt ens?
Et verum Corpus, primis de quatuor unum,
Nobilius terra, & terram humectantibus undis.
Tradita proinde fuit ſedes ſublimior illi.
Nam quæ ſunt cœlo & ſtellis propiora beatis,
Debent nobiliora etiam, & meliora putari.
Nónne omnes venti tenues, ut lumine fallant?
Quis tamen eſſe neget ventos? qui ferrea poſtquam
Carceris Æolii fregêre repagula, montes
Ingentes quatiunt, validáque à ſtirpe revulſas
Dejiciunt arnos, ponúmque à ſedibus imis
Evertunt: cogunt nubes, ſolvúntque coactas

Terri-

Terribilésque cient tonitrus, & fulmina trudunt.
Quum tantas habeant vires, non entia dices,
Cernere quòd nequeas, vel prẽsos stringere palmis?
Nimirum stultum est committere sensibus omne
Iudicium: fallunt oculi persæpe videntem,
Próque alio monstrant aliud. demergito in undas
Perspicuas baculum rectum, apparebit in illis
Incurvus: currat propè littus adacta phaselus,
Currere tunc litus credas, cessare phaselum.
Fallaces igitur sensus, ætate frequenter
Aut morbo, aut aliis causis mutantur & errant:
Nec sunt cuique pares. quod pulchrum judicat ille,
Contrà hic turpe putat: dulce ille, hic dicit amarum:
Ille alget, calet hic. variantur corpore sensus,
Inque alia sunt carne alii, partésque sequuntur
Interdum per quas operantur. ut ebrius unam
Esse duas credit flammas, & fixa moveri:
Quippe mero turbati oculi, turbant quoque visum:
Aër præterea solet ipsos vertere sensus: (nunc,
Namq; modo est clarus, modo turbidus, humidus est
Nunc siccus, nunc est densus, nunc rarus: ita ipsos
Illudit variè sensus, hinc sanguineus Sol
Apparet; minor, hinc vel major Luna videtur:
Hinc clamante aliquo sinuosa resultat imago,
Decipiens stolidas iteratis vocibus aures.
His aliisque modis possint errare: sed ipsa
Certior est ratio. duce qua mens invenit inter
Mille latens nugas & inania somnia, verum.
Hanc amat, hanc sequitur, totis huic viribus hæret,
Qui sapit ingenióque valet, cui vivida mens est,
Æthereúsque animus: sed crassa obtusáque turba
Non videt hanc lippis oculis: hinc plurimus error,
Vanique credulitas, & opinio cæca tenaxque,
Prudentum rectrix ratio est, at opinio vulgi.
Nos igitur rationis iter, qua possumus omni

Cons-

Conam ac ſtudio quæramus & ingrediamur.
Ipſa etenim ratio Sol eſt, qui tramite certo
It ſemper, per quam a brutis diſtare putamur:
Obſcuram, incertámque imitatis opinio Lunam.
Quid demum ratio dictat? viventia multa
Eſſe quidem, noſtros fugiant quæ tenuia ſenſus:
Nam niſi feciſſet meliora & nobiliora,
Quàm mortale genus, fabricator maximus ille,
Nempe videretur non magno dignus honore:
Nempe imperfectũ impenſum atq; ignobile haberet.
Infra etenim naturam hominis, pecudéſque ferasq;
Exiſtunt viles omnes ac mente carentes,
Et miſeræ, & ventri tantùm ſomnóque vacantes.
Quòd ſi nullum animal melius natura creaſſet,
Quidnã aliud foret hic mundus quàm turpe ferarũ
Ac pecudum ſtabulum, ſpiníſque ſimóque refertum?
Quidnã aliud foret ipſe Deus quàm paſtor herúſq;
Multorúmque gregum, multorúmque armentorum?
Atqui hominem fecit: nimirum maxima laus hæc,
Nimirum ſatis hoc: ohe, fieri melius nil
Debuit aut potuit? jamjam perfectior orbis
Eſſe nequit: fuit hæc Iovis infinita poteſtas?
Sed videamus utrum ſit fas hoc credere, non eſt,
Non eſt hoc (inquam) fas credere, nec ratio vult.
Nã quid homo eſt? animal certè ſtultũ atq; malignũ,
Præque aliis miſerum, ſi ſe cognoſcat ad unguem.
Quis non ſponte malus? vitiorum lubrica & ampla
Eſt viã, quã properant omnes, ultróque feruntur.
Nec prohibere valent monitor, lex, pœna, metuſve
Contrà, virtutis ſalebroſa, anguſta, nimíſque
Ardua, quæ pauci tendunt, iidemque coacti.
Quis ſapiet? an mulier? nunquid puer? aut cerdonum
Tota cohors? eheu ſtultorum maxima turba eſt.
Cæcis verſamur tenebris, & ducimus omnes
Affectu: aut nulli aut pauci, quos rector Olympi

Prx-

Præcipuè sibi delegit, ratione reguntur.
Quis contemplari valet: aut unde otia nobis
Sunt, ut possimus lætans inquirere verum?
Distrahimur variis curis: pars plurima vitæ
Conteritur somno, reliquum morbi atque labores
Assidui impediunt; paupertásve improba turbat,
Desidia interdum, interdum furiosa voluptas.
Hinc stulti sumus, hinc nobis sapientia defit.
Namque ea continuo studio longóque paratur,
Pacatúmque animum poscit, mentémque quietam.
Quàm verò genus humanum miserum sit, abundè
(Ni fallor) sexto libro, monstravimus antè.
Heu pœnarum scelerúmque & stultitiarum
Hic locus est: hæc est tenebrosi regia Ditis,
In qua nemo quidem non multa incõmoda sufferet.
Turba tamen stupida & crassa hoc non cogitat. imò
Inter continuos, detestandósque labores,
Sæpe canit demens, & ridet, nec miseram se
Agnoscit. patitur pœnas, obitérque jocatur,
Et subitò obliviscitur omnia, dummodo parva
Dulcedo subeat, lethen hæc mentibus infert.
Provida sed tales voluit non esse, sagáxque
Natura utiliter certè. nam si saperemus,
Quis ferret miseræ tot tantáque tædia vitæ?
Triftitiam, curásque graves sapientia gignit.
Ipsa etiam natura hominem spe lactat inani
Qua sine quisque sibi mortem consciscere ultrò,
Ergo stultitia & spes sunt duo pharmaca nobis
Tradita, prudentis naturæ consilio, ne
Tot tantisque malis affecti deficiamus. (so,
Quòd si hodie haud unum est animal præstantius ip-
Mundi aiuthor quid erit? stultorúmque & miserorũ
Et sceleratorum dominus, princeps, pater, & rex.
O bellum imperium! ò summũ ac mirabile regnũ!
O bellos comites? quid quæris Iupiter ultra!

Nam

Iam mitis ego solum: tam pulchrum spondere munus.
Soluere hos propter decuit te, seruire iubis
Cœlum, Sol, Luna, astra, aer, tellus, mare, quid qui
Sed mox in nihilum redeant, gereduque vices sua
Aduenient æstus, aut hyberno tempore frondes
Quanti sunt quæ tam imbecillo corpore constant?
Quanti sunt quæ tam imperfecto tempore durant?
Nunquid credibile est, terram pontumque habituri
Duntaxat quæ sunt cœlo collata ferè nil?
Quid tellus pontique simul? quantum prope dimen
Si mundi spacium immensum ac mirabile animo
Perpendas animo: quin ipsa quælibet astrum
Est majus, veluti perhibent qui talia norunt.
Ergo tam exiguus locus, & tam vilis habebit
Ter pisces, homines, pecudes, volucresque feraſq;
Cætera erunt vacua, & proprio cultore carebunt?
Atque aer desertus erit, desertus olympus?
Dicitur quisquis putet hoc, hebetisque cerebri est.
Immò ibi longè plura & longè meliora
Viuere credendum est, longéque beatiùs atque hîc.
Denique si verum volumus fine fraude fateri,
Est hominum sedes, brutorumque infima tellus:
At aër ultra nubes, cœlique per auras
Pax ubi perpetua & nimbi lux clara diei
Assidue regnant, domus est & regia diuûm.
Quos licet haud possit mortalis cernere visus
(Est etenim tenuis numerum natura deorum)
Sunt tamen innumeri, & hæc quæ corpora gerunt
Litoribus cunctis, cum quis quas gramina campis.
Qui credit cœlum tam immensum, tantos decorem
Desertum nimirum ac solum, secumque coloris.
(Quem tantæ tot rerum molis inanimalis nullus)
Delitiæ mentis cultusque gerillus
Nec [illegible] in loca sepulcra
[illegible]

Inveta in Oceano, loca cunctis plena bonis et
Deliciis, velati quibuam scripsere, ubi Veam
Nullibi nam ullus dolor aut casus contaminat ullus.
Sed coelum, Oceani nomen, quia concolor illi est,
Ut velox appetine, loco fortasse recepit:
Omnes stellas autem coelebi ur insula: quid ni?
Nonne domos etiam multas ita saepe vocamus,
Quod solae a reliquis sint omni ex parte remotae?
At si aliter dicunt quae in nos exponimus, errant.
Non enim in nostro Oceano sunt talia: Reges
Haec loca non fuerint, armis intacta, quibus
Imperio vellent adjungere, siquis ad illa
Accessus foret, et cuperent consistere in illis.
Sed quis non fugiat rerum Orcus mater?
Nempe suos aer communique ac mutat et ver
Mergentesque tenent: quod qui negat esse beatis
Invidet, atque Dei magnificentiam inspicere
Blasphemat nimium quid non est blasphemia, coelum
Dicere desertum, et nullis gaudere colonis?
Atque Deum nobis cautum, brutisque praeste,
Tam paucis, et tam miseris animalibus, et tam
Ridiculis? certe scivit, potuit, voluitque
Omnipotens genitor, nobis melliora creare,
Quae vivant meliore loco: ut sua gloria major,
Majus et imperium foret, et perfectio orbis.
Nam quo plura fiant, quae nobiliora, redder
Hoc magis et mundi decor, et divina potestas.
Sed dubium est an sint purae et sine corpore formae:
At varia (et nos) membrorum compage nitemur
Primarium dictat ratio, quod in aere et igne
Corpus habent (quae et nunc animantia: nam
Nequeunt corpore carere per coelum et ignem)
Prorsus erit, vacuique locis diffusa per omne.
Quippe locum praeter corpus, quod occupet, nil
Cui nobis corpus, non sit locus, inque
Indigen

Indiget: nec satis ostendunt præcepta sophorum,
Sed nunquam morti debemur? credere par est.
Viuere longa quidem & felicia sæcula, tandem
Desinere, atque mori nam fit corrumpitur aër
Atque ignis, cur non perstant viventia in illis?
Nempe loci naturam habuit, segnisque locatum
Forte aliquid, quali specie, qualive figura
Sint hæc scire velit: par est quoque credere talem
Esse illic faciem, qualem nec terra nec unda
Ferre solet, nostra meliorem ac nobiliorem:
Qualem nec fas est, nec cernere possumus ipsi.
At quibus in stellis vita est, & in æthere puro,
Cœlicolæ, nunquam perimunt: quia nulla senectus
Astra terit, nulla unquam ætas labefactat olympum.
Credendumque ipsis majora & lucidiora,
Et formosa magis, magis & valida & sevia esse
Corpora quam reliquis quæcunque sub æthere vivunt
Atque elementa colunt, & tempore mensurantur.
Sed quid agunt? gaudent sensu ac ratione vigentes:
Nunc hoc nunc illo ardentes: mirisque fruuntur
Deliciis, quas humanum nec fingere posset
Ingenium, nec mortalis percurrere lingua,
Illic est vegus mundus, vera omnia, veræ
Divitiæ, veri mores, & gaudia vera:
Ast hic sunt umbræ tantum, simulacraque rerum
Frivola, quæ parvo momento ut cera liquescunt.
Illius mundi quædam est hic noster imago:
Quantum pictus ab hoc, tantum hic quoque differt ab
Extra ipsam verò cœlum & supra omnia corpora
Esse alium mundum meliorem incorporeumque
Qui non percipitur sensu, sed mente videtur.
Nonnulli credunt; nec res ait dissona vero.
Nam si nobilior sensu & præstantior est mens,
Cur habeat propriam mundum propria omnia sensus.
Quæ vereor istam, quæ nequiquam abipso;

At mens soli manens, proprio non gaudeat orbe?
Nilque habeat per se existens? sed somnia tantum
Appetendat, tenuesque umbras, & inania spectra.
Quæ non existunt per se, vera entia non sunt.
Aut igitur mens est nihil, aut natura creavit
Mentis consimilem mundum, qui continet in se
Res veras, stabiles, puras, immaterialibus,
Quæ per se existant multis quam sensibiles res.
Hic ille archetypus mundus, perfectior isto
Sensibili, quanto sensu perfectior est mens:
In quo Sol Deus, est summus, illique astra minores.
Ergo plura etiam quum sit perfectior in se
Continet, ac diversa magis quàm materialis
Corporeusque orbis: sed nil corrumpitur illi
Nil motum, nil tempus habet: sunt omnia fixa,
Æterna, absque loco & nulli obnoxia damnis.
Illic sunt causæ, & cunctarum semina rerum.
Sensibilis mundus mundo defluxit ab illo
Mentali archetypo, & quædam est illius imago.
Omnia sed perfecta illic, atque undique tota:
Hic sunt particulæ rerum, quæ multiplicantur
Materiæ vitio. sic plures efficiuntur
Cervi: namque illic virtus est una creatrix
Cervorum: vulpes facit hæc, facit illa leones.
Sic de aliis dico quæ noster continet orbis:
Quæ numero plura, ac specie clauduntur in una.
Omnia proveniunt sunt que à virtutibus illis.
Haud aliter fabri magna exercentur in urbe,
Quisque suo incumbens operi diversa laborat.
Quare ex particulis hic mundus constat, at ille
Ex totis, vivis per se, distantibus à se.
Singula nonnulli credunt quoque sidera posse
Dici orbes terrasque appellant sidus opacum,
Cui maximus divum præsit: quia nubibus infrà
Imperium tenet, præsentique omnia solus
Corpora

Corpora, quæ æquor habet tellúsq; atq; insimus æ-
Vmbrarum Dominus, simulachra ejus viva gubernâ,
Cui data sit rerum cura & moderamen earum:
Quæ quia non durant, sed tempore cuncta perimuntur
Exiguo, prope nil possiunt umbræque vocari:
Hic reor est Pluton, à quo tenebrosa teneri
Regna canunt vates: namque intrà nubila nox est.
Suprà autem lux clara micat, splendóque perenni
Huic igitur, tanquam minimo, Deus ille deorum
Rex genitórque dedit vilissima regna, aliósque,
Vt quisque est melior, melioribus addidit astris,
Imperiúmque suum natis divisit habendum.
Sed tamen hæc hominum nulli certa esse putamus.
Nam secreta Dei quis novit? quis fuit unquam
In cœlo, rediitque iterum, potuitque referre?
Non tanti est mortale genus, mens nostra labascit
In rebus summis, nec spectat noctua Solem.
Quisque suo ingenio fretus, nova fingere gaudet:
Præsertim vates, quibus est fiducia major
Tradatur his, quæcunque velint, impune vagari:
Nam furiis agitantur Baccbi, & Apollinis æstro:
Quanquam nil prohibet furiosos dicere verum:
Et verum dixit quondam furiosa Sybilla.
Sit satis (hoc veluti promulsimus) ostendisse
Multa esse, & nobis longè meliora, videri
Quæ nequeunt, vivunt tamen & ratione fruuntur
Imò aliqui in primis docti scripsêre sophorum,
Talescbe animas quoque nostras, corporibúsque
Exutas non posse mori, æternásque fateptur.
Sic Platonic Samius velut, sic Bana fit & ille
Divinus verè Plotinus, sicque poeta
Non pauci censêre: ipsum par est videtur,
Atque operæ pretium (quoniam dignissima sc tu
Res est) hanc etiam rem paulò evolvere partem.
Quid melius quàm se cognoscere? corpora quid sint

Nascunt vel puerij; pulvis de pulvere: verum
Difficile est naturam animi cognoscere ad unguem.
Quare hanc Pierio confisus numine, totis
Viribus ingenij, & solerti indagine, posthac
Quærere conabor, facilique ostendere arte.
Quo facto, Libram egressus, tua Scorpio adibo
Signa, ubi fatorum vires ac jura requiram,
Si modo non obstant scribenti fata poetæ;
Sed quia in ambiguis rebus bene percipiendis
Progressus bonus est ac debitus ordo, ut ab illis
Quæ manifesta magis, magis & certa, incipiamus;
Hæc nos secuti sumus hac in parte. etenim si
Principia obscuris fuerint abstrusa tenebris,
Quæcunque ex illis veniunt, incerta sequentur.
Frivola si fuerint fundamina, tempore parvo
Deficiet quicquid super his fabricare volemus.
Effectus verum certi magis ac manifesti
Sunt nobis quàm causæ: igitur sumemus ab illis
Principium & fontibus rem perspiciamus apertis
Iámque ideo à motu (quia per se sponte moveri
Possunt, quæ vitam retinent: quia denique motus
Præcipuum vitæ indicium est) prius incipiemus.
Nempe ipsum corpus, nec non membra ipsa quiescunt
Per se, & putrescunt: calor est fortasse movendi
Causa, aut cruentus sanguis. sed viva frequenter
Stant immota, licet his sanguique calore que.
Quandocunque volunt requiescere: proinde voluntas
Ipsius motus fons & causa esse videtur
Sæpe volunt tamen, & nequeunt animalia moveri:
Ergo utrumque simul motum creat: imperat animus,
Exequitur reliquum: jubet hoc, jubet esse illud.
Velle quidem nihil est, si desit posse, seu inane
Vult animal mutare locum? quia nempe voluntas
Mente bonum roborante videt, deinde ipsa movetur
Virtute objecti, & trahitur, velut ignis ad esca.

Vi

Vt lapide ille ferrum, palea quæ minuta
Heliadum lachrymis, miro hic ordine mandum
Instituit, petit amnipotens, ut pluma nexu
Iungantur facili, & cogant; sed pluima contra
Discordem inter se pugnent quæ vicissim.
Vnde aliquid mentò esse annt primordia rerum,
Litem & amorem iam, per quæ hæc acta omnia crescunt.
Ergo bonum movet, a quo ac cepit mota voluntas
Membra agitat, corpúsq; vrgens huc mittit & illuc.
Non tamen esse bonum cunctis animantibus unum
Credamus, neque enim cunctis est una cupido.
Diversis diversa placent, sua gaudia cuique
Distribuit natura, aliud quæ optata ferunt atque
Quàm natura ferat nam quæ corpora tales
Sunt plerunque animi, & tales plerunque voluntas.
Propterea nunc hoc volumus, nunc illud amamus:
Et quæ grata prius fuerant, mox displicuerunt.
Nimirum quoniam corpus mutabile, nunc hos
Nunc illos habuit diverso tempore fluxus.
Naturámque animi secum trahit, hinc fuga, hinc sit
Magna fames, veneríque oritur genitiva cupido.
Atque ipsum corpus mutans corruptaq; vel tota
Vel sempus, vel ea ut iterum pars cuique, cibus acre
Sideraque interdum ut quidam scripsere perum
Non igitur bonum objectum, sed corpus ipsa
Conditio, nos velle facit diversa moresque.
Sed rationes alias gestus ducunque, & illa
Procedunt monstrantque viam, & naturæ trahuntur:
Quippe etiam tali existunt nam humana mentis
Haud secus obducunt affectus corpore, quam
Phœbum rursum subeunt inplicantes aëra nubes.
His demum cunctis corpus mortale movetur.
Vis autem motrix animæ, cui mota voluntas
Impetat, impetum exequitur, membráque quietis
(Indupedita modo hæc non sint) infundit, porrò

Illorsum impellens. Sed cur lassera labore
Languescunt? sic crura dolent, sic brachia torpent.
Hinc credo, quoniam sanguis fervore soluto
(Perversum mora nimia) subducitur, atque
Defici exhalans paulatim: non aliter quam
Ægrorum extenuant quum pallida corpora febres.
Sanguis enim aut alius vice sanguinis humor, in ipsis
Diffusus membris, animam vehit, atque alit ipsum
Corpus; quo vegetante, movens vis concitat artus.
Spiritus est etiam quidam tenuisque, levisque,
Quem generat calor, ac sanguis resolutus ab ipso,
Ceu solet à radiis Solis resoluta creare
Vnda leves agilésque auras. hic spiritus intra
Viscera conclusus passim fluit antique cavernis
Corporeis, animæ prætò est, animæque ministrat,
Quum vult ipsa aliquid fieri, corpúsque moveri.
Verum hi qui somno oppressi sunt, quomodo motus
Exercent? nam sæpe aliquis per somnia surgens
Arma capit, vel flectit equum, vel scribit, ut aiunt,
Vel citharam digitis pulsat sopitus ineptem:
Scire opus est, rerum in nobis simulachra manere,
Quas visu aut alio sensu percepimus: hinc est
Quod quasi præsentes, absentem spectare videmur,
Quod jam præteritas voces audire putamus.
Has igitur species, cerebri penetralibus altis
Inclusas, turbet stomachus qui surgit ab imo
Evolitásque vapor: tum è mente delusa, movetur
Atque movet corpus, fieri si fortis imago.
Sed caudam colubri abscisam, cum sæpe videmus
Mortuam sese, quid quid movet ipsa volumen?
An potius vis illa animæ, quam nostri Stoïci
Pharetrosum dicunt? ceu quos vel dira pavoris,
Vel Bacchi liquor immodicus, vel somnia vexant?
An ratione alia id contingit? fortitan intra
Nodosa radicis fibras, vegetabilis illa

Spiri-

Spiritus ingeniosa possit commenta quærere
Quid dum pavet fugiam, & sanguis voluatur corpore
Perque vias motus sensim obstipescat in artus?
Vel quæ illa mentis quæ corporis sensus, ubi ille
Scæ divisa locis, & motum ciet, arbitror omnes
Indicio quæcunque carent, quibus posse dolorem
Aut aliquid sentire. etenim vis maxima sensus
Cognitione sita. qui plus cognoscit habet quæ
Judicium majus, patitur magis, & magis idem
Gaudet: sed stupidi atq; hebetes minus omnia cæci,
Lædantur minus, & metuunt minus, & minus angi
Atque valent, vitæ dignoscere adversa secundis.
Non igitur quoniam dolent, cauda illa movetur,
Nil etenim sentit, quia vis quæ judicat, illic
Non est, sed capitis parte in meliore remansit:
Unde prior mihi causa magis vera esse videtur.
Sic igitur mortis fit, quo viventia sese
Propiùs accedit hoc prædicta admittere magis,
Quid quando q; bonum præsens, quod possit habere,
Non movet aut petitur: quia non cognoscitur, ergo
Cognitio mortis etiam causa esse videtur:
Id o præcipua est: quis enim cupit illa petivæ
Quæ prorsus nescit? cæca est per se ipsa voluntas
Nec quicquam sibi velle potest, sine lumine mentis:
A quo si fuerit animus illustrata, sinistrum
Carpit iter, specieq; boni deceptus hiascit.
Verum hæc de motu fiunt, hinc videamus ut ipsum
Viventis corpus grandescat, quemodo fiat
Crementum, & certo cur tendat semine fiscat.
Æthereus quidam est ignis, qui animantia quæque
Vivificet, cunctis membris ac pectore cretis:
Hunc humor genitivus alit, qui flamma lucernæ
Occaso sole, levi nutritur oliva.
Hic stomacho simulatus epulas coquit, inde per artus
Spargitur subtiles, unde medullæ,

Ossa,

Ossa, caro, nervi, sanguis unctus, & humor
Pulmo, vesica, cor, jecur, splen, viscera, barba
Ac plantæ, crescunt, dulcis ut humor, aquæ
Si multus fuerit calidusque ignis, & humor
Conveniens adsit quantum calor ejus exigit
Fit magnum ex parvo semine grande opus, & ulcus
Non audis, quam sit viva, quæ vita calor?
Quo demum langues, foles dum scire corpus,
Hoc potest in cunis, hoc in anu, quisque minores,
Hoc virque, cava specimen hominis mulier.
Ecce ignis enim, & languet calor ille animalis:
Deficit humor, vena nitens, quæ sanguis erat
Stamen nequit a veluti non lucet flamma lucerna
Si desint alimenta illi, sed & unctus, & ignis
Immo ubi non animi dicimus, & unde,
Provenias: res ubi nulla est, causa recusemus.
Quæ mens nostra queat, potest prævincere rerum:
Acrimus primum, & vitæ lacte nescit
Quæ sunt ingenia, hostem impavidi, Martemque cruentum
Aggredimur, rapiuntque in prælia corpora animi.
Causa est animorum sanguis, qui accenditur, & fit
Flammivorum, fellisque liquor, & ejus amaror.
Ira etenim sedes est circa pectus, ubi bilis
Materiam præbet flammis, & fomite furor
Hinc, quæ ille cæcus animus, & mens omnia possunt
Hinc quibus est sanguis ferventior, atque calorus
Vis major, mundam cujus labuntur in iram.
Sic juvenes, hic & quorum mera vina sepultus
Plus æquo fuerat, facile & candescere notum est.
Ergo animæ indomitas, bilem cum sanguine misce:
Deinde manus, arbella arma, mox vulnera bruto
Non prius ipsam animam lædent, injuria quam
Quæ turbata diu corpus movet: unde videntur

Errare

Errare bi quicunque autumat non posse moveri
Conferendum vitam si nunquam moveatur, opinor
Stare loco, atque gradu corpus quoq; semper eodem,
Motus enim vitæ sensum nullus ut esse
Moderetur, sublatum, mentemq; animumq;
Cur nunc his reddunt, aut illis organa vocis?
Nempe quia hæc volitat manus, & diversa
Dum pectus agitat, rerum de fluvida cursum?
Sic animi affectus prius arripuisse putentur
Quos ubi vulgo notos, cum viderit hujus
Alter habet membris officio; impressa & illis
Ipsa quod habeat sensus in se, ut videatur & ipse?
Hanc inter quæ quam bene vertitur impetus,
Atque aperit vocem animi, quam possit eo cunctis
Divulgare opibus, & divulgata placere?
Sic etiã te amor, iam quæ nec quid quo opus,
Vis animi fecit, sic, nec pauca, nec ore
Cerne amor ista, simon, votum, spes, pax, voluptas,
Tanquã ille in quadã, cum unum vertuntur, & in se
Membrorum officio cuncta, omnes unus & omnis.
At de illis alias forsan dicemus & istis,
Si Deus annuerit nobis, sed lesque Camœnæ,
Sufficiat nunc, affectus sint prima bonæ
In natura animi, talis ut mutua vitæ
Deinde hos vel membri vel sanguinis attemperis
Cujuscunque ope effundi sit necesque pudens
Iuncta erit amicitia, aut quisquis amantis necesse sit
Communes motus, communia vultus pati
Accidere, atque idem fieri unum, ac duo, tres
Inseritur, ad primum alius quo gliscere, fœdus
Sympathiæ, nimis si fœdere compta amabat.
Post hæc de sensu, quorum propositus ad ipsam
Clearum finem, breviter tibi Mari loquamur
Quinque dedi sensus mortalibus omnibus illis.
Tres sunt personæ, quibus

Atque

Atque ideo possent mentò imperfecta vocari:
Quales lumbrici, & talpæ, conchæque marinæ,
Cochlea quæ, & spinis circumvallatus echinus.
Hos inter sensus præstantior esse potest
Visus: quando quidem menti cernissimus hinc est
Nuntius, ostendens illi quæ plurima rerum
Magnæ ingenio admira virtute creantur,
Tot flores, herbas, fructus, animalia, plantas,
Tam multas lapidum species, tam multa metalla:
Ostendens etiam quos pascit in æquore Proteus
Squammiferos populos, & monstra natantia ponto
Quique his est major, cœlestia templa deorum,
Stellarumque globos, & sancti lumina Solis:
Mitto ea quæ faciunt homines, quæ lingua referre
Nulla potest. ergo hæc sensus pulcherrimus arque
Optimus est, in quo sedes bene creditur esse
Principium animi hospitium: quotiesque videre
Aut alloqui aliquem volumus, tunc lumina nostra
Ejus in adversos oculos intendimus, ac ñ
Totus homo æque animus tecus consisteret illis,
Nempe oculos, animi speculum quicunque vocârit,
Verus erit: nam blandus amor lucescit in illis,
Apparetque odium, feritas, clementia, mœror,
Lætitia, improbitas, pietas, prudentia, nec non
Audacia, ambitio, timor, ira, audacia, culpa.
Sed visus quo fit pacto? diversa sophorum
Judicia exquirant alii, nos prodere pauca
Conemur, quicquid vero quadrare putamus.
Scire opus est, unâ esse animam, minimâmque videri
Mole quæ at: tamen innumeris prope viribus aptam
Quas illi natura dedit, summusque creator.
Hæc agere, nutrire, generare, movere, facere, audire,
Gustare, odorare, tangere, videre, & cognoscere:
Quæ via præcipua est & maxima, cœlitibúsque
Cognata ac propria, has igitur per corporis artus

Diffu-

Diffundit vitreus, quæ cernis, pectinis humor,
Perque oculos lucem admittit, radiisque colorat
Percipit, atque omnes dijudicat ipse figuras
Pupilla officio, & tenuis contenta est ambire.
Sic quoque per nares diversos prendit odores.
Perque aures humoris voces, strepitusque sonosque
Per gustum hinc eadem sentit genus omne saporis:
Per tactum à calidis discernit frigida, durisque
A minimè duros, à lævibus aspera: denique
Sunt quinque ipsius corporis, sibique ministri,
Per quos cognoscit res omnes: queis sine pectus
Inscia, latebras terebris præsta sopore.
Ergo oculi quum sint vitrei, densoque nitore
Perspicui, apprendunt tenui simulachra, tenentque
Non secus ac speculum solent, præsentia quando
Luminis in venit: cujus vis tenuis ante
Sensificat species, fuerit nisi pupula læsa.
Has species animi (capitis nam quæ arce suprema
Mens habitat, solioque sedet regnator alto)
Ostendunt oculi. tunc prudens illa, sagaxque
Cognoscit rem, cujus adest formalis imago.
Hæc eadem, vocum discrimina mille, sonosque
Innumeros, mira vi percipimus, ingredituque quum
Incolumes aures aer elisus ab ipse
Corporibus. namque est aër tenuissimus, atque
Mobilis in primis: qui quum se corpora gessit
Deprensus medio actu, tum dissultat ab ictu,
Irruitque cavas penetrans violenter in aures.
Intus clausa licet fuerit, clausæque senestræ:
Usque adeo tenuis est, & penetrabilis aër.
Quin etiam pisces, piscantum gurgite ab alto
Horribilem strepitum, proviso in retia cursu:
Quippe aër penetrare potest in viscera Ponti.
Inde tumens fluctus, inde impetuosa, minaxque
Sæva hyems, quæ urgens vocem [illegible]

Duæ

Dura igitur [illegible]
Asperitates [illegible]
Concavo [illegible]
Diversæ [illegible]
Vt varia [illegible]
Inæquales [illegible]
Tot cujus [illegible]
Sic P[illegible]
Ac velut [illegible]
Vndarum [illegible]
Distinctis [illegible]
Atque ideo [illegible]
Vt multis [illegible]
Assessor [illegible]
Reperiens [illegible]
Insiciunt [illegible]
Panchræa, [illegible]
Fœcundus [illegible]
Namque his [illegible]
Quæ penetrans [illegible]
Tactum autem [illegible]
Passim per [illegible]
Sensus inest [illegible]
Creditur: ast [illegible]
Hinc etiam [illegible]
Sicut qui [illegible]
Accepere [illegible]
Aëre nec [illegible]
Res, ubi [illegible]
Tot vires [illegible]
Effinxit [illegible]
Quæque [illegible]
Ac contemplatum [illegible]
[illegible]

Mens

Mens igitur Dei est anima, tum pura et tenuis
Sic perhibent quidam, sed nos properantes,
Linquimus exequenda alii, ne propositum
Appetamus: quia jam Christi ad extrema tendimus
Colligitur tamen ex dictis, ac perspicitur, quod
Est anima aethereum quiddam, nec corporeum,
Omnia videns, cognoscens omnia, divina
Quatenus ille hominum quae parent, perarmat.
Tradita cui quaeri est certa et finita potestas.
Illi autem soli vis est haec inde, potestas
Omnia quae fieri possunt, integerrimus.
Nam si anima est tenuis, et cuncta intelligit:
Non est corporea, aut corpus, quia corpora nulla
(Non terra, unda, aer, ignis, neque conjuncta his)
Haec pati si vires retinent, non est dubitandum
Esse animam tenuem quoddam coeleste, reconditae
Progeniem aeternam, cui cautio cognitionis
Cessit, ut immensum valeat comprendere mundum.
Quae si absint, quas nonnulli miscere reperti
Sunt animae porcis, quam corpora? corpora nulla
Omnia sunt quanta, et possunt utcunque secari.
Nempe anima est individua, atque minutissima
Et veluti centrum quoddam, ad quod plurima
Linea per sensus, qui cuncta tegumine ad intra
Undique, ceu nuvi concurrunt undique in aequo.
Quare illos miror, qui dicunt tempore eodem
Ipsam animam extingui et corpus putrescere.
Nam licet hoc esset, debet tamen atque tacere?
Non sunt haec dicenda palam, prudentque silendo.
Quippe hominum plerique mali plerique fatebo
Si animam credant nihil esse futurum post
Posse pati, postquam mortem vitae, haec omnia
Defunctis, parvam inferri formidine mentem
In scelus omne ruent. Contra nos atque deos que.
Praeterea multi, qui spernant posse per

Post mortem fieri, & versari cum Ioue semper a
Atque ideo sese dedunt virtutibus ultrò,
Ac bene de multis quæ possunt parte merentur,
Si post fata dari sibi præmia nulla putarunt,
Illicò torpescunt, & tot benefacta perimunt:
Tot spatiosa etiam templa & speciosa, tot aræ
Insignes auro & peregrino marmore; demum
Religio & pietas & honor, cultúsque deorum
Ad nihilum redeunt, si homines nil morte relinqui
Crediderint, animásque in ventos prorsus abire.
Semiferum vulgus frænandum est religione,
Pœnarúmque metu. nam fallax atque malignum
Illius ingenium est semper, nec sponte movetur
Ad rectum, virtus invisa molestáque vulgo est.
Religio generis decus est & gloria nostri,
Quæ nos conciliat superis, & jungit olympo.
Nemo igitur bonus & prudens audebit apertè
Dicere, mortalé esse animá, & corrumpere vulgus.
Nunc tamen est mulcta nobis ratione probandum,
Hanc esse immunem lethi, æternúmque manere,
Vt Christi cultor testatur, bruciphagúsque
Iudæus credit, præputia nostra perosus:
Quæ Deus haud faceret, si non facienda putaret:
Ac gens fermè omnis concordi prædicat ore.
Principio, quicquid simile est magis omnipotenti
Conctorum domino, diuturnius esse fatendum est,
Perfectúmque magis: nam quod durabile non est,
Sed citò delapsum perit, imperfectius esse
Quis neget? atque ideo durant cœlestia semper,
Quòd divina magis sunt & perfecta: sed ista
Proxima quæ terris, quæ cœlo remota videntur,
Quum sint imperfecta, brevi fugiúntq; cadúntque.
Ergo animus noster, quum vita & cognitione
Diuinæ similis naturæ appareat, intra
Corporeos fines claudetur? nec magis ipse

Quam

Quidnam dicebat, quòd vivet longius ævum
Præterea corrumpi animum nequit, hæc ratione
Quòd sapiens & mente sana seclusus ab omni
Huc accedit item quòd corpore debilitato
Vis animi crescit: quæret imbecillus ne dum
Consilio superare juvenes, nemo quia vigore
Ingenio plerumque cadit quòd robore præstat
Ratio invenitur longa cuiquam longitur, ut idem
Sit sapiens & sit robusto corpore pollens
Quare si longo fractus jam corpore languet
Fortis est animus non ipse sibi corpore pendet,
Sed per se est alacer quotidianis & potis omnia vitæ
Nonne ea quæ pecudes, hinnitus mittere ipsa soleres
Indicat humor datus est ut quo sit ea mitis gerè
Permanet hæc natura? nunc sanctum vendit ubique
Pallaque cum cecidit ut fumus & umbra quoque mutat
Partes, mors subeat (si hæc per ipsa quoque
Nec prodest sepelire patris quæ prava merentis
Tum sensu nec dolere, posse probum operæ
Corpore cum nostro esset animus, si hoc mori
Quam citius nullus egressa fugiens
Acta hinc quod quoties remanet dur sanguen
Egregiè virtutes, vel quicquam intelligere
Tum animum vocare opus est sensibus
Nonnullis animalibus mortuis, lumina
Aqui seseque rebus abhorrent, ideo suis
Vel quorum placeo terra, vel mare
Et jam lenibus corpora animalia somnis,
Peregrinum simul que torpebunt quo
In teneris contrahunt contractam corpore
Nempe animum turbant sensus expolsa
Affectus quidem hebetem ovol
Non secus ac nitidum præstantem nub
Ergo si propriis residens penetrabus, intra
Ipse suas latebras fugiens sensibus, atque

Cõpuerit cruciatus, melior sapiet: esse profectò
Quum poterit liber, membrorum à carne solutus,
Cuncta animus: militet modo cognatus, & ipsi
Hærebit vero subigit ac persistit absque
Corpore: & ætherias dum vagus durabit in vrnas
Denique quum sphæra medius bruta inter & ipsos
Cœlicolas, cognosce aliquid retinebis vtrisque.
Corpus bruto nunc in animi natura deorum.
Altera pars mouet vt pecus, pars altera Deum.
Non igitur prorsus deleuerit omnia mortis
Lethifera animum lux, dequit ipse fugit.
Rauidis eripiat possum conuoluere quidni
Dentibus superas nostri possint vt debitores.
Anfractus Deus atque dies præbere reuertit
Quique hi diuum mutabilitas plerique ostendunt
Hos neque pleuitis desunt, neque grata voluptas
Hos decorat pectus vehemens & gratia vultu
Cœtus à fœpe bonos, & fœcunda quæ ligabit
Casibus inuolutos, neque
Nunc morbi, aliquo tempore nisi
Quippe animus humi superest, sideribusque suorum
Disperata à vel si homo
Hinc illique modis multis offendere possit
Immortalem esse animum, neque
Sed sanis est, jam
Nescies, harmoniam dici, quæ
Ipsam animum in tenui multis in
Harmonia & natura sunt
Compositis simile, quæ
Sine magnorum certa
Immortuum, & exspirasset virtutes
Quidve animum
Septa manet, parium causa
Vt visus, virtute oculis
Lumine nam

Quo fiat nec tellus quicquam, nec gigneret æquor,
Nimirum hæc falsa est, & peccat opinio, namque
Si sic non posset corpus consurgere contrà,
Et carni unde oriri capitale indicere bellum
Ipsa anima, & vario motu in contraria ferri:
Sed semper foret una eademque, ut quæliber est vis:
Quæ solet ex mistis divino numine nasci:
Vt patet in genere herbarum, gemmisque beatis.
Quidam etiam censent, animam nihil esse soluto
Corpore, quod somnus, qui mortis fertur imago,
Et sensum & mentem nobis auferre videtur:
Vel quia diversis causis ægrescere cernunt,
Ac multis variisque modis, ne munere possit
Ipsa suo fungi, mentem lædique premique.
Aspiciunt, nec non cum corpore crescere, & una
Deficere: ut patet in pueris, senibusque, virisque.
Ignarus puer est, prudens vir, desipit ætas
Vltima, corrumpit corpusque animumque senectus.
Quinetiam dicunt, Si anima est divina potestque
Vivere sejuncta à membris mortalibus, ut quid
Se miscet carni insinuat? cujus vitio tot
Perpetitur mala, & admittit tot flagitia? ergo
Stulta est, si sponte hoc facit: ac si invita nefandas
Corporis ingreditur latebras, quis cogit? an ipse
Jupiter? ergo Deus nequaquam hanc diligit: imò
Carcere quam clausit tam turpi, odisse videtur.
Et quum nec corpus nec quanta existat, ab ipso
Corpore non credunt ulla vi posse reperi.
Præterea per se (nisi discat sollicitè) quum
Nil sciat, ac subeant percreba oblivia mentem:
Per se animum nihil esse putant posse corporis usum.
Discere tunc etenim poterit nil, sensibus ipsis
Corruptis morte, unde omnis doctrina parantur.
Quidam esse unam esse animam dant toto orbe,
Quæ vitam tribuat cunctis viventibus: ut Sol

Vnicus est oculis animantum causa videndi:
Æthera quæque putant illam, dicet extinguatur
Corpore: ut extinctis oculis æternus abest Sol.
Has non difficile est nugas ratione potenti
Vincere: sed vereor ne lim prolixior æquo.
Non deerit qui recte istis respondeat olim
Quæsiuis, nodosque omnes dissolvat ad unguem,
Vir mente ingenio, viver tua gloria mecum,
Nostraq; (quod dubitas) laudabunt scripta minores:
Unde opus egregium, & cœlestia differe rectis.
Vnum hoc adjiciam, quod quavis nosse volebit:
Æternam esse animam, & divino semine nasci,
Si sensus atque affectus compescuit omnes:
Si spernens prorsus mortalia gaudia, sese
Abdicet & curis terrenis, assiduoque
Conetur studio ad superos extollere mentem.
Tunc etenim sapiens fiet, poteritque futura
Cernere, vel vigilans, vel somno oppressus inerti.
Hoc pacto vecinêre olim venctura Prophetæ.
Sobrius ergo animus propior fit ad æthera, quanto
A terris magis atque a cœnis amore recedit.
At crudum tibi sequitur pars maxima sensum,
Nec bonum cognoscit nisi quæ sunt corporis. hinc est
Quod plerique putant animam succumbere morti,
Quandoquidem nequeunt infirmo lumine quicquam
Divinum spectare, atra caligine pressi.
Sed de anima sint ista satis: redeamus ad ipsum
Authorem mundi, quem concludamus ab omni
Corpore sejunctum: & sine corpore mille malorum
Esse, quot in silvis frondes gignuntur opacis:
Vel si corpus haberet, tenue esset, nec prorsus ab ullo
Perspicuum sensu, sed sola mente videtur.
Atque hæc in primis sunt entia vera, suisque
Sunt: nulla etenim carnis contagia laborant.
Tu vero hic jam Musa tace; mox quem volet ille

Qu

Qui mea labra moves, mecum scrutabere causas
Rerum, quas fieri sublimi orbe videmus,
Contingant fato, an nulla ratione ferantur.
Interea dum Sol Nemæi terga leonis
Torret, & insanæ sub opaca fronde cicadæ
Ingeminant raucos strepitus, quæramus in umbra
Aut lauri aut myrti suavem spirantis odorem.
*Propter aquæ crepitantis iter, Pimplæa, quietem.
Ipsa quies animum reficit, revocatque vigorem.
Mox ubi regressæ fuerint post otia vires,
Rursus ad alsonos (adsis modò diva, tuóque
Numine me foveas) accedam accedere cantus.
Et si fortè mihi vultu fortuna benigno
Auxilium tulerit, longos miserata labores,
Pauperiémque procul, curásque fugârit amaras,
Totus ero tecum, tuásque intra limina semper
Versabor, sola hæc fuerint solatia nobis:
Tunc Aganippæis ubertim explebimur undis,
Insuetúmque melos Cirrhæa in rupe canemus.

LIBER OCTAVVS.

SCORPIVS.

CVr tam diverso mortalia tramite pergant,
Hæc in honore ævum ducant feliciter, illa
In tenebris jaceant, multo vexata labore:
Pieri pulchra docet: tibi enim fas nosse deorum
Consilia, & rerum causas aperire latentes.
Sunt qui cuncta putent cæco contingere casu,
Nec mundum ratione regi: quod plurima cernunt
Indigna decorata bonis, & plurima contra
Indigna ægrata malis, discrimine nullo;
Prudentes justósque premi, regnare scelestos,
Virtuti vitium præferri, & templa teneri

Fulminibus, prodesse etiam sua crimina multis.
Talia quum fieri viderit, pars maxima credat
Aut non esse Deos, aut illos spernere quicquid
In terris fiat, solisque incumbere cœlo.
Hinc temerè incertóque ajunt ferri omnia casu.
At aliqui tibi dant regimen Fortuna, vocántque
Te dominam rerum, mortalia sceptra tenentem,
Instabilique rota versantem cuncta proterve:
Ereptasque aras tibi quondam vignara vetustas,
Et cecidit votiva tuis sæpe hostia sacris.
Non desunt quoque qui committant omnia satis,
Et credant certis fatorum legibus orbem
Disponi atque regi, æterno stabilique putantes
Ordine, ceu choreas & pompas, cuncta moveri,
Cuique suas partes tribui, ac si fabula agatur,
Quas implere opus est, dum totum transigat ævum.
Valis est certè, pulcherrima, difficilisque
Quæstio, nec nostris prætermittenda Camœnis.
Nunc igitur primùm dicamus, quòd sine causa
Esse potest nihil, aut fieri: sed causa necesse est
Ut suo ab effectu distet diversáque res sit.
Quandoquidem nil se genuit, nil protulit à se,
Nilque sui causa esse potest. ergo infinitus
In causis processus erit? minimè, sed oportet
Nimirum esse aliquid primum, à quo maximus ordo
Causarum incipiat, qui à summo tendit ad imum.
Hanc igitur seriem causarum dicimus esse
Fatum: quod Deus ipse semel quasi fatus, ut ista
Omnia sic fierent, decrevit lege perenni.
Sed quo quæque magis causa est contermina primæ.
Et vicina, hoc est aliis magè digna, potensque,
Subjectásque sibi movet, ac dominatur eisdem,
Ens primum causa est, & non effectus: at imum
Effectus tantum debet, non causa vocari.
Quæ media existunt, his nomen adhæret utrunque.

Quod

Quod si cuiquam non esse natura & ordo
Perpetuus, sed aliis ex aliis nata perenduræ
A summo sancto nobis demittitur Olympo
Longa ætheria, usque ad magni regna ultima Mundi
(Quod dictura brevem est) plagæque unde prima dabuntur
Principia, & causæ primæ quæ inveniantur,
Tunc discordabant inter se, ac magna ciebant
Prælia tot reges, quia regni summa periret
Non pariter plures: sic mundus non erit unus,
Nec pulcher: namque est ordo pulcherrima rerum.
Sed dicet fortasse aliquis, descendere ab uno
Principio rerum summo plures simul, inter
Se se distinctas causas, ut Solis ab orbe
Plures emanant radii discrimine quodam
Disjuncti, quorum non hic dependeat ab illo,
Sed pariter cuncti a fonte egrediantur eodem,
Sic non esse opus ut pugnent, seseque vicissim
Impediant: siquidem vis non est omnibus una.
Non modus hic malus est, ratio hæc sententia nulla
Displicet, at forsan vera est: tamen aspicianus
Interius, procul excussis a mente tenebris.
Quippe humana nequit mens ducem attingere veri
Tam certo, tam sue le, & talli solet ipsa frequenter:
Hinc tam diversæ sectæ, & contraria dicta,
Hoc ait, illa negat: propria est ita cuique voluptas.
Ut divis nihil, cum moribus est nil,
Ergo si plures causæ sunt immediatæ
A prima (ut dictum est) quarum sit quælibet æque
Perfecta, haud ullus tubet ordo patebit in illis.
Nâque ubi nil primum, & nullus gradus, aut discrimen
Cernitur, ordo ibi esse nec quoque nullus haberi.
In quovis genere in rebus primum, medium quæ,
Nec non postremum: genus est absque ordine nullum
At si non æque perfecta est quælibet, ergo
Imperfectum aliquod, Deus efficit? hoc mihi dictu

Difficilie est alia possum exercere e causis,
Quare unus primis causis tribuatur, & idem
Optimus, atque omnipotens tam parce putetur
Effector: reliquas autem quæque recedit
A primis magis, hoc plures, minus ac perfectos
Credideris facere: ut plures quoque gignere fructus
Arbor non bona consueverit, sed deteriores.
Semper plura bonis mala sunt, & tristia lætis.
Verùm inter causas quo quæque pertinet, ac
Alius est, hoc & vitæ & rationis habet plus.
Simplicior quæ eadem, magis & substantia pura est.
Inferior contrà quæcunque est debilior quæ,
Possidet illa minus vitæ, minus & rationis.
Sed concreta magis, magis à substantia abhorrentia.
Quod patet in terris: ubi parvo tempore durant
Omnia, ubi ratio apparet vix ulla, ubi parum.
Nil est, sed multis ex rebus omnia constant.
Mista & composita in terris sunt cuncta, nisi mi
Ut nusquam possit substantia: quin nihil ipsa
Pendeat hîc, solis bonos obtingentibus illi est:
Conditus illa intus, careis abest tuta labebris.
Hinc est quòd plures bona corporis ac fortunæ
Fiunt quàm virtus animi: substantia namque est
Fermè hominis virtus: at in hoc substantia mundo
Exilat: illa etenim patria & domus, & sua sedes
Cœlũ, ubi habet fidos comites, verũmque bonum q.
Hoc igitur pacto ex causis contexitur orbis.
(Ut dictum est) servans æterno fœdere cuncta:
Nec talis, ni fortè Deus fuit ille canorus
Ulla potest vis, aut soni immensa dierum.
Ex his quicquid erit, vel nunc est, vel fuit olim,
Exoritur causis: virtus quibus omnibus ipse
Rex sapientũm, certis metis, & tempore certo
Constituit, certisque modis procedere jussit.
Atque non nescire opus est, concurrere plura

Inter

Interdum causas ne quicquam fiat ab illis,
Contingat ratione hanc temere, hic concursus, & illa
Motus causarum; sed fatorum ordine certo
Cuncta meant, cunctis subjecit legibus omnia
Omnipotens ille, assistere habet amphitheatri,
Mensuramque dedit rebus, quascunque creavit.
Quare non verum est quod nonnulli affirmare,
Esse nihil certi in rebus, cunctaque casu
Omnia, nec curare Deum mortalia quicquam.
Errant autem quibus haec sententia adhaesit.
Quandoquidem casus nihil est, nisi cognitus quidam
Futilis, haud multum distans ab imagine somni;
Quicquid Aristoteles vel quivis dicat, eorum
Dicta nihil moror, a vero quum forte recedunt.
Saepe graves, magnosque viros, famaque verendos,
Errare & labi contingit. plurima secum
Ingenia in tenebras consuerunt nominis alti
Authores, ubi connivent, deducere easdem.
Tantum exempla valent, adeo est imitabilis error.
Nemo putet sibi me addictum. mihi sectam meam
Sola solet ratio, ratio dux sida sophorum est;
Hanc scrutator amet veri, imperiisque sequatur.
Quod vero casus nil sit, me credere cogit
Ipsa rata atque potens ratio: nam si omnia certis
(Ut dictum est) causis, certo ordine, tempore certo
Supremi jussu rectoris progrediuntur,
Quo sit perfectus mundus, ne noxius error
Tantum solvat opus, quam sedem casus habebit,
Ambiguus, varius, Vertumnum & Proteа vincens?
Ut vacuum, sic & casum natura recusat.
Incertum in mundo nihil est, sunt omnia certa.
Ipse Deus, natura, aether, elementa & ab illis
Quicquid vel factum est, vel fit, vel fiet in aevum.
Atque quod fortes incertum, non omnia certe
Mens scirea divina, aliquis cadet error in illam;

Quod dicitur absurdum est, nam qui facit omnia, novit
Omnia, nisique potest ipsum ulla ex parte latere.
Quamquam aliqui dicunt, quod si mortalia nosset
Ætherei mens illa patris, vilescere atque
Errant: namque malus nemo est, quis non bona novit,
Nec vilis, quia non pretiosa intelligit, alius
Non sit proinde aliquis, quod se bene percipit albâ:
Nec Sol deterior, quoties illustrat iniquos:
Nec quia fœdâ latum radiis ferit, est ideo ipse
Fœdus: non sordet lumen quum sordida tangit:
Sic non vilescit quum vilia forte capit mens.
Imò decet novisse malum, at fecisse nefandum est.
Ergo Deus nihil ignorat, scitque omnia quæ sunt,
Quæque fuêre olim, & quæ mox ventura superstant:
Quæ nisi certa forent, sciri non posse fatendum est.
De certis etenim tantùm ipsa scientia habetur,
Quumetiam vates, referunt si quando futura,
Prædicunt certósque dies, & nomina rerum
Certa canunt: quod non fieret nisi quæque futura
Certa forent, veluti quæ sunt, quæ & præterierunt.
Attamen hæc fieri casu nonnulla videntur:
Vt si imbrex dejecta alto de culmine tecti,
Vi Boreæ quenquam feriat, vel si quis apertos
Thesauros reperit, puteum dum defodit altè:
Talia nimirum casu contingere vulgus
Autumat: ast eadem non est sententia nobis.
Nam licet eveniant præter spem talia multa,
Incertis nobis atque imprudentibus: ergo
Propterea in rebus debemus ponere casum?
Nostrum scire quidem, aut nescire nihil variat rei.
Non est promde ignis calidus, nix alba, nitens Sol,
Quod scimus sic esse: imò magis ordine verso,
Nascitur ex ipsis humana scientia rebus:
Atque ideo scimus sic esse, quod ipsa ita res est,
Et mens nostra potest falli, non res ego de re

Nunc

Nunc loquor, & quæro an casus dominetur in illis.
Nec mihi nunc curæ est, fierine necne sciamus.
In nobis igitur tantùm, non rebus in ipsis
Est casus: quoniam fieri casu illa putamus,
Quantum causa latet nos, ipsis cognita divis.
Omnia certa ligat; manet motu semper eodem
Versatur cœlum, atque eadem nascuntur eisdem
Seminibus semper, semperque elementa tenorem
Ipsa suum servant, & partes annus easdem
Semper habet, siquidem post ver, ferventior æstas
Extemplò subit, hanc pomis comitatus, & uvis
Autumnus sequitur, post quem sua frigora secum
Ducit hyems, gelidisque Aquilonibus omnia torpent.
Non herbæ utuntur vites: animalia semper
Ex iisdem constant membris & moribus iisdem.
Nec fieri aut errare, aut casu monstra putandum,
Quum certas habeant causas, ut stirpia monstrent:
Unde illis nomen, quare & portenta vocantur.
Sponte sua hæc natura facit: quæ sæpe jocatur
Informes edens partes, ludicra creando:
Ut pictor, qui certa animi quamlibet figuras
(Si non ipse opifex bonus, egregiusque magister)
Gibbosas, naso ingenti, labróque tumenti,
Pingit: digna satis vano spectacula vulgo.
Ergo cuncta modo quum sint semper eodem,
Rarus & instabilis casus, nil juris in orbe
Prorsus habet: quem summa Dei sapientia torquet:
Ut facilè agnoscet qui quàm nivo ordine, quámque
Perpetuo, quàm constanti & bene machina mundi
Condita sit, secum reputet, quàm membra animanti
Sint proprius aptisque locis disposita, suisque
Utilia officiis & convenientia pulchrè:
Quàm nihil inane sibi fecerit natura Deúsque.
Qui secum hæc reputat, non casu, sed ratione,
Consilio jussuque Dei fieri omnia dicet.

Sed

Sed, numquid fortuna regit mortalia sicut
Non pauci credunt? pulchrum & laudabile sanctum est
Hoc quoq; : quæ enim nostra hæc fieri oportet, ignara
Ipsa tamen fortuna prius cognoscere quid sit,
Est operæ pretium: pelli hanc eo labore, putantes
Esse deam quandam terris, cœlóque potentem,
Atque illi ferre preces, & vota tulere.
At ego non meos esse deam, nec cœlicolarum
Fœmina vel mas est quisquam, nam sexus ab illis
Prorsus abest: nec gignuntur, nec morte terentur,
Vt quidam cecinere olim, fortasse potentes
Isti deos nostri similes, dispectora cæca!
O capita Anticyræ furiis curanda medentis!
Creditis esse deos, ut nos? thalamisque deorum
Ingestis, blando complexu gignere pulem?
Ergo deum quendam potius dicatis, & imum
Degenerémque, ideo terræ pelagíque tenentem
Vilia regna, ubi tot sunt crimina, tóque dolores,
Tot pestes, ubi nil rerum: namque insidiarum
Omnia sunt plena & fraudum. Deus iste vocatur
A Christo & Paulo princeps mundi hujus, eundem
Lucrigeri appellant Ditem et Plutona poëtæ,
Qui stultis tartarique malis, insontibus asper.
Hæc domus, hæc sedes, hæc tali digna tyranno
Regia, quem vulgò formosam dicimus. atqui
Omne malum est infra, Lunam; nox atra, procellæ
Terribiles, frigus, calor, importuna senectus,
Paupertas male suada, labor, dolor, impia mors.
Supra autem Lunam lucis sunt omnia plena.
Nec non lætitiæ, & pacis non tempus, & error
Ac mors, & senium est illic, & inane quicquam.
Felix, & nimium felix cui sedibus illis
Tam pulchris, & tam jucundis, tamque beatis
Vivere concessum est supremi munere Regis!
Cæterum opinantur quidam, plenum esse deorum
Mundum hunc, & multos ipsorum degere vitam

Aëris

Astris in campis latis, quos dæmonas Argi
Indigitant, cultumque hominis genere atq; sanguine
Quotquot illi tellus, & hauritus Acheronte
Arbiter, quæ bona vel mala tradere, noscere
Gaudia, divitias, atque hæc contraria: quare
Grande operæ pretium est, illis cuncta ut placeant.
Quod fieri & factis & carmine & arte magorum
Censent nonnulli: ac nobis modo ire vocatus
Apparere aiunt, spiritusque adstare roganti:
Neque hominis melius convenire vitæ, nihilque
Dulcius in vita, quam conversari cum diis,
Cum diis, præsentes ultro, ultroque loquentes:
Quod certe patefacere mortalibus maluerit ille
Conditum: sunt tamen, & qui deceptos
Illecebris eximi, lasciviaque gaudia vitæ,
Terrenasque abigant curas, cœlestia tantum
Mirantes, tantumque pium recolique colentes.
Quanquam equidem sunt qui credant, nos semina primi
Esse malos quondam, atque malis patere, cœlestis
Carminibus magicis, fierique hoc plurima pacto
Turpia: nil moror hoc, nec nunc locus: ultima Solis
Sidera, quam molis radiantia tractibus, istud
Forsitan expediet, ubi de dis plurima dicam.
Si Deus ipse velit, qui nunc mihi cuncta dicare.
Missa ergo hæc faciamus: ego vix credere possum,
Esse Deum quenquam prævum, pietatis ad unquam
Peccatum patet: at contra est insitus omnis mater
Error, culpa, & scelerum: mihi nemo videtur
Sponte malus: volunt namque bona ubi quæq; volatus
Semper, judicio nisi falso decipiatur.
At dæmon sapiet id nomen si convenit illi,
Venim utcunque sit, aut terras fortuna gubernet,
Dæmones aut ipsi humanas moderentur habenis,
Nil extra fatum est, metiturque omnia summa
Mens Regis, cujus hic numine nil dubium est quam,
Sed dubium ex dictis oritur, nodusque profectò

Dissi-

Difficilis, qualem Alcides vix, aut Macedûm rex
Solveret: hæc malorum animi turbantur & hæc te
Nam si cuncta jubet fatum, & ferrilla necesse est,
Libera non nobis, non data est ipsa voluntas:
Tollitur arbitrium prorsus, nec nostra virtus,
Nec pœnas etiam, (quod dictu est turpe) mereris,
De quibus non locus est nunc dicere, sed speculemur
De nobis quid sit; & quæ his quæ subdita nostro
Sunt generi: & possint humana fusse videri.
Dicis igitur quod in his quæ sub diuone locantur
Fortunæ, nihil est sine fati numine nobis,
Divitiæ quæcunque, [illegible]
Imperia, ex alto veniunt: nec nostra voluntas
Hæc tribuit, quia enim nollet sibi talia? sed nil
Vellet juvat, nonnunquam nocet, si fata repugnant.
Quàm multa tamen in vim tendere furium
Conantur, magis atque magis, sed ad ima recurrunt
Semper, & augescunt fato adversante ruinæ!
Contra illi quibus astra favent, nullo absque labore,
Nec sperata quidem, sed sponte oblata frequenter
Commoda percipiunt: quorum Rhamnusia rete,
Dum fortunæ, nullo distentum pondere reducit,
En aliquos claro de patre ac divite natos
Cernimus, atque soli primo cum lacte repertis
Deliciis & nutrum in fastigia rerum,
Vt præsint aliis indigni sæpe regantque
Ipsi oculis cæcis, vivantque licenter.
Aut aliqui obscuris miserisque parentibus orti,
In pœnam & lachrymas magnum ex tumulo laborem
Assidue tolerant, nullâque ex pellere possunt
Sedulitate famem, semperque in sordibus hæret.
Quis neget hæc fatis contingere damna suprema?
Sunt formosi, agiles, robusti corpore multi:
Multi etiam turpes, ægri, imbellesque creantur:
Vnde istud? nunquid meritis ant crimine nostro?

Aut nostro arbitrio sunt dicenda? ab ipso
Nimirum hæc vestra immortalibus omnia fatis
Denique jus rerum nostrarum, & corporis hujus
Fatis haberet penes hoc erimus genus hæc quoque
Hic laqueo, hic ferro, hic fœdis obsita frigore, hic an
Ille fame, ille cibo moritur, multique dolore,
Aut morbo aut casu interimunt, denique fatis omnia
Certa dies lethi est cunctis, discrimina nulla
Ætatis: Neo tam vivendo sustulit ætas,
Præscripsit termen quas cuique potentia fatis,
Sic periit scripto magni laudatus Achillis
Sic olim, dum bella regis [illegible]
Æschilus, occubuit validos [illegible]
Sic passæ, Anacreon, tenuem [illegible]
Heu quot habet mortes dira, [illegible]
Quo magis ille procul credi, [illegible]
Certus est quem [illegible]
Nonnulli tamen aliorum [illegible]
Et magni [illegible]
Fatidici vates [illegible]
Nescio quæ, [illegible]
Sæpe solent [illegible]
Natura est rerum [illegible]
Certa (neque [illegible]
Quæ nemo [illegible]
Aut animi quo [illegible]
Proventus [illegible]
Hinc manare [illegible]
Polleat ingenio, [illegible]
Si fortuna [illegible]
Hic rhetor, [illegible]
Sidereâsve [illegible]
Castaliæ [illegible]
Et placeat [illegible]
Hæc studiosis [illegible]

Hinc

Hinc omnes in terris
Diversis currimus
Vitam diversi quærit,
Diversa petimus
Sed cui ne jubeat
Suscipere, ubi
An nostrò motu
In nobis spiritus
Nec parvus labor
Arbitrium ne
Actum est de
Humano generi,
Esse malos cogat
In scelus, & nulla
Quem operæ pretium
Inquiunt eum
Principio, arbitrium
Arbitrium est, libertas
Ab Iove, quæ libeat
Non ideo tamen
Sed contrà ne
Nam male factorum
Quærendum alterius,
Arbitrium quidquid
Non certè in
Quos inquit vehemens
Mortuus, vel quibus
Quando equidem
Quare si verum
Invenies paucos
Arbitrio moveamur,
Ætatis culpam
Ignosco: & veniam
Lethæus præsit
Febris, vel morbi
Magna

Magna quidem turba hæc: sed longè major eorum
Longè & deterior quorum mens obducta fœdis
Criminibus, morbíque animi labefacta recedit
A ratione procul, rectóque à tramite vitæ.
Nunquid habent isti arbitrium? aut dicenda voluntas
Libera in his? nempe ambiguũ est, multíque negârũt.
Vnde advertendum, quòd liber solus haberi
Debet qui recta regitur ratione, nec ullo
Vincitur affectu, nec ventorum impete vasto
Fertur in undifragos scopulos, sed fortiter obstat,
Intrepidúsque hæret clavo, portúmque capessit.
Rectè igitur quidam, liber solus sapiens est,
Dixêre: hic etenim solus ratione magistra
Castigat motus animi sensúmque rebellem:
Cætera turba nequit facere hoc cur? an Deus illis
Non dedit arbitrium? ratio est ubicunque, profectò
Est ibi & arbitrium, semperq; hæc juncta cohærent.
Atque ideò pecudes, quoniam ratione carere
Creduntur, nullum arbitrium dicuntur habere.
Ast hominum cuivis ratio data fertur: in ipsis
Omnibus ad idem eo arbitrium quoque creditur esse.
Est autem ratio lumen quoddam, atque animi vis,
Qua curvum à recto secernimus, atque ab honesto
Turpe, oculúsque solet mentis quandoque vocari.
Qualem oculum fortasse tibi Polyphemé fuisse
Significant vates, quo lactea membra videbas
Dilectæ liquido ludentis in æquore nymphæ:
Sed malus (heu) malus hunc, urenti stipite Vlysses
(Quis poterit cavisse malos) extinxit, & ora,
Ora prius formosa, suo spoliavit honore.
Qualẽ oculum Lynceus habuit quoq; nubila solus,
Qui penetrans visu noctem vincebat opacam.
Hunc igitur cunctis oculum mortalibus æquè
Distribuit, singuli sapientia summa Promethei,
Sed pauci reperiuntur, pauci quos æquus amavit,

Iupiter: hinc tantæ errorum scelerúmque scatebræ.
Nam si omnis rationis iter sequerentur ad unguem,
Pax foret in terris æterna, & Martius ensis
Non tantas passim clades, tantósque cieret
Heu! fletus, stanténtque suis cum mœnibus urbes:
Armáq; tartareis primùm conflata caminis,
Et primùm Stygiis inventa sororibus agros
Excolerent, rigidi mutata ligonis in usum.
Tunc & apes, & rutis opes, pecudésque beatis
Agricolis largè affluerent, ac sæcla tedirent
Aurea, & una domus divósque hominésque teneret,
Seque oculis nostris paterentur numina cerni.
Cur autem pauci utantur ratione, sequentes
Avia, & arbitrium nullum videantur habere,
Viventes pecudum ritu, pro viribus edam.
Est quiddam in nobis divinum, mensque vocatur,
Acratos: id capite in summo natura locavit,
Atque illi voluit famulos assistere sensus,
Quorum opera cœlum, terras, mare, & omnia possit
Percipere, immenso quæ comprenduntur ab orbe.
Est aliud quiddam mortale in pectore clausum,
Cujus ope augemur, vegetamúrque, igne ministro:
(Sic placitũ est superis) hoc mentẽ hostiliter urget,
Detrahit, infestat, turbat: multúsque satelles
Huic etiam patri non deest, ignava voluptas,
Ira, dolor, metus atque timor, simul ardor habendi
Improbus, ambitióque nocens, caput obsita fumo.
His igitur famulis, hoc milite, prælia menti
Infert: hi sunt qui summo conantur Olympo
Deturbare Iovem, insignes feriate Gigantes.
Iapetúsque, Gygésq; ferox, tumidúsque Typhoeus,
Hortatórque mali Enceladus, Briareúsq. timendus:
Scilicet ingestis curarum molibus, anguntur
Divinum in summo positum, nisi fulminis ictus
Gratia præstò adsit, cœlo delapsa supremo.

Nam

Nam semel amissis ubi præceps currus habenis
Effudit sese, ac vehemens trahit impetus illum,
Nequicquam retinere volens auriga laborat.
Principiis obstare opus est, quum parva favilla
Languet adhuc: postquã crevere incendia, jãmque
Flamma furens tecto erumpit, cœlóque propinquat,
Præsertim Boreæ si flabra ruentis ab arcto
Immineant, heu! frustra undas vicinia clamet.
Quum semel ex alta saxum rupe exilit ingens,
Quis retinere queat? secum trahit omnia saltũ
Perfringens rapido cognatos montibus ornos.
At prius exiguo poterat molimine sisti.
Sic motus animi, si totis viribus ipsam
Invadunt mentem, vix (heu) vix tendere contrà
Infelix audet ratio, clavóque relicto
Per fluctus agitur. latè bacchantibus Euris,
Datque manus plerunque hosti, & captiva tenetur.
Ergo dum nova sunt vitiorũm semina, cautus
Opprime quamprimum, & causas averte, priusquam
Præcipites: tunc arbitrium, tunc libera mens est,
Victor Idumæis tunc exornabere palmis.
At si jam capta est pugna, & jam concutit arcem
Hostis atrox, valido labefactans ariete muros:
Crede mihi, nisi quis Deus adsit numine dextro,
Succumbit ratio, & tantos non sustinet ictus.
Nónne vides menti quantum liquor obsit Iacchi:
Quas sæpe immittat furias, si plus satis intret
In stomachum meros? arbitrium dic est ubi postquã
Ebrietas caput invasit, fumísque replevit?
Sobrius arbitrium tenet, ac jejunus, agítque
Id quodcunque jubet ratio: contrà ebrius illa
Quæ nollet nescítque facit, mox pœnitet, in se
Quum rediit, multóque dolet sua facta pudore.
Ebria sic mens affectu sit, nec minus ac si
Ascendat temeti vapor, inverteatque cerebrum,

Turbatur misera, & nebulis involvitur atris.
Quocirca est solus liber, solusque profectò
Possidet arbitrium ratio quem sola gubernat:
Qui affectus omnes superat, fingitque premendo,
Hoc poterit facere, à primis qui insueverit annis
Virtuti atque bonis imprudem invalerit artes.
Vsque adeò valet usus, & est nil fortius usu.
Cætera ruunt igitur pecudum ritu: unde poëtam
Iure puto dixisse, Trahit sua quemque voluptas.
Arbitrium multis oppressum atq; impeditum est.
Ergo qui verè liber cupit esse, resistat,
Quamprimum incipiunt, affectibus, & rationi
Illos subjiciat, semperque utatur habenis.
Namque caro adversus mentem consurgit, & illam
Continuo exercet bello; levis astra petit mens:
At gravis astra caro refugit, terrenaque tantum
Appetit: est etenim terra, in terramque redibit.
Sic duo tam diversa Deus compegit in unum.
Esto autem quod sis sapiens, solaque regaris
(Vt dixi) ratione, habeas & libetum ad unguem
Arbitrium, nunquid vi tunc agitabere fati?
Imò magis fato tunc subjicieris, & illi
Parebis? siquidem fatum est divina voluntas,
Cum qua vir sapiens concordat semper, & ejus
Iussa facit: contrà insipiens atque improbus horret
Ac refugit præcepta Dei cervice superba.
At dices, Ergo est liber, nec vincula fati
Vlla tenet? non: sed dominis pejoribus atque
Infandis servit, sceleris sceleríque sorori
Stultitiæ, quanquam hoc etiam divina voluntas.
Sed quæ permittit, non quæ jubet (est quia duplex)
Efficit, unde patet, cuncta esse obnoxia fato;
Seu bona seu mala sint, namq; hæc permittit: at illa
Vult fieri fatum, & fati Deus optimus author,
Talibus adnoti quidam rationibus, aiunt

Vivite mortales læti, dum stamina vestra
Nec Lachesis, tristésque animo depellite curas,
Nec vos sollicitent præsentia, néve futura.
Lege etenim stabili sunt, certo ordine cuncta
Procedunt: cur vos dolor aut metus urget inanis?
Sors sua cuique data est, scripta quam pectore gestat
Quisque suo, ignotaque sibi: verùm explicat illam
Paulatim ipsa dies, neque experiendo prodest.
Quid gemitu aut lachrymis opus est? cœlestia retro
Corpora non remeant, non est mutabile quicquid
Instituit semel ipse Deus: nam quæ optimus ordo,
Et series perfecta, suum si forte tenorem
Deserat, aut pejor fiet (quod nefas quæ fas est)
Aut melior, sed perfecto pertœtius est nil.
Est aliud dubium magnum ac mirabile nimis si
Omnia sunt (veluti modò dixi) obnoxia fato,
Cur Deus hæc premat & cruciat? cur illa benigno
Prospectat vultu? cur non est omnibus æqua
Conditio? cur hæc vivunt fœlicius illis?
Cur his blanda parens, illis natura noverca est?
Hunc igitur par est etiam dissolvere nodum.
Multi hoc aut culpâ, aut meritis contingere nostris
Dixerunt: jussúque Dei mala sontibus esse,
Et bona conferri justis: ego non ita credo:
Nec verum est nam quid meruere experrta mentis
Bruta: quid arboribus culpæ vel criminis hæret?
Sors tamen est illis multa diversa, nec uno
Versantur casu pecudes, namque improbus illam
Fur rapit, hanc lanius laniat, pars hæc luporum
Interit, aut morbo, aut undis, aut frigore vitam
Exuit ante diem, quædam perière senecta:
Durior his ætas agitur, jucundior illis.
Sors diversa etiam arboribus contingit, ab Euro
Frangitur hæc, aut eruitur radicitùs illa
Cæditur in varias artes, aut pabula flammæ:

Quædam fulmineo in præceps detruditur ictu.
Piscibus atque feris, & rebus denique cunctis,
Arbitrio fati sors est sua cuique tributa.
Bruta tamen nunquam possunt peccare, nec arbos.
Præterea plerunque bonis adversa videmus
Accidere, & justos agitari sorte siniſtra:
Contrà fortunam plerunque favere scelestis
Cernimus, ac magnos illis concedere honores:
Non igitur meritis respondent munera fati.
Quare aliam potiùs causam indagare necesse est.
Fortè, aliquis dicet, causa est divina voluntas:
Nilque ultrà quæret, non est satis istud, oportet
Scrutari interiùs dubii penetralia veri.
Non etenim quum sit Deus optimus & sapiens, vult
Quicquam quod careat ratione: sed optima semper
Eligit, atque jubet fieri divina voluntas.
Quocirca est aliter dicendum, quod causarum
Quælibet à prima quo distat longiùs, hoc sit
Illi dissimilis magis, & magis undique discors.
Ergo quum Deus & simplex sit semper, & idem
Vltima causarum quæ distat maximè ab illo,
Et minimè simplex erit, & diversa, suósque
Effectu, semper varios pro viribus edet.
Hæc est quæ terras regit, & terrena gubernat.
Ideirco in terris certi nil esse videtur:
Quandoquidem variat semper fortuna tenorem,
Diverso gaudens mortalia volvere casu.
Cur tamen hũc potiùs quàm illum jubet esse beatũ?
Et cur hunc potiùs quàm illum pessundat & urget?
Cur onera huic, illi grates largitur honores?
Horum difficile est veram cognoscere causam,
Nec minùs ac si qui scupiat cognoscere quare
Ignis sit calidus, nix alba, absinthia amara:
Quare hæc herba obsit, juvet illa: & quælibet arbos
Cur tales habeat frondes? animalia cur hæc

Callidas

Callida sint, alia obtuso malè provida sensu?
Cur paleas electra trahant, & pondera ferri
Magnes, cur nequeat facere hoc adamante propinquo?
Talia multa Deus tenebris involvit opacis,
Constituítque suos fines mortalibus, ultra
Quos frustra humanum ingenium sensúsq; laborat.
Si figulus massam argillæ distinxit, & illam
Distinctam in partes varias vult fingere, quare
Hanc parte potiùs, quàm illam transformat in ollá,
Aut patinam aut scaphium? cur ex hac fabricat urnâ
Ex illa urceolum? nunquid ratione movetur?
Aut nulla est prorsus ratio, sed sola voluntas
Arbitrióque suo (ut libuit) sic omnia fecit?
Difficile est nimium artificis pernoscere mentem,
Sic qui scire velit cur hunc fortuna vel illum
Aut premat, aut sursum tollat, nimis ardua quærit.
Terrarum siquidem est illi concessa potestas
Maxima, & huic illam præfecit Iupiter orbi,
Vt possit quodcunque libet facere: ordine fati
Servato tamen, auscultant namque omnia fato.
Cur igitur quæcunque illi fecisse libebit,
Non fecit jure? aut quæ lex jure arguit illam?
Num servi debent dominis imponere leges?
Nos certè huic servi sumus, hic dum vivimus: & nos
Iste potest quocunque velit compellere dæmon.
Non tamen in nostras animas dominatur, habetve
Imperium, quando est animæ cœlestis origo.
Hanc solam excepit Deus à ditione tyranni:
Cætera permisit, quæ sunt terráque marique,
Illius arbitrio, & fieri sinit omnia ab illo.
Qualiacunque libet, justa atque injusta licenter.
Fortè aliquis dicet, Deus ergo est causa malorum,
Injustúsque potest dici: nam qui facit, & qui
Non prohibet fieri peccatum, dummodò possit,
Committunt ambo scelus æquè, & peccat uterque,

Sapplicióque pari dignum lex censet utrunque.
Quare si Deus in terris mala tot patitur : si
Quum possit prohibere, tamen non illa coërcet :
Esse mali causa, & sceleri assentire videtur.
Huic etiam parti sum respondere paratus.
Si modò divini radius mihi luminis adsit.
Est igitur primùm solerti mente notandum,
Quòd causarum aliæ sunt viles atque minutæ,
Sunt aliæ egregiæ & præstantes nobilitate,
Præpositæque aliis, veluti quum exercitus ingens
Præfectos habet atque duces, pars cætera grex est.
Has (inquam) causas primores egregiáque
Præposuit mundo, mira ratione modóque
Maximus ille pater rerum, & dominus dominantûm,
Immensam qui lucem habitat super extima mundi
Mœnia, & astriferos nutu ci cumvehit orbes.
His tribuens causis vires & munera, easdem
Limitibus certis, velut aggere, circumsepsit,
Ne liceat cuiquam tales transcendere fines.
Et quia disposuit sapienter cuncta, necesse est
Cuncta suum æterno cursu servare tenorem.
Nam quæcunque semel rectè sunt facta, sine ullo
Errore haud ullo mutari tempore debent.
Est igitur porsus rerum immutabilis ordo,
Quandoquidem rectè summus Deus omnia fecit.
Quare si dæmon qui terris præsidet, errat,
Aut malus est, hoc fit quia causa est ultima, longè
A prima distans, longéque à luce remota :
Atque ideo magis est cæcis vicina tenebris,
Duntaxat veri simulachro & cortice gaudens :
Quam Deus idcircò patitur, quia debitus ordo
Exigit hoc rerum, & magni perfectio mundi.
Nam veluti lucis spatium determinat umbra,
Dántque sibi finem contraria cuncta vicissim :
Sic causarum etiam seriem numerúmque bonarum.

De-

Desinere in cassum pravam miseráq; necesse est
Quæ miseris præsit regnis, & prava gubernet.
Hinc igitur veniunt discordia, jurgia, rixæ,
Prælia, bella, doli, fraudes, incendia, cædes,
Furta, latrocinia, insidiæ, penuria, pestis,
Diri terrarum motus, diræque procellæ,
Tam multi morbi, tam multa & crebra pericla:
Et demum quodcunque mali contingit ubique,
A causa hac misera & terrarum prime pe manat.
Hei mihi quàm verè dixit ter maximus Hermes,
Congeries mundus cunctorum est iste malorum.
Nimirum quoniam dæmon qui præsidet orbi
Terrarum malus est, sæváque tyrannide gaudet.
Ac veluti fons est cunctorum prima bonorum
Causa, ira cunctorum fons est postrema malorum,
Quare si in tertis dominantur Sardanapali:
Si diadema tenent asini sub imagine regum:
Si tutela ovium curæ est commissa luporum:
Si in templis habitant meretrices atque cinædi:
Si Christi pia sacra hodie manus impia tractat:
Si cupidus vendit cœlum & Phlegetonta sacerdos:
Dénique si impunè & passim tot turpia fiunt:
Non est culpa Dei summi, sed dæmonis hujus,
Quem nos fortunam, quem etiã Plutona vocamus,
Sarcotheus posset tamen apto nomine dici.
Quippe illi carnis jus arbitriúmque tributum est,
Huic igitur servit, quicunque est carnis amator
Immodicus, corpúsque suum plus diligit æquo.
Corpora sunt hujus, propter quod corpora semper
In vitium tendunt, animísque inimica repugnant,
Cœlestis quoniam via est & origo animorum,
Corpora sunt autem terrena, adversáque cœlo.
Ergo hic Sarcotheus, mundo qui præsidet imo,
Cœlestes homines, carnalia despicientes
Gaudia, virtuti addictos, animúmque colentes,

Odit,

Odit, persequitur, stimulat, premit, impedit, angit,
Vt solet insanus princeps, sævúsque tyrannus
Infestus semper sapientibus esse bonísque.
Suspecta est etenim pravis odiosáque virtus.
Hostes quæque suos odére, timéntque cavéntque,
Atque ideo malus hæc dæmon incommoda multa
Objicit his, quorum mens est sublimior, & qui
Cœlicolûm sedes, naturæque abdita quærunt.
Nollet enim agnosci: nam si bene cognitus esset,
Illum omnes scelerum patrem, nostríque cruentum
Carnificem generis detesta rentur, & omnes
Odissent merito, ac maledictis insequerentur,
Crudelem, insanum, deceptoréinque vocantes.
Proinde latet ritu lolliginis, & sapientes
Exosus refugit, ne cognoscatur ab illis:
Non metuit talpas, at lyncea lumina vitat.
Sic fures etiam faciunt, omnésque scelesti
Oderunt lucem, ac tenebris lætantur opacis,
Vt sua non possint furta & malefacta videri.
Inde fit ut quoties adversi quid patiuntur
Mortales, rerum ignari, & caligine mentis
Oppressi (namque errorum ignorantia fermè est
Cunctorum causa) irati querulíque putantes
A summo sese vexari authore bonorum,
Devoveant sanctum illius ac venerabile nomen:
Tunc malus exultat dæmon, furtímque cachinnat:
Et gaudet se nesciri, & sua facta latere:
Et nocuisse tamen, sed non nocuisse videri.
Summi namque Dei est inimicus, & æmulus: à quo
Ejectus cœlo, prestius clausúsque tenetur
Lunam inter terrásque graves, & regnat ibidem.
Quocirca, ô miseri mortales, discite tandem
Quæ vestri sit causa mali, tot tristia vobis
Vnde fluant, & carnificem cognoscite vestrum.
Nempe hic Sarcotheus, nempe hic est qui cruciat vos.

Dulci

Dulcia qui vestris damnis sibi gaudia quæ rit :
Haud aliter quàm quum proles Mavortia terris
Iam domitis, jucunda sibi spectacula cæde
Quærebat miserorum hominum, vel cæde ferarum:
Ipse senator, eques, populus, diversa manebant
Per loca diffusi, ut lex præcipiebat Othonis.
Ecce theatralem ingressus gladiator arenam,
Aut alius sua membra feris lanianda daturus :
Vel leo, vel tigris, vel quævis bellua ludis
Opportuna aderat, delectatura Quirites
Morte sua, & fuso per vulnera crebra cruore.
Sæpe aliis dolor alterius solet esse voluptas.
Quare pessimè agunt, qui verbis turpibus audent
Irritare Deum summum, qui causa bonorum
Cunctorum est, à quo per se propriéque mali nil
Esse potest unquam, nisi contingenter : uti Sol
Producit tenebras quoties descendit ad imos
Antipodas, frigúsque absente creatur ab igni :
Non tamen obscurus Sol est, neque frigidus ignis.
Vnde satis miror quosdam doctos alioqui
Asserere, offendi atque irasci, & sumere pœnas
De nobis illud summum verúmque bonúmque.
Hinc bellá atque famem & pestem prodire putántes,
Offendi si posset enim mortalibus actis,
Quid quæso in mundo foret infelicius illo ?
Quoque die atque horæ momento plurima fiunt
Crimina, ubique hominis blasphemia turpis in ore
Sentitur : certè poterit requiescere nunquam,
Nunquam lætus erit, neque erit Deus ipse beatus,
Si quoties peccant homines offenditur, & si
Injustis hominum factis dictísque movetur.
Nimirum Deus offendi lædíve nequit, si
Verum perspicimus. nam adeò perfecta poténsque
Ipsius natura Dei, tantúmque remoto
Sordibus à nostris, ut nos distemus ab illo

Lon-

Longiùs atque magis, quàm à nobis differt asellus
Quam musca aut pulex, & quicquid vilius his est.
Quomodo tam miseri & viles offendere tantum
Tamq; potens numen, vel lædere possumus unquã?
Nonne impassibilis Deus est, penitúsque doloris
Expers: atque ideò æternus, sempérque beatus?
Num decet irasci regem, si morio verbis
Indignus illum petat: an contemnere præstat?
Nunquid cum puero decus est pugnare Giganti?
Præterea quum sit sapiens, videátque futura
Omnia, dic quæso, num debuit ille creare,
Quæ sibi post nocitura forent, unde ipse doleret?
Nonne illum decuit, qui toti consulit orbi,
Consuluisse sibi? vel dic, si offenditur, an vult
Offendi? si vult, jam non offenditur. imò
Gaudet: si non vult, cur hoc permittit? an ipse
Non est omnipotens? certè est, omnésq; fatentur.
Deberet prohibere igitur, quod non facit: unde
Vult ratio ut credam, nihil illum posse molesti
Sentire omninò, & tranquillam ducere vitam.
At dices, si non offensa irascitur ulla,
Corramus proni in vitium, in scelus omne ruamus.
Non sic, sed nostris aures nunc arrige dictis,
Recludámque tibi jamjam penetralia veri.
Quando aliquis peccat, tunc sese abducit ab ipso
Fonte boni: rectum, lucem, pacémque relinquens.
Vnde fit, ut peccans ultrò in sua damna feratur:
Quandoquidem talis natura est oppositorum,
Vt quanto refugis magis atque recedis ab uno,
Ad reliquum tanto accedas magis atq; propinques:
Sic fugiens peccando Deum, sese ad movet ipsi
Sarcotheo: cujus postquàm juga sæva recepit,
Afficitur variis pœnis, jussúque tyranni
Nunc hoc nunc illo torquetur sæpe dolore.
Non impunè igitur cuiquam peccare licebit.

Quam-

Quamvis nullorum possit Deus esse malorum
Causa (ut jam dictū est) per se, propriéq; : sed ultrò
Qui peccat ruit in pœnam, & sua damna requirit,
Carnificíque miser cruciandum se exhibet ultrò.
At dubia hinc duo consurgunt satis arduа, nam si
Peccare est nobis nostrorum causa malorum,
Cur sæpe injustus, sceleratus, & impius, omnem
Lætus agit vitam, & laudato funere finit?
Contrà, vir bonus atque pius, mala plurima vivens
Sustinet, & tandem miseranda morte recedit?
Præterea, suprà ostensum est, planéque probatum,
Non culpâ, aut meritis nostris contingere nobis
Vel bona vel mala, sed cujusdam numine divi,
Qui mare, qui terras, quoque æra possidet imum.
Quomodo nunc igitur mihimet contraria dico?
Et mea nunc discors secum sententia pugnat?
Quisquis es ô Lector, poteris dignoscere verum.
Atque tuo tenebras animo procul ire videbis,
Si præbere autem nostris dignabere dictis,
Ergo duplex scito esse bonum, vulgi ac sapientûm:
Sicque malum duplex: atqui sententia vulgi
Deterior semper: nam crassi hebetísque cerebri est,
Iudicióque caret: propter quod corporis & quæ
Fortunæ bona sunt, sola hæc miratur & optat:
Ast animi bona vel nescit, vel frivola credit.
Contrà autem sapiens, animi bona sola requirit,
Cætera despiciens, quare sumus antè secuti
Iudicium vulgi, & vulgi de more locuti:
Nunc verò à vulgo sententia nostra recedit,
Déque bono atque malo sapientûm dicta probamus:
Sic non dissideo mecum, aut contraria dico.
Tali igitûr pacto asserimus, bona nulla sceleſtis,
Et justis mala nulla quidem contingere posse:
Quod clarè ostendam, & clara ratione patebit.
Primùm hoc scire opus est, vitiis quodcunque solútis

Esse

Esse animi quèndam morbum: nec corpore solo
Ægrotant homines, animus quoque vulnera sentit,
Nec leviora quidem quàm corpus. quilibet ergo
Improbus est æger, quippe illi est ægra voluntas,
Iudiciúmque ægrum, propter quod noxia præfert
Vtilibus miser, & præponit turpia honestis.
Quòd si non ægra est illi mens atque voluntas,
Improbus esse nequit: sed erit justúsque piúsque:
Hoc etenim solo discrimine distat uterque,
Ac veluti totum corpus malè languet, ubi ullo
Hæc duo læduntur morbo, cor atque cerebrum:
Sic heu! sic animus totus malè languet, ubi ullo
Hæc duo læduntur vitio, mens atque voluntas.
Vtque cibus suavis stomacho languente videtur
Insuavis, prodéstque nihil, neque competit ægris:
Sic animo languente, bona nihil esse scelestis,
Nil prodesse potest. quod sic verum esse docebo:
Est aliquis legum juríque utriusque peritus,
Sed vafer, injustus, cupidus, contemptor honesti:
Quid sua quæso illi prodest doctrina? boni quid
Inde habet? heu! miseros fallit, spoliátque clientes,
Atque alios multos lædit. doctrina scelesti
Est gladio insani similis: nam semper abuti
Improbus ipse solet rebus quas possidet. unde
Fert aliis damnum, nomen sibi turpe, odiúmque:
Quáque serit spinas, pedibus sæpe excipit ægris:
Vel saltem metuit quos lædendo efficit hostes.
Ergo bona illius dicenda scientia, multis
Quæ nocet, ut fœvus coluber, neq; parcit habenti?
Sic de aliis dico doctrinis, quas habet ipse
Improbus: esse bonæ similitatione negantur.
Sed malus est dives, gemmis auróque refertus:
Divitiæne bonæ illius? non: dic mihi, quare?
Ecce ego jam dico, quia turpiter usitus illis,
Scorta alit, ignavámque gulam, lenáque dolosas

Con-

Conducit : pretio pueros corrumpit avaros ;
Aggreditur donis, ſqua eſt paupercula virgo :
Vtque ſibi indulgens quodcunque libido ſuâſit,
Efficiat, leges hominum pariterque deorum
Iúſque piúmque nihil curat : quòd ſi ſit avarus,
Heu ! quid non audet ſceleris ? lupus iſte cruenta
Ore furens, nulli non inſidiatur ovili :
It præceps, quocunque rapit ſcelerata cupido,
Intolerabilius nil eſt quàm dives avarus,
Quàm ſtultus locuples, quàm fortunatus iniquus.
Aut igitur pecudum ritu carnalia tantùm
Gaudia ſectatur, ſibi noxius atque cruenæ,
Aut parto nimium parcens, ſit Tantalus alter ;
Congregat, & neſcit cui congreget : utque ſolet ſus,
Non ſibi, ſed multis aliis, ſeſe ipſe ſaginat,
Qui mox diripiant longo cumulata labore.
Vnde patet non eſſe bonas quaſcunque ſceleſtus
Diuitias habet. at ſi ſit robuſtus & acer,
Quid faciet ? crebrò rixabitur, & violentus
Nunc hunc nunc illum lædet, plerunque ſequetur
Militiam, aut latro fiet : quòd more ferarum
Crudelis, cæde atque alieno ſanguine gaudet :
Arma & bella ferox, ſceleris, non laudis amore,
Diliget : unde ſuis damnum fert atque pudorem.
Corporeæ vires, mente ac probitate carentes,
Heu ! quàm ſæpe nocent homini ! quæ tempore parvo
Durant ! quam rarò ad primam venêre ſenectam !
Sed quid opus multis percurrere ſingula verbis ?
Hæc poſſunt exempla ſatis bene pandere verum.
Nunc operæpretium eſt ſolerti inquirere cura,
An juſtis ſanctiſque mali contingere nequeant
Poſſit, ut à multis dici creduique videmus.
Ardua res certè, tamen hanc audacter adibo,
Freta ope Acacidum, & Cyrrhæi numine vatis.
Principio quiſquis bonus eſt, ſit ſanus oportet

Mens

Mente animóq; licet gravis ægro in corpore lãgueſ
Sæviat, & vario vexentur membra dolore:
Ne rectum illi judicium, neu recta voluntas
Deficiat. namque hus ſine vir bonus eſſe, piúſque
Nemo poteſt: duo virtutis fundamina ſunt hæc.
Talis homo quæcunque tenet, rectè utitur illis:
Atque ideò bona ſunt, doctrina, pecunia, vires
Illius, & demum quæ poſſidet omnia: namque
Maxima pars rerum bona vel mala fertur ab uſu.
Et ſi cura hominum diis immortalibus ulla eſt,
Præcipuè hi debent juſtóſque pióſque tueri.
Quod ſi non facerent, divi ratione carerent,
Nec ſacris eſſent digni, nec thure, nec aris.
Quare non video qua lædi parte bonus vir,
Quídve mali vel mente pati vel corpore poſſit:
Quum deus hunc amet & foveat, dextráq; potenti
Progugnet, tutúmque omni diſcrimine reddat.
Nam quis non juvet, aut quis non tueatur amicum,
Quandocunque poteſt, ſi verè diligit illum?
Sed tamen interdum juſtus miſer eſſe videtur,
Pauperiémque pati & morbos caſúſque ſiniſtros:
Quum non ſit verè juſtus, ſed hypocrita: quales
Invenies paſſim multos, qui pelle ſub agni
Vipereum celant virus, moréſque luporum,
Et ſtultos ficta virtutis imagine fallunt.
Proinde Deus, cui corda patent, arcanáq; mentis,
Hunc non cuſtodit, nec amat: nos pectore craſſo
Et cerebro inſulſo, decepti imagine recti,
Tunc juſtũ mala multi pati, & miſerũ eſſe putamus
Heu! quam ſæpe hominũ falſa & ſtulta inveniuntur
Judicia, & quàm mens humana eſt neſcia veri!
Quiſque ſibi placet, & ſapiens ſibi quiſque videtur.
Hinc riſum excutimus ſuperis, hinc plurimus error.
Eſto tamen, juſtus morbos patiatur, agátque
Deſpectam in tenebris & pauperiate pudendã.

Ejectus

Ejectus patriâ, vel clausus carcere, vitam,
Atque alijs etiam vexetur casibus, esto:
Propterea malum patitur? non, quippe ferendo
Talia, fit melior, fit clarior: omnia justo
In melius cedunt, jussu Jovis: utque medentes
Sæpe aloën ægris adhibent, succosque molestos,
Quo fiant validi, & pulso languore resurgant:
Sic plerunque Deus justos exercet, ut ipsos
Excitet, atque magis virtuti incumbere cogat.
Veque homines reddit stultos, pravosque voluptas:
Sic dolor ad mentem revocat, vitiumque coercet,
Criminibus frænum, calcar virtutibus addit.
Nonne vides igni fieri pretiosius aurum?
Uberiusque solum præduri dente ligonis?
Et putrescere aquam quæ non fluit? aspice ferrum,
Pulchrius est usu: cessans rubigine sordet.
Multa igitur sunt quæ adversis agitata nitescunt:
Præsertim virtus, quæ in rebus clarior arctis
Perspicitur, velut in tenebris magis emicat ignis.
Quare aut nil prorsus patitur bonus & pius: aut si
Quid patitur, parit hæc illi patientia lucrum,
Fertque illi, sit amara licet, medicina salutem.
Et ne quis forsasse putet me fingere magis,
Res eadem, quæ uni prodest, quandoque venenum
Est alijs: sic nonnullis sunt noxia vina,
Atque caro, sic nonnullis absynthia prosunt.
Sic calor ipse nivem, ceram, glaciemque resolvit:
Argillam contrà durat: sic talia multa
Diversos pariunt diverso in corpore fœtus.
Et quoties ijsdem verbis hic ridet, at ille
Contrà tristatur, vel mota bile tumescit?
Non eadem cunctis eadem sunt: Bacchus acescit
Egregius, si tu vitiosa in dolia mittas.
Nimirum sanis sunt omnia sana: sed ægris
Quæ bona sunt, quandoq; nocet, lethumq; minatur.

Sic ergo, (ad noſtrũ ut redeam) mala corporis, atque
Spicula fortunæ, ſunt pernicioſa ſceleſtis:
Expediunt verò juſtis, proſuntque nocendo.
Sufficiant hæc dicta tenus: jam claudere librum
Muſa jubet, Chironque vocat, qui ſcribere mœres
Humanos cupis, & ſacraria pandere vitæ,
Quocirca eſt operæ pretium, me linquere cantus
Aonios, tacitumque ſacris requieſcere ſilvis,
Pieridúmque tholo citharam ſuſpendere, donec
Tempora præterean̄t hæc peſſima, tempora multum
Deploranda: quibus procerum diſcordia totam
Nititur Italiam bello vaſtare ſuperbo,
Unde ſuos queritur direptos Roma penates:
Narnia, Ticinum, Melſis ſenſêre ruinam.
Unde & Parthenope Sirenis clara ſepulchro,
Nunc ſua Gallorum manibus pomaria cernens
Vaſtari, heu triſtis gemit ad Sebethidas undas.
Quid memorem viſo cœlo miracula flammæ
Vincentis ſplendore diem? triſteſque locuſtas
In morem nebulæ nitidum prætexere ſolem,
Et teneras avido ſegetes abrodere morſu?
Quàm multas miſeranda fames, miſerandáque peſtis
Civibus exuerit, vacuaſque reliquerit urbes?
Quot loca diluvijs propè deſolata videntur?
Heu mihi quàm juſtas de nobis numina pœnas
Sumſêre! nam ſceleris quid nõ cõmittimus? aut quid
Juſtitiæ eſt uſquam? quis amor cultuſque deorum?
Relligio, incuriam facta eſt: cœleſtia vænum
Omnia nunc dantur, violantur ſacra profanis
Lenonum manibus: tamen hæc ſpectantq; tacentq;
Magnifici reges, & Chriſti prorſus honorem
Nil curant: ſic nos miſeros idola gubernant?
Ergo ibo interea & Parnaſſi in rupibus altis,
Donec Muſa iterum jubeat me exire, latebo.

LIBER

LIBER NONUS.

SAGITTARIVS.

LUcescit jam, Musa: satis requievimus antris
Castalijs agendum plectro citharaq; resumpta,
Effice concordes nervos, solitoque favore
Antiquum cane Diva melos: bona carmina menti
Sint tibi, quæ quondam blandus dictabat Apollo
Laurifera in silva, Permessi ad fluminis undam.
Nos voces ecce alius labor, haud inglorius: alta
De specula, & summo Parnassi vertice, mores
Spectemus varios hominum, vitámque notemus.
Jam medium mea cymba fretum tranaverat, & jam
Canebant gelidis silvarum summa pruinis:
quum mihi nescio quis Deus adstitit, & procul atrâ
Expulit affulgens, divino lumine noctem.
Tunc scopulum quendam aspexi, qui vertice nubes
Superans, latè cœlum spectabat apertum:
Difficilis primo accessu: namque aspera circum
Saxa arctam fecêre viam, plenamque laboris.
Imáque cinxerunt silvestres undique dumi:
Mitior in medio: quantúmque accedit ad arces
Æthereas propius, tanto clementius idem.
Præbet iter surgens, scopuloque Theorea nomen:
Illuc me Genius duxit meus: Vtque cacumen
Venimus ad superum, plana & plena omni vidi
Delicijs miris: quas si mea lingua referre
Nunc velit, antipodas citius sol ibit adimos,
Et nox humenti terras velabit amictu.
Dum moror, & miror latos lætosque sagaci
Mente locos, vox ecce polo delapsa supremo,
Flecte (inquit) Stellate genu, regemque precare
Cœlicolûm supplex, cujus sine numine frustrà

Carpere delicias ſcopuli conaberis hujus.
Ergo humilis venerare Deum: favet omnis ab alto
Deſluit in terras: nihil eſt mortalibus ægris
Vtilius quàm cœleſtem, ſanctéque piéque
Orando ſibi quærere opem, & cognoſcere divos.
Talibus auditis, facie manibuſque ſupinis,
Et genibus flexis, effudi has pectore voces;
Magne pater divûm, mundi ſuprema poteſtas,
Quo nihil eſſe poteſt, nec fingi majus, ab omni
Corporea ſtans mole procul, tamen omnia fingens
Corpora, vel prorſus mutari neſcia, vel quæ
Temporis anfractu longo labefacta fatiſcunt:
Principium ſine principio, fons unde bonorum
Effluit omne genus, naturæ rector & author:
Omnia comprendens, at non comprenſus ab ullo,
Majeſtas immenſa, bonum, ſapientia, vita,
Ordo, decus, finis, mens, verum, lux, via, virtus:
Nuſquâ habitans, & ubiq; habitâs: immobilis, & dãs
Aſſidue motum cunctis: à quo omnia, & in quem
Omnia, per quem etiam ſunt omnia, ſemper eadem
Conditione manens, nullo mutabilis ævo:
Maxima cauſarum, quæ certa lege revolvens
Sideream molem, fatorum jura gubernas:
Rex regum, cui mille adſtant, & mille miniſtrant
Agmina divorum, lætantum, hymnoſque canentum,
Lucis in immenſæ campis, extra extima mundi
Mœnia, ubi eſt veris ſedes aptiſſima rebus:
Te colo, te veneror, te nunc reverenter adoro,
Atque precor ſupplex, ut me ſpectare benigno
Digneris vultu, vocemque audire precantis.
Mitte tuæ lucis radios mihi, pelle tenebras
Oppreſſæ (heu) nimiũ moribũdo in corpore mẽtis.
Da rectam rei exire viam, ne noxius error,
Vanaque credulitas & opinio cæca trahat me
Præcipitem in ſalebras rerum & contagia vitæ.

Nam

Nam ſine te ingenium mortale, humanaque virtus,
Dum ſe tollere humo ſperat, velut Icarus olim,
Diſiuncta compage ruit, penniſque ſolutis:
Nec potis eſt ſine te occulti penetralia veri
Cernere, nec qua parte ſalus, aut arte petatur.
Largire ergo mihi, Rex ô digniſſime regum,
Ve te cognoſcam, & placeam tibi: deinde ſciam me,
quid ſim, qua in terris cauſa productus, & unde
Huc veni, ac tandem quò vita functus abibo:
quid mihi dum vivo ſit agendum, ſitque cavendum:
Ut quum finierit Lacheſis mea fila, dieſque
Ultimus abdiderit membra hæc exhauſta ſepulchro,
Mors ſit mihi grata quies, portuſque ſalutis.
His dictis iterum noſtras vox impulit aures;
Placaſti æthereum numen, votiſque litaſti:
Eſto animo Stellate bono: tibi poſſe manere
Hoc datur in ſcopulo, & cæleſtes carpere fructus.
Confeſtim his dictis tacuit, nilque addidit ultra.
Aſt ego ſenſi animo magnum acceſſiſſe vigorem,
Atque oculis lumen, quo latius omnia cœpi
Cernere, & antiquum ſuperabam Lynceа viſu.
Mox me ſenſi etiam vento ad Cryſtallina cœli
Convexa extolli blandè, ſurſumque levari,
Alitis in morem Vulcania tela ferentis,
Diſcuſſura polum tonitru flammiſque coruſcis,
quandocunque Jovem mortalia facta laceſſunt.
Jamque propinquabam Iunx, portaſque videbam
Partim auro inſignes, partim candore nitentes
Argenti puri: ingrediorque viſu omnia luſtrans,
Ecce mihi occurrit venienti ſortè Timalphes:
Egregius juvenis forma, & virtutis honore,
Quem Iove diva Arete quondam eſt enixa parēte:
Hic me quamprimùm agnovit (nam matre jubente
Multa diuque alias fuerat mecum ipſe locutus)
Utque ſalus dicta eſt nobis ultróque citróque,

Admiratus me multa rogat, mox ducit in urbem
Ingentem, quantam terrarum non habet orbis:
Mœnia surgebant solido ex adamante: sed ipsa
Propugnacula erant flammanti extructa pyropo.
O quæ illic, quanta & quàm pulchra palatia vidi,
Templa, cheatra, fora, & magnarum strata viarum,
Cuncta ex argento, atque auro, gemmisque beatis!
Longè plùra etiam vidi pulchertima ibidem,
Singula sed nequeo memorare, & singula quamvis
Possem, dij nolunt memorari singula vulgo.
Mirabar populũ ingentem, innumerosq; per urbem
Vestibus indutos niveis incedere cives,
Serta quibus comptos cingebant florea crines.
Læti omnes, manibus gestabant lilia, & hymnos
Menarchi memores lunaria regna renentis,
Gutture dulciſono & concordi voce canebant:
Menarchũ ingemũt, Menarchum carmine laudant:
Garrula Menarchum referebat sæpiùs Echo.
Arcades hic domuit fœlici Marte Gigantes,
Vt mihi tunc retulit fido sermone Tirualphes.
Namque ait, Arcadiam totam sine montibus olim
Planicie ingenti campos habuisse patentes,
Terribilesque illud regnum tenuisse Gigantes,
Mænalon & Pholoën, & amantem lustra Lycæum,
Gestantemq; humeris aprorum terga Erimanthum,
Et flagrantem odijs in cœlicolas Cyllenem:
Qui primi ante alios nativo robore freti,
Turpia sunt ausi convicia dicere lunæ:
Se priùs esse illa genitos & nobiliori
Stemmate conspicuos, ideoque in sede locandos
Ætherea magis, & divorum nomine dignos.
Quinetiam infani struxêre ad sidera turrim,
Majorem Nemrothe rua, ferroque recurvo
Ter sunt conati de cœlo evellere divam,
Sanguineam vultu, mortaliaque arma tinentem:

Ter

Ter Mauretum eos multa vi repulit, & ter
Expressos nigro Saturni è gramine sacro,
Injecit miseris, vitaque per ossa cucurrit.
Obriguêre illi extemplo, victique dolere
Informes liquêre animas, quas Tartarus imo
Excepit fundo, cruciandas omne per ævum:
Corpora sed validò penitùs labefacta veneno,
Membrorum molem in montes vertêre superbos,
Mutataque suum nomen tenuêre figura.
Unde hujus facti memores tantique triumphi,
Solenni pompa celebrant pia festa quotannis
Lunicolæ, regemque suum venerantur ovantes.
Progressi inde arcem petimus, quæ tota nitebat
Auro, gemmarumque coloribus intertèxtis:
Hanc nulli fas est mortali intrare, (meus dux
Inquit) prorsus foris stetimus spatiumq; per amplũ
Ingentis plateæ, diversa è parte videmus
Advenire animas, consistereque ante tribunal
E regione arcis positum, & mira arte paratum.
Illic jura dabant animis, altêque sedebant,
Crimina censentes, nec non benefacta notantes
Quæ quisque in terris vivendo gesserat olim.
Tres Jovis & Doxæ nati, Telescopus, atque
Derophoenus, semperq; volens sibi recta Philorthus.
Hi meritis & culpis æquata lance videbant,
Arbitrioque suo paucos ascendere ad astra,
Innumeros verò ad terram descendere rursus,
Complures etiam in luna perstare jubebant.
Obstupui tacito obtutu, tandemque locutus,
Dic bone dux mihi, quæso, inquã, si tartara in imis,
Sũt latebris terræ (ut perhibẽt) cœtroq; propinquis,
Atque animas illuc vectas post corporis usum
Æacus & Minos, & tertificus Rhadamanthus
Iudicat, & meritas pœnas aut præmia confert:
Cur eadem hic fieri video, repetique peracta

Iudicia, expendique iterum mortalia facta?
Ille autem, hîcine am mentem (respondit) opaco
Carcere membrorum clausam, ignorantia & error
Opprimit, & longè oppressam per devia ducit.
Hinc hominum genus in nugas & somnia pronũ est,
Et procul à vero, nisi quis Deus adsit, aberrat.
Non mirum est igitur si vestri multa poëtæ
Falsa canunt, quoniam paucis via cognita vera est.
Tu tamen hæc memori mysteria pectore habeto;
Omne quod est supra Lunã, æternumq; bonumq;
Esse scias, nec triste aliquid cœlestia tangit:
Quicquid verò infra lunæ convexa creavit
Omnipatens natura, malum est, mortisque severas
Perpetitur leges, & edaci consumitur ævo.
Hæc loca disjungit medius lunæ orbis, utrique
Mundo interjectus, cœli confinia servans.
Ergo ubi terrenos artus liquêre, feruntur
Huc omnes animæ, atq; ipsis commissa fatentur
Iudicibus: quorum jussu, loca certa, suisque
Moribus apta petunt, & habent sua præmia in illis.
Quanto quæque magis vitiorum fœce gravata est,
Tanto etiam magis ad centri loca turbida tendit.
Contrà quo melior quæque est ac purior, hoc se
Altius attollit, summoque propinquius orbi.
At quibus æqua boni est animis mensura, malique,
Hic remanent, habitantque diu lunaria regna:
Donec post multos longæ vi temporis annos,
Aut lapsæ in vitium rursus terrena revisant,
Aut bene purgatæ æthereas mittantur ad arces.
Hæc ait, & tum ego, Cur tam paucæ ardua (dixi)
Astra petunt animæ, & summo potiuntur Olympo?
Cur sic in vitium pronæ labuntur, & ipsam
Virtutem fugiunt miseræ, lucique tenebras
Præponunt? cur fœdâ magis quam pura sequuntur?
Vnde illis tantus furor, & tam cæca voluntas:

Tunc

Tunc ita respondit nobis Areteius heros;
Et cupio, & fas est tibi me recludere multa,
Iudice te, pulchra, & scitu dignissima; quando
Non te huc advenisse reor sine numine divûm,
Et divi hæc te scire volunt, ad limina quorum
Nemo venire potest vivus, nisi vectus ab illis.
Ergo audi, & quæcunque loquar, fac mente reponas.
Sed priùs hinc operæ pretium est succedere paulum,
Ivimus, atque alta in specula consedimus ambo,
Unde maris terræque orbem spectare licebat,
Tunc has divino deprompsit pectore voces.
Esse malæ per se nequeunt, nec sponte suapte
In vitium tendunt animæ, quarum æthere ab alto
Est genus, & quarum divino è semine origo est:
Nec pravâ esse potest per se natura animarum,
Quas Deus ipse creat, quæ nil authore mali fit.
Sed sunt quædam aliæ causæ, quæ in tartara cæca
Detrudunt miseras, & multo crimine fœdant:
In primis verò corpus, nam carceris instar
Est animæ, quam dum membrorum nexibus arctè
Implicat, æthereæ mentis suffocat acumen:
Haud secus, ac intus positam vis fictile flammam,
Et nebulæ nitidum obducunt Hyperionis orbem.
Tunc anima ipsa subit cunctarum oblivia rerum,
Tunc bibit infernam lethen, rasæque tabellæ
Efficitur similis, quam dextera nulla notavit.
Ergo ita captivâ, & moribundo in carcere clausam,
Mille quidem illudunt pestes, mille undique monstra
Oppugnant, quaque arte valent evertere tentant.
Qualis viminea dum fortè quiescit acanthis
In cavea, mulcens vario sua fata canore:
Ad quam prorepit summisso corpore fallax
Ælurus, miseramque infestans undique terret:
Venator murum æluro, volucrumque peremptor.
Illa autem metuens rabiem prædonis? in omnes

Obvo-

Obvolitat partes, ac se fugitando tuetur:
Interea alter adest hostis, similique furore
Attonitam infestat, donec per latius æquor
Vnguibus immissis prensam extrahit intervallum,
Et solito extractam mandens cum murmure glutit,
Talis diverso hinc illinc urgetur ab hoste
Infœlix anima & fugiens hæc retia, in illa
Incidit, humano dum corpore clausa tenetur.
Nescit enim quid agat, quo se retrahatve feratve,
Et decepta boni specie velut ebria nutat.
Vnde nisi auxilio monitoris, & arte docentis
Paulatim in lucem è tenebris ducatur opacis,
Deteriora petit semper, meliora refutans.
Prima igitur labes animæ, & contagio prima,
Præcipuumque malum, quod culpa corporis illi
Evenit, est veri atque boni ignorantia, de qua
Iudicium falsum exoritur: quæ maxima pestis
Humano est generi: de qua duo monstra creantur
Stultitia atq; scelus; sed ab his mala cuncta duobus
Proveniunt quæcunque homines patiuntur, aguntve.
Quippe omnes peccant, vel quòd bona falsa sequun-
Stultitia monstrante viam: vel quòd scelus illis (tur,
Immittit stimulos, quibus in facta impia aguntur.
Propterea recte aut stultus dici, aut sceleratus
Ille potest quisquis peccat ratione relicta.
Verùm in parte animæ quæ concupit, ipsa resedit
Stultitia, atque illic habitans tentoria fixit:
In parte autem alia quæ irascitur, est scelus, armis
Terribile atque dolis & lethiferis aconitis.
Hi duo sunt reges magni, & magna agmina ducunt
A tergo, humanumque genus populatur uterque.
Ambo etenim veri experres, falsoque creati
Iudicio (ut dictum est) animas in carne sepultas,
Naturæque suæ immemores, ac lucis egentes,
In tria stagna Erebi & mortis ducuntque trahuntq;:

Quo.

Quorum unum servit limosum, illique Voluptas
Præsidet: alt alium spinosum dicitur, in quo
Regnat avaritia, & lucrandi effrenus cupido:
At reliquo est nomen fumoso, cujus habet jus
Imperiumque tenet sitibunda Superbia honoris.
In tribus his stagnis animarum maxima toto
Turba perit mundo, hæc illis immensa ruina est.
Nam quæcunque undis merguntur talibus, illas
Perdit amor carnis, fugitivorumque bonorum:
Nec se ultra agnoscunt, cœlique oblivia ponunt,
Usque adeo ut vitam præterquam corporis ullam
Esse negent, sesque aboleri in funere credant.
O viles crassasque animas, & ab æthere procul
Aversas, nil egregium & sublime putantes,
Sed pecudum more in terras cunctum aspicientes.
Sunt & causæ aliæ propter quas efficiuntur
Pravæ animæ, unde malis multis jure afficiuntur.
Namque ubi densantur nubes, pluviæque creantur,
Et venti horrisono concursu fulgura gignunt,
Illic pravorum sedes est dæmonorum:
Quorum opera sunt pestes, infandaque bella,
Et tempestates, terra pelagoque furentes,
Horum astu, fusu, hortatu, impulsuque, doloque,
Turba ignara hominum ruit in turpissima quæque
Flagitia: hinc recti, hinc obliviscuntur honesti.
Sed quoniam tenebrarum & dæmones illos
Perversos paucis concessum est posse videre,
Pauci ideo credunt usquam reperiri illos:
Imò aliud nihil esse putant quàm nomen inane
Plerique, aveluti ægrotorum insomnia rident,
Tu tamen hunc abs te errorem propelle, meisque
Crede, fidemque adhibe (nam sunt verissima) dictis:
Utque scias melius nullas me fingere nugas,
Iam jam oculis fauo propriis tute omnia cernes.
Sed prius hic tentare opus est Thaumantiadæ vias,

Qua

Quæ mandata solet Junonis ferre per auras,
Dissipet ut vento nubes, cœlumque serenet,
Impediat ne te spectantem turbidus aër.
Ergo Iris supplex tali sum voce precatus,
Iri decus cœli, vario spectanda colore,
Quæ nube ingentem roranti porrigis arcum,
Adversoque hinu radiantis lumina Phœbi
Excipis, absorptásque ad nubila convehis undas:
Iri hominum stupor, & Junonis nuntia magna,
Thaumantis verè proles miranda vetusti,
Redde precor nobis pulsa caligine clarum
Æthera, & Æolio imbriferos Pulcherrima claude
Carcere diva Notos, próque his permitte serenos
Stellantis cœli Boream percurrere campos.
Continuò his dictis septem de parte trionis
Emicuit Boreas, & siccis flatibus omnem
Aëra purgavit latè, purumque reliquit.
Post hæc nescio quò irrorans mea lumina succo,
Dux meus, aspice, ait, jam mundi arcana videbis.
Pandite nunc vestros fontes, vestra antra, sorores,
Quæ juga lauriferi Parnassi excelsa tenetis,
Et mihi (namque opus est) date centum in carmina
Ut possim æreos reges populosq; referre, (linguas,
Ludificatores hominum, scelerumque magistros,
Qui assiduè vexant mortalia cuncta, suisque
Artibus humanas trahunt in tartara mentes.
Hic ubi puniceo conjux Tithonia curru
Oceano emergit primùm, primumque nitescit,
Nocturnas abigens rubicunda luce tenebras,
Ingentem vidi regem, ingentique sedentem
In solio, crinis flammanti fasce cinctum,
Rectus & os illi turgens, oculique micantes,
Alta supercilia, erectus, minisque minanti
Vultus erat, lacte nares, duo cornua lata,
Ipse niger totus: quando nigra corpora pravis

Dæmo-

Dæ mollibus natura dedit, turpesque figuras;
Dens tamen albus erat, fannæ albæ utrinq; patentes.
Alæ hamatis magnæ, quales vespertilionum,
Membranis contextæ amplis; pes amplus uterque,
Sed qualem fluvialis anas, qualemque sonorus
Anser habere solet: refectebat cauda leonem.
Nudus erat, longis sed operta corpora villis.
Multa illi adstabat turba, innumerusque satelles:
Circum aderant longè latéque quot agmina Xerxé
Non habuisse puto, peteret quum Marte Pelasgos,
Infœlix, vix inde fuga rediturus inermi.
Quisque suis uncum manibus, follemque tenebat.
Folle quidem ut capita inflarent, ventróq; replerét
Illorum quibus aut magnas fortuna dedisset
Divitias, vel quos doctrina, robore, forma,
Nobilitate, alijs multis præstare viderent:
Vnco autem, ut quos implessent petulantibus auris
Jam satis atque super, fumosa in stagna tumentes
Pertraherent, prædam ranis colubrisque futuros,
Atque alijs habitant illo quæ gurgite monstris.
Regi huic (quem dixi) nomen fuit, estq; Typhurgo,
(Sic etenim mihi declarant cuncta meus dæ-)
Post hæc occiduas quà Titan vergit in undas,
Et prono curru extremis impendet Iberis,
Sollicitam direxi aciem, similemque priori
Prospexi regem, sublimi in sede locatum,
Apleeto cui nomen erat: populosque regebat
Spirituum innumeros, Solis quoscunque cadentis
Fert regio, atque plagis quicunq; morantur in illis.
Dipsada quisque manu dæmon gestabat, & uncum.
Tunc Jovis atq; Aretes natus, Vides, inquit, ut ipsos
Quisque suum irritent angues, digitisque lacessant?
Vt morsu graviore petant, graviore veneno
Inficiant terrenorum hominum vilissima corda?
Nam qui pestiferi lædunt vulnere dentis,

Amit-

Amittunt mentem misei, & cœlestia prorsus
Despiciunt: tantaque siti vexantur, ut unquam
Expleri nequeant, frustraque bibendo laborent:
Dumque ita nequicquam semper sitiuntq; bibuntq;
Immemores mortis, sortis, cœlique, sui que,
Ecce adsunt diris armati dæmones uncis,
Abripiuntque illos, & adhuc sitientia signa
Guttura, spinosi stagni mergenda sub undas.
Illic innumeris pœnis plectuntur, & illic
Plurima monstra latent, præsertim plurima hirudo,
Morsibus assiduis: quorum noctesque diesque
Intolerabiliter cruciati; denique reddunt
Quem vivendo alijs olim extraxêre cruorem.
Nec tales minuunt longissima sœcula pœnas.
Ergo hic rex facit, & punit quos fecit avaros.
His dictis converti oculos ad frigida mundi
Sidera, quam geminam noster polus aspicit arcton,
Et sua semper agit circum sarracca Bootes.
Illic regem alium video, innumerasque malorum
Spirituum turbas, Aquilonia regna colentes,
Gestantesq; hamos manibus: tunc dux meus inquit,
Rex hic qui gelidis Boreæ dominatur in oris,
Luxuriæ atq; gulæ est princeps, idemq; Philocreus
Nomen habet, non fraude aliis neq; viribus impar,
O quantum noxæ cæcis mortalibus affert!
Namq; hamis quos ipse vides, dulcem inserit escam,
Infectam tamen occulto Stygioque veneno,
Hisque capi jubet insulsos, stagnique lutosi
In vada nigra trahi captos, & gurgite mergi.
Qui mox mutati in brutorum corpora, fiunt
Porci, asini, tauri, vulpes, ursique, lupique
Atque alia, humanæ quæ sunt expertia mentis.
Nec satis hoc, vespis, carbonibus, & scarabeis
Torquentur miseri assidue, quæ plurima in illis
Obvolitant ripis animalia, ibique morantur.

Tali-

Talibus oblectans placuitque Philoctea pœnis,
Gaudia qui carnis, spreta virtute, sequuntur.
Hæc ait; at ego, quà vertex declivior austrum,
Nubiferumque Notum gignit, genitumque per oras
Anguiferæ Libyes, spatia in contraria mitto,
Prospiciens visu intento, quanta agmina cerno,
Et quantos passim conventus dæmoniorum,
Hinc atque hinc nigris alis per inane volantum.
Rex erat in medio magnus, magnáque corona
Insignis, qui torva acie vultuque maligno
Vibrabat stridens linguam patulo ore trisulcam,
Viperèum in morem, & virus saniemque vomebat:
Qualem murenæ coluber stimulatus amore,
Gaudia conjugij meretrix temerare veneno,
Effundit summo in scopulo, effusamque reponit
Cautibus in rigidis, mox salus præcipitem se
Dejicit in medias sinuosi fluminis undas,
Sibilaque ingeminans charam vestigat amicam:
Illa sono audito, confestim occurrit amanti.
Multiplicique ambo conjungunt corpora nexu.
Ast ubi jam Veneris tandem est expleta voluptas,
Emergit lætus coluber, pestemque relictam
In scopulo reperit prudens, suaque arma requirit:
Quæ si amota videt, vel proculcata, dolore
Afficitur tanto, ut mœrens, vitamque perosus
Terque quaterque caput saxis illidat acutis,
Donec morte animam & curas simul exuat omnes.
Iste igitur rex talis erat, talesque videbam
Esse suos populos: plerumque est regis imago
Vulgus, & ad mores accedere principis optat.
Dextra erat ipsorum fallaci armata dolone,
Lividaque ora, atri dentes, spumosaque labra.
Regè hunc invidiæ esse patrè dominúq; Timalphes
Aiebat referens, ipsumque Miastora dici,
quo instigante sui mortalia corda ministri

Tar-

Tartareis implent spumis, tunc improba pestis
Diffundens sese totos contaminat artus:
Præsertimque oculos angit, ne prospera ferre
Alterius possint, intabescántque videndo.
Postremò infixis post terga dolonibus, ægras
Extrudunt animas, triplici quas gutture mandit
Cerberus, & mansas aconita in tristia vertit.
Corpora scorpiones fiunt, & acumine caudæ,
Quamvis blanda illis videantur brachia, lædunt.
Sed tu jam mediam contemplare aëris oram,
Sarcotheúmque vide, qui rex est primus, & idem
Pessimus, hunc alij reges metuuntque coluntque,
Huic servit quicquid tenet orbis dæmoniorum:
A quo ceu quondam centro genus omne malorum
Emicat, ut radij solis de corpore manant.
Aspexi hunc igitur sævum horribilémque superbo
Extantem solio, sceleratáque sceptra tenentem.
Sanguineæ cristæ huic surgunt, & cornua septem
Erecta, & totidem ingentes referentia turres.
Auribus atque oculis lucent & naribus ignes,
Oráque fumosas evolvunt grandia flammas.
Heu quot habet secum comites, quantásq; phalánges
Instructas telis & bombiferis tormentis
Iste tyrannus agit, tanquam perfringere cœlum
Vellet, & æthereâ superos depellere ab aula.
Tunc mihi ductor ait, Fuit hic pulcherrimus olim,
Supremoque Jovi charissimus: at mala meritis
Conditio, & lætis cognata superbis rebus,
Attulit exitium misero: par namque volebat
Esse Deo, cupiens æqualem sedis honorem.
Proinde relegari meruit: jussúsque Michaël
Constituit certos illi inter nubila fines.
Sæpe tamen priscæ laudis, veterumque bonorum
Non oblitus adhuc, & spe delusus inani,
Bella movet superis, cœlumque erumpere tentat.

Hinc

Hinc fragor, hinc tonitrus, metuendaq; fulmina fiũt.
Horrificique ignes nigranti nube coruscant:
Terrentur pecudes, humanaque corda tremiscunt.
Sed furit incassum, & vexat labor irritus illum,
Nec potis est ultra æthereos intrare penates:
Quique prius lucis lator, dicique solebat
Lucifer, est nunc noctis amans gaudetque vagari
Per noctem, lemures secum & phantasmata ducens:
Perque diem interdum, quoties committere quærit
Armatas nebulonum acies, & sternere cæsis
Corporibus campos: vel quum crudelia nautis
Fata parat, miseraſque undis operire carinas:
Aut quum grande aliud tẽtat scelus: ille etenim tunc
In lucem prodit, sed clam, mittitque latenter
Ad loca certa suos famulos, qui corda malorum
Instigant hominum, furijsque audacibus implent:
Et taciti inspirant mentem, non voce loquuntur.
Ast ego, Quæso (inquã) mi dux, jam dæmones istos
Mittamus, resque humanas tandem aspiciamus.
Namque hic de spicula facile est terrãque fretúque
Cernere: non leviter nos hæc spectacla juvabunt.
Cœpimus ergo ambo mortalia contemplari.
Mirabar primùm vario distincta colore
Corpora: nam mediæ gens est quæ proxima Zonæ,
Nigra erat, & crassis labris, crispisque capillis,
Et nuda, aut simæ corio malè tecta capellæ.
Quæ verò gelidis Boreæ reperitur in oris,
Vincebat candore nives, & frigora longis
Vestibus, ac multo vix defendebat amictu.
Hanc illamque inter gentem quicunque morantur
Innumeri populi, nigro tinguntur & albo,
Sed magis atque minus: quanta est distantia Solis.
Talia dum stultè admirot: quid frivola curas?
Quid vanos spectas humana in carne colores?
Dux meus, inquit: erit melius perpendere mores?

Atque animorum habitus varios, operumq; figuras:
Ex quibus agnoſces, méque oſtendente videbis,
quæ ſit vita hominum, & quantũ chaos errat in illa.
Principiò tibi finge manum, quæ pollice cœlum
Aſpiciat, paſſis digitis: & pollice in ipſo
Pone hominũ genus illorũ quibus optima mens eſt,
qui res humanas ſpernunt, divináque tantùm
Mirantur, quibus in primis ſapientia cordi eſt,
Qui contemplari naturam atque æthera gaudent,
Innocui, mites, iuſtúmque piúmque colentes;
Quos neque divitiæ capiunt, neque turpia carnis
Gaudia, nec tumidi ſplendor titillat honoris:
Cœleſtes homines, humano in corpore divi,
Rari adeò; perfecta etenim ſunt omnia rara.
O utinam talem te Juppiter eſſe juberet!
Proximus huic digito eſt index, ubi ponere oportet
Prudentes homines: genus hoc eſt quippe ſecundũ.
Eſtque bonum, tamen in terras declive, regendis
Urbibus ac populis aptum, rebúſque, gerendis,
Juſtitiam colit atque fidem, moréſque pudicos:
Non tamen exutum eſt terreno prorſus amore.
Cui ſi quando Deus rerum permittit habenas,
Imperijque decus, tunc aurea ſæcula fiunt,
Tunc floret virtus, terraſque Aſtræa reviſit,
Pax viget, & vitium duris cohibetur habenis.
Pòſt ſequitur medius digitus, qui infamis habetur:
In qua ſede aliud genus eſt tibi conſtituendum,
Illorum quibus eſt magnæ ſolertia mentis,
Ingenijque vigor, nec non vis magna loquendi:
Sed pravi ſunt, injuſti vitijſque referti,
In terras curvi, nunquam æthera ſuſpicientes,
Aſtuti in primis, fallóque in pectore vulpem
Geſtantes, turbamque ignaram decipientes.
Quumq; odio virtutẽ habeant, quũ numina temnãt,
Se ſimulant juſtos tamen ac virtutis amantes,

Próque

Proque albis nigra, & pro nigris alba loquuntur.
Omnia vel lucri faciunt vel laudis amore,
Nec nisi præsentem vitam sperántve timéntve.
Hi sunt qui semper prudentibus adversántur,
Armatique dolis, confidentesque favori,
(Quem sibi servitio turpi vel munere blandó
Conciliare solent) sanctis conátibus obstant
Prudentum, & nubem veris rationibus obdunt.
Quæ si non prosunt artes, tunc res agitur vi,
Vtuntur ferro, flammis, atróque veneno:
Lædere si nequeunt furtim, grassantur apertè.
Ergo his militibus, sese ac sua regna tuetur
Ipse malus dæmon, tali se robore fulcit,
Tali præsidio terram sibi subjicit omnem.
Nam longè plures sunt, & longè asperiores
Astuti quam prudentes: ideoque reportant
Palmam plerunque, & victa probitate triumphant.
Qui cum sceptra tenent, & præsunt urbibus, ætas
Ferrea regreditur, Mavortia bella resurgunt:
Justitiam & leges vincit furor, omnia demum
Bacchantur vitiâ impunè, & jacet obruta virtus.
Hoc hominum genere est nullum sceleratius inter
Mortales nec cœlicolis odiosius ullum est.
Proxima stultorum est sedes, quartoque locari
In digito debet; stultorum maxima turba est,
Quis nescit? gaudet stultis natura creandis,
Vt maluis atque urticis & vilibus herbis.
Hi sunt obtuso ingenio, crassoque cerebro,
Et nihili pendunt animi bona, solaque ventris
Et Veneris pecudum ritu oblectamina quærunt:
Quos bipedes asinos ipsi mille artibus atque
Insidijs capiunt astuti, plurima eisdem
Persuadere solent injusta & falsa, suoque
Eloquio quocunque volunt ducuntq; trahuntque;
Credula quandoquidem est stultorum, ceu puerorũ

Turba, sed in vitium magis: hæret opinio semper
Illis deterior, quibus est quoque deterior mens.
Hinc est quòd stulti astutorum quàm prudentum
Promptiùs auscultant dictis, & credere malunt:
Quippe ferunt prava astuti, & plerunque dolosa
Consilia, & vitium pulchro sub cortice velant.
Sed licet in multis astuti ludificentur
Hos quos dixi asinos, tamen una superstitionis
Est faciliſque via, & cunctis jam cognita seclis,
Qua astuti in primis utuntur: namque deorum
Addicunt sese templis, ac sacra ministrant:
Tunc implent urgentque metu insulsissima corda
Stultorum, terrentque minis, nisi numina placent
Muneribus, redimantq; datis sua crimina nummis:
Quos ipsi mox accipiunt, quibus & sua sæpe
Scorta sacerdotes casti, mulásque saginant.
Nempe sacerdotum qualis sit vita, moduſque
Fallendi: stultos, quis non videt? attamen ipsis
Hæc impunè licent: tanta est elementia regum,
Duntaxat ludo, ventri, Veneríque vacantum.
Hæc quoque dij faciles tolerant, parvique videntur
Pendere, qua sua sacra manu, quo pectore fiant:
Quo probro in terris, quove afficiantur honore.
Sed redeo ad stultos, quos quando extollit, & alto
Collocat in solio, cupiens fortuna iocari
O quot stultitijs tunc omnia plena videbis?
Quas memorare nimis longũ foret; improbitas tunc
Exultat, virtúsque movet contempta cachinnum.
Tum choreis lautíſque epulis, varijsque vacatur
Ludis atque jocis, tum scurrarum ac meretricum
Agmina cernuntur passim, tunc sola voluptas
Turpis & insipiens, tota dominatur in urbe.
Qualis enim rex est, talis quoque subditus illi
Esse populus, studijsque tenetur ijsdem.
Non est sola tamen stultis cognata voluptas:

Ira

Ira frequens etiam quatit illos, promus in iram
Scultorum est animus, facilé excandescit, & audet
Omne scelus, quoties concepta bile tumescit:
Tunc ferri sceleratus amor, rixæque cruentæ
Surgunt, & gelidæ dant plurima corpora morti,
Ergo ferũ genus hoc hominum est, valdéq; cavendũ,
Ultimus est digitus minimus, quo sæpius aures
Scalpuntur, dicíque ideo solet auricularis:
Hic locus est insanorum, qui mente videntur
Exuti, quibus est usus rationis ademptus.
Quorum si nunquam cessat furor, expedit illos
Oppetere, & tantum moriendo relinquere morbum.
Ergo hominũ duo sunt genera, & non plura bonorũ
Cætera (nam mala sunt) vitato sedulus: aut si
Non vitare potes, saltem irritare caveto:
Nam furit atque ferit sævissima bellua vulgus.
Postquam sic fata est proles Aretæa: nunquid
A vitijs (inquam) possunt ad honesta vocati
Officia, astuti & stulti? an via nulla medendi est
Criminibus? vel si qua via est, edissere quæ sit.
Tali autem mihi tunc respondit voce Timalphes:
Natura ut multos humano in corpore morbos
Ingenuit, sic multa animo mala contulit ægro,
Atque suos parti utrique est largita labores.
Aspice quanto hominũ genus amplectatur amore,
Opportuna tamen medicamina multa creavit:
Quod nisi fecisset, nimis iracunda fuisses
Ergo eadem nocuit, quæ profuit: utque nocendo
Ingeniosa fuit, fuit ingeniosa medendo:
Vt dubites, matérne, an sit dicenda noverca.
Sed nunc mittamus morbos & pharmaca, quæ sunt
Corporis, ista patent jam multis edita libris:
Déque animo (ut melius quæ me paulò ante rogasti
Percipias) quantum res postulat ipsa loquamur.
Principiò ut jussu naturæ rustica tellus,

Vrticas tribulosque & vilia gramina gignit,
Ni cultura frequens adsit, multoque labore
Ingrauis rastris ac vomere dissipet herbas:
Nec satis hoc, opus est etiam bona semina ibidem
Spargere, & assidua sparsis insistere cura:
Sic animus, dum corporeo stat carcere vinctus,
Horrescit densis vitiorum sentibus, & fit
Penè ferus, nisi prudenti cultore juvetur,
Qui vitia expungat, virtutesque inserat aptè.
Sed quæ sit cultura animi fortasse requiris:
Est sophia: est inquam sophia: hanc intellige, moros
Quæ docet, atque probos homines facit, & vivendi
Rectè monstras iter mortalibus, ut pietatem
Justitiamque colant fugiendo, & crimina vitent.
Sola hæc nimirum sophia & sapientia vera est:
Non ea cui passim medici vafrique cuculli
Temporibus nostris incumbunt nocte dieque,
Quærentes rerum abstrusas evolvere causas,
Naturæque intùs latitantis pandere claustra,
Materiam primam, vacuumque, ac mille Chimæras
Inflatis buccis ructantes, ut videantur
Docti, & rugosas distendant ære crumenas.
O bellam sophiam, cujus studiosa juventus
Aut inhiat lucro, aut sterili ambitione tumescit!
Sed nil candidior, sed nil mortalior exit.
Non hæc est cultrix animi, & sapientia dici
Jure nequit: potiusque vocanda scientia, si non
Ambiguos veri calles decepta relinquit.
Ergo hanc qui didicit, scit; non sapit atque scientis
Nomen habere potest forsan, sed non sapientis.
Hæc duo sunt etenim spatijs disjuncta reductis,
Suntque operum diversorum; sapientia fructum
Producit vitæ, fert ipsa scientia florem.
Prodest illa, sed hæc ornat: considerat illa
Quæ sunt intra hominē, hæc circa exteriora vagatur.

Illa

Illa pium ac juſtũ, hæc doctum facit atque diſertũ:
Proinde animi cultrix ſola eſt ſapientia, mores
Quæ docet, ut dixi, hæc etenim vitia omnia vellit,
Virtutéſque ſerit, quas cœleſti irrigat imbre.
O humani generis lux: ô via vera ſalutis,
Preſidium, portus, ſolamen, regula vitæ,
O pax & medicina animi, ô venerabile aſylum,
Suavior: ac potior ſapientia nectare! quis te,
Quis te nunc amat aut ſequitur? tibi quis locus, aut
Eſt honor in terris? quondam regnare ſolebas (quis
In templis, in porticibúſque, & gymnaſiis, &
Conciliis, regúmque aulis: nunc cognita nulli es,
Sed pro te regnant nugæ, & mera ſomnia vatum.
Quid nunc in ludis pueri, imprudénſque iuventus
Diſcit? fabellas turpes, vel prorſus inanes;
Ecce ſedens altè præceptor, codice aperto
Excreat, & poſtquam circùm ſpectavit hiantes,
Arrectaſque aures tyronum, voce ſonanti
Aut tragicas larvas, aut comica ſcorta refertè
Incipit, aut veterum inſanos effutit amores;
Aut quid monſtroſũ & ſævum & plorabile narrat.
O caput elleboro dignum! ſic pectora pura
Imbuis? & rerum ignaros hac fruge ſaginas?
Hoc ſale conditur tenera ac petulantior ætas?
Non pudet his nugis abſumere turpiter ævum?
Hinc tot ubique vides pravos, tot ubique ſceleſtos;
Hinc & tanta ſeges vitiorum creſcit ubique,
quando nulla animis cultura adhibetur honeſta.
O corruptores, non cultores puerorum!
Diſcite vos priũs, inde aliis oſtendite rectam
Vivendi formam, & ſanctos inducite mores,
Ne pecudum ritu vitam ducatis inertem.
Tu verò Stellate audite namque docebo,
Et paucis, qua animus tibi ſit ratione colendus.
In primis unum eſſe Deum meditare frequenter,

Immensũ, æternũ, supremũ, optimum, omnipotentẽ:
Qui cœlum, & toto fulgentia sidera cœlo,
Cæteraque aut oculis apta, aut non apta videri,
Ex nihilo, nutu solo, sine tempore fecit,
Factaque perpetuo studio servatque regitque.
Hunc venerare, time, cole, lauda, & sæpe precare
Nocte dieque, oritur quum sol, quumq; occidit, & quã
Æquali spatio meta disjunctus utraque est.
Nam prima est virtus, prima est sapientia, regem
Cœlicolũm, patrẽmque hominũ cognoscere, amare,
Sincero que animo, laudare, timere, precari.
Hoc sine virtutes alias nihil esse putato:
Hoc verò solum penè est satis, ergo memento
Corde ac mente Deum sæpe, & sæpe ore vocato:
Hac pietate potest tibi nil contingere majus.
Hæc ad virtutes alias est janua: quippe
Divino nequeunt prorsus sine numine haberi
Virtutes aliæ, & nequeunt vitia ipsa caveri.
Præterea cives cœli, angelicæque cohortes,
Et summi regis famulos, sanctosque ministros
Divinæ majestatis justa efficientes,
Adstantesque illi fœlicitèr omne per ævum,
Ætheris in campis puri semperque sereni:
Sæpe piis precibus supplexque orare memento,
Vt tibi præstò adsint, & sæva pericula pellant,
Dignenturque Deo te commendare; profectò
Possunt atque solent multum prodesse roganti
Angelicæ mentes, humanaque vota secundant.
Nec sis tu è numero illorum (cave quæso) putãt qui
Nil melius naturam homine, ac nil dignius usquam
Finxisse, insani quum tot terraque marique
Vivere conspiciant animalia, in æthere credunt
Stellarumque globis nullos habitare colonos,
Et desecta poli censent spatia ampla beati.
O cæcas animas, & pectora plena tenebris!

Per-

Percipere humani sensus non omnia possunt:
Plurima sunt quæ oculos fallunt, sed mente videntur:
Vnde acies mentis potiùs ratióque sequenda est,
Quæ docet esse deos, cœlúmque habitarier ergo
Aut stellæ dijs sunt, aut lucida templa deorum.
His fundamentis jactis, amplectere deinde
Justitiam: & per te nulli unquam injuria fiat,
Sed verbis aliisque modis fuge lædere quenquam:
Quodque tibi nolles, alijs feciſſe caveto:
Quodque tibi velles, alijs præstare studeto.
Hæc est naturæ lex optima: quam nisi ad unguem
Servabis, non ipse Deo (mihi crede) placebis,
Postque obitum infœlix non aurea sidera adibis.
Alterius famam vel honorem tangere, vel rem
Invidia, aut ira, aut suadente cupidine, noli:
Immo juva, quos esse bonos intelligis omni
Sedulitate: malisque interdum gratificare,
quò tibi vel nunquam noceant, vel parcùs obsint.
Nec te à justitia retrahant mala munera, aut ove
Aut odium, namq; hæc tria sunt quæ lumina mentis
Præstringunt, rectóque homines à limite trudent.
Sed memor esto Dei semper, mortisque futuræ.
Post hæc illecebras omnes fuge corporis, atque
Fræna voluptati durissima pone: voluptas
Improba perniciem ingentem [illegible] affert.
Nil magis adversum [illegible] tendere sursum
Nititur assidue cognata ad sidera virtus:
Contrà, inimica polo, semper petit ima voluptas
Et pecudum in morem deiectat cernuà terram,
Suffocans animi veres & corporis, unde
Ignavos facit, & morbos inducit amaros.
Hæc illa est Circe, hæc Syren, hic hamus iniqui
Dæmonis: hoc laqueo innumeros capit, & prohibet
Post mortem patrij redeant ad limina cœli,
Callidus, & secum tenebris secludit averſus.

Has

Has ergo insidias, hoc blandum & dulce venenum
Hostis tartarei, quantum potes aufuge cautius:
Ne te pœniteat frustrà, quum serior ætas
Sentiet ingenium, famam, rem, membra periisse
Exiguo mellis gustu, & dulcedine inani.
Tunc etenim, ut multi, dices, O tempora pulchra
Quàm malè vos novi? quò fugistis? miserum me:
Si mihi nunc redderet puerilis Iuppiter annos,
Et liceat Samios iterum contingere ramos,
Pergam illuc dextro quò tendit littora cornu:
Sit licet Augustus limes, perque ardua surgat.
Est melius virtute nihil, quæ permanet omni
Tempore, quæ laudem tribuit, largitur honorem,
Censum auget, vitam servat, post funera durat.
At me infœlicem decepit blanda voluptas,
quæ jampridem abijt, méque inter damna reliquit.
Namq; ego dum juvenis meretricia lustra frequẽto,
Dum ventri & somno, & ludo sum deditus amens,
Discere nil volui, studium librosque perosus,
Contempsique bonas artes: nunc (heu) video me
Indoctum, infamem, sine nummis, corpore fracto,
Mente hebeti, sensû obtuso: vixi hactenus, ut qui
Dum stertit vigilare tamen se credit & errat.
Talia ab ignavis jactari verba frequenter
Consuerunt, ubi jam morti vicina senectus
Expendit serò malè ductam examine vitam.
Maxima pars pecoris amisso præsepia claudit:
Tanquæ sapit quum calva retro fortuna recessit.
Et medicum quærit, quum spes est nulla salutis.
O miseri, dum tempus adest, cognoscite tempus.
Nam fugit hora levis, nec scit fugitiva reverti.
Nil lachrimæ & gemitus defuncto corpore prosunt:
Utilis est medicina, suo quæ tempore venit.
Quare, tunc opus est quum florere incipit ætas,
Virtutem amplecti: tunc rectum carpere oportet
Vivendi

Vivendi callem, & studiis incumbere honestis:
Tunc est utendum ratione, animusque regendus
Consilio, dum mollis adhuc, ne forte malarum
Melle voluptatum captus, pereat avia præceps.
Qui sapit, hic sapiat citò: nam sapientia sera
Proxima stultitiæ est, fertque importuna dolorem,
Deplorans frustrà grave & irreparabile damnum.
Est tibi præterea sitis improba divitiarum
Omnino, & sceleratæ auri vitanda cupido.
Namq; ubi avaritia est, habitant ferme omnia ibidē
Flagitia, impietas, perjuria, furta, rapinæ,
Fraudes atque doli, insidiæque & proditiones,
Iurgia, & infandæ cædes; quid singula narrem?
Denique sordidius nihil est, nil pejus avaro,
Qui totus terræ immersus, ceu talpa, cupit nil,
Nil amat agnoscitve aliud quàm munera terræ:
Propter quæ solet omne scelus patrare, Deumque
Nullum alium præter nummum, vesanus adorat.
Nec videt infœlix quàm sit fragilisque brevisque
Vita hominū: & quā mors contracto semper ab ævo
Excutiat gelidas humanis in cordā sagittas,
Nec juveni parcat, nec docto, nec locupleti,
Sed quodcunque caput nullo discrimine pulset:
Sæpe etiam propius tunc sit quum longius esse
Creditur, & subitos ferat improvisa tumultus.
At tu divitias terrenas, & bona cæca
Subjecta imperio sortis, nec pendere magni,
Nec multum curare velis: nam propria cuiquam
Non ea sunt quæ pro arbitrio largitur & aufert
Instabilis Fortuna suo: vel morte recedunt,
Diversos dominos permutatura vicissim.
Sunt alia inquirenda tibi bona, sunt potiores
Divitiæ cupiendæ, omni quæ tempore durent:
In quas nec morbi, nec sortis erit ulla potestas:
Has cumulare tibi studeas noctesque diesque:

Nam

Nam verè tunc dives eris, verèque beatus.
Cætera quæ vulgus demens miratur & optat,
Si tibi sint nummi, fundus, domus & pecus, illis
Vtere, (quis prohibet) justè tamen atque modestè:
quúq; potes, miserere inopũ, & ne despice egenos.
Hoc pacto acquires laudem æternámque salutem,
Et pro terrenis cœlestia munera habebis.
Non homo; sed lupus est, quẽ non clementia tangit,
Qui non alterius miseranda sorte movetur,
qui negat auxilium socio præstare roganti.
At si pauper eris, patienter sustine, & æquo
Pectore pauperiem tolera; magis ille sinistris
Casibus afficitur, plus curarum atque laborum
Perpetitur, qui plura tenet, cui plura dedit sors:
Deprimitúrque adeò rerum gravitate suarum,
Vt contemplari numquam cœlestia possit.
Esse levem & vacuam terrenæ fæcis oportet
Illum qui æthereas animo vult tendere ad arces,
Nam quo quisque magis terrã premit, hoc magis alto
Abstrahitur cœlo superáque à luce recedit.
Atque ubi quisque suos thesauros possidet; illic
Assiduè cohabet semper convolvitur illic,
Est igitur multis paupertas utilis, illos
Exonerans, ut ad astra volens levioribus alis.
Sed tibi non minus est vitanda superbia, mater
Rixæ odijque, urbes studia in contraria scindens,
Excidiumque ferens multis: hac peste laborans
Olim Roma ruit, civili oppressa furore.
Hoc fuge tartareum monstrum, si quæris amicus
Esse Dei, & eandem cœlo post fata potiri.
Nemo superbus amat superos, nec amatur ab illis:
Vult humiles Deus ac mites: habitátque libenter
Mansuetos animos procul ambitione remotos:
Inflatos verò ac ventosos deprimit idem,
Nec patitur secum puro consistere Olympo.

Ergo

Ergo vtres tumidi, quid vestra superbia vobis,
Quid tituli illustres, præclariq; nomina prosunt?
Quæ citò mors rapit, & lethæas mergit in undas.
Laudari à vulgo cupitis, vulgóque placere:
Dicite, judicij quid habet plebecula veri?
Vos putat esse deos: quid tam? quum sitis asselli,
Humana exterius tantùm apparente figura?
Fallitis ignaros homines, non fallitis ipsos
Cœlicolas: imò his risum stomachúmq; movetis.
Nam vestros mores, occultáq; crimina norunt.
Sed vos, ô cæci, divos nihil esse putatis?
Nec superesse animas, extincto corpore, vestras
Creditis, atque ideo præsentis commoda vitæ
Optatis tantùm, deridetisque futuram.
Quàm multæ pecudes humano in corpore vivunt!
Hinc vestri erroris causa est, vestræque ruinæ:
quòd nil crassa acie nisi corpora crassa videtis,
Nec veras res, sed rerum cognoscitis umbras.
Maxima pars fumo gaudet, fumoque repletur.
Stulti quid fumo est levius, quid inanius, aut quid
Ridiculum magis esse potest, quàm quærere honorē
Immeritum, & causas veri contemnere honoris?
Aspicimus pravos, indoctos, mentis egentes,
Sublimi in solio positos, dominarier illis
Qui se sunt longè meliores, & quibus ipsi
Deberent servire magis; nempe improba ludit
Rebus in humanis Fortuna, & lege sine ulla
Omnia confundit, plerunque ad sidera tollens
Ignavos servos, pistrino & carcere dignos.
At si sana foret, solis sapientibus orbem,
Vt decet, ut par est, committeret ipsa regendum.
Cuncta etenim rectè haberent, legesque vigerent:
Sacráque tractarent puri innocuique ministri,
Et dijs se sinerent mortali luce videri:
Sed personatis gaudet temeraria mimis,

Ferē

Fert tamen ista Deus summus, qui talia posset
Corrigere: & cur nos etiam non ista feramus?
Quid prodest verum firma ratione tueri,
Et nil proficere, atque odium sibi quærere frustra?
Spernitur ac damnum patitur sapientia: cui non
Respondent vires, quàm nulla potentia fulcit.
Unde tacere quidem præstat: tu despice laudes
Insulsas vulgi, & fortunæ munera cæcæ:
Atque Deo studeas omni virtute placere.
Post cineres est verus honos, est gloria vera,
quæ datur astrifero in cœlo, justisque piisque,
Tunc mites humilesque suo lætantur honore.
At Stygia mœsti lacrymant in valle superbi.
Postremò compesce iram, parit ira furorem,
Turpia verba furor: verbis ex turpibus exit
Rixa: ex hac oritur vulnus: de vulnere lethum.
Ira adeo mentem confundit, ut ebria bile
Ferventi, nequeat dignoscere quid sit agendum:
Iudiciique expers plerumque per avia tendat.
Mox dolor atque pudor facta inconsulta sequuntur.
Ergo cave hanc, animumque rege, & te vince ferendo
Fortiter: egregia est etenim Patientia virtus:
Qua quicunque caret, careat probitate necesse est,
Sitque ferus, semper rixas & jurgia semper
Exercens: propria est nimirum rixa ferarum:
Pax vero tranquilla decet mortalia corda.
Vir bonus & sapiens quærit super omnia pacem,
Vultque minora pati, metuens graviora, cavetque
Ne parvo ex igni scelerata incendia surgant.
qui ntl ferre potest, hominum commercia vitet,
Et solus degat sylvis aut montibus altis.
qui verò humanos cœtus urbesque frequentat,
Discat multa pati, frænisque coerceat iram,
Dissimulans conceptam arcano in pectore bilem:
Nec facile, atque levi de causa, abrumpere pacis

Vincla

Vincla velit, quantúmque poteſt ignoſcat amicis;
Ut poſſit quam alijs veniam dedit, ipſe mereri,
Pauca hæc de cultura animi dicenda putavi,
Sufficiúntque ſatis; potuiſſem his addere plura:
Sed qui ſunt hæc pauca, illi non cætera deerunt:
Advenientque ultro quæcunque videntur omiſſa;
Nam comprenduntur tacitè, & clauduntur in iſtis.
Attamen interea ſapientum incumbere libris
Eſt operæ pretium, & rerum perquirere cauſas,
Denique doctrinis variis componere mentem:
quippe animus ſine doctrina eſt ignavus, hebéſque.
Hoc igitur pacto (ut dictum eſt) floreſcere poſſunt
Virtute ac meritis ſtulti aſtutiſque, colentes
Seſe animumque ſuum, & cœleſti ſede potiri.
Talia dum memorat ductor meus, ecce deorum
Nuntius, Atlantiſque nepos, Iove miſſus ab ipſo,
Aſtitit, atque jubet ſupera ad convexa Timalphem
Ire citum; namque aiebat dudum eſſe vocatos
Cœlicolas omnes Iovis ad tecta aurea ſummi,
Velléque de rebus gravibus nonnulla referre
Momum, utrú quoſdá monachos in colle manentes
Extra urbem, cuius prope mœnia labitur atque
Intrat in Adriacas priſcoſus Ariminus undas,
Divitijs deceat privari, & partibus illis
quas auferre ſolet criſtatis villica gallis:
quum ſint laſcivi nimiùm nimiúmque ſuperbi,
Et ſpernant omnes, & turpia multa licenter
Committant, ſanis exemplo qui præſidet illis.
Proh pudor, hos tolerare poteſt eccleſia porcos,
Duntaxat ventri, Veneri, ſomnóque vacantes?
Quo audito confeſtim abiens Areteius heros,
Mercurio me commendat: qui ad tartara iturus,
Plutoni ſecreta patris mandata ferebat.
Hic comprenſum arctè tenuit me, & nubila vertit
Per media in terras, quo Thuſcus tempore Clemens

Intra

Inter Felsineos habitans cum Cæsare muros,
Florentinam urbem longa obsidione premebat:
Ergo Atlantiades, quatiens talaribus auras,
Pervenit tandem sancti ad prærupta Marini
Saxa, & stelliferum ferientes æthera rupes.
Inde brevi lapsu, posuit me in pinguibus agris
Verruculi, mox infernas properavit ad oras.

LIBER DECIMVS.

CAPRICORNVS.

SALVE Atlantiade: Stygia de valle redisti
Tam citò? dic quæso, quidnam Plutonis in aula
Nunc agitur? Fit rixa ingens, ingensq; tumultus.
Cur hoc? dicam equidem, quanquã festino reverti
Ad superos: tanta est Turcarum, Christicolûmque,
Ac Judæorum turba illic, ut locus illam
Non capiat: vacui nihil est, sunt omnia plena,
Vestibulum plenum, plena atria, regia plena,
Tẽpla, domus, plateæ, fora, mœnia, denique tota urbs,
Et campi, & colles, & frondiferæ convalles:
Vsque adeò ut sese impellant, trudantque vicissim
Calcibus & pugnis, & morsibus, aspra gerentes
Prælia: nam ferro nequeunt decernere manes,
Nec fas est illis iterum succumbere morti.
Vix potui transire, & Ditis limina adire,
Per densas umbrarum acies, cuneosque coactos.
Fit via vi: irrumpens aditus, arctissima laxo
Agmina disjiciens crebro hujus verbere virgæ.
Tandem pervenio ad nigri penetralia Regis,
Quem video tristi efflantem suspiria vultu.
Postquam illi exposui patris mandata jubentis
Solvi Antichristum è cavea, terrasque per omnes
Emitti, ut faciens miracula falsa, docensque

Jam

Jam summum advenisse diem, mundique ruinam,
Omnis perturbet, pecudes, homines que deosque:
Impetet hoc æternum fatorum immobilis ordo.
Quæso (inquam) Pluton, cur sic es tristis? at ille?
Nonne tibi malignum, injustum, infandumque videtur,
Vos adeo latum cœlum, immensumque tenere,
Quum sim paucis, quamque illuc vix hominum tres,
Vel paulo plures, long post tempore pergant:
Et me tam angusto in regno & parvo esse locatum,
Quo innumeri veniunt mortales qualibet hora?
Omnes fuderi, Turcæ omnes, non tamen omnes
Christicolæ (fateor) sed certe portio major,
Huc, huc descendunt, hæc ad vivaria currunt.
Cur ad nostra magis mittuntur limina? vel cur
Ille meus frater, qui possidet æthera, saltem
Presbyteros, fratres, monachos, non accipit intra
Septa poli, sedesque suas, & continet illic? (cantant,
Non pudet hos homines qui in templis tam bene
Quaque die, & sacris in turribus æra fatigant,
Qui tot thura olent, tot scortorum miserentur,
Qui solvunt alios, sua crimina solvere nolunt,
Qui vespillonum fungantur munere, & ornant
Templa Deum statuis, picturis, atque sepulchris,
Mittere ad infernas sedes, & plectere pœnis:
Millia quot non fert sitiens Apulia muscas?
Pontifices etiam summos nihil ille veretur?
Imo jubet cunctis alijs pejora subire
Supplicia: unde Erebo miseri claudentur in imo,
Atque illic variis cruciatibus afficiuntur.
Quare Cylleni quum sidera summa revises,
Dic fratri, dic (quæso) meo, me cuncta libenter
Facturum quæcunque jubet; sed consulat idem
Regno etiam nostro, & nostras non despiciat res:
Aut trahat hinc aliquot manes, aut tartara lætet.
His dictis, Faciam, respondi, atque inde recessi.

Nunc redeo ad superos, & me properare necesse est.
I fœlix, nostrique memor: tu Musa ejeneemo
Versiculos dictare mihi: nam charta parata est,
Et calamus, nec scribenti grata otia desunt:
Incipe, meque doce, quomodo sophus ordine fiat.
Principiò nasci fausto sub sidere oportet,
Illum quicunque est sapiens, fœlixque futurus.
Dictat enim multum quali sub imagine, quali
Sub facie cœli quisquam nascatur: ut aiunt,
Qui astrorum motus, vires & nomina nôrunt,
Et geneses hominum observant, & fata recludunt.
O quàm magna, & quàm miranda potêtia cœli est,
quo sine nil pareret tellus, nil gigneret æquor!
Cœlum est Oceanus, rerum pater: astra sorores
Sunt Nymphæ: omne bonũ in terras delabitur inde.
Esse igitur sapiens & fœlix nemo potest, qui
Nascitur adverso cœlo, stellisque sinistris.
Permagni refert etiam, quos quisque parentes
Accipiat, quo sit pacto nutritus, & à quo
Instructus: nam quos mores puer adbibit, & quos
Artes à teneris didicit, retinebit adultus.
Illa diu durant, animisque tenaciter hærent,
quæcunque à primis nascentes hausimus annis.
Ergo sit probus & doctus prudensque magister,
qui puerum instituat cogatque assuescere honestis:
Vtque pericus eques, nunc huc, nunc torqueat illuc
Indomitum, frænis simul & calcaribus utens.
Nec tantùm verbis moneat, sed valdius ipsum
Exemplis moveat: quid enim benè dicere prodest,
Si malefacta aliud monstrant, verbisque repugnant?
In primis studeat lascivis atque scelestis
Arcere à socijs, commercia turpia sanctos
Corrumpunt mores: multi hoc periêre veneno.
Vis tu nosse hominem qualis sit? perspice amicos
Illius: associant similes natura, Deusque:

Cum

Cum paribusque pares habitant, vivuntq; libenter.
Valde igitur caveant cum præceptore parentes,
Ne puer aut juvenis lascivus & improbus illum,
Quem fore fœlicem ac sapientem gnaviter optant,
Moribus obscœnis contaminet: (heu facilè omnes
Labimur in vitium, & facilè ad pejora movemur)
Interea puer hic quem fingimus, ut sapiens sit,
Græcis incumbat libris, pariterque Latinis;
Et quantum potis est, evadat doctus honestos
Perlegat authores, & scripta inhonesta refutet.
Indoctum raro esse probum contingit, & atras
Errorum in tenebras mentem ignorantia trudit.
Attamen à studio nimio, nimioque labore
Abstineat: ne dum sapientia quæritur, amens
Fiat, vel morbum incurrat, sesequæ trucidet.
Immodica officiunt, nec longo tempore durant.
Interdum genio indulgens, animumque relaxans,
Et vacet, & ludat: nempe interjecta vigorem
Fert requies, reparant tempestiva otia vires.
Sed quanquam dignæ scitu pulchræque bonæque
Disciplinæ omnes videantur: sunt tamen istæ
Precipuæ, & quæ naturam & quæ sidera pandunt.
Hisce igitur totis incumbat viribus, hasce
Perdiscat sophus hic noster, jam grandior ævo,
Inque harum studio graviores conterat annos,
Et simul (ut dictum est suprà libroque priori)
Culturam exercens animi, justusque piusque
Fiat, & exornet duplici sua tempora lauro. (que,
quâ pulchrũ est hominem pariter doctũ esse probũ-
Et scire & sapere! insipiens doctrina timenda est,
Ut furiosus habens gladium, sic doctus iniquus.
Verùm non satis est animum curare, bonisque
Moribus & doctrina æquè componere, quando
Corporis est etiam ratio non segnis habenda.
Corpus enim malè si valeat, parere nequibit

Præceptis animi, magna & præclara jubentis.
Quare danda opera est, ut victus sit bonus, unde
Gignatur sanguis purus; nam noxius humor
Plerumque ex pravis epulis per membra creatur.
Ebrietas est vitanda, ingluviésque ciborum:
Quippe caput stomachóq; gravat, fumisq; cerebrum
Involvunt: stupor hinc sequitur, somnúlq; diurnus.
Parcus edat, parcúsque bibat, vir doctus & æquus.
Exercere etiam corpus mediocriter apto
Tempore conducit multum, virésq; reducit.
Segnities robur frangit, longa otia nervos
Debilitant, ignava quies effœminat artos.
Præterea calor immodicus, frigúsq; cavendum est,
Atque aër crassus nimium, regióque palustris.
Præsertim sole æstivo, quum Sirius agros
Diffindit, viridíque canunt sub fronde cicadæ.
Denique conandum pro viribus, ut bene sanum
Sit corpus, præcepta animi ut bene cuncta facessat.
Quod facile haud fieri poterit, si dura vetabit
Pauperies: opus est nummis vel morte relictis,
Vel sorte inventis, vel quavis arte paratis.
Quippe inopem mala multa pati continget ubique,
Nec sine divitijs fas cuiquam ducere vitam
Fœlicem: heu quàm sæpe gemit rerú indiga virtus!
Quàm contempta jacet, si sacra pecunia desit!
Ille autem dives vere propriéque vocatur,
Qui valet ingenio, eloquio, prudentia, & arte:
Atque ubicunq; manet, victú sibi quærit honestum.
Et quanvis loca multa petat, diversaque longè,
Fert sua quæq; tamen secum bona: nec sibi desunt
Commoda, quæ possint lætam producere vitam:
Nec metuit fures, nec sævorum arma latronum:
Séque iterum vestit cito, siquando expoliatur.
Vera etenim virtus fortunæ cedere nescit.
quælibet urbs, totúsque orbis patria esse videtur

Egre-

Egregio fortique viro, & bene vivit ubique.
At virtute carens, quamvis amplissima passim
Prædia possideat, quamvis exuberet auro,
Non tamen ire potest quò velit, terrasq; per omnes
Currere, diversos hominum perpendere mores,
Diversos spectare locos, & vivere ubique.
quippe domos, agrósque suos & scrinia secum
Ferre nequit, quocunque meat, ne fortè latronum
Hæc rapiat manus, aut fallax voret omnia pontus,
Mox mendicus egens alienacibaria quærat.
Sedibus ergo ijsdem patriáque morabitur eadem,
Semper ubi vinum & segetes sua prædia reddunt,
Vtque relegatus metuit transcendere fines,
Quos sibi præscripsit sua sors, & inertia mentis:
Vnde videre nequit vasto quæ plurima in orbe
Fiunt pulchra, suis latebris ut carcere clausus.
Proinde sophi veteres subtili indagine quendam
Commenti lapidem, sibi fida vinica cunctis
Permansura locis nunquam interritura parabant:
quo auxilio visitas terras, diversaque regna
Cernere, & à multis quamplurima discere possent.
Quondam igitur tristes imploravêre deorum
Numina mœstatis de more bibentibus antè:
Mercurium in primis, solem, lunámque precati,
Fuderunt tales puro de pectore voces:
O mundi decus, ô divûm pulcherrime Titan,
O quæ nocturnas Latonia dissicis umbras,
O Iovis & Maiæ instabilis fugitiváque proles,
Cui datur in varias se transformare figuras:
Adsitis placidi, & nostras audite querelas.
En pauci, quorum mens est sublimis, & altum
Ingenium, quibus assiduè sapientia cordi est:
Dum causas rerum & naturæ arcana videre
Nitimur, immensúmque animo metimur Olympũ,
Pauperie premimur, patimúrq; incommoda multa,

Deficimusque fame: interea plebs vilis & amens
Cuncta sibi rapit, & nummos sibi congregat omnes,
Nec nostri quenquam miseret: si poscimus ullam
Rem, digitum ostendunt medium, & nos ludificantur.
Vade agros fodere, aut jumenta strigare coacti,
Aut stabulis efferre fimum, vix quærere victum
Possumus, & stultis miseri servire jubemur.
Quare nos divi saltem, miserescite nostri,
(Si qua est cœlitibus pietas & cura bonorum)
Et facilem monstrate viam, qua vivere honeste,
Et veri latebras investigare queamus.
Talibus auditis, divi advenere vocati.
Respondit q; prior Phœbus, veneranda propago
Semideûm, cœlo digni, superûmque favore,
Audite, atque animis mea dicta reconditæ vestris:
Hunc juvenem Arcadium, infidû, nimiumq; fugacê,
Prendite, & immersum Stygiis occidite lymphis.
Post Hyales gremio impositum deus excipiat, quem
Lemnia terra colit, sublatumque in cruce figat:
Tunc sepelite utero in calido, & dissolvite putrem:
Cujus stillantes artus, de corpore nostro
Spiritus egrediens penetrabit: & ordine miro
Paulatim extinctum nigris revocabit ab umbris,
Aurata indutum chlamyde, argentoque nitentem:
Projicite hûnc demum in prunas, renovabitur alter
Ut Phœnix: & quæ tanget, perfecta relinquet
Corpora naturæ leges & fœdera vincens:
Mutabit species, paupertatemque fugabit.
Phœbus ab his tacuit: dictis Cyllenius ales
Annuit, atque eadem præsens Diana probavit
Mox abiêre omnes, cœli ad convexa volantes.
Tunc mentis divinæ homines oracula cæca
Volventes animo ancipiti, vix tempore longo
Experti multa, & non parvis sumptibus, illam
Invenêre artem, qua non ars dignior ulla est,

Fin.

Fingendi lapidem ætherium, quem scire profanis
Haudquaquè licet, & fraudi plebi improba quærit.
Quę qui habet, illi potest, ubi vult, habitare decenter,
Nec fortunæ iram metuit, nec brachia furum,
Sed paucos cinto dignatur munere divi.
Forsan & hoc aliquis roget, an deceat sapientem
Connubio astringi, & generandæ incumbere proli,
Atque maritali sese vincire capistro. (sanctis
Quanquam aliqui laudant, tamen hoc (me judice)
Æthereisque viris non convenit: impedit uxor,
Naterumque effrenus amor, divina sophorum
Ingenia, & mentes contemplari alta volentes.
Gaudeat uxorum & natorum amplexibus ille,
Qui tantùm terrena sapit: crebrósque hymæneos
Advocet: ut sapiens lætetur cœlibe vita,
Sit castus, purusque, & mente & corpore; nam qui
Exiguo & raro victu contentus, ab omni
Abstinuit Venere, orando assidueque piéque,
Et contemplando, mentem ad cœlestia tollens,
Ille Deûm crebro visu & sermone fruetur,
Et fœlix fiet, prospectabitque futura.
Candida virginitas res est gratissima divis:
Huic sese ostendunt, huic multa arcana recludunt.
Contrà luxuriam immundam, lustrisque pudendos
Odêre ac fugiunt, detestanturque salaces.
Nemo tamen virgo esse potest, nisi cui Deus adsit,
Auxiliumque ferat: donum hoc descendit Olympo,
Humanis meritis, humanis viribus impar,
Quo sine non poterit sapiens perfectus haberi.
Pulchrum etiam scitu est, an conveniat sapienti
Horrida Mavortis tractare ferociter arma,
Hostilique suam temerare in sanguine dextram,
Et sibi pugnando immortale acquirere nomen:
Quandoquidem multis virtus, laus, gloria, fama,
Major nulla quidem quàm bello parta videtur.

O cæci, ô miseri, quid bellum pace petitis?
Dignius, aut melius! nempe hoc nil rarius, & nil
Quod magis humanæ pectora à ratione recedat.
Nam ratio & leges, si semper ubique vigerent,
Nusquam bella forent, pax inviolata maneret.
Jura silent bello, bello ex opprimimur vi.
Tunc furor & vitium latis bacchamur habenis:
Tunc pravi tollunt crista, & cornua sumunt,
Impune occidunt, furtum, rapinæque, nec ullo
Judicis impositi formidine cuncta profanant.
Pax decet almam hominem, gaudet nec bellua bello.
Arma amens amat, arma cupit, quicunque laborem
Odit iners, & inops, qui vivere luxuriose
Vult; quamvis nequeat, non respondente patrono.
Proinde animam vendit pretio, sceleque periclis
Objicit, ut rapeis alienis victor ovansque
Ad proprios referat prædâ & spolia agelli egenos.
At quicunque domi est dives, vel sufficiens
Arte potest aliqua sese pascere suosque,
Militiam refugit, pacemque libentius optat,
Sit nisi mens insana illi, insidiæque cruentæ.
At dices, etiam magni regesque duces que
Sæpè armis delectantur, Martemque lacessunt.
Quid tum? nonne etiam magni regesque duces que
Delirant sæpe, & vitiorum pessima labuntur?
Stultitiæque suæ sæpe urbes exitio dant?
Et quum multa habeant, cupiunt plura? omnis avarus
Etsi possideat quantum Tagus excipit auri,
Pauper, inops, & egens tamen est: hoc ergo furore
Reges atque duces diræ impellunt in arma,
Imperiumque sibi miserum sæde lucrantur.
Sed quamquam bellum rupes, exitiale, nefandum est,
Non tamen utilitatis habet nihil, omnia vasti
Fallaces que homines, usus ex & fraudibus apti,
Agglomerat cumulantque sibi, quo tempore pax est:

At quum bella fremunt, miles mala parta rapit vi,
Tunc mercatorem vulpes alit aemula lucrum.
Præmia sunt fortes astutia digna rependunt,
Parque pari refertur: variat sic omnia tempus.
Præterea reges mille artibus atque rapinis,
quum pax est, spoliant populos, acquà undiquà; nummos
Corradunt: unde omne suum sit genus quoq; voraret
Fiscus, ni bellum esset quod pace latebat,
Distribuens multis quantum congesserat unus: (quæ
Postremò est hominum turba haud mediocris, habet
Nec rem, nec doctrinam, artémve; fugáq; labore,
Dedita nequitiæ, prona in scelus, impia & audax.
Tales ergo homines, imo umbras, tempore certo
Mittit in arma Deus, crudeli morte necandas.
Sic genus humanum pergit: multosque per annos
Qui remanent, vivunt hilares, hac pelle remota:
Donec succrescant iterum mala gramina, rursus
Evellenda ferè bello, gladioque secanda.
Tunc iterum immundas despumat Jupiter alas,
Tunc iterum immissis furiis purgamina verrit.
Hic est perpetuus mundi ordo ab origine prima,
Has olim statuêre vices fata ipsa, Prometheus
Quum furata sui cœlo in terram detulit ignes,
Et quum Deucalion hominum tot millia genuit
De lapidum jactu Pyrrhæ cum conjuge suâ.
Ergo decet sapientem ut patiens, & animosum
In primis pectus: parcendo sæpe & omni
Conatu ac studio: nisi fortè elongando coactus
Pugnet pro patria, prosit quæ fugisse tuendis:
Tunc venia est digna, tunc sit sine crimine bellum.
Nam jus fasque sinunt vim vi propellere, fraudem
Fraude, vel ut meritum merito pensare decorum est:
quærendum ulterius, sapiens an debeat ullam
Exercere artem, sibi qua succurrere egenus
Possit, si quando infelix patrimonia casus

Abstulerit,

Abstulerit, si quando ferox fortuna malignam
Pauperiem intulerit, rebus violenter ademptis,
Ne mendicus eat, patiens frigusque famemque.
Nimirum est aliquid, fieri quod possit honestè
A sapiente, juvet quo se, si cogat egestas.
Sit bonus & doctus medicus, medicina parabit
Sufficiens lucrum domino, morbosque fugabit:
Hanc olim Phœbus coluit, Phœbeius atque
Filius, hac sese immortali nomine dignos
Effecere: hanc & didicit Chironis alumnus,
quamvis Æacida, quamvis Nereide natus:
Hac fuit illustris Pæon, clarusque Machaon,
Hipocrateſque sibi æternum quæsivit honorem.
Quid memorem cunctos, quibus hæc ars cõtulit olim
Et lucrum, & laudem, & demum post funera famam?
Egregius medicus, mendicus non erit unquam.
Adde huc, quòd plena est occultæ cognitionis.
Hæc florum, herbarum, lapidum secreta recludit.
Et quicquid tellus intra suo viscera celat,
Perspicit, ac vires naturæ provida pandit,
Corporis humani partes considerat omnes,
Et revocat multos regnum ad Plutonis iratos.
Ergo quid hac potius sapientem scire decebit?
Vt non solum animos possit sanare monendo,
Verùm etiam membris ægris prodesse medendo.
Sic utraque hominis pariem tumbosus iterum,
Sic hominem totum sapiens servabit ad unguem.
Aſt ubi jam seros Lachesis nere incipit annos,
Et jam canicies fœdat barbamque comamque,
Tunc ipsum decet in primis requiescere, & usquam
Sistere, nec varias ultra percurrere terras:
Sed certam sedem, certos habitare penates,
Atque ibi degendæ vitæ opportuna parare,
Ne desint alimenta sibi veniente senecta.
Interea tamen à turba secedere, paucis

Con-

Contentus sociis debet, solusque frequenter
Nocte dieque Deum purata mente precari,
Et penitus sese divinis omniemplandis
Dedere, & humanum animo propellere curas:
Tunc aderunt diri secreta in valle morantur,
Aut colle, aut nemore umbroso, aut in vertice montis
Exiguas ædes desertaque tecta colenti.
Non adeo miserum est cum multis vivere, & urbes
Stultorum plenas habitare, interque latrones
Sacrilegos, cupidos, rixosos, ambitiosos
Versari: fugiat sapiens commercia vulgi,
quandoquidem invisa est vulgo sapientia, propter
Dissimiles mentes: contraria semper
Se oppugnant, semperq; sibi adversantur & obstant.
Hinc periêre sophi complures, quòd voluêre,
quando aliquid fieri prave injustéque videbant,
Carpere stultorum mores, & dicere verum.
Et quia non poterant ferre, & malefacta tacere,
Afflicti à stultis, interfectique fuêre.
Quare ne videat sapiens tot turpia, néve
Discrimen subeat dum vera & honesta tuetur,
Secernat sese à vulgo, studeatque latêre,
Et socios habeat paucos, doctosque probosque,
quanquam illi rarò deerit præsentia divûm.
Nam sapiente solent super gaudere, & ab illo
Permittunt sese audiri cernique libenter,
Illius & mira pectus dulcedine complent.
Fœlix in terris sapiens, & in æthere fœlix.
Ite ergo ô cæci mortales, ite & avarus
Cogite divitias, loculos distendite nummis
Per fas atque nefas, digitos onerate lapillis,
Auréaque indigno glomerate monilia collo,
Et serum vestes pallam ostentate superbas,
Perque forum medium tumidis incedite buccis:
Ite, inquam, ô cæci mortales, sceptra, coronas,

Imperia

Imperia, & demum quicquid temeraria vobis
Largiri fortuna potest, nunc pectore toto
Affectate; brevi tamen hæc tam pulcra recedent,
Somnia sunt, cuncta hæc durantia tempore parvo,
Quæ cito vel vobis sors auferet, aut rapiet mors:
Quæ tacitè, ut fumus, fugiunt, neque interq; fevertit.
Ite, ite, ô miseri, nebulasque capessite inanes;
Quum postrema dies, atque hora novissima vitæ
Adveniet, tunc tunc vestrarum stultitiarum
Nequicquam memores, vos denique cernetis,
Et defende vanæ [illegible]
Heu, dum tempus [illegible] vestrum,
O curvas animum [illegible], ô vitia cordis,
Cur perpetuum mortis terram tantùm aspicitis? cur
Nunquam oculos ad sidereas extollitis arces?
Ille ille est verus mundus, vera omnibus vitis
Vita datur, quicunque Deum meminerunt, colunt que,
Illic nec [illegible] mortis est ulla potestas.
Divitiæ veræ sunt illic, deliciæque,
Quas pater omnipotens solis largientibus affert,
Quas non ulla potest series abolere dierum.
Huc igitur vestros animos intendite, donec
Fata sinunt, dum vestra ambiunt suprema Parcæ.
Nónne hominum vitam tenui pendere capillo,
Nónne petire brevi mortalia cuncta videtis,
Ac veluti fumus, tenues vanescere in auras?
Quò nunc tot reges auro gemmisque superbi?
Quò tot pontifices summi, qui se esse putabant
Æquales superis, abiere? in fœda sepulchris
Ossa jacent, forsanque animas lux atra coercet,
Expulsas procul à cœlici sede piorum?
Atque ibi dant pœnas tellus, sceleríumque suorum.
quàm vellent nunc, si possent, sua corpora rursus
Induere, atque novis iterum se includere membris,
Vt posthabitis opibus, regnóque relicto,

Vitam

Vitam agerent puram & sinceram sub paupere tecto
Fortunisque sua cœli sibi numen amicum
Ficerent, ac morte obita fruerentur Olympo!
Sed qui sero sapit, frustra sapit; ocyus ergo
Pro se quisque Deo studeat virtute placere,
Terrenisque bonis spretis cœlestia quærat.
Denique ab exemplo sapientis discite, quibus
Humanas parvi faciens, & commoda vitæ
Præsentis fugitura brevi, bona vera futuræ
Sperat, & agnoscit dijs ostendentibus ipsis.
Talis Apollineo Soractis vertice montis
Vivebat sapiens, paucis contentus amicis,
Tempestate mea, macer & barbarus, in æde
Exigua, & ferrugineo vestitus amictu:
Præstantis vir doctrinæ, vultuisque verendi,
Semotam & cinctam silvis habitabat eremum:
Enthea mens cujus venturi præscia fati,
Vera nimis quoties vellet responsa canebat,
Responsa antiquis nunquam cedentia Delphis.
Hujus ego impulsus fama, per longe viarum
Perrexi spatia ad sacri fastigia montis,
Conveníque senem sub aprica rupe sedentem.
Qui postquam acceptam mihi reddidit ore salutem,
Suadet ut assideam; assedi, & simul ista rogavi,
Cur sibi tale genus vitæ delegerit, & quo
Ipse modo possit dura inter tesqua manere,
Plurima ubi desunt humanis usibus apta.
Tunc mihi vir sanctus respondens, talibus infit,
Intra urbes olim placuit mihi vivere, quando
Junior ac rerum ignarus, nihil esse putabam
Optandum, nisi divitias & commoda vitæ
Præsentis vulgi exempla erroremque secutus.
Tunc ego gaudebam turba cœtuque virorum,
Cúmque alijs præceps in gaudia vana ruebam,
Deceptus falsa specie veríque bonique.

Sed

Sed postquam subijt gravior labentibus annis
Ætas, accessitque mihi prudentia major,
Cœpi hominum mores (divino numine credo
Impulsus) mecum perpendere, & acta notare,
Vivendique modos varios, examine acuto.
Turpia multa quidem fieri & scelerata videbam,
Iustitiæ superesse nihil nisi nomen inane,
Punirì infontes, sontes impunè vagari:
Virtutem in vitio, vitium in virtute latere:
Paupertemque premi, & meritis plus posse favorem:
Jus venale, fidem extinctam, amissumque pudorem,
Omnes artificum corruptas fraudibus artes:
Latrones quoque cauponas conducere, ut illic
Sopitos melius peregrinos perdere possint.
Contemplabar item multos furtoque dolòque
Ditatos, licet obscœnos, dignosque capistro,
Laudari tamen atque coli, multumque timeri:
Imperia indignis committi, & honoribus illos
Ornari, quibus est hominis duntaxat imago.
Denique avaritia labefactam relligionem,
Atque sacerdotes tantùm Venerique gulæque
Intentos, lucrum ficta pietate latenter
Quærere, & astutè vulgi exhaurire crumenas.
Dum cœlum pretio referant, & tartara claudunt,
Dum jactant se posse animas huc mittere & illuc,
Et precibus quocunque velint impellere divos.
His igitur cunis secessi, atque oppida liqui:
Tutius esse ratus deserta habitare, & in isto
Quod reliquum foret ætatis mihi degere monte,
Monte ubi Sylvestri est venerabilis ara beati,
Et tanti monumenta viri celebrata renident.
Quæ loca sint quamvis salebrosa & inhospita, sanctis
Sunt tamen apta viris, pacem cupientibus, & quos
Delectat servire Deo, mentique vacare,
Qui sese æthereis conjungere civibus optant.

Sed

Sed tibi difficile ac mirum fortasse videtur,
Me posse has inter rupes & saxa manere,
Quo pauci & rari veniunt, ubi plurima ad usum
quæ faciunt hominis, vitæque aptissima desunt.
Non tamen est ita difficile aut mirabile, si quem
Spiritus afflavit, cœli demissus ab arce:
Spiritus ille Dei sanctus, qui pectora purgat,
Sublimatque animas moribunda in carne sepultas:
Ceu sublimatur subjecti viribus ignis
Mercurius, niveumque capit purgando colorem.
Spiritus hic mentem illustrat, cor dirigit, aufert
Terrenas curas, cœlestem inducit amorem:
quo flagrans animus, nil non tolerabile ducit,
Nil non ferre potest: levis est labor omnis amanti,
Præsertim spem aliquam magnæ mercedis habenti.
Spes & amor, duo sunt calcaria fortia, quæ nos
Audaces faciunt, contemptoresque laboris.
Propterea assiduis votis precibusque petendum est:
Vt delabi in nos dignetur spiritus iste,
qui cum spe ingenti ingentem producat amorem,
quo mens accensa ascendat sublimis Olympum,
Despiciens terras, & gaudia corporis hujus
Frivola, seque Deo quantum potè jungere tentet.
Non adeo mirum est igitur si adjutus ab isto
Flamine divino, possum hic persistere, & inter
Has cautes duram patienter degere vitam,
quanquam nec victus, nec cultus defuit unquam,
Hoc in monte mihi, quantum natura requirit,
Non luxus: paucis nempe hæc servatur ad unguem,
Paucaque sufficiunt homini virtutis amanti:
qui sibi quod satis est optans, nil cætera curat,
qui mavult animi quam carnis vivere vitam.
Nam vita est duplex, (ne tu sis nescius) una
Corporis, hanc sequitur stultorum maxima turba,
Vulgus iners, plebs insipiens, quæ nil sapit altum.

Egregi-

Egregiumque, ignavum colentis pro nomine ventrem:
Hæc pecudū propria est, propria est hæc vita ferarū.
Altera verò animi dijs convenit, atque deorum
Nobilibus pueris, qui ob facta ingentia possunt
Verè homines, & semidei, heroesque vocari.
Talis consuevit rarenter gignere tellus,
Tellus injustis mater, justisque noverca.
Sed quoniam video te nunc audire paratum,
Quædam de hac animi vita non vilia dicam,
Quæ debent cuicunque bono intellecta placere.
Principiò esse hominem non solo ex corpore, constat,
Verumetiam ex animo: hæc vitam viventibus affert,
Hæc motum sensúmque humana in viscera mittit:
Hæc eripuit nobis mentem, qua dignius est nil,
Per quā multa homines mirāda operantur in orbe.
Sed multi dubitant, an sit mortalis, & unà
Cum membris anima hæc pereat, lethíne sit expers,
Et maneat semper nullum interitura per ævum.
Nimirum pars deterior, quæ dedita carni est,
Ac vitiis, divūm contemptrix, credit & optat
Mortalem esse animam scelerum quia digna suorum
Supplicia (heu) metuūt: propter quod tartara nollēt
Vlla dari, aut manes unquam repetiere rullos.
Sic malefactorum cupiunt evādere pœnas.
Altera pars hominum melior, qui fœda perosi
Crimina, virtutis pulchro stimulantur amore,
Esse putant æternam animam, nec morte resolvi:
Vtque putant, vellent, quòd præmia digna bonorum
Expectant operum, & sperant post fata salutem,
Et promissa sibi melioris munera vitæ.
Vtra igitur potior sententia? nonne bonorum?
Nimirum in dubiis ea semper opinio debet
Præferri, quæcunque placet melioribus, & quam
Egregii sanctique viri plerunque sequuntur.
Tutius est hærere bonis quàm credere iniquis.

Non

Non quot, ſed quales aliquid dixêre, notandum eſt.
Quare cum paucis juſtis te credere præſtat,
Morte carêre animas, quàm malorum injuſtorum
Judicio inniti, & nullos concedere manes.
Sed magis ut credas, etiam hac ratione docebo
Eſſe immortales animas, nam ſi Deus id quod
Eſt melius, ſemper facit (ut ſapientia dictat,
Vtque fateri omnes debent juſtíque pijque)
Haud dubiè æternas animas feciſſe putandum eſt:
Quandoquidem longè eſt melius has vivere ſemper,
Quàm cũ carne unà extingui, in nihilumq; reverti.
Quod ſic oſtendo: ſi mors animas quoque delet,
Si non vita datur nobis niſi corpore in illo,
Cenſeri injuſtus poterit Deus, atque vocari
Improbus, innumeros etenim florere videmus
Divitiis, opibuſque & honoribus imperiiſque,
Ignavos homines, indoctos atque ſceleſtos,
Qui peccant impunè, ac læta ſorte fruuntur:
Contrà ſæpe bonos adverſis caſibus, atque
Paupertate premi, & contemptam ducere vitam.
Aut igitur Deus eſt injuſtus, talia quí fert,
Aut ſua poſt obitum partitur munera cuique,
Aut quid agant homines in terris ſcire recuſat.
Præterea quæ & quanta Dei clementia poſſit,
Quæ bonitas dici, ſi ſolam hancipſe dediſſet
Nobis tam exiguam, tam incerto limite vitam?
Cujus dimidium dormitur, cætera curis
Innumeris variiſque laboribus atque periclis
Exagitata, fugit rapidis velocius undis.
Ergo agite, ô miſeri mortales, grandia templa
Conſtruite, egregiis onerate altaria donis,
Feſtivam ſacris foribus ſuſpendite laurum,
Sollennes cantate hymnos, producite pompas,
Thura adolete, Dei nares diſtendite fumis:
Hæc facite, atque alios etiam ſuperaddite honores,

Ut vitam hanc vobis tam bellam præbeat, in qua
Vos cruciat nunc frigus iners, nunc fervidus æstus,
Nunc pestis, nunc dira fames, nunc Martius horror,
Nunc morbus, casúsve aliquis, nunc tristis egestas,
Nunc muscæ atq; culex, nunc & cum cimice pulex.
Exultate, inquam, quòd mille laboribus ævum
Ducitis, & victum multo sudore paratis,
Et breve post spatium mortem toleratis amarum,
In tumulo jacituri, & vermibus esca futuri.
O vitam egregiam, ô pulcherrima dona deorum!
Natus homo in mũdo hoc, inter pecudesque feráſq;
Inter tot stultos & iniquos vivit, ubi imber,
Nix, glacies, cœnum, pulvis, nox, noxius aër,
Et nebulæ, & nubes, ventíque, atræque procellæ,
Et dolor & luctus regnant, ubi denique mors est.
Hæc fœlix patria, hæc statio sedésque beata,
Propter quam tantos divis debemus honores?
Propter quam precibus fas est obtundere divos?
Quòd si non aliam vitam quàm corporis hujus
Tam fragilis tamq; immundi, post funera habemus,
Non video cur tanta Deo præconia laudis,
Cur tantos illi in templis tribuamus honores,
Qui nos tam miseros misera hac in sede creavit,
Tot mala passuros & in æternum perituros.
Ergo ne injustus Deus & crudelis haberi,
Ac dici meritò possit, fatearenecesse est,
Non aboleri animas lẽtho, sed vivere semper,
Non secus ac divi in cœlo vel in aëre vivunt,
Corporis expertes, nec non somníque cibíque.
Et fateare opus est, etiam sua quemquem manere
Præmia post mortem aut merita persolvere pœnas:
Sed satis hæc ratio tibi sit, namque illa malignis
Si dicas, rident: lux nulla illuminat orbos.
Tu verò crede omninò certumque teneto,
(Namq; hoc principiũ est, fundamentumque salutis)

Æter-

Æternam esse animi naturam, & prorsus ab omni
Parcarum imperio exemptam, nil fata timere,
His ita premissis, compertisque incipiamus
De vita tractare animi: quæ cœlicolarum
Nos similis reddit, per quam affectamus Olympum.
Sed quoniam apparent meliùs contraria, quando
In conspectu ambo assistunt, & juncta cohærent:
Proinde operæpretium est de vita corporis antè
Dicere, quæ in terram nos detrahit æthere ab alto,
Brutorũ nque facit similes, contraria menti.
Hanc igitur vitam vivit, quicunque superbos,
Sic quanquam virtutis inops, venatur honores,
Et laudes captare studet ventosus inanes,
Tantum oculis hominũ cupiens utcunque placere:
Et qui divitijs virtute aut fraude parandis
Invigilat nimis, & totum cor fixit in illis,
Talpa bipes, alta semper tellure sepultus,
Aspiciens nunquam sublato lumine cœlum:
Et qui luxuriæ atque gulæ devinctus amore,
Illecebras carnis sequitur, spretoque pudore
In Venerem præceps fertur, ventremque saginat
Demens, ut vermes maiori funere pascat.
Omnes hi turpes, & vero nomine possunt
Carnales homines à carnis amore vocari:
Quorũm vita parùm à brutorum sorte recedit.
Contrà qui humanas laudes terrenáque prorsus
Gaudia contemnit, vivens castéque piéque,
Spiritualis homo fertur: nam spiritus ejus
Corpore jam domito, victáque libidine, liber,
Imperat, & summa capitis dominatur in arce.
Ergo vita animi est imprimis ponere turpi
Fræna voluptati, & ventrem Veneremque domare,
Subdere spiritui carnem, contemnere quicquid
Nascitur in terris, solíque insistere cœlo,
Cœlum optare, & anare omni conamine cœlum.

Illic ſpirituum patria: ſedeſque bonorum,
Illuc contendunt animæ poſt funera juſtæ:
Illuſtres animæ, illuſtri virtute nitentes,
Æterna in luce, æterna mercede fruentes.
Præcipuè mentem ſtudiis coerceat: illos
Perlegat & libros avidè, qui vel de anima, vel
De diis, de miſera vitæ hujus conditione
Tractant, de morte, aut aliis de rebus honeſtis.
Spiritualis homo & ſapiens his nocte dieque
Sedulus incumbat ſcriptis, & talia ſæpe
Gaudeat audire atque loqui, ſecumque volutet.
Authores verò turpes, & turpia vitet
Colloquia: heu quantũ bona mens corrũpitur iſtis!
Lectio nimirũ eſca animi eſt: quæ ſi bona, prodeſt:
Si mala ſit, non parva ſolet dare damna legenti;
Non ſecus atque malus cibus eſt damnoſus edenti.
Quæ ſervanda licet ſint omnia, nil tamen eſt quod
Plus hominem à vili carnis ſecernat amore,
Pluſque deo admoveat, quàm non raro meditari
Vitæ hujus miſeram ſortem, quæ tam brevis, & tot
Plena malis quum ſit, mihi mors, non vita videtur.
Immo aliquid pejus morte, ecquis non videt? ecquis
Non adeo ſentit quantum ſit fellis ubique?
Singula ſi excutias, ſincerum comperies nil.
Omnibus infudit rebus natura venenum.
Plurima habent geminas facies: foris alba, ſed intus
Nigra, ſuo fallunt oculos ſpectata colore,
Si tamen eſt quicquã in vita hac pulchrũq; bonumq;
Fumi inſtar nebulæque fugit: revolubile tempus
Nil ſinit eſſe diu in terris, vana omnia reddit
Atropos, & faſtus hominum conculcat inanes.
Heu quàm cuncta abeunt celeri mortalia curſu!
Quam fluxa atque fugax humana eſt gloria, bullæ
Perſimilis, quæ olim ſumma turgeſcit in unda,
Mox perit, & vento exiguo diſpulſa fatiſcit.

Hora

Hora brevis bona cuncta rapit, tunc fabula restat:
Hic fuit, hic fecit, pugnavit, vicit, amavit,
Regnavit, gentes domuit, populosque subegit,
Composuit libros, at nunc ubi talia? nusquam.
Ipse ubi nũc? nusquã, quid nunc? nihil, aut abiit quo?
In ventos. Heu, heu nugæ, & mera somnia sunt hæc,
quæcunque in terris pulchra & miranda videntur.
Quid mihi eũ Fuit? aut Fecit? nempe E valet unum
Plus quam mille Fuit. verùm hoc Est utitur alis:
Transvolat, & secum nostros abducit honores.
Hæc igitur meditari, & pertractare frequenter
qui solet, ille hujus mundi deponit amorem,
Et facile exosus terram suspirat Olympum.
Præsertim si etiam secum bene cogitet idem,
Corporis humani quam sit miserabilis, & quam
Sordida conditio: fragili quod carne coactum,
Contextum duris ex ossibus & cute tectum,
Fœcibus immundis plenum est, & sanguine fœdo,
Semper sordescens, nisi semper proluat ipsum
Abstergatque frequens cura, instaurando nitorem.
O vas hospitiumque animi illætabile, per quod
Tot morbos patimur, per quod tot rebus egemus!
O vestis gravis, ô carcer vivumque sepulchrum,
Suffocans mentem, ac sensũ, involvensque tenebris,
Unde hominum generi tanta ignorantia adhæret.
O terra in terram citiùs reditura (brevique
Vermibus aptam escam in tumulo, gratamque datura)
quam miser est quicunque tui seductus amore,
Veram animi vitam & cœlestia dona relinquit,
Dum tibi plus æquo indulgens, tua cõmoda tantùm
Sectatur, curatque parùm justumque piumque,
Nec putat esse aliam quàm hoc vili in corpore vitã,
Demens atque sui oblitus, patriæque priorꝭ.
Unde has in tenebras & tristia regna recessit,
Ut carne incluſus misera miser efficeretur.

Omnis enim qui corporeo ſtat carcere clauſus
Spiritus,& membris terrenis conſociatur,
Eſt miſer haud dubiè : donec ſolvatur ab illa
Compede,& æthereas redeat jam liber ad oras:
Ni ſortè impediat vitiorum pondus euntem,
Et teneat preſſum in terris aut aëre in imo.
Nil etenim immundum patitur puriſſimus æther,
Nec pravi aut ſtulti cœleſtia limina tangunt.
Hæc dum vir ſanctus loqueretur, finierat ſol
Penè diem laſſo jam curru,& juxta aderat nox,
Paulatim inficiens atrò velamine mundum.
Diſcedo,& Romam verſus veſtigia duco.
Dumque iter inceptum perago, jam Cynthia pleno
Orbe micans, claram reddebat lumine noctem.
Ibam igitur ſolus, meditans audita: ſed ecce
Tres comites hæſêre mihi, quos ſortè repertos
Affatus blandè, quò vellent ire rogavi.
Romam, dixêre, interea me conſpicit unus,
Nomine me appellans : unde is nunc, inquit ab illo
Reſpondi ſapiente, manet qui in vertice ſummo
Rupis Apollineæ, ſubriſit protinus ille,
Atque ait, O demens, reperiri qui ſapientem
Poſſe putas quenquam in terris ? ſapere ille videtur
Qui minùs eſt alijs ſtultus, licet inſapiens ſit.
Convenit haud dubiè ſolis ſapientia divis:
Quorum de numero ſumus hic tres nāque ego dicor
Sarracilus, verùm hic Sathiel, hic Ianna vocatur:
Quamvis humanam videamur habere figuram,
Dij ſumus, & lunæ contermina regna tenemus.
Namque illic habitat divum ingens turba minorum,
Eſt quibus imperium telluris, & æquoris alti.
Talibus auditis ſtupui, cœpique timere:
Me tamen audacem oſtendens, tectóque timore,
Cur Romam peterent quæſivi, tunc ait ille,
Eſt ſocius nobis illic qui dicitur Ammon,

Hunc

Hunc sibi servitio adstrictum, magicaque coactum
Arte tenet juvenis quidam, cui Narnia tellus
Est patria, Vrsinique colit qui Præsulis aulam.
O quanta est hominum generi concessa potestas!
Coguntur divi, vobis hinc scire licebit
Divinas animas vestras, & morte carere.
Nam si nil vestri supereset, si moreretur
Vestra anima, ut corpus moritur: quid juris haberes
In superos tam vile animal, tam frivola imago?
Si foret in vobis nil sanctum, quomodo divi
Tanti hominem facere, aut homini succumbere possent?
Ipse etiam quandoque fui servire coactus
Germano cuidam, crystalli in corpore clausus:
Sed me barbatus tandem ferterculus illis
Exemit vinclis, & fracto carcere fugi.
Romam igitur petimus, cupientes solvere duro
Servitio socium, si qua est via; deinde ut ad orcum
Romanos quosdam proceres hac nocte trahamus.
Hæc dicente illo, flavit levis aura repentè.
Tunc Sathiel ait, O socii, jam noster ab urbe
Remisses remeat: præcedens indicat aura.
Non vanus fuit hic sermo, namque illicet illic
Egregius juvenis Remisses astitit, omnes
Advenisse illum gaudent, lætique salutant,
Atque rogant quidnam Romana ageretur in urbe.
Cuncti luxuriæ, atque gulæ, furtisque dolisque
Certatim incumbunt, nostérque est sexus uterque,
Respondit: sed nunc summus parat arma sacerdos
Clemens, Martinum cupiens abolere Lutherum,
Atque ideo Hispanas retinet nutritque cohortes;
Non disceptando, aut subtilibus argumentis
Vincere, sed ferro mavult sua jura tueri.
Consilium valeat, valeant commenta Lutheri,
Pontifices nunc bella juvant, sunt cætera nugæ:
Nec præcepta patrum, nec Christi dogmata curant.

Jactant se dominos rerum, & sibi cuncta licere.
Cui vis est, jus non metuit, jus obruitur vi.
Sed nos hinc socij lucrum speramus, & inter
Tot cædes, multorum animas ad averna feremus.
Sic ait: & mox inter se nonnulla loquuti,
Decedunt, & me solum tristemque relinquunt.
Nanque ubi Sarracilus nullum dicit reperiri
In terris sapientem, extemplò pectora tristis
Invasit cura, & cœpi sic volvere mecum,
Ergo nequicquam petitur sapientia nobis?
Laudatur frustrà, frustrà speratur, & ipsis
Cœlicolis tantùm conceditur? ergo necesse est
Hac misera in vita mortales desipere omnes,
Ridiculosque esse, & spectacula tradere divis?
O humanum genus infœlix, ô effræna parentum
Luxuria, & natos gignendi infanda libido!
Quid tandem facitis? stultos miserósque creatis.
Mas puer est natus, læti celebrate choreas,
Fundite vina, epulas festivis addite mensis:
Sed mox ille puer fiet stultusque miserque,
Aut cito pallentes moriens migrabit ad umbras:
O mens cæca hominum, & venturæ nescia sortis!
Mortales miseri lætantur sæpe dolendis.
Hæc igitur mecum meditabar tristitiaque
Plenus paulatim hospitium requiémque petebam.
Namque oculos jam somnus iners & crura gravabat.
Hæc sint de sapiente satis, deponere fessam
Musa chelym par est, & raucis parcere chordis.
Interea mundi authorem dominumque precemur,
Ut nos clementer permittat, quæ duo restant
Sidera Zodiaci cantando absolvere nostri.
Sunt majora etenim dictis dicenda: timetque
Mens mea tam tenuis mysteria tanta referre.
Naturam Hydrochoos noster scrutabitur omnem,
At labor extremus divûm penetralia pandet.

LIBER

LIBER VNDECIMVS.

AQVARIVS.

NAturæ omniparentis amor, cauſaſq; vivendi
Occultas rerum nobis innata cupido
Aonios iterum fontes haurire, jugiſque
Panſſi umbriferis iterum conſiſtere ſuadet.
Muſa redi, citharamq; refer: nunc divite vena,
Nunc opus ingenio eſt, & doctæ munere vocis.
Non levia hic tractanda, libet ſpecularier omnem
Naturæ faciem, totumque evolvere mundum.
Principiò quicquid fuit, aut eſt, aut erit unquam,
Dicitur ens quippe hoc complectitur omnia nomen.
Sed rerum, quaſcunque Dei ſapientia finxit,
Quædam funguntur vita ſine corpore: quædam
Aut ſunt expertes vitæ, aut in corpore vivunt.
De primis liber iſte nihil, ſed proximus olim
Tractabit: nunc de reliquis mea Muſa canamus.
Mundanæ molis loca ſumma atque extima cœlum
Immenſis ambit ſpaciis, motuque perenni
Circuiens, intra ſeſe facta omnia claudit.
Quinque ſecant ipſum Zonæ: ſed quælibet harum
Eſt habitata ſuis nihilo prohibente colonis.
Nam neque dijs frigus, neque torrens officit æſtus.
Talia conveniunt terris: ſacer æther ab omni
Semper abeſt glacie, nullóque incenditur igni.
Qui licet aſſiduè circumvolvatur, ibidem
Permanet, & nunquam prima de ſede recedit.
Nanque duos inter ſtabiles fixoſque locatus
Divina ratione polos, retinetur ab illis:
Quorum alter nobis apparet ſemper: & ambas
Aſpicit, oceanoque procul circumvehit arctos:
Alter ſub terris adverſa in parte moratur,

Antipodumque oculis noctuma luce videtur.
Hanc verò ætheream molem dicuntur ab ortu
Occasum versus, parili distinguere tractu
Tot cycli quot sunt Zonæ, qui proximus Arcto est,
Arcticus est dictus: post hunc est circulus ille
Qui medium Cancrum secat, & decedere solem
Paulatim à nobis cogit, retróque reverti.
Hunc alius sequitur, medium qui dividit orbem,
Atque dies nitidos obscuris noctibus æquat.
Non procul hinc alius medium scindit Capricornũ:
Vltra quem prodire nequit, rursusque redire
Incipit ad nostras paulatim Cynthius oras.
Postremus verò Cyclus, qui proximus austro est,
Ut polus oppositus nostro, sic ipse vocatur.
Vltra hæc segmenta obliquus quoque circulus alto
Signatur cœlo, per quem pulcherrimus it sol,
Bissenis complens obeuntem mensibus annum.
Lacteus est etiam cyclus, qui Tyndaridarum
Genua secat, caudãq; Nepæ, tropicos quoque binos,
Obliquámque viam solis, medium simul arcum
Arcitenentis, item Centauri crura, Aquilamque,
Nec non Aurigam, Cygnumque, & Persea tangit.
Súntque parallelli cycli: sic nomine dicunt
Hos Græci: motuque suo sol efficit unum,
Quaque die occasum repetens, ortumq; relinquens.
Insuper esse duos Coluros dicitur: alter
Solstitia ostendens, Cancrum secat & Capricornũ,
Percurrens utrunque polum: sed dividit alter
Phryxæam pecúdem & chelas hic tempora mõstrat
Sunt quibus æquales & luci & noctibus horæ,
Vltra hos sunt cycli multi varijque secantes
Hinc atque hinc utrumque polum: mediæque diei
Nomen habẽt, nostrúque caput super ingrediuntur.
Circulus est etiam quidam, qui fertur Horizon,
Dividit hic sphæram mediam, nostrumque videre

Tot-

Terminat: unde vocant hoc illum nomine Graij.
Præterea in multos cœlum distinguitur orbes.
Suntque nouẽ: quorum sũmus, quod mobile primum
Dicitur, extremis volvens decedit ab Indis,
Hispanos Mauróſque petens, ſpatióque diurno
Complet iter, nec non rapidus cœleſtia ſecum
Corpora cuncta trahit, nullo ſpectabilis aſtro.
At reliqui oppoſitis volvuntur motibus orbes,
Et Gangem verſus currunt, à Gadibus horum
Maximus innumeris ſtellis eſt lucidus, atque
Curriculo annorum centum vix perficit unum
Ipſe gradum, iuxta hunc Saturni ſphæra locatur
Inferius, triginta annis hæc tota movetur.
Iupiter huic ſubſtat, totuſque revolvitur annis
Bis ſex, hunc ſequitur Maurus, anníſque duobus
Vertitur in gyrum, poſt hunc ſol ipſe trecentis
Sexaginta (velut dicunt) & quinque diebus,
Adde bis ſex horas, totum pertranſit olympum.
Poſt ſolem inferiùs Veneris rota volvitur, & ſe
Circumfert, quam ſol ſeptemq; dicemq; diebus
Ocyus, aſt huic Mercurij ſubvolvitur aſtrum:
Quod Venerẽ ſuperat curſu, citiúſque movetur
Quam Venus ipſa novem (ſi vera eſt fama) diebus:
Ultimus eſt orbis Lunæ, ſpatióque dierum
Viginti atque novem, nec non bis quatuor horis
Finit iter, remeatque illuc prius unde receſſit.
Sidera ſunt ſeptem quæ Græci errantia dicunt
Voce ſua, quorum ſummus Saturnus, habere
Pro domibus fertur puerum Iovis & Capricornum.
Iupiter ipſe domos etiam tenet æthere binas,
Piſces atque arcu pugnantem: Scorpius autem,
Phryxæuſque aries, ſtolidi ſunt tecta Gradivi:
Dat propriam ſedem Nemees fera bellua Soli:
In Libra & Tauro mollis Cytheræa quieſcit:
Mercurius Geminis, & pulchra Virgine gaudet:

Car-

Carcinis hoſpitium præbet tibi Luna benignum.
Dicere de ſignis cœleſtibus aggrediamur.
Zodiaco quâ ſol gradiens totum efficit annum,
Signa quidem duodena manent: Borealia ſunt ſex,
Adverſo totidem ſumpſerunt nomen ab Auſtro.
A capite auratæ pecudis, finem uſque puellæ
Erigones, ſeptem dicuntur ſigna trionis.
Aſt à principio Libræ, finem uſque duorum
De grege Neptuni, quodcũq; eſt, ſpectat ad auſtrum
Nomina ſignorum jam nunc mea carmina pandent:
Sunt, Aries Taurus, Gemini, Cancer, Leo, Virgo,
Libra, Nepa, Arcitenens, Capricornuique, Hydrochooſque,
Et duo cœleſti radiantes lumine Piſces.
Septima quæque ſibi opponuntur quum venit illud,
Conditur hoc, Aries ad nos quum ſurgit ab ortu,
Libra cadit: Tauro ſic Scorpius Europæo
Objicitur: naſcente illo, hic deſcendit in undas.
A Cancri capite ad Centauri extrema, vocantur
Directa: à prima Ægocerotis parte, gemellos
Vſque ad Tyndaridas, obliquo limite pendent.
Triginta gradibus longum, latum duodenis
Quodlibet eſt ſignum, terreſtria ſunt, Capricornus,
Taurus & Erigone: ſunt aëris hæc tria, Libra,
Hydrochoos, Gemini Naturam ſervat aquarum,
Piſcibus, & Cancro ſimilis Nepa: quæ tria reſtant
Ignea ſunt, Aries, Chiron, Leo, Maſcula ſunt hæc,
Cum tribus aëreis, & fortunata vocantur:
Cætera fœmineo dicuntur nomine, ſuntque
Infortunata, ut perhibent qui ſidera norunt.
Mobilia hæc, Aries, Cancer, Libra, & Capricornus:
Fixa, Leo, Taurus, Nepa, cum Ganymede vocantur.
Sunt Gemini, Virgo, Chiron communia, Piſceſque.
Vltra hæc, triginta ſunt & tria ſigna beato
Fixa poſtò, quorum boreali in parte locantur
Viginti,

Viginti, ac pluvius ſibi cætera vendicat auſter.
Hæc ſunt quæ ſpectant ad ſeptem ſigna triones,
Binæ urſæ, quarum eſt Helice majoribus aſtris
Splendidior, Cynoſura minor Phœnicibus eſt dux,
Inter quas medius ſerpit Draco fluminis inſtar.
Hic micat & Cepheus, hic Caſſiopeia, Coronæ
Proxima Gnoſſiacæ, niveo vicinus Olori eſt
Engonaſis, dulcemque Lyram miratur & audit,
Nec non Arctophylax monſtrat ſua ſidera ibidem.
Perſeus hac etiam cœli in regione locatur,
Ora Meduſæo geſtans rorantia tabo.
Hoc eodem cœlo nitet auriga anguitenenſque,
Illius & ſerpens, cumque hoc Serpente Sagitta,
Adde aquilam, æthereoq; mari Delphina natantem.
Hic & equus ſplendet qui Pegaſus appellatur.
Andromede ſequitur: poſtremum Delta vocatur.
Signa tria atque decem adverſo retinentur ab auſtro:
Cœtus Perſæa vix tandem falce peremptus.
Hac etiam parte armatum Oriona videbis,
Multiplicemque vadis Nilum, Leporemq; fugacem.
Hunc canis haud unus ſequitur, majorque minorque:
Inter & auſtrales Argo micat inclyta flammas.
Hic Aram, magnumque potes Cratera videre,
Necnon Phœbeum fulgenti ſidere Cornum,
Centaurumq; trucem, domitamq; laboribus Hydrã
Herculeis, peſtem Lernæ, mirabile monſtrum.
Hac eadem Piſcis quidam regione videtur.
Quæ ſint ſigna poli patefeci verſibus: at nunc
Singula quot ſtellas habeant quoque verſibus edã.
Aſtra Helice ſeptena tenet: quæ dicitur Vrſa
Major, quòd cœlo majori lumine fulget.
At Cynoſura minor fertur, quòd luce minori
Appareat: quamvis viginti unamque favillam
Corpore contineat: vigilem quindena Draconem
Sidera conficiunt, geminas qui dividet Arctos.

Cepheus

Cepheus ipſe decẽ atque novem cõplectitur aſtra.
Caſſiopei decem atque tribus ſtat lucida flammis.
Ipſa novem ſtellis ſolita eſt ſplendere Corona.
Dant tria dena modum Ledæo ſidera Cygno,
Ignibus Engonaſis lucet bis quinque novemque.
Quatuor atque decem deſignant aſtra Booten:
In cujus zona Arcturus ſtans clariùs ardet.
Ipſe decem ſeptemque faces tenet æthere Perſeus,
Heniochus ſeptẽ: aſt humero quæ clara ſiniſtro eſt,
Fertur Capra: duas alias quas læva manus fert
Hœdi dicuntur, nautis ſæpe anxius horror.
Septenis deniſque nitet flammis Ophiuchus.
Ipſius ac ſerpens viginti eſt clara duabus.
Eſt lyra luminibus fulgens Orphæa novenis
Quatuor ætheream deſignant aſtra ſagittam,
Quadruplicique nitet raptor Ganymedius igne,
Delphin ipſe polo fulget bis quinque favillis.
Octo decémque micat nocturnis pegaſus aſtris.
Ignibus Andromedæ bis denis ardet Olympo.
Sed tria Deltoton duntaxat ſidera fingunt.
Stellarum, quas Zodiaci dicuntur habere
Signa dehinc numerũ aggrediar cõprendere verſu.
Aſt Aries primus: tenet hic aſtra octo decémque.
Taurus habet ſtellas viginti, unámque: ſed harum
Septem, quæ ipſius poſtrema in parte renident,
Virgiliæ nec non Atlantides appellantur.
Sunt totidẽ in capite, atq; Hyades dicſitur ab imbri.
Tyndaridæ fratres denis octóque favillis
Splendeſcunt: alter denas, alter tenet octo.
Biſque novem flammis cœleſtis Carcinus ardet:
Binæ inſunt dorſo, quæ Aſini & Præſepe vocantur.
At Leo bis denas ſtellas retinet minus una.
Virgo tenens ſpicam micat aſtris octo decémque.
Chelæ ignes utrinque duos, Iiöramque figurant.
Quindenas reliquo flãmas Nepa, corpore monſtrat:

Quinde-

Quindenis etiam facibus ſplendere videtur
Arcitenens: quandam que pedes tenet ante coronã,
Septenis quæ ſideribus conſtare putatur:
Viginti Ægoceros ſtellis nitet atque duabus,
Iliacus puer eſt bis ſeptem lucidus aſtris.
Octo novemque faces Piſcis tenet alter: at alter
Huic iunctus bis ſex ſplendeſcit in æthere tædis:
Nunc quot habent ſtellas auſtralia ſigna docebo:
Quãvis ſint procul, atq; oculis malè cognita noſtris.
Lumina terribilis triadena habet æthere Priſtis,
Sunt totidem Nilo, Leporem ſex aſtra perurunt,
Sideribus ſeptem atque decem præfulget Orion,
Octo atque vndenis incendit Sirius orbem
Ignibus, at Procyon triplici micat æthere flamma.
Viginti atque tribus decorata eſt Argo fãvillis.
Unam plus Chiron retinet: ſed victima, geſtat
Quam manibus, reſupina, decemq; unamq; recepit:
Luminibus verè ſpecioſa eſt Ara quaternis.
Sex & viginti facibus ſpectabilis Hydra eſt,
Longa trium ſpatio ſignorum, corpore Cancrum
Occupat, Erigonémque ſimul, tumidúmque Leonẽ.
Septem aſtris Corvus, Crater ſpectabilis octo eſt:
Biſſeno at Notius decoratur, lumine piſcis.
Occaſus nunc ſignorum dicamus & ortus,
Signorum eſt ortus triplex, occaſus eorum
Eſt etiam triplex, namque ortus coſmicus, atque
Occaſus fertur quum tempore matutino
Sole oriente, aliquod ſignum quoque ſurgit eua
De regione ſimul, vel quum mane occidit undis.
Dicitur at Chronicus, quoties ſurgítve caditve
Signum aliquod, quum primum ãlto ſe gurgite condẽs
Iam patitur ſtellas ãlias ſplendeſcere Titan.
Heliacus verè eſt ortus, quum ſole propinquo
Impridem occultum ſignum, poſtqua ille receſſit,
Ingrediens aliud, poſſe incipit orbe videri.

Ocaſus

Occasus contrà Heliacus tunc dicitur esse,
quando aliquod signũ per quod tunc ingreditur sol,
Obtenebrat splendore suo, prohibetque videri.
Nunc quo quæque modo exoriantur signa, cadantq;
Versibus expediam: tribuant modo carmina nobis
Pegasides, vatemque suum non spernat Apollo.
quando Aries oritur, consurgit pars quoque læva
Andromedæ, Perseique caput, media tenus alvo.
Opposita tunc parte poli pars occidit Aræ.
Aversо Taurus per cœlum corpore fertur:
Ipso ascendente, ascendit totus quoque Perseus.
Heniochi consurgit item pars maxima, necnon
Pristis cauda, etiam penitus tunc occidit Ara.
Ipseauté Arctophylax tunc primũ abscõditur undis,
Cum Gemini totus Cœtus, parteſque priores
Eridani surgunt, cumque his armatus Orion.
Anguitenens utrunque pedem tunc æquore mergit,
Carcinus exoriens partem apparere Coronæ
Dimidiam vetat, & caudam Ceti, notiumque
Piscem, atque Engonasis caput, alvum dimidiamque
Ejusdem: à genibus scapulis tenus Anguitenentem,
Ipsiusque Anguem excepta cervice: Booten
Totum pene, oritur sed contrà Orionis usque
Ad zonam corpus, toto cum flumine Nili.
Hæc cum magnanimo nascuntur signa Leone:
Tota Aquila atq; Lepus, Procyon quoque primaq;
Majoris Canis, exurgit caput insuper Hydræ (crura
At contrà Arctophylax totus, totusque Ophiuchus
Cum capite & cervice sui quem continet Anguis,
quæque superfuerat nitidæ pars illa Coronæ.
Engonasis simul ipse, genu tamen ac pede lævo
Exceptis, tunc hesperias merguntur in undas,
Virginis exortu totus Canis Hydraq; surgit
Vsque ad Cratera, apparet quoque Thessala puppis,
quatenus erecto dependent carbasa malo.

Op-

Oppoſita ſed parte latent hæc ſidera: Delphin,
Totus Olor, cauda excepta: ſimul ipſa Sagitta,
Atque Chelys, Niliſque prior pars: Pegaſus autem
Cum capite abſcondit collum, pars cætera fulget:
Tota Argo cum Libra oritur, totúſque Bootes.
Extremam præter caudam tota Hydra videtur,
Engonaſis dextrúmque genu, dextram quoq; ſuram.
Tunc & Centauri caudam ſplendere videbis,
Tunc & dimidiam poteris ſpectare Coronam:
Corpus equi aligeri reliquum, poſtremáque Cygni
Celantur, nec non cervicem Cetus ad uſque
Deſcendit totus: tunc & caput occulit undis
Andromedæ: tunc & deſcendere Cephea cernes,
Ipſius Andromedæ patrem, manibuſque humeriſq;
Et capitè extremas ponti fluitantis in undas.
Scorpius exoriens hæc ſecum ſidera ducit, (ronam:
Caudam Hydræ, Chironis equum, reliquamq; Co-
Quámque manu geſtat Chiron: tunc Hoſtia ſurgit,
Surgit item caput Anguis, ité caput Anguitenentis.
Andromedæ reliquum corpus tunc occidit, atque
Cepheus à capite ad zonam, flexuraque duplex
Eridani: reſupina cadit quoque Caſſiopeia,
Tunc etiam abſcondi Canis incipit, atque Orion.
Arcitenens quú oritur, jubet apparere Ophiuchum,
Ipſiuſque Anguem totum, caput atque ſiniſtram
Engonaſis, totámque Lyram, pectuſque caputque
Æthiopum regis Cephei: tunc totus Orion,
Et Lupus, & major Canis occidit, Heniochuſque,
Exceptis capite ac pedibus, tunc Perſeus unà
Tendit in occaſum totus, dextro pede necnon
Crure manet, puppi excepta tota occidit Argo.
Ægroceros quum ſurgit, Olor, ſimul atque Sagitta,
Ara, quoq; atq; Aquila aſcendúnt: ſed cætera puppis
Deſcendit, Procyonque mari ſua ſidera condit.
It quoque ſub terras toto tunc corpore Perſeus,

Sidera quum pulchri apparent Ganymedis ab ortu,
Prima Meduſæi conſurgunt membra caballi.
Tunc contrà caput & cervix deſtendit Echydnæ,
Occultatur item poſtremo corpore Chiron.
Quum gemini ſuperum tolluntur in æthera Piſces.
Andromedæ dextrum corpus quoque ſurgit, & ille
qui Notius fertur Piſcis : tunc corpore toto
Hydra & Centaurus manes rapiuntur ad imos.
Hæc de ortu atque obitu ſignorum dicta putamus
Eſſe ſatis : nunc ad reliqua incunctanter eamus.
Sed prius Uranien libet huc ad noſtra vocare
Carmina, ut auxilium tribuat, ſecretáque pandat
Vranie, cui nota alti penetralia cœli,
quæ ſuperûm ſedes gemmatáque tẽpla frequentas:
Vranie formoſa adſis, arcanáque divûm
Tecta aperi, vatémque juva tua regna canentem :
Æthereos da mente lares, animóque tueri
Mœnia ſtelliferi circumlabentia mundi.
Et primùm mihi Diva aperi, num corpore duro
Ac ſolido conſtet cœlum, an fluxo tenuique,
Non ſecus atque aër facili quem ſcindimus ictu.
Poſt hoc, me non nulla etiam quærenda docebis.
Sunt duo naturæ primordia prima vocantur
Materia & forma: ex his corpora cuncta creantur,
Ex his eſt tellus, unda, aër, ignis, & æther.
Vnde errant, qui materiam cœleſtibus ullam
Corporibus non eſſa putant : contraria in illis
quippe forent, & ab his corrupta aliquando perirẽt,
Sic aiunt : verùm hæc ratio (me judice) peccat.
Nam neque materia culpa eſt, ſi corpora ſolvit
Longa dies : neque corrumpunt contraria per ſe,
Si æquales habeant vires, niſi fortius unum
Sit reliquo ; quia cum vis æqua eſt atque poteſtas,
Tunc fit par pugna, & nulli victoria cedit.
Ergo Deus cupiens æternum condere cœlum,

Optima

Optima materiæ primæ ac puriſſima legit,
Temperiemque illis talem addidit, ut nihil unquam
Se lædant, ſempérque habeant contraria pacem.
Sic cœlum æternum eſt, ſic nullo abſumitur ævo.
Sed quoniam quæ dura magis, diuturna magis ſunt
Læduntur que minus: proinde eſt duriſſimus æther,
Plus adamante, adeò ut ferrũ contemnat & ignem,
Vimq; omnẽ: præter domini, à quo cõditus ipſe eſt.
Eſt alia id monſtrans ratio: nam mobile primum
Intra ſe poſitas ſphæras rapit, ac violenter
Occaſum verſus ſecum trahit, atque diurno
Motu (obſtent quamvis) ſpatia in contraria verſat:
Quod fieri nequeat, ſolido niſi corpore conſtent.
Adde huc, quòd lunæ pars illa ſimillima cœlo eſt,
Quam ſol conſpectat, fraternaque lumina tangunt.
Sic etiam ſtellæ, manifeſta in luce diei
Conſimilem cœlo creduntur habere colorem.
Luna tamen ſtellæque ipſæ ſunt corpora dura,
Sunt & opaca: hoc eclipſis declarat aperte:
Nam radios Phœbi Luna interjecta repellit,
Nec ſinit in terras claram deſcendere lucem.
Cur non durities eadem tribuatur Olympo?
Nempe aliter nunquam ſua ſidera fixa teneret,
Sed paſſim errarent, nec certa in ſede manerent.
Non tamen eſt cœli, ut ſtellarum, corpus opacum.
In terris etenim poſiti ſumma aſtra videmus,
Et penetrat noſter ſuprema ad ſidera viſus,
Quum verò ſint (ut dixi) duriſſima cœli
Corpora, ſintque eadem puriſſima, forſitan illis
Eſt etiam ſonus: & quum ſe tangant que rotentque,
Concentum faciunt aliquem cœleſtibus aptum,
Ut quidam ſcripſere olim doctíque probíque:
Hunc tu Muſa etiam nodum mihi ſolve roganti.
Dura & plura licet ſacri ſint corpora cœli,
Perviáque humanis oculis, tamen illa ſonorem

Efficiunt nullum: neque etenim pulsantur ab ullo,
Nec si pulsentur resonant, crassissima quum sint,
Cumque illic aër nullus sit, quo sine frustra
Speratur sonus, atque ideò sine murmure currunt.
Prætetea spheræ bi quatuor inferiores,
Auroram versus omnes vertuntur eodem
Progressu: nec se collidunt concutiuntque
Occurrendo sibi, sed certa lege modoque
Una eademque via leni vertigine pergunt,
Et choreæ in morem placidè tacitèque feruntur.
Mobile duntaxat primum adversatur eundo,
Orbibus (ut dixi) reliquis: tamen haud strepit unquã,
Nilque sonat prorsus: quippe illic deficit aër,
Quippè superficies multò est lævissima sphæris:
Undè fluunt celeres, nullo impediente rigore.
Et sua contactu molli confinia lambunt.
Propter quod motum faciunt sine voce silentem.
Non igitur rectè veteres sensêre, putant'q
Sphærarum motu harmoniam conflarier, at non
Sentiri: quoniam humanas excelleret aures,
Ceu Nili non auditur quæ decidit altis
Rupibus unda propè: at longè fragor editur ingens.
Nugantur certè, & ratio hæc est prorsus inanis.
Nam si nemo unquam audivit, cur fingere debent
In cœlo esse sonum? turpe est ea dicere quæ non
Ostendi possunt, quæ possunt jure negari.
Non nova sunt fingenda, nisi hæc vera esse probêtur,
Nullam verba fidem amota ratione merentur.
Sed nunquid cœlum est, ut fertur, (Musa) rotundũ?
Sphærica nimirum perfectior esse figura
Censetur cunctis aliis, quòd non habet in se
Principium finemque, capax quòd sit magis, atque
Simplex & formosa magis, magis apta moveri,
Præsertim circa medium, ceu vertitur æther
Circa ipsam terram, in medio quæ cõdita mundo est.

Con-

Convenit hæc igitur cœlo tam digna figura,
Convenit hæc eadem Soli, Lunæ, omnibus aſtris:
Quanquam aliter pictorum audax inſcitia fingit.
Stellæ autem ſunt ne (ut fertur) pars denſior orbis?
Non ita: quippe ſuam ſortita eſt quælibet harum
Diverſam à cœlo ſpeciem: diſcrimine magno.
Ipſæ etiam inter ſe diſtant, ceu ſorbus ab ulmo.
Ceu pyrus à ceraſo differt, fœtu atque figura.
Indicat id color haud unus, diverſaque earum
Virtus & ſplendor, ſtellæ eſt ſua cuique poteſtas:
quandoquidem natura etiam ſua cuique tributa eſt.
Cœlum ergo eſt ſedes tantùm opportuna, locuſque
Stellarum, non materia aut ſubſtantia earum.
Quid virtutis habet cœlum? eſt vis omnis in aſtris,
Aſtra regunt orbem terrarum, atq; omnia mutant:
Aſtra creant cuncta in terris, & cuncta gubernant.
Hoc docet Aſtronomus, communis opinio fert hoc.
Quare non ſolùm raro denſoque putandum eſt
Diſtingui à ſtellis cœlum: diverſa ſed ipſis
Natura eſt etiam, & diſpar faciéſque vigórque.
quanta etiam ſint aſtra, & num ſine fine rotentur,
Quo ſint fixa loco, ut viſum eſt aliquando Platoni:
An ſint deſerta, an quiſquam verſetur in illis,
Muſa velim ſcire: unde precor mihi ſingula pande.
Non ſunt aſtra quidem magna æquè, nam ꝯ minora
Plurima ſunt numero, ut poſſit comprendere nemo.
Sunt aliquot majora etiam, ſed pauca: ſereno
Quæ paſſim cœlo veneranda luce refulgent.
Ex quibus aſtronomi varias fecêre figuras,
Et pinxêre amplum diverſis æthera ſignis.
Ex his ergo aſtris majoribus (ut perhibent, qui
Aſtra ſciunt, utque eclipſis Phœbeia monſtrat:
In qua Luna patet quanto ſit corpore, fratris
Dum ſubjecta ſui ſpecioſum lumen opacat)
quædam ſunt tanta, ut totam terræque mariſque

Excedant molem, ac ſpatio majore niteſcant:
Quamvis parva adeò videantur, propterea quòd
Tam longo diſtant à nobis intervallo.
Quippe aliquid quanto eſt longinquius, eſſe videtur
Tanto etiam minus, & ſpectantum lumina fallit.
Stellæ autem fixæ (veluti Plato maximus inquit)
Quæque ſuum circa centrum volvuntur ibidem
Semper: & hæc ratio eſt cur ſcintillare videntur:
Non ea quam fingunt quidam, quia longiùs abſunt.
Proinde illas tremulum nobis oſtendere lumen.
Nimirum hæc ratio vana & puerilis habenda eſt.
Non etenim quicquam ſcintillat, quòd procul abſit
A noſtro viſu: minus atque obſcurius illud
Sed tunc apparet, nec ſcintillatio motu
Ulla carere poteſt: quare fixa aſtra moventur,
Cum Sole unà, illo motu quem diximus ante:
At non Saturnus talem, nec Jupiter, & Mars
Efficiunt motum, nec Lunæ Mercuriive,
Aut Veneris ſidus: verùm hæc gaudent epicyclis.
Cur non ſcintillat Saturnus, Jupiter, & Mars,
Ut Sol? quum tamen à nobis longè altiùs abſint,
Nec magno à ſtellis fixis diſcrimine diſtent?
Nimirum, quoniam, non ſic volvuntur uti Sol,
Sed ſua permittunt epicyclis corpora ferri.
Forte aliquis ſolem non ſcintillare putabit.
At ſi hunc perſpicier ſummo quum mane reſurgit,
Vel quum deſcendit brumali tempore in undas,
quando acies illum melius tolerare valebit.
Tunc circumvolvi, tunc ſcintillare videbit.
Nec quiſquã hoc adeò magnum ac mirabile dicat,
Singula ſi tali volvuntur ſidera motu:
Nonne magis mirũ eſt, tam immenſi corpora cœli
Tam celeri ſemper ferri vertigine, ut omnes
Prævertant volucres, ventóſque & fulmina vincant?
Unde nota: Ille pater rerum, mundíque creator,

Omnia

Omnia quæ fecit, distinxit in hæc duo, motum
Atque quietem: atqui in terris centróque locata est
Ipsa quies propriè, possedit cætera motus.
Vnda fluit, semperque aër agitatur & ignis.
Præcipuè tamen in cœlo est vis maxima motus:
Et quo quæque magis sphæra est sublimis, in illa
Fortior est motus, mundumque rapacius ambit.
Quare illud cœlum, quod primum mobile fertur,
Maximum habet motũ: sed motus maximus ille est
Tempore qui minimo spacia & loca maxima trãsit.
Ergo nictu oculi totum percurreret orbem,
Ni obstarent illi sphæræ, quas continet in se,
Frænantes cursum illius, ne protinus omnem
Volvendo reperet secum terram Oceanúmque.
Quippe animal nullum posset tunc vivere in illis.
O rem mirandam in primis! quis non stupeat, quum
Secum agitat, tantam tam parvo tempore molem,
Tam longas transire vias iterùmque reverti:
Nec cessare unquam, & nullum sentire laborem?
Hinc aliqui credunt, à diis totum æthera volvi:
Assignántque suum motorem cuilibet orbi:
Qui quasi pistrino addictus, non desinat unquam
Tam vastam versare molem noctésque diésque:
Nec, quamvis cupiat, minimùm requiescere possit.
Fœlix servitio tali Deus ille profectò.
Sed nugæ sunt hæ, commentáque inania eorum
Qui cupiunt primi mortales inter haberi,
O quot morosophos tellus parit, & philodoxos!
Quare non tutum est facilè omnia credere cuvis:
Ille licet magni sit nominis, innumeráque
Scribendo implerit nigra soligine chartas.
Magni sæpi viri mendacia magna loquuntur.
Et nemo est adeò prudens, quin sæpius erret.
Est igitur ratio in primis quærenda, fidésque
Major in ambiguis rationi est semper habenda,

Quã dictis hominũ: namq; hæc ſunt falſa frequẽter
Quid ratio oſtendit? cœlum ſtellaſque moveri
A dijs, an per ſe, naturalíque vigore?
Qualis honor, vel quale lucrum, vel quanta voluptas
Eſſe poteſt divis, verſantibus æthera ſemper?
Vt ſtultorum hominum vitæ opportuna miniſtrent,
Vtque feras pecudes, volucres, piſceſque gubernent?
Sic ne decet dominos ſervis ſervire? deoſque
Servitio æterno damnari, ut pabula brutis,
Vt fruitis praviſque ferant mortalibus eſcam?
Nonne decet potiùs libertas maxima divos,
Vt quocunque velint faciles accedere poſſint?
Ne tanquam dura deuincti compede, nuſquam
Ire queant, ſemperque loco teneantur eodem?
Aut tanquam figuli inſtantes operique rotæque,
Nunquam decedant ſcamno, nunquam otia capteni?
Eſt ne illis adeò duleis labor ille rotandi?
An labor ille poteſt divis nunquam eſſe moleſtus?
O ſapientum hominum ſententia digna notatu!
Sed ratio obſiſtit, ratio manifeſta reclamat:
Nil etenim per ſe æternum eſt, niſi conditor orbis.
Poſt ipſum æterna eſt rerum natura ſuarum,
Quas ipſe ex nihilo, ſtabili ſed lege creavit,
Vt non eſſe queant aliter quàm juſſerat olim,
Quum primùm immenſi jaceret fundamina mundi.
Sic aqua ſemper erit mollis, ſic ignis aduren:
Sic ſtabilis tellus, ſic ſemper mobilis aër
Sic & circumagi cœlum ſine fine neceſſe eſt:
Sic forma & virtus herbis ſua cuique tributa eſt,
Nec non arboribus, nec non animalibus ipſis,
Vt nullo poſſint mutari prorſus ab ævo:
Vſque adeò ipſius naturæ immobilis ordo eſt,
Vſque adeò eſt eadem ſemper divina voluntas.
Quare ſi motus cœli eſt æternus, oportet
Naturalem eſſe, ut gravium leviumque videmus.

Nam

Nam quod naturæ est proprium, non deficit unquã.
Si verò est alius motor, quandoque quiescet.
Nil etenim æterno violentum tempore durat.
An gravium & levium natura potentior est quàm
Astrorum & cœli, ut possint per se illa moveri,
Hæc verò nequeant, nisi dijs agitentur ab ipsis?
Terra ergo atque ignis sunt æthere nobiliores,
Saltem ex hoc quòd non motoris egent alieni,
Sed per se à centro aut ad centrum tendere possunt:
Credendum est igitur, cœlestia corpora per se
Atque suis formas, ut terra igniſque moveri.
Natura est siquidem motore potentior omni,
Naturam vincit solus Deus: & nihil (ipso
Excepto) est melius natura, & majus in orbe.
Naturam verò appello, legem omnipotentis
Supremique patris, quam prima ab origine mundi
Cunctis imposuit rebus, jussitque teneri
Inviolabiliter, dum mundi secla manerent.
Nam legem hanc rerum formis Deus indidit: unde
Quum rebus dare esse, Dei mandata libenter
Efficiunt formæ, & nequeunt hanc fallere legem.
Nempe suis res à formis tales generantur,
Quales præcepit qui formas condidit ipsas.
Hæc verè ac propriè natura est, & melius quàm
Forma aut materia, ut quidam posuêre; etenim sunt
Hæc duo cunctarum potiùs primordia rerum,
Vel causæ primæ, vel componentia prima:
Non autem naturæ placent si nomina vera,
Et nisi malimus dare falsa vocabula rebus.
Sed de hoc jam satis: ad reliqua accedamus, & utrũ
Sint deserta poli pulcherrima regna beati,
An quisquam sedes illas teneatque colatque,
Præsens hora monet solito nos dicere versu.
Quum cœlum sit tam immensum, tantique decoris,
Conspicuum tot sideribus, tam nobile corpus,

De-

Deſertum & vacuum & ſolũ inculturúmque manebit?
Terra autem innumeris gaudebit, & unda colonis?
An mare vel tellus, locus eſt jucundior, atque
Pulchrior & melior, vel toto major Olympo?
Propter quod potius quàm æther mereantur habere
Tot cives, & tam variis animalia formis?
An regis prudentis erit, fabricare palati
Ingentem molem, peregrino marmore & auro
Egregiam, & mirè ſpecioſam intúſque foriſque,
Nolle tamen (ſtabulo excepto) permittere quenquã
Tam pulchras habitare ædes, vacuàſque tenere?
Nempe eſt totius mundi ſtabulum terra in qua
Sunt omnes ſordes, pulvis, cœnúmque, ſimúmque
Oſſa, putres carnes, varia excrementa animantum.
Quis memorare unquã tot fœda immundaq; poſſet,
quæ tellus & pontus habent, ac ſemper habebunt?
Quis neſcit pluvias nebulas, nubéſque, nivéſque,
Prælia ventorum, tempeſtatúmque furores:
Quæ mare perturbant, quatiunt terrã, aëre verſant:
Terra tamen pontuſque tenent animalia multa:
At cœlum vacuum, vacuum cœlum eſſe putatur?
O vacuæ potiùs mentes, quæ creditis iſtud!
Quippe ſuos etiam cives habet æther: & aſtra
Singula, ſunt urbes cœli, ſedéſque deorum.
Illic & reges, populi inveniuntur & illic.
Sed veri reges, populi veri, omnia vera:
Non velut hîc, umbræ ſimulacráque inania rerum,
quas citò mors rapit, & tẽpus terit, inquinat, aufert.
Illic fœlices, immortales ſapientes:
Hic habitant miſeri, mortales, inſipientes:
Illic pax & lux regnant, & ſumma voluptas:
Hic bellũ aſſiduũ & tenebræ, & genus omne doloris.
I nunc, & lauda terram hanc, hanc dilige vitam.
Imò aude ô demens, ſtabulum hoc præponere cœlo.
Verum aliquis dubitare poteſt, ſi durior æther

Eſt

Eſt adamante, & nil vacui reperitur in illo,
Quomodo dij poterunt illic habitare, vel illac
Pergere? nimirum hoc fieri non poſſe videtur.
Præterea quum cœlum ipſum non poſſit arari
Atque fodi, quonam pacto Bacchúſque Ceréſque
Naſcentur, frugeſque aliæ, quarum indiget uſus?
Frivola ſunt hæc, & rugoſo digna cachinno.
Namque ſit ipſe licet multò ſolidiſſimus æther,
Pervius eſt tamen, & cedens cultoribus: & nil
Obſtat, quin facilè huc poſſint ſe ferre, vel illuc,
Et quacunque libet nihil impediente moveri.
Cœlicolis etenim tenuiſſima corpora cunctis
Ille author mundi dedit, atque leviſſima, quare
Ipſis non opus eſt foribus, patuliſque feneſtris:
Per medios intrant muros, & marmora tranant,
Uſque adeò eſt illis tenuis natura, potenſque.
quis, niſi vidiſſet piſces habitare ſub undis,
Sub limo ranas, ſalamandras vivere in igne,
Aëre chameleonta, & paſci rore cicadas,
Crederet? at veraæ hæc tamen & mira eſſe fatemur.
Plurima ſunt, quæ quum fieri non poſſe putemus,
Sæpe tamen fieri poſſunt, & facta videmus.
Cur non ergo Deus potuit quoque condere tales
Cœlicolas, qui per cœlum facile ire valerent,
Nulliuſque cibi vel potus prorſus egerent?
Si potuit, certè voluit: nam turpe fuiſſet,
Tam pulchras ſedes, támq; amplas linquere inanes.
Atqui cœlicolis non eſt opus, ut vel arando,
Vel fodiendo parent alimenta juvantia vitam;
quandoquidem non ſunt illis mortalia membra,
quæ inſtaurare ſolet ſenſim labentia victus:
Nec ſitiunt unquam divi, eſurúntque beati,
Denique nulla illos penitùs contriſtat egeſtas.
Quippe ultra fines lunæ illætabile nil eſt.
Cuncta mala in terris poſuit Deus, illáque clauſit

In

In medio, & vetuit ſæcrum contingere cœlum.
Ergo fœlices vivunt, nectarque bibentes,
Ambroſiæ viridi paſcuntur gramine, cujus
Copia magna oritur paſſim cœleſtibus arvis.
Cœlicolûm verò illorûm fœlicior atque
Nobilior vita eſt, loca qui magis alta frequentant.
Nam quantò æthereis locus eſt ſublimior oris,
Tantò etiam melior, tantóque beatior idem eſt.
Sed quid ſût maculæ illæ atræ quæ in corpore lunæ
Apparent? nam de his homines diverſa loquuntur.
Nil per ſe in cœlo lucet, niſi Phœbus: ab illo
Accipiunt lucem ſtellæ omnes, ipſaque Luna.
Quæ quia cunctarum ſtellarum eſt ultima, & imam
Sortita eſt cœli ſedem, terriſque propinquam,
Vt ſit opaca magis, minûs & ſincera neceſſe eſt.
Vnde ejus partes quum non æqualiter omnes
Sint albæ, & denſæ, & leves, luciſque capaces:
Hinc non tota nitet luna, & maculoſa videtur.
Nam partes albæ, & denſæ, levéſque receptant
Noctiumum ſolem, reliquis ſine luce relictis.
Nocte igitur lucet, ſed tempore luna diurno
In faciem nubis maculoſæ albeſcit Olympo.
Sic & lampyrides lucent in nocte volantes,
Mox ut leunte die amittunt in lumine lumen,
Et proprium oſtendunt amota fraude colorem.
Namque dies vera oſtendit, nox fraudibus apta eſt.
An verò æternum ſit cœlum, an cœperit olim,
Expectétque ſuum poſt plurima ſæcula finem,
Pulchrũ etiã ſcitu eſt, nam de hoc diverſa ſophorum
Scripta extant: ait hic, negat ille, & opinio diſcors
Authorûm, rem difficilem valdè ambiguámque
Arguit, & verum tenebroſa in ſede latére.
Sunt qui principium credant habuiſſe, puténtque
Mundum ex materia æterna, quandoque creatum
A ſummi virtute Dei, quum non prius eſſet:

Atque

Atque duo hæc æterna aiunt, semperque fuisse,
Materiã summumq; Deum, a quibus omnia manant.
Contendunt quidam ex nihilo mundũ esse creatum,
Materiamque negant ullam ante omnino fuisse,
Sed verbo jussuque Dei facta omnia censent.
Aſt alii affirmant, freti rationibus, ipsum
Omni principio, simul omni fine carere.
Harum autem quæ nam propior sententia vero est?
Ipse quidem, nisi religio prohiberet, & omnes
Christologi obstarent, tutantes dogmata Mosis,
Credere non aliud possem, quam semper ab ævo,
Ut nunc est, mundum mundique elementa fuisse,
Principiique expertem esse, ac sine fine futurum.
Nam cur non semper mundus fuit? an quia semper
Non potuit Deus, aut nescivit condere: sed post
Doctior evadens didicit, demumque peregit?
An semper scivit, potuitque, aut noluit? unde hoc?
Cur potiùs voluit post, quam prius? aut ratio quæ
Mutavit mentem illius? si non erat æquum,
Vtique hunc fieri mundum, cur cõditus unquã est?
At si conveniens erat illum, atque utile tendi,
Quare tam serò fecit Deus? & quare ætas
Tam brevis est mundi? nam si fas credere cuncta
Christologis, nondum annorum bis quatuor millia
Millia, ab antiquo bene si numerentur Adamo.
Præterea quæ causa fuit, qua condere vellet
Hũc mundũ Deus? an quia mũdi ipse hujus egebat?
Si sic: debebat prius ipsum condere, ne se
Torqueret talis tam longo tempore egestis.
Si non, cur fecit? frustra ne? an non decet ipsũ (mos.
Frustra aliquid facere? hic etenim insipientibus est
Causa aliqua ergo fuit, sed quæ? nẽpe illius ingens
Haud dubiè bonitas, ne non immensa potestas:
Ne frustrà intra se semper conclusa maneret
Vtraque, sed potiùs cunctis effusa pateret.

Frustra

Fruſtra etenim bonus atque potens is dicitur, à quo
Nil unquam fieri magnum egregiumque videtur.
Si Deus ergo fuit ſemper bonus atque potens, cur
Non voluit ſemper tam pulchrum condere mundum?
Cur in tam ſeros tantam rem diſtulit annos?
Nulla quidem ratio eſſe poteſt, niſi fingere quiſquam
Aſtutus velit, & nugas præponere vero.
Quare ſi humanæ rationi credere par eſt,
Æternus certè mundus dicetur, & omni
Principio prorſus, prorſus quoque fine carere.
At ſi aliter quondam dixit Deus, & ſua Moſi
Facta revelavit, debemus credere Moſi:
Succumbat ratio fidei; & captiva quieſcat.
Namque Deus nunquam fallit, nec fallitur ipſe,
Si modò dignatur quicquam mortalibus unquam
Dicere, ſi cuiquam apparens arcana recludit
At qui materiam æternam poſuêre, chaósque,
Nuganur, nam cur Deus hanc liquiſſet inanem,
Tàmque diu informem, potuit ſi condere mundum
Confeſtim, & primo momento cuncta creare?
Fruſtra differtur diverſa in tempora, quicquid
Una eademque poteſt fieri perniciter hora.
Sunt verò quidam æternum mundum eſſe putantes,
A nullo factum tamen, à nulloque creatum:
Sed per ſe ut nunc eſt ante omnia ſecla fuiſſe,
Et per ſe ut nunc eſt poſt omnia ſecla futurum:
Quod certe falſum eſt: ratio quippe ipſa repugnat.
Eſſe etenim nunquam duo perfectiſſima poſſunt:
Nam diſſentirent forſan, bellumque cierent.
Eſto quòd ſemper concordi pace manerent,
Fruſtrà ponuntur duo maxima: ſufficit unum,
Quod ſaltem naturâ aliis priùs eſſe neceſſe eſt.

Si prius eſt alijs, ergo eſt quoque cauſa aliorum.
Namque prius cauſa efficiens eſt poſteriorum.
quocirca haud dubiè mundum hunc Deus ipſe creavit
Ex nihilo eternum; ſed quomodo? ſi libet audi.
Eſt bonitas æterna Dei, eſt æterna poteſtas:
Nónne ejus potuit ſimul eſſe æterna voluntas
Gignendi mundum quæ ſi fuit, ut ratio vult,
Nil obſtat quin æterno ſit conditus æ vo
Mudus ab artifice immenſo, compagine mira.
Vt ſi quis ſolem æternum conceſſerit, idem
Æternam ſolis lucem concedere debet.
Lux tamen effectus ſolis, Sol cauſa vocatur.
Sed decendentes jam cœlo elementa gradatim
Scrutamur déq; his quædam haud indigna loquamur.
quidem ſub cœlo eſſe ignem dixêre, propinquum
Contiguúmque orbi lunæ, ſed luce carentem:
Vrentem tamen in primis, miraque cólentem.
quod verum eſſe docet ratio; nam nocte videmus
Per ſudum volitare faces, flammáſque vagari
Aëre per liquidum, & delabi ſydera cœlo.
quæ proinde veniunt, tenues quòd in aëra fumi
Altius aſcendunt, ſuperóque cremantur ab igni.
Namque vapor duplex, alter levis, aridus aptus
Incendi, unde ignes fiunt per inane volantes:
Alter frigidior, graviórque & craſſior, ex quo,
Gignuntur nebulæ, pluviæ, nubéſque, nivéſque,
Fulgura cum ventis, tonitrus, ros, grando, pruina.
quòd niſi ſub cœlo foret ignis, non vapor illic,
Accendi poſſet, noctiſque volare per umbram.
Præterea quum ignis levitate ipſum aëra vincat,
Altior haud dubiè locus illi convenit: ergo
Sub cœlo eſt ejus ſedes, & proximæ lunæ.
Infra ignem verò eſt aër, qui parte ſuprema

Acci-

Accipit æthereum vicino ex igne calorem.
Pars media ipsius multò est gelidissima, & illic
Contrescunt nubes, conflantur fulmina vasto
Cum tonitru variique agitantes nubila venti.
Infima pars calida est, atq; humida: nam vapor ipsa
Humectat liquidis exhalans jugiter undis,
Et calet ob solis radios tellure reflexos.
Hic nebulæ, hic pluviæ, hic tenui cum rore pruinæ,
Atque nives, varia ventorum sorte creantur.
Quippe data est ventis hujus non parva potestas
Aëris: hi possint æstivo tempore frigus
Gignere, & hybernis diffundere mensibus æstum:
Hi nobis auferre valent, & tradere fruges,
Hi nobis inferre valent, & demere morbos.
Eurus ab aurora, Lybicis venit auster ab oris,
Spirat ab occasu Zephyrus, borealia flabra.
Montibus à Scythicis, gelidaque oriuntur ab Arcto.
Inter quos alii quoque sunt, quibus omnibus aër
Inferior servit, eumq; aëre terra fretumque.
A ventis igitur nubes coguntur, ab ipsis
Nubibus emanant imbres, flocciique nivales:
Fulmen, ros, grando, matutinæque pruinæ:
Tempore sed vario, variaratione, modoque,
Et variis etiam perflantibus aëra ventis.
Quorum qui mediæ veniunt de parte diei,
Nubésque & nimbos pariunt, cœlique calorem:
Qui verò ex Scythicis regionibus, horrida gignunt
Frigora: ab his sunt glacies, nix, atque pruina,
Tempore brumali: sed cœlum æstate serenant.
Fert Zephyrus flores, terramque virentibus herbis
Vestit, dans avibus cantum, sylvisque decorem.
Eurus plerumque est bonus: at quandoque procellas
Concitat ingentes, terris, pelagóque timendas.
Hos ventos vel diu aëres, vel sidera mittunt.
Sæpe etenim quum thesauros tellure latentes

Vulc

Vult auferre magus, vel conſecrare libellum,
Vel magico ritu quenquam ſibi ſubdere divûm:
Audivi exortum ventum, ſubitamque procellam,
Aut ſata ſtraviſſe, aut hærentes vitibus uvas
Materiam ventis præbet vapor ortus ab undis.
Cauſa movens ipſos, dii ſunt quibus aëris eſt jus.
Verûm hæc non ſapiunt vulgo, neque talia vulgus
Credere vult; quid tum? gemmas ne apponite porcis:
Credite, vos docti, quibus eſt mens altior, eſſe
Non ſolùm in cœlo, ſed in aëre plurima divûm
Millia, qui ventos tempeſtateſque ciêre.
Et tonitrus facere, & detrudere fulmina poſſunt.
Non tamen eſſe nego cauſas alias quoque, naſci
Quæ faciunt ventos: veluti ſol, lunáque & aſtra;
Præſertim ſeptem quæ vulgo errantia dicunt:
quorum opera exhalans vapor ad diverſa movetur.
Vidi ego, dum Romæ decimo regnante Leone
Eſſeni, opus à figulo factum, juvemiſque figuram,
Efflantem anguſto validum ventum oris hiatu:
quippe cavo infuſam retinebat pectore lympham,
Quæ ſubjecto igni reſoluta exibat ab ore,
In faciem venti validi, longéque furebat.
Ergo etiam ventus reſoluta emittitur unda,
Dum vapor exhalans fugit impellente calore.
Namque fugare ſolent ſeſe contraria ſemper.
Hac in parte etiam quam diximus aëris ima,
Apparere ſolent regalia fata cometæ,
Apparere ſolet variata coloribus Iris.
Hanc radii Solis roranti in nube figurant:
Illos ſtella facit de ſeptem errantibus una,
Dum ſibi ſubjecto radios impreſſa vapori
Aſſimulat caudam, lumenque in nube relinquit.
Haud aliter quàm cum circumnitet area lunam,
Area venti (ut perhibent) prænuntia venti.
Aut cum tres ſoles lucere aliquando videntur:

Nec ſunt tres tamen, at ſubjectæ in corpore nubis,
Ceu quodam in ſpeculo, Solis formatur imago.
Sub regione autem craſſa imáque aëris, unda eſt:
Vnda inquam Oceani, quæ terram circuit omnem,
Anguſtoque freto Herculeas ingreſſa columnas,
Diffundit ſeſe, longè latèque pererrans.
Hinc varium nomen ſortitur, & hinc mare fertur
Ægæum, Ionium, Tyrrhenumque, Adriacumque,
Et mare Erythræum, & quod Perſidis alluit oras.
Hæc terræ occultas perlabitur unda cavernas,
Et fluit ac refluit ſemper, variumque ſaporem
Accipit, ut varia eſt tellus, per viſcera cujus
Tranſit, ſulfureumque à ſulfure mittit odorem.
Hinc eſt æterno quòd tempore flumina currunt:
Quippe ſuos repetunt fontes, iterumque marinos
Ad fluctus properant, illinc reditura viciſſim.
Hæc abeunt, illac redeunt, & aguntur in orbem
Aſſidue, vegetantque, ut ſanguis corpora, terram:
Hæc eadem facit unda lacus, craſſaſque paludes,
Nec non perſpicuos fontes puteoſque perennes.
Denique ab Oceano emanat vis omnis aquarum,
quaſcumq; orbis habet: lymphas hic edidit omnes,
Partim ſub terra, partim ſupra ingredientes,
Partim etiam nigris de nubibus egredientes.
Sed cur eſt adeò ſalſum mare, nunquid ab ipſa
Natura iſtud habet? nón arbitror, at ſapor omnis
Vndarum à terra cauſam trahit: inveniuntur
In terra ſiquidem montes ſalis, hos tegit æquor,
Exugítque ſalem, ſiquidaſque reſolvit in undas.
Ergo ſal, non Sol cauſa eſt ſalſedinis hujus.
Nam cur Sol non ſtagna etiam ſalſa efficit idem?
Nempe illam terræ partem, quæ non erat apta
Vſibus humanis, nimia ſalſedine abundans,
Natura Oceano ſubſtravit provida: at illa
quæ fuerat melior, quæ dignior uberiorque,

Detexit

Detexit nobis, nobisque reliquit apertam:
In qua sunt montes, colles, clivi, tumulique,
Convalles, campi, rupes, fauces, juga, rura,
Silvæ, stagna, lacus, fontes, fluvij, atque paludes,
Oppida parva, urbes magnæ, pagi, villæ, arces,
Saxa, metalla hominum vitæ opportuna tuendæ.
Huic terræ, illiusque opibus natura Deúsque
Præposuêre hominem, & regem fecêre animantum
Quotquot pontus habet, quotquot tellure morātur:
Ingeniumque illi ac mentem tribuêre, quibus se
Præponat cunctis, terrarúmque imperet orbi:
Atque Deum agnoscens, illum metuatq; colatque.
In medio terræ est centrum, quod sustinet ipsam:
Nam Deus ad centrum jussit gravia omnia ferri,
Nec naturali motu decedere ab ipso
Possunt; atque ideo terra est immobilis, & se
Sustinet in medio, ac propria gravitate tenetur.
Undique enim ad centrum cōcurrit prona, globúq;
Efficit immensum, & densum, solidumq; & opacum:
Circa quem roseis noctesque diesque quadrigis
Sol vehitur: sed nox adversa in parte creatur.
Quippe aliud nō est quā terræ atque æquoris umbra:
Quæ si fortè ferit nocturnæ corpora lunæ,
Eclipsim facit, & populos terroribus implet,
Credentes magico labefactam carmine divam.
Umbra hæc tunc noctes majores efficit, est quum
Distans à nobis sol longius: at breviores,
Quum redit, & cancri borealia signa revisit.
Causa hujus tumor est terræ, montesque superbi,
Quos interposuit prudens natura, suis ut
Verticibus noctes mutato sidere mutent.
Nam quanto magis accedit Sol pronus ad austrum,
Tanto majores veniunt à montibus umbræ:
Umbræ, quæ abscondunt lucē, auroramq; morātur,
Et spatio breviore diem procedere cogunt.

Tunc ſpargit glacialis hyems ſua frigora nobis,
Tunc æſtas regna Antipodum declivia torret.
Quum verò Sol ad Cancri loca ſumma recurrit,
Tunc nox fit brevior nobis, redeuntque calores,
At bruma Antipodas magno tunc frigore torquet.
Sic vario curſu variat Sol tempora, & annum
Quatuor in partes totum diſcriminat æquas:
Circuiénſque orbem terrarum, ſervit utriſque
Gentibus, & quæ ſub terra verſantur, & illis
Quæ ſupra, itq; pari moderamine temperat omnes.
Nam ſub terra homines etiam ſunt, non mare tantũ,
Aut ſylvæ; neque enim ſolem natura die mque
Juſſiſſet radios illic diffundere inanes,
Et ſolùm ſervire feris, generique natantum.
Nimirum tellus habitatur tota, nec ullus
Eſt locus aut Zona ulla, in qua non vivere poſſint
Mortales aptaſque ſibi componere ſedes:
Sit licet immodicum frigus, vel maximus æſtus
Illic aſſiduè: natura ubi triſtia fixit,
Læta adhibet, miſcétque ſagax adverſa ſecundis:
Atque ubi fert morbos, medicamina debita gignit.
Ergo ubicunque calor nimius reperitur, ibidem
Non gelidi montes, non frigida flamina deſunt,
Non ſylvæ umbriferæ, & multis cum fontibus amnes,
Quæ valeant homines tanto defendere ab æſtu.
Præterea eſt illic ſemper nox æqua diei,
Quæ Solis radios æquato frigore frænat.
Unde fit ut Zonam mediam non eſſe putemus
Deſertam omninò: multos ſed habere colonos,
Et proprio ingenio, & naturæ munere tutos.
Zonæ etiam extremæ, quas non habitarier aiunt,
Aſſiduis nivibus preſſas, glaciéque perenni,
Poſſunt nempe coli: ut ratio non frivola ſuadet.
Maxima namque locis lignorum copia in illis
Naſcitur, & fiunt illic hypocauſta, graveſque

Veſtes,

Veſtes, ex variis animantum pellibus, unde
Calfaciunt ſe mortales, hyemique reſiſtunt,
Et multis arcere modis mala frigora norunt.
Congrua nec deſunt illis alimenta, cibóſque
Indigenas partim, partim illuc undique vectos
Accipiunt largè, & dapibus veſcuntur opimis.
Non igitur verum eſt quod quidã Græculus inquit,
Vnius tantum zonæ partem, exiguamque,
Naturam humano generi tribuiſſe colendam:
At reliquum terræ deſertum prorſus, ab ipſis
Piſcibus atque feris duntaxat ſemper haberi.
Ah foret indignum cerrè hoc, natura minoris
Feciſſet nos quàm bruta, imperiumque dediſſet
In terris maſus quàm homini, & ſpatioſius illis.
Quare ſi qua fides adhibenda eſt vera loquenti,
Haud dubiè tellus tota eſt habitabilis, & nil
Obſtat quin poſſint mortales vivere ubique.
Naturæ auxilium in rebus non deficit ullis,
Ingeniumque hominis duriſſima quæque refeingit:
Poſtremò quoniam ad finem properamus, & hora
Jamdudum monet æthereos invadere Piſces:
Propterea exponam paucis cur terra tremiſcat,
Quæ vis tanta illam quatiat, cogatque movere.
Scire igitur licet, innumeras vaſtaſque cavernas
Sub terris eſſe, atque illic quandoque creari
Ingentes ventos: qui dum crudelia miſcent
Prælia, concutiunt terram, nimióque furore
Congreſſi evertunt totas cum mœnibus urbes,
Donec parte aliqua erũpant, facto agmine, & auras
Diffuſi in vacuas non longa pace quieſcant.
Gignuntur verò hi venti telluris in alvo
Ex fumis, quos vicina trahit ignis ab unda.
Quippe ignes in ſe multos magnoſque perenni
Tempore nutrit humus (dictum mirabile, ſed non
Falſa tamen refero:) credet qui viderit Ætnam,

Qui ſcatebras calidarum uſquam ſpectauerit aquarum,
Et qui vitiferi bene noverit acta Veſevi.
Hos agitant ventos qui ſubterranea regna
Dij manes habitant, cæciſque morantur in antris.
Non etenim nugæ prorſus, nec inania verba
Sunt, quæ de Stygii rebus memorantur Averni.
Nempe locus nullus fruſtrà eſt; habitatur ubique
Sub terris, ſupra terras, inque æthere & igni,
In cœlo & ſupra cœlum: eſt ubi regia ſummi
Indupetatoris, mundum qui poſſidet omnem.
Muſa vale: interea extremum meditare laborem.

LIBER DVODECIMVS.
PISCES.

SUmme Deus, rex omnipotés, pater optime, cujus
Tam pulchrũ tamq; immenſũ ſapientia mundũ
Condidit ex nihilo, & regit aſſiduéque tuetur.
Principium & finis rerum, cui omnia parent:
Quo majus, melius, ſpecioſius, altius eſt nil:
Qui ſupa omne habitas cœlum, ſine fine beatus:
Mens mea nunc ad te cupiens conſcendere, Muſis
Non eget, aut Phœbo, aut Parnaſſo, aut fontibus illis
Vaniloqui quoſcunque ſolent haurire Poëtæ,
Magnifica inſano ſcripturi ſomnia vulgo.
Quippe alio auxilio nobis, alióque favore
Eſt opus, atque alias ſitientes quærimus undas.
Te voco, te imploro, te poſco, te precor unum:
Ut cœpto jampridem operi, extremóque labori
Aſpires, tribuaſque optatum attingere finem.
Mitte tuum, quæſo Deus, in mea pectora numen:
Quo afflatus miranda tui penetralia regni
Spectare, & ſpectata aliis exponere poſſim,
Carminibúſque meis æternum acquirere honorem.

Sunt

Sunt qui extra cœlum credant nihil esse, puténtque
Ætheris in summo dorso consistere fines
Rerum quos ultra natura extendere vires
Non queat ipsa suas, ac debilitata quiescat.
Quod falsum ratione mihi suadente videtur.
Nam si illic finis rerum est, ubi desinit æther,
Cur nil ulterius fecit Deus? an quia scivit
Nil facere ulterius, propria defectus ab arte?
An quia non potuit? sed jure negatur utrumque.
Quippe Dei nullis est clausa scientia metis,
Et nullum patitur divina potentia finem.
Non etenim res ulla Deum concludere certis
Limitibus potuit, nec se ipse coërcuit ultrò.
Magna loquor; tamen hæc ratio quoq; magna pro-
Si res ulla Deum finit vel terminat, ergo (babit.
Fortior est res illa Deo: nam quomodo posset
Efficere id, si non ipsum superaret agendo,
Quem finire cupit, quem circumscribere quærit?
At res nulla Deum superat, neque fortior ipso est.
Quare nec finire potest, nec se Deus ultrò
Limitibus cinxit: quis etenim sibi ponere finem
Vellet, quum posset liberrimus esse, suásque
Quantumcunque sibi libeat diffundere vires?
Nemo est qui cupiat sese fecisse minorem:
Imo omnes quærunt majora capessere semper,
Atque aliquid semper jam partis addere rebus,
Et licet ingentes expandere latiùs alas.
Num Deus ergo volet, quum possit maximus esse,
Ac sine fine potens, proprium cohibere vigorem
Sponte sua, angustasque sibi circundare metas?
Non decet hoc certè: quare nec credere fas est,
Esse Deo finem, si non accepit ab ullo,
Nec dedit ipsi sibi: ut ratio jam nostra probavit.
His ita præpositis, concludimus infinitum
Esse Dei omnipotentis opus, ne vana potestas

Illius dici, & ne vana ſcientia poſſit.
Nam ſi extra cœlum ſcivit, potuitque creare
Plura quoque & majora Deus, ſed noluit: ergo
Scire ac poſſe ſuum fruſtrà eſt, & prorſus inane.
Si ſciret quiſquam, & ſi poſſet gnaviter artem
Exercere aliquam, nollet tamen, ac nihil unquam
Efficeret: fruſtrà artificis ſibi nomen haberet,
Et fruſtrà propriam verbis extolleret artem,
quæ non ars, imò deberet inertia dici.
Verùm in divina natura credere par eſt
Eſſe nihil fruſtrà aut vanum, pulchertima quum ſit.
quæcunque ergo Deus potuit, fecit quoque, virtus
Ne ſua vana foret, ne ſemper pigra lateret.
Sed quoniam potuit facere infinita, putandum eſt
Feciſſe infinita, omnemque expleſſe vigorem,
Nec ſervaſſe in ſe vanum vel inutile quicquam.
Atqui infinitum corpus poſſe eſſe negavit
Doctus Ariſtoteles: ego in hoc aſſentior illi.
quippe extra cœli fines non ponimus ullum
Corpus, ſed puram immenſam, & ſine corpore lucē,
Lucem qua noſtri ſolis longè minor eſt lux:
Lucem, quam terreni oculi non cernere poſſent:
Lucem quam ex ſeſe effundit Deus infinitam,
In qua habitant cum rege ſuo dii nobiliores:
Cætera turba minor verſatur in æthere ſemper.
Ergo triplex regnum eſt: ac mundi portio triplex:
Cœleſtis, ſubcœleſtis, quarum utraque ſine
Clauſa ſuo eſt, reliquam non ullus terminus ambit,
quæ ſupra cœlum ſplendeſcit lumine miro.
Fortè aliquis dicet, nullam ſine corpore lucem
Poſſe dari, unde extra cœlum lucem eſſe negabit:
Sed fruſtra oblatrat nobis, fruſtraque reſiſtit.
Nam ratio mea dicta probat, verumque tuetur.
Dic quæſo, cur ſol lucet? num quòd ſua per ſe eſt
Lucida materia: an potiùs ſua forma dat illi

Hanc

Hanc lucem, quæ tam vastum complectitur orbem?
Nimirum tribuit, rebus forma omnibus esse,
Vt perhibent Physici: quibus & nos adstipulamur.
Forma igitur Solis causa est ut luceat: & non
Materia; a forma vis & decor effluit omnis.
Quòd si corporeis formis lux tanta tributa est,
Cur incorporeis lucem posse eas negamus?
Præsertim quum sint puræ magis, & tenues, &
Participes multo uberiùs pulchrique bonique.
Ergo Deûm formæ lucent vehementer: at illa
Lux non est oculis mortalibus apta videri:
Imò inter divos quò quisque potentior est &
Dignior, hoc etiam majori lumine fulget.
Non aurum, non gemmæ illis, non purpura honorẽ
Affert, ut nobis: lux est sua gloria divis.
Utque inter stellas multo nitidissimus est sol:
Sic inter divos lucet Rex ille deorum,
Non tamen obscurat reliquos, quin perficit illos:
Tanta ejus bonitas est, & sapientia tanta.
Fortè etiam objiciet, subjectum esse aëra lucis,
Ac fundamentum; proinde aër est ubi nullus,
Extra oras cœli summi, lucem esse negabit.
Sed pariter nunc a vero decedit, ut antè.
Non etenim est aër subjectum luminis, & non
Est (ut perversè arbitratur) in aëre lumen:
Imò aër contra est in lumine, si bene cernat,
Non quid Aristoteles, sed quid ratio afferat ipsa.
Nam si adstans foribus clausis accensa lucerna,
Vel fax immittat per rimam lumen in ædes
Obscuras, quatiatque aliquis tunc aëra, juxta
Luminis immissi radium, transire per ipsum
Aër cogetur rādium, nil lumine moto,
Si vero ipse aër subjectum luminis esset,
Nempe eodem motu radius quateretur & aër,
Cumque suo haud dubiè subjecto lumen abiret.

Præ-

Prætereà si quis nocturno tempore tædam
Accensam properans gestet, lux illa movetur
Assiduè, mutatque locum, illustratque tenebras
Nunc has, nunc illas: tamen aër ipse quiescit,
Immotúsque manet, tæda currente per ipsum.
Quod si aër esset subjectum lucis, abiret,
Progrediens cum luce simul, numero unus & idem.
Hoc autem non fit, sed lux stante aëre pergit,
Libera per sese, & tædam comitatur euntem.
Vnde patet, quod lux non indiget aëre tanquam
Subjecto: sed stare potest atque aeris usu.
Presertim lux illa Dei pulcherrima, cuius
Particula impressa est in nostri corpore Solis,
Atque illic tanquam in speculo comprensa tenetur.
Nam veluti in propria sphæra non cernitur ignis
Sub luna positus, sed si accendatur in ipso
Materia, apparent tunc astra cadentia cœlo,
Ignitæque trabes æstiva nocte micantes:
Atque alia id genus humanas turbantia mentes:
Sic lux illa Dei per se nequit ipsa videri
Corporeis oculis: at fixa in Sole nitescit
Propter materiam solis, quæ aptissima luci est.
Quippe ipsam talem facit Deus, ut sua posset
Illic lux recipi, & toto fulgescere in orbe,
Allatura diem, & vitam, & bona plurima rebus.
Illa etiam lux divina est impressa aliorum
Divorum formis: quamvis non omnibus æquè:
Vt non stellæ omnes æquali lumine lucent,
Sed magis una alia, quanto hæc perfectior illa est.
Vtque potest candela alias accendere plures,
Non tamen ipsa suum amittit minuitve nitorem:
Haud secus illa dei lux inviolata, nihilque
Decrescens, alios impertit lumine divos.
Verùm aliquis nunc me dubitans fortasse rogabit,
Ad prætar lucem quam diximus infinitam,

Quic-

Quicquã aliud quoq; ſit, magni extra mœnia mũdi.
Sit licet indignum, atque impar mortalibus auſis:
Ire tamen tentabo viam, qua nulla priorum
Hactenus apparent nobis veſtigia vatum,
Theſauroſque Dei conabor pandere terris,
Si Deus ipſe volet, ſolitóque favore juvabit.
Principio patrem rerum, authoremq; fatendum eſt,
Eſſe Deum, atq; ipſo omne bonũ pulchrúmq; creari.
Quin ſummũ, pulchrũ atq; bonũ verè ipſe vocatur.
Ergo ubicunque manet Deus, illic gloria ſecum
Stat ſua, & omne bonum ac pulchrũ reperitur ibidẽ.
Quocirca quicquid tellus & pontus & æther
Pulchri habet, atque boni, totum illud cernitur extra
Cœleſtes orbes, ubi ſummi eſt regia patris.
Et quanquam rebus non ulla in talibus inſit
Materia, haud ideo tamen entia falſa putato.
Nam ſunt vera magis, magis & perfecta, magiſque
Pulchra his materiæ quibus eſt data portio rebus.
Forma etenim quæcunque ipſam ſe ſuſtinet, abſque
Materiæ auxilio, longè eſt perfectior illa
quæ ſine materia per ſe conſiſtere nonquit.
Ergo illic formæ rerum ſine materia ſunt
Perfectæ ac puræ: quas nec longæva vetuſtas
Lædere, nec vis ulla poteſt diſſolvere fati.
Plurima ſunt illic etiam pulcherrima, quæ non
Corporeo in mundo omnipotens natura creavit.
Ex quibus emanant fœlicia gaudia divis:
Gaudia quæ nequeant humana voce referri:
Gaudia quæ nullo poſſunt amitier æve,
Has formas incorporeas divina Platonis
Mens olim agnovit: quamvis turba invida tanti
Scripta viri carpat, riſuque illudat amaro.
Sed cunctis non eſſe datum eſt myſteria divũm,
Pauci hæc percipiunt, mundi quibus annuit author,
Datque ſummi ut poſſint ſpeculari talia, lumen.
Poſtremò divũm ſunt illic millia tot, quot

Vel

Vel frondes habet omne nemus, vel littus arenas,
Vel piſces Nereus, vel ſtellas maximus æther:
Imò horum numerus numero non clauditur ullo.
Nam cur finitos fecit Deus, infinitos
Si potuit facere? ut ſua gloria latior eſſet?
Præſertim quum ſit prorſus ſine limite mundus,
Vt ſupra oſtenſum, & ſtabili ratione probatum eſt.
Verùm incorporei quum ſint, omnique carentes
Materia, idcirco mutantur tempore nullo:
Non ſenio ægreſcunt, & nil patiuntur amari.
Non ſomno aut eſca utuntur, nullúmque laborem
Nôrunt: perpetua eſt illis & læta juventus,
Summáque libertas: nulli ſervitur ab ullo,
Nec quiſquam cogit, nec quiſquam cogitur: unum
Duntaxat dominum agnoſcunt, Regemque patremq;
Communem cunctis: illum venerantur amantque,
Vltro illi adſiſtunt, parent ultrò, atque miniſtrant,
Gaudentes, ejus laudes, & facta canentes.
Quiſque illi ſtudet obſequio ac pietate placere.
Bella abſunt, odio nullo invidiáve laborant.
Pax æterna viget, concordia maxima, amorque
Mutuus eſt illis ſemper, nulla inſidiarum
Suſpicio, nulluſve dolus ſentitur ab illis.
Denique totius pars illa eſt optima mundi:
Quique illic vivunt, ſunt longè nobiliores,
Quã qui habitant cœlum, & ſacris verſantur in aſtris.
Nam quanto inferior, terræque propinquior orbis
Quilibet eſt, tanto divos tenet ille minores,
Atque minora bona, & tanto eſt quoque vilior idem.
Vnde ut qui ſupra cœli faſtigia vivunt,
Sunt ſummè pulchri atque boni, ſummèque beati:
Sic qui obſcura habitant telluris viſcera, ſummè
Turpes & pravi & miſeri inveniuntur, & illic
Non temerè eſſe olim finxerunt tartara vates:
Tartara, ubi ſceleum mortales digna ſuorum
Præmia poſt mortem accipiunt, claufique tenebris

Æter-

Æternis, fruſtrà requiem pacemque requirunt.
Sed quid ego in ventos effundo hæc verba laborans
Incaſſum, & cæcis cupiens oſtendere lucem?
Vſque adeo genus humanum delirat, ut eſſe
Nequaquam credat ſuperos, infernaque regna.
Maxima pars ridet, ſi quis poſt funera dicat
Humanas ſupereſſe animas, & vivere ſemper.
Hinc eſt quod ſolis inhiant noctéſque diéſque
Divitiis: hæc eſt illorum maxima cura,
Ut fiant præ aliis auro gemmiſque potentes.
Aurũ omnes utcunque volũt, ſpes omnis in auro eſt.
Hinc currit furioſa audax in prælia miles:
Hinc natis, uxore, domo, patriaque relictis,
Mercator maris undiſoni per cærula vectus
Velivola pinu, extremas procedit ad oras.
Quiſque dolis ſtudet ac furtis, ut congerat aurum.
Aurũ omnes cupiunt & amãt, placet omnibus aurũ:
Nec pœnas metuunt ullas, ubi vita receſſit.
O prorſus terreni homines, ſoláque figura
Diſcreti à brutis! ſolum cognoſcitis aurum,
Per quod nil differt à ſtulto vir ſapiens, &
quod plerumque malis ſors improba donat abũde.
Diſcite nonnulla eſſe auro longe meliora,
Quæ ſtultis praviſque Deus concedere non vult.
Hæc ſunt virtutes: pietas, prudentia, necnon
Juſtitia, & cunctis potior ſapientia rebus.
Hæc bona quiſquis habet, Deus eſt mortalis, & idẽ
Immortalis homo, fœlix poſt fata futurus.
At qui non habet, & vitiis ſeſe inquinat atris:
Morte obita, in tenebras præceps rapietur avernas.
Hæc non ſunt nugæ, aut fabulæ, aut ſõnia: ſed ſunt
Vera quidem, imò etiam veriſſima; credite cæci,
Credite: væ vobis, ſi non credetis: abibit
Nam citò vita, & me verum dixiſſe ſcietis
Tunc demum, quum vos Plutonia regna tenebunt.
Ridetis nunc: ſed riſus vertetur amaras

In

In lachrymas, triſtéſque ferent hæc gaudia pœnas.
Tempus erit quum nudi, inopes, miſerique jacebunt,
Auxiliumque humili ac lacrymoſa voce rogabunt
Multi, qui nunc divitiis regnoque ſuperbi,
Præ ſe deſpiciunt cunctos hominéſque deóſque:
Unde ô vos quibus eſt cordi juſtumque piumque,
Sortiti meliorem animam, divina propago,
Hæc terrena inſtar nebulæ fugientia, quæ ſors
Improba largiri ſtultis ſolet atque ſceleſtis,
Et quæ poſt paucos annos mors omnibus aufert,
Ne multum curate, & ſpem ne ponite in illis,
Quærite duntaxat quantum vitæ exigit uſus.
Exiguum ſat erit: contenti vivite parvo.
Sed ſit veſter amor cœlum, cœleſtia totis
Viribus appetite, huc omnes intendite ſenſus.
In cœlo ſunt vera bona & durantia ſemper,
Quæ nemo ſtultus, nemo ſceleratus habebit.
In terris quæcunque, ſunt omnia nugæ:
Quas ſtulti & terreni homines, pecudumque ſodalès
Optant in primis, atque hæc bona omnia cenſent:
Propter quæ ſubeunt diſcrimina mille, cientque
Prælia, & opponunt ſtultiſſima pectora morti:
His ſeſe extollunt, ſcarabæi ſtercore gaudent:
Vilia delectant viles, & turpia turpes.
Terrenis igitur terrena hæc linquite, porci
Lætentur cœno: placeant cœleſtia vobis.
Magna decent magnos: ſunt fortia fortibus apta.
Terra breve hoſpitium eſt, patriã Deus æthere veſtrã
Conſtituit: patrias optate reviſere ſedes.
Ut quum corporeo egreſſi de carcere, edendos
Liqueritis canibus veſtros aut vermibus artus,
Illic poſſitis fœlices vivere ſemper,
Exempti à carne immunda, membriſque caducis:
In quibus incluſi, multos fortaſſe labores,
Et multos morbos, & triſtia multa tuliſtis,
In mórtis regno & lachrymarum valle manentes.

Nomine

Nomine enim tali digna est hæc terra vocari,
quæ mundi stabulũ, & genitrix, altrixq; malorũ est:
Regnat ubi insanus dæmon, scelerum pater & rex:
Propterea memores mortis vos esse frequenter
Convenit, & versare animo quàm proxima, sit mors
Semper, & immineat, teloque minetur adunco.
quàm de improviso invadat, quàm sæpe juventam
Occupet, & pulchros impo tuna auferat annos.
O fragilis nimium, innumerisque obnoxia vita
Casibus, ô nimium brevis atque incerta, recedens
Fumi instar! nunc hic moritur, nunc ille: hodie tu,
Cras ego: sic demùm paulatim extinguimur omnes.
Non secus ac pecudes, lanius quas servat ovili
Mactandas, nunc has ferro, nunc percutit illas,
Cras alias, post cras alias: sic denique cunctas
Dilaniat: donec caulæ reddantur inanes.
Hanc igitur fragilem vitam contemnite, cujus
Principium est fletus, mediũ labor & dolor: at mors
Finis: quis talem vitam nisi stultus amabit?
Vitam aliam sperate, aliam affectate: ubi nullus
Est fletus, nullus labor accidit, aut dolor, aut mors.
Nempe hæc vos manet: hæc dabitur post funera vo-
qui vitia odistis, sanctèque Deum coluistis: (bis,
Nec vestram in rebus terrenis spem posuistis:
Sed casti, innocui, veri purique fuistis.
Forte aliqui ex his, qui credũt intra æthera & extra
Esse deos, vellent artem quoque discere (si qua est)
Per quam illos possent affari, illosque videre.
O quàm sublime hoc & quàm mirabile donum est!
Quo nihil in terris homini contingere majus
Posse puto: ac pauci tanto dignantur honore.
Nam cum dæmonibus multi fortasse loquuntur:
Quos facilè allicium precibus, sacrisque peractis,
Cum procul à terris non sint, & in aëre vivant,
Atq; hominum cœtus videant adeantq; frequenter,
Imò ultrò apparent multis, ultróque ministrant:

Et juvenum magno interdum capiuntur amore.
Dij verò ætherei terras odêre, hominúmque
Res dedignantur cognoscere, & impia facta
Ipsorum detestantur, renuúntque videre: (iniqua
Quippe quibus bene compertum est, quàm stulta & 5
Sit natura hominum, quàm fallax, perfida, & audax,
Contemptrix, spretrix, blasphematrix que deorum.
Quare compellare ipsos, & cernere coram,
Difficilis nimium labor, & gratia rara:
quandoquidem occludunt humanis vocibus aures, 10
Avertuntque oculos ab eorum muneribus: qui
Postquam se furtis ditarunt atque rapinis,
Particulam exiguam rerum non jure suarum
Addicunt templis, cœlum venale putantes.
O bipedes asini, divos censetis avaros? 15
Et gemmas cupere, & fulvo lætarier auro?
Aut vestri auxilii, vestrique favoris egere?
More hominum donis corrumpi creditis illos?
Non corrumpuntur pretio, nec munera curant,
Cùm sint fœlices, atque omni ex parte beati. 20
Cũ sua sint quæcunque tenet tellus, mare, & æther,
quomodo quæ sua sunt divis donare potestis?
Nonne ipsi potiùs donant hæc omnia vobis?
Ergo cum precibus flecti donisque recusent,
Ardua res nimis est illis præsentibus uti. 25
Ardua sed quanquam res est, tamen aggrediemur,
Et quid in hoc valeant vires nostræ experiemur.
Principio causas quibus ipsis gratificari
Possimus superis, investigare necesse est:
Nam neque divitijs, neque nobilitate moventur, 30
Non regno, imperiove ullo, clarisve triumphis:
Nec curant, si quis forma vel robore præstet.
Talia contemnunt prorsus: nec talia propter
Audire, aut saltem dignantur cernere quenquam:
Vnde alia quærenda via, ut mereamur eorum
Conspectu alloquioque frui: mea carmina forsan 35

Hanc

Hanc monſtrare viam poterunt, artémque docere:
Si modo tam pulchris adſpirant numina cœptis.
Prima eſt mundicies, animíque & corporis, ob quam
Dijs homo ſit gratus, divúmque meretur amorem.
Quippe omne immúdú odére, & vxméter abhorrét:
Vſque adeò ipſorum pulcherrima & optima vita eſt.
Quare danda opera in primis ut ſimus ad unguem
Purgati, nitidi, puri, & ſine ſordibus ullis,
Veſte atra exuti, & niveo candore decori.
Candida conveniunt ſuperis, at manibus atra.
Difficile hoc fateor: nam quis ſine crimine vitam
Ducit? quis macula mundus reperitur ab omni?
Cuique ſuum impreſſit vitium natura, nihílque eſt
Tam pulchrum in terris, aliqua quin labe notetur.
Sunt quædam peccata tamen, tam frivola, támque
Exigua, ut propè nil offendant lumina divúm:
Vnde his indignantur: nam talia non ſunt
Vlcera, ſed tanquam ſpecioſo in corpore nævi,
Queis facilè indulgent veniam pia numina: quando
Norunt quàm infirma & fragilis natura hominú ſit.
At noxis gravibus valdè offenduntur, & omnes
Oderunt, ſpernunt, deteſtanturque ſceleſtos,
Nec tales audire volunt: niſi ſe prius ipſi
Mundarint, multis lachrymis peccata lavantes,
Abſtulerintque atras maculas candore reducto,
Et veniam precibúſque pijs animique dolore
Quæſierint, iterum virtutis calle reperto,
Et veterem exuerint pellem, ceu tempore verno
Antiquas ſolet exuvias deponere ſerpens:
qui renovatus abit, ſpolio inter ſaxa relicto,
Et caput in cœlum attollens, animoque ſuperbus
Ingeminat trifidis horrentia ſibila linguis.
Sic dii placantur, ſic ſe quum ritè vocantur
Oſtendunt, & ſic nobis oracula dantur.
Eſt aliud tamen addendum, niveóque colori

Jungendus roſeus: facies pulcherrima tuno eſt,
Quum porphyriaco variatur candida rubro.
Quid color hic roſeus ſibi vult? deſignat amorem.
Quippe amor eſt igni ſimilis, flammaſque rubentes
Ignis habere ſolet: color & calor exit ab illo.
Ergo opus eſt præter jam dicta, ut numina amemus
Væmenter: nam quiſquis amat, ſit dignus amari.
Quiſquis amat ſuperos, & pure vivit, ab illis
Non poterit ſperni, & fructu potietur amoris:
Quódque petet, tandem accipiet, fietque beatus.
Sed quis amat ſuperos? an qui deſiderat hujus
Corporis illecebras, & turpia gaudia quærit?
An qui in deliciis volucres habet? & canibus rem
Inſanus patriam, vel equis oblimat alendis?
An qui omni ſtudio fumoſos ambit honores,
Hiſtrio fortunæ, & reſidens in culmine bubo?
An qui in divitiis cor fixit, & omnibus illas
Artibus agglomerat, quas numinis inſtar adorat?
Credite, qui terrena volunt, cœleſtia nolunt.
Nemo poteſt dominis rectè ſervire duobus.
Candida quiſquis amat, cõtemnat nigra neceſſe eſt.
Triſtatur tenebris, qui Solis lumine gaudet:
Et cui duſce placet, non delectatur amaro.
Qui ad terram accedit, cœlum fugit; æthera amare
Nemo poteſt, niſi ſit terreno exutus amore.
Sed pauci heu nimium pauci, contemnere poſſint
Hæc terrena, aliſque animi ſe attollere cœlo.
Cur? quia difficile eſt fateor: ſed præmia magna
Efficiunt facilem atque levem quemcunque laborẽ.
Quid majus quàm præſentes agnoſcere divos?
Cernere & affari? nempe hæc eſt maxima merces,
Propter quam nil debemus non ferre libenter.
Ignavi vellent lucrari, & ſcalpere ventrem:
Difficile eſt virtutis iter: tamen impiger illam
Aſſequitur, necnon pretium virtutis honorem.

Strenuus

Strenuus accipiet ſpecioſa epinicia miles:
Ignavus vero ac timidus ſine laude jacebit.
Ergo laborandum eſt totis conatibus, ut nos
Aſpiciant & ament ſuperi, tunc omnia nobis
Proſpera ſuccedent, vivis, ac morte ſolutis.
Quid tanti facimus terram, quam linquere oportet
Momento exiguo? cæci fugitivi putamus
Æternis potiora bonis: quæ inſania noſtra eſt?
Poſtremò reliquum eſt ut crebris ſupplicibuſque
Inſiſtat precibus qui vult commercia divûm.
Non ſatis eſt petiiſſe ſemel: multumque diuque
Orandum eſt, donec longo poſt tempore victor
Ac voti compos divina luce fruatur.
Non annoſa uno quercus deciditur ictu,
Non ſtilla una cavat marmor, neq; protinus uno eſt
Condita Roma die: ſegetes, animalia, ſilvæ
Paulatim fiunt, longóque augentur ab ævo:
Tu tantum tamque inſigne ac mirabile credis
Poſſe opus extemplo fieri, minimoque labore?
Non ſic ad magnos facile accedere reges,
Et compellare, & coràm auſcultare viciſſim.
Nónne deos longè meliores regibus eſſe
Cenſes? Cur igitur venient, niſi ſæpe vocentur,
Et niſi ſuppliciter dominorum more rogentur?
Quocirca nos ne pigeat bis terque quaterque
Quaque die ingeminare preces, ſuperoſque rogare,
Ut ſe dignentur quandoque oſtendere nobis,
Alloquióque ſuo nos multa arcana docere.
Hoc ſi fecerimus, veniunt, mihi credite, tandem,
Nóſque ſuo adventu miſera hac in carne beabunt,
Et mox in cœlo ſecum ſine fine tenebunt,
Eſt ubi vera ſalus, & fœliciſſima vita:
Tunc ire ad mundum archetypum ſæpe, atq; redire,
Cuncta rumque patrem rerum ſpectare licebit:
Quo meliu nihil eſſe poteſt, neq; pulchrius uſquam,

Qui cujuſq; boni ac pulchri fons, author, origo eſt.
Multi autem non poſſe putant contingere, ut illi
In terris poſito divi apparere, loquive
Dignentur: méque arbitrantur fingere nugas.
His facilè ignoſco; neque enim dedit omnibus unũ
Natura ingenium: quidam cœleſtia ſemper
Mente agitant ſemperq; aliquid ſublime revolvunt:
Nonnulli tantùm quæ ſunt mediocria curant,
Nec procùl à terris multum ſe attollere gaudent.
Innumeri telLure jacent, nec ſurgere poſſunt
Omnino, totóque animo pellure morantur:
Non ſecus ac volucres ſpatiantur in aëre quædam
Sublimi, & levibus pennis altiſſima tranant:
Nonnullæ medias percurrunt aëris oras,
Nec multum ſublime volant: pars cætera in imo
Verſatur ſpatio, & terris vicina frequentat.
Quare non mirum eſt ſi noſtris credere dictis
Turba nequit: ſiquidem turbæ craſſiſſima mens eſt.
Vera tamen ſunt quæ dixi: nam quomodo quiſquam
Montibus in rigidis inter deſerta manere
Solus ſponte ſua, & tam duram ducere vitam
Poſſet? nempe brevi rueret, niſi quis Deus illum
Conſolans blandè, tanto mœrore levaret.
Credite, qui loca ſola colit deſertáque, vitans
Humanos cœtus, aut prorſus deſipit, aut eſt
Plus homine, & crebro fruitur ſermone deorum.
Hoc pacto priſcos olim vixiſſe Prophetas
Fama refert: multos etiam poſt funera Chriſti
Quos ſanctos dixêre Patres, & tempore noſtro
Complures tali funguntur munere vitæ.
Hos tu homines, cum prudenter ſcitéque loquuntur,
Cum faciant miranda, & cum ventura recludant,
Deliros, hębetes, contemnendoſque putabis?
An magis afflatos divino numine credes?
Præterea multos Eccleſia ſancta fuiſſe

Affirmat,

Affirmat, qui ſæpe deos videre beatos.
Credere cur nolim, cùm ſancta Eccleſia dicat?
Non ſunt nugæ igitur, ſed conſentanea vero,
Poſſe hominem affari divos coràm, atque videre:
Quod reor eſſe bonum ſummum, finemque bonorũ
Cunctorum, quæcunq; homini contingere poſſunt,
Donec præſentis vitæ freta turbida ſulcat.
Cùm verò elapſus mortali cárcere abibit
Spiritus, abducens ſecum hæc tria, quæ ſibi ſemper
Sunt propria, mentẽ, ſenſum, motum: ætheris oras
Exultans petet, & fœlix perfecte erit illic:
Quippe habitans cum dijs, Deus efficietur & ipſe.
O cœlum immenſum, ô pulcherrima regia divûm,
Quàm pura es, quàm perſpicua & mirabilis, & quot
Undique ſideribus varijs ornata renides,
Regia cunctarum pleniſſima deliciarum!
Nam ſi tot pulchris & gratis rebus abundat
Terra, hominum locus ac pecudum, viliſſima mundi
Portio: quid de te cenſendum ſtant ubi ſancti
Cœlicolæ, rerum doxini, regeſque beati?
O utinam poſtquàm mea triſtia fila ſorores
Lanificæ implerint, liceat mihi corporis hujus
Exempto latebris, illuc accedere, & illis
Deliciis tam mirandis ſine fine potiri.
Jamque ego Zodiaci divino numere noſtri,
Sidera bis ſenum numero duodena peregi:
Longum opus, & longo ſtudio longóque labore
Confectum tandem, atque extremo limite clauſum.
Quas tibi agam grates, ô mundi maxime Princeps,
Qui me juſſiſti tam pulchra & grandia cœpta
Audere, audentique animum vireſque dediſti?
Gloria lauſque tua eſt, ſi quid mea pagina pulchri
Continet atq; boni: pulchri nam quicquid omne bonumq;
Ex te oritur: tu principium finiſque fuiſti
Tanti operis, tu rexiſti mentémque manúmque.

Gratulor ergo tibi soli, tuus est honor omnis.
Siqua tamen mihi debetur mercedula, posco
Te Deus hoc, ut quando aderit meta ultima vitæ
(Vitæ, quam noctu per inania somnia duco,
Quam redeunte die varius labor urget & angit,
Vitæ, quam nemo sapiens non novit amaram)
Parcere digneris misero mihi, crimina delens
Omnia quæ admisi (heu) mentis caligine cæca,
Atque animam patiare meam requiescere cœlo.
Tu liber interea diversa per oppida curre,
Invidiam subiture gravem: nam multus ubique
Oblatrator erit, cujus lacerabere morsu.
Non deerunt certè, qui cum nil edere possint
Dignum laude, tamen gaudent maledicere semper,
Carpendisque aliis famam venantur inanem:
Hos tu lividulos catulos, oriscque maligni,
Exosus refuge, & doctos inquire bonosque,
Qui pauci sunt: sed paucis potes esse beatus.
Nimirum pauca in terris Deus optima gignit.
Hos revetenter adi, & merces his exere nostras,
Quas si laudârint, satis est: quid cætera dicat
Turba, parùm cura, & vulgi convitia ride.
Judicium vulgi insulsum, imbecillaque mens est.
Stulta placent stultis: obsonia quisque palato
Digna suo quærit, non omnibus una voluptas:
Sed docti atque boni, quæ sunt pia, vera & honesta,
Auscultant, avideque legunt, discuntque libenter.
Hic cibus illorum est, hæc consolatio mentis.
Talibus ergo viris (nisi me præsagia fallunt)
Gratus eris, vultuque hilari, spectabere ab illis.
Vade igitur fœlix liber, & longissima vive
Tempora: quúmque meos tellus coduxerit artus,
Tu varios populos diversáque regna superfles
quære, studéque meum latè diffundere nomen.

FINIS.

ERVM AC VERBORVM, TOTO HOC OPERE MEMORABILIVM, INDEX.

A Canthis 42.15
Acheloi cornu ab Hercule fractum. 46.101
Achilles medicus 234.19.
Achillis nobilitas 125.16
Aconita ex Cerberi spumis 46.10.268.7
Adamante durior 58.15
Ab Adamo quot annorū mundi ætas 269.24
Adversis agitata quædā nitescere 193.17
Adulatores pro amicis. 74.14
Adoræ formula. 159.12
Æacus 199.33
Ægoceros. vide Capricornus
Ægrotanti quæ observanda 103.31
Aluri avicula insidiantis descriptio 201.30
Æolus ventorum rex. 141.30.204.12
Æquinoctialis circulus. 250.4.
aër an vacuus 141.23
aër an lucis subjectum, 281.20.24.
aer deorum sedes 145.29
aer ens & corpus 141.24
aer infra ignem. 271.35. deque & multa eodem.
aer in lumine, non contra 281.26.
aer morborū causa 102.4
aer corpus fluxum 258.20
aeris tenuitas penetrabilis 157.30
aera dæmonibus esse refertum. 204.24
aere nil subtilius. 141.21
aere sensus verti 142.19
aeria animalia an etiam corporea 146.31
an moriantur 147.2
quali sint specie, ibid.7
Æschyli mors 175.13
æstas unde 376.3
æstatis in commoda. 126.35.

æternum per se, præter Deum nihil 264.21
æther adamante durior. 259.7.267.1
æther an rerũ finis 279.6
æther nihil immundi patitur 246.7
ætherĩs decora 134 28
ætheri quo quisq; locus propior, eo beatior. 268.7
æthera neq; igne, neque glacie infestari 249.28
ætherei incolæ immortales. 147.13
Æthiopes. 28.3. & 27. 11
Æthiopum descriptio. 209.25.
ætnæ æstus 12.19.278.1
affectus in homine menti contrarius, ejus satellites 178.21. &c.
affectus mentis lumen obscurant 151.30
affectus morborum causæ 101.35.
affectus mentis stimuli, 48.6
affectus quare ut rationi reluctentur dati. ibid.
affectuum ebrietas. 127. 22.179.34
affectuum principijs obsistendum. 179.1.180.4
affectuũ sedes cor 155.18
affectuum vis in animum 161.32.
affectibus quomodo rectè utendum 48.21
affectus in oculis apparere. 156.21
affectus quomodo predat animæ 155.8. & 29
Aganippe 9.11
Aganippides ũdæ 106.21
Agente finis movet 83.11
Agilitas 69.15
Agricultura ob voluptatem. 36.19
Agriculturæ laus 91.21
Alcinoi pomaria 20.5.
Alcumistica ars 231.1
Alexandri regis ebrietas. 108.29 *ejusdem interitus* 108.29.
Alexandro solvendus nodus. 174.1
amans redamari dignus. 290.6.
Amanti levis labor omnis. 239.14
Amantibus metuenda invidia 66.10
Amaracus 41.10
Amaranthus 41.7
amare est bonũ velle 69. 17
amari volenti quæ observanda 48.25.72.2
in Arbiguis cognosc

dis quis esse ordo debeat 150.11 in Ambiguis rationi credendū. 263.35
ambitio cavenda vocens 123.33
ambitio multū ad virtutem calcar, quanquam ipsa vitiū sit. 123.26.31
Ambitio Romanorum impetendis magistratibus. 123.34.
Ambrosia 268.3
Ambrosiæ campi 54.13
amicitia domis comparata non diuturna. 72.28 item iucundiu 72.24
amicitia, & lis an rerum primordia 151.6
amicitia, idem velle idemque nolle 75.1. inter paucos firmior 75.25
amicitia malorū & stultorum non diuturna 75.2
amicitiæ fomes, similitudo morum 74.31
amicus ita amandus, ut qui hostis fieri possit 66.8
amici in rebus adversis 69.3.
amicorum usus tam in adversis quam prosperis, 72.14.
ab amicis mores cuiusvis facilè perspici 226.34
amygdala 41.32
Ammon 246.35
amor adversantibus fatis qualis 65.28
amor civilis & cōmunis, qualis. 72.10 durabilis 75.8
amor igni similis. 290.3
amor in plures devisus, debilior. 75.21
amor naturalis ne, an qui virtute constat, durabilior 75.12
amor occultandus. 66.13
amor pacem gignit 68.5
amor quomodo fiat 69.25
amor paratur obsequio, 72.26. fraude 95.33
amor res divina 67.6
amor suapte dulcis 59.9
amor tantum inter similes 86.13
amor voluntatis motus. 69.26
amoris calcar 239.16
amoris expers, sensu expers, 97.2. amori omnia obnoxia ibid.
amorem verbis quam rebus quærere, tutius ac levius 73.21
amore mundum, & quæ in mundo sunt omnia servari. 67.7
amore pacem constare, 69.9. in Amore quanta vis. 59.36
amore sincero nihil in hac

hac vita melius, aut dulcius 69.2
amores fato iungi 65.1
amorum causa fatū 64.27
forma 26. *nummi* 29. *consuetudo* 29
Amphion 44.10
Amphitrite. 84.14
Anacreontis mors 175.14
Anaxagoras divitiarum contemptor 30.16
Ancilia 43.1
Andromedæ sidus 253 16. & 254.19. *ejusdem ortus*, 256.18. & 258.6 *occasus.* 257.14
angelos invocatos multū apud Deū posse 216.27
anguitenens sidus 253. 12. & 256.21. *vid. Serpentarium.*
anima quid 159.16
anima an mortalis 240. 16. *an una cum corpore interire credenda* 159 27.160.18 163. 9. *an recte harmonia dicta*, 162.26.
anima an una tantum in orbe. 163.33. *ut sol unicus*
anima fortunæ non obnoxia 183.28
anima hominis divina & immortalis. 87.28.129 35. 160. 20 *individua & immaterialis* 161.12. 161.23. *incorporea* 161. 23
anima quomodo æterna & divino semine nata deprehendatur. 264.12
anima una, ac minima, 156.29.
animæ cum corpore certamen 201.17.202.6
animæ in vitia ruentis gradus. 202.12.303.17
animæ immortalitas etiam à Philosophis asserta 149.27.
animæ immortalitatem credere salutis fundamentum 242.35
animæ sol, mens: sensus autem sidera. 159.1
animæ vires 159. 6. *ac munera* 240.13
animam mortalem esse, quibus rationibus quidam astruere conentur, 163.19.
animam quoque moveri 154 35.
animæ cur ita paucæ ad stra petant 200.31
animæ quomodo à spiritu sancto sublimētur 239.6
animas defunctorū ad lunæ regionē deferri 200

animas non sponte malas esse, neque per se in vitia labi 201.12
animal unumquodq; esse felix quo pacto possit 88. 6.
animalia perfecta & imperfecta 155.35.
animalium creatio 18.28
animalibus motus causa que 150.24. & inde animalium in terris omniū rex homo 115. 10
animus corpore dignior 70. 20
animus divinæ naturæ similis, ideoque immortalis 158
incorruptibilis 161.20 162. 11
animus qua ratione colendus 255. 34
animus sine doctrina ignavus hebesq; 221. 6
animi à sensibus revocatio 161. 24
animi à studijs remittendi ratio 227.17
animi bona. 70. 2. virtutes 3. & 71.27. an verè beatos reddant. 83.1. an etiam ex fato 175. 27
animi bona & jucunda & honesta 71.32
animi cultura quæ 214.10
animi culturæ incumbendum 227.23
animi habitus quomodo mūtentur, & unde 151 19
animi index sermo. 71.24
animi moribus qualis 190. 1.
animi morbi & vulnera vitia 190.4 &c.
animi motus 154. 15. & inde animi munera quanto corporeis præstantiora 31. 25
animi naturam cognoscere difficile 150. 2. animi quam corporis voluptates sinceriores 70.29
animi vim corpore debilitato crescere 161 5
animi vita qualis 240. 3. 9. & 243. 26
animo & corpori communes esse motus 155.28
animū non parentes, sed naturam dare 116. 14
animum turbant sensus 161.31. & affectus 161 32
Anni quatuor partes ex solis cursu 276. 7
anxum producere segetes non cultum proverbium 116. 17
antarcticus circulus & polus

lus 250.14. 15
Antenoris urbs 123.9
Antheus 46.15
Antichristi solutio 124 34.
Anticyra 127.30.172 13
Antilochus 131.25
Antiphates 45.31
Antipodes 319.11.34.14 205.1.276.2. & 5.
Apellææ tabulæ 70. 35
Apleston dæmonum rex, ejusq; descriptio 205 27
Apollo Cyrrhæus vates 192.34
Apollo Delphicus 55.20.
Apollo medicus 23.4
Apollinis metamorphoses ex amore 64. 11
Apollinis numen 9. 10
Apolliæ muscæ 225. 24
Aqua morborum causa 102.4
Aquæ elementū sub aëre quomodo & quale 274.3
aquæ sapor à terra ibid. 11.274. 29
aquæ calidæ scaturientes unde 278. 1
Aquarum vis omnis ab Oceano 274. 21
aquarij signi stellæ quot 253. 19. ejusdem ortus 258. 2
aquila Jovis armiger 49 25
aquila sidus 253. 14 ejusdem ortus 256.26
aquilo 134.33.140.25.
Ara sidus 255. 18. ejusdem ortus 257.33. occasus 258. 4
Arabs mollis 41. 6
Arabes 79. 14
Arabum opes 79.34
aranea quomodo muscas insidiatur 47. 10
arbitrium nobis an liberum 174. 4. 177. 16. & quando 179.20. quando non 28. ibid. & inde
arbitrium cur adeo pauci habere videantur 178 13
arbitrium quid 176. 18 & an in omnibus æquè & omni tempore 176 23.
arbitrium quo liberius eo magis fato obnoxium 180. 22
arbitrium rationi conjunctum 177.17
arborum diversa sors 181 33
arborum omnis generis catalogus 41. 18

& inde.
Arcades ad ἀγροίκους 198. 9
Arcadia clim plana, & sine montibus. 198. 21
arcana nemini revelanda 65. 1
arcitenens, vide Sagittarius
arcticus circulus & polus, 250. 5
arctophylax 253. 9. & 254. 7 ejusdem occasus 256. 10
arcturus 254. 6
Arete dea 47. 26. 53. 21 56. 17. 112. 8. ejusdem à voluptate debortatio 45. 16
Aretes filius Timalphes 61. 9
Argo sidus 255. 15. 253 22. ejusdem ortus 257 5. 251. 5. 257. 5. occasus 257. 31.
arietis signi stellæ quot 254. 22. eiusdem ortus 256. 7
Arimaspæ 79. 14
arimnus fluvius 223 23
Arion citharœdus 44. 7.
aristæi armenta 20. 3.
aristoteles 280. 18. mundi lumen 70. 15
Aristotelis sententia non curanda, ubi à vero recesserit 169. 13
armorum detestatio 178 6
ars omnis ex usu 99. 31
arvi vis 77. 16
artes unde 86. 29
artes utilitate & honoribus ali 26. 31
arvisia 23. 29
Asia mollis 79. 8
asini sidus 254. 31
asini bipedes 211. 32
assuetudine quandoque frangi naturæ vim 119 5.
astrea 210. 24
astrum quodlibet terra & mari majus 145. 12
astra cadentia 268. 9
astra senectus nulla terit 147. 13
astra singula, cœli urbes 266. 24
astrorum imagines variæ ab astronomis fictæ 261. 29
astrorum magnitudo 261 21. 35
astrorum vis 264. 14
astronomia disciplinarum pulcherrima 227. 28
astuti plures quam prudentes 211. 15. 16
astuti quomodo stultis insidi-

aſtuti quomodo ſtultis inſidientur 212.10
Aſtuzorum imperium ferreum ſæculum 211. 19
aſturis nullum hominum genus ſceleratius 211 22
Athamas 129.18
Atlas 41.9.& 61.23 *cælifer.* 106.23. *onere levatus ab Hercule* 46.17
Atlantides 254. 26
atomi animæne an corpora 159.19
Atropos 62. 4 244. 31
Attys Cibellæ dilectus, in pinum conversus 41.20
avaritia bellorum causa 68. 26
avaritia cavenda 32.11 219. 9
avaritia pestis & erynnis 26. 29
Acherontis filia 32. 12
vitiorum omnium radix 219. 10
avaritiæ stagnum 202. 35
ex avaritia quæ mala nascantur 32.20
avarus omnis sceleratus 191. 6. *semper inops* 232. 29
avari descriptio 20. 13. & *inde* 25.11
avari impietas 33.13
avaro divite nihil intolerabilius 191. 9
avaro nihil pejus 259.14
avarorum dæmon Apiestus 205. 27
in avaros 68. 27
audaces faciunt spes & amor 239. 6
audenti fortuna favet 18 11
aulicæ vitæ detestatio 92. 35
aurata pisces 23. 25
aureum ſeculum Saturno rege 41. 26. 63. 16. *ubi prudentes* 219. 35
auricularis digitus 213. 8
auriga ſidus 253. 12 & *eiusdem ortus* 254. 11. *occasus* 256. 24
aurora 34. 19
auroræ descriptio 205 24 *peripetasis* 53. 16
aurum unde 113. 20
aurum igni pretiosius fieri 293. 18
auri cupiditas 285. 11
auri vis quam legum & juris major 94. 17 &c.
auſter 134. 32. *nubifer* 207. 4
auſtralia ſigna 249. 28 *quæ* 261. 23. & *quot ſingula ſtellas habeant* 255. 8

255.8.
autoritas magnorum virorum quantum sæpe judicio obstet 169.16
autumnus 171.12

B

Bacchus Tartari & Megeræ filius, non Deus 52.2
Bacchi currum tigres trahunt 78.3
Bacchi donum Midæ regi 23.5
balena homini paret 18. 28.
Barbæ gratia 57.25
beatus, an qui dives 20. 10
beatus in terris nemo 81.15
beatus quis habeatur 89 26
beatus quis 89.26
quando 129.21
beatus verè, ut phœnix, rarus 89,22
beatus vocandus quis 81 26.87.32
beatum animum, non res efficit 29.16
Belides 106.26
bellum quatenus licitum 234.2
belli usus 232. 32. bello nihil turpius & homine indignius 232.2
bellorum causæ regibus quæ 233.32.78.32
bellorum nostri temporis detestatio 68.18.178.4
bellorum studiosi qui 232. 12. qui non ib.31
beneficus Deo similis 73. 7
bene mereri etiam de ingratis non cessandum bono viro. 72.35
bestiæ quatenus nobis inferiores 87.1.&c.
bestiæ quorum sensuum usu gaudeant maxime 70.33
bilis iræ materia 154.24
blandè vincere prudentius 78.4
blandiri perniciosissimum pueris 101.5
bombardæ periphrasis 18.33
bonus frustra quis 270.1
bonum nemo sponte 118. 33
bonus vir dijs amicus 122.11
bonus vir & mente & animo sanus sit oportet 191.35.
bonus vir suâ ipsius conscientia contentus 224. 15

bonum vitũ etiam indoctum pluris faciendum esse quam malum, quemlibet eruditum 16.14. plurimi autem faciendum qui probitati eruditionem conjunxerit, eadem: 16. 31

bonumne an doctum esse præstet. 15.29

boni pauci 294.18

boni pluribus malis obnoxij 119 33

bonorum & doctorum voluptas 294.26

bonorum exempla proponenda. 30.24

bonis hominibus nihil mali accidere posse 189.33.191.31.193. 3.

bonis omnia cedere in bonum etiam mala 193. 4. & ibid.34.

bonis plerunque adversa fortuna 162. 18. unde 189.13.

bonum brevi durans, non bonum 89.2.

bonum diversis animantibus diversum 151.10

bonum duplex 189.20

bonum motus causa 151. 8.

item boni cognitio 153. 25.

bonum omne à Deo 393. 34.

bonum summum alius aliud 81. 31. homini quodnam 88.20

bonum summum Deus 83.16.87.27. qui & omnis boni author 264. 5.

bonum summum, Deorum conversatio 293. 5.

bonum summum finis 83. 15.

Boni summi cognitio vera sapientia 19.25

boni summi summum & perfectum gaudium 84. 4.

bona corporis 69.33. animi 70.2

bona corporis & externa, quatenus bona 81. 10.

bona corporis ac fortunæ quare pluris fiant bonis animi 168.22

bona externa, nugæ 286. 18

bona per se 82.6. per aliud 82.30

bona quorum bonus usus 192.9.

triplicis 169.21
ura quatuor 190
195.20
rum evid. gustro 23.
190.69.21
fons primus
ssa 285.14
ites 206.28.254.6
ide Arctophylax.
rtu occasus 256.2.
ortus 257.2.
eas serenifer 264
ia.
alia signa 252.10
ficus 278.32
ugurni 79.25
mus 41.30

C

Cacus 48.26
Caduceus stirps extin-
cta 126.2
Calamus 133.24
Calliope Orphei mater.
110.16
Cancer an matris causa cor-
ripuit 150.24
Cancer nativus 153.30
Cane alia solvi, alia in-
dutari 193.27.&c.
Cancri signi stellæ quot,
154.30
ejusdem ortus 256.18
Centenarium dierum pe-
riphrasis 24.28.169.6
Canis major ortus 256.
27.ibid.33.& occasus
257.23.& 28
Canes duo, sidera 253.21
255.24
Canicies præcox ex mœ-
rore 104.25
Cepheus 21.7
Capra sidus 254.10
Capricorni signi stellæ
quot 259.4.ejusdem
ortus 257.32
Capua 42.37
Carvi adversus mœrorem
pugna 180.14
Cassiopeæ sidus 253.6
& 254.2. ejusdem oc-
casus 257.22
Castalia rupes 9.3
Castalius fons 55.18
castè vivere salvis in-
guinibus quorumque
63.2.&c.
castos habere qui sunt
cauti 63.9
casus quid 169.21
casus in nobis est, non in
rebus 171.3
casus in orbe nihil juris
habet 272.2
casus incertus de 167.24
casus an fato omnia
contingant. 165.30
169.8

V casus.

casiones fiunt aliquas 170. 221.
ecsuum diversitas quibus homines sunt obnoxij 228.8.
Cato 130.22
Catonia nobilitas, 116 27
causa ab effectu sua diversa 166. 21. effectu prior 235.33.
causa perfecta parem effectum gignit. 37.12
causa prima bonorum sunt, ut malorum postrema 185.15.
causæ primæ effectus unus & qualis. 168.2
sine causa nihil esse 266. 26.
Causarum aliæ viliores, aliæ nobiliores 184.8.
causarum nexus & ordo perpetuus 167.2. &c.
causarum plurimus concursus 164.13
causarum ultima, ac longissimè à prima distans, terræ hujus gubernatrix 182. 2. 184.28
causarum ut quæque prior, ita dignior, 166. 31
ex causis constare mundum & omnia 168.27
Centauri sidus 253.2.
ejusdem ortus 258.
occasus 257.9
census ungularis demonstratio 91034
Centrum 159.23.
Centrum mundi terra.
Centrum terræ 275.23
Cephei sidus 253.6 254.2.
ejusdem occasus 257. 23
Ceraste 42.25.
Cerberus 38.
pro certis incerta sequi vitium 39.
cetus sidus 253.18.
Pristis. ejusdem occasus 256. 19
chameleonta pasci aëre. 267. 19
Chaos 270.37
Charon 33. 31. portus 46.23
Charybdis 45.31. & 46. 19
Chimæra 39. 3. 106. 21. 214. 20
Chiragra ex ebrietate 61. 10.
Chirogræ periphrasis 21. 2.
Chiron medicus 214. 10.
Chiron sidus, vid. Centaurus

ætatum.
Chirurgi quidam clinicis ars certior 105. 28.
Christi præcepta 113. 13
Chronicus virtus seu occasus 255. 30
Cibi evasiorii & subtiliores diversa natatio 140. 1
Cibi voluptas peculiaris propria 71. 11.
Cibus an sui quis 31. 3
Cicerum fumis lebetari ingenium 51. 1.
Cicerum lusus 23. 19
Cicadas rore pasci 267. 19
Cicero Arpinas 14. 27
Ciceronis nobilitas. 116. 26
Cilices 79. 12.
Circe 106. 22. voluptas 217. 32
Circe Ulyssis socios in porcos mutavit 46 30
Cisphea rupes 165. 19
Citrus 41. 34
Clementiæ expers, non homo, sed lupus. 220. 8
Clementis Papæ apparatus ad tollendum Lutetiæ. 247. 29
essessem cum Cæsare conventus 223. 35
cælibatum an conjugio melius 93. 9. 10
cælibatus culpatur 61. 13.
cælibatus sapientem decet 132. 15
cælibatus pericula 93. 10
cælum an æternum 268. 27. an caperit olim, ibid. 32. æternum esse, 267. 30
cælum an colonis vacuum 265. 26, 266. 31
cælum an rotundum 260 29
cælum bonorum sedes 244. 1. Dei regia 278. 9. deorum sedes. 245. 25.
cælum durone & solido corpore constet, an fluxo ac tenui 258. 20 & 259. 6. 267. 8.
Cælum Oceanus, rerum pater 216. 14. omnium quæ hic fiunt causa 162 35
cælum quid 261. 12
cæli à stellis diversitas. 261. 6.
cæli ambitus ac perennis motus. 259. 10

cæli corpus non opacum 259. 25.
cæli imagines ab astronomis fictæ 263.29
cæli in terras speculæ 78 28. & 79.7. Solis dictis concessæ 79.20
cæli lapsus 213.33
cæli motus à Deo, an per se, 264. 3. 265.9 quatenus æternum 264 35
cæli regia descriptio 48: 4
cælipotentia in res nascentes, 226. 12. extra Cælum an aliquid 279 3. lux infinita 280. 23 Dei regia, 278. 9. optima mundi pars, 284. 24.
ad Cælum omni studio contendendum 226 15.
in Cælum paucos venire 225.7
cælum petere terrenis rebus gravato non licere 220.17
sub Cælo an ignis 271 15. Cælo quò quidque propius eo nobilius, 141.29
Cælestes orbes quinque. 250.5
Cælestia corpora an materia constent etiam. 252. 26
Cælestium corporum admiranda celeritas 260. 33. qualis motus 263.9
Cælestium corporum an concentus aliquis 259. 31
Cælestium sphærarum motus primo mobili contrarius 251.8
Cælicolûm corpora tenuissima 367.11
cognitio etiam mo. causa 253. 21
cognoscendi vis animi maxima 157.13
colloquia turpia vitanda 244. 12
Coluri duo 250. 26
commercij pravi pestis 226. 22
commercia prava bonos mores corrumpunt 227. 31. 33
commodi tantum sui studiosus bellua non homo dicendus 23. 16
cometæ ubi appareant, & qua de causa 273.27
comædiarum usus 15. 18
compater observandus qui suspectum habet uxorem 79.11.

cru-

consensio quid? talem quemque esse qualis in altero concip. 99. 21
concordia tantum inter fratres 86. 13
conditio alijs felix, alijs infausta, ex fato contingat 181. 17
conditionis hominum ratio habenda 74. 9
confugatus non liber. 93 38
confugij vide Matrimo.
confugium ex calidatu incitum 93. 9.
confugium naturæ insidiabile 93. 29
confultus sibi bene, nihil nocet 12. 8
contra qui malè, ibid. 9
conflictus metui 66. 2
consuetudo amoris causa 24. 34
consuetudo naturam pellit 99. 18
consuetudo prava in filijs vevenda 100. 28
Consules Romani olim ab anno designati 30 36
contrarium non re, sed vocabulo reddit 29. 7.
contagio 108. 4
contraria contrarijs curari 193. 23
contraria inter se malum apparere, semper pugnare 235. 13. sese mutuò fugare, non corrumpere 258. 31
Copia dea 23. 14. & 34 35
cor. an pos. esse infinitum 280. 17
corpus animæ carcer 202. 19
carceris instar molest, 139. 3. 245. 23. & 246. 1
corpus tantum locum occupat 146. 34
corpus mutantis 151. 22
corpus omne quantum & quale 137. 31
compositum, ibid. materia & forma constans, 138. 2. finitum, ibid. 6.
corpus per se quiescere, 150. 23
corpus vitiorum causa animæ 202. 19
corporis bona 82. 9
corporis exercitatio qualis esse debeat 227. 34 204. 3
corp. bum. misera cõditio 245. 15.
corp. illecebræ fugiendæ 217. 23

corp. vita quali 243. 11
corporis qualis habenda ratio 219.34, 228.17
corpori & animo communes motus 255.28
corpore debilitato crescere vim animi. 161.4
corpora corrumpi, non species 67.19
corpora cuncta ex materia & forma 258.24
corpora viventia quomodo grandescant 153 28.
corona sid. 253.16. ejusdem occas. 254.3. & ortus 256.18. 257.17
corvus sidus 253 24.
corvum phœnica vocare 22.14.
Corinthi aera 70. 35.
cosmicus ort. sive occasus 255.27.
credendum non cuivis 263.9.
credulos facilè decipi 38. 24
crapula vitanda 228.
crapulæ descriptio 23. 32.
crapulam comitantes morbi. 241.2
crater sidus. 253.23
ejus dem ortus 256.24
crystallo dæmonem includere magica 227. 23.
cultus & vis 99. 19.
Cupido 18. 3. Venereus, 63. 31. ejus mater, ead.
Cupido non Bacchi filius 64.21. sed fuit, ibid. 23.
Cupido voluptatis genitor 43. 15. ejus de sculptio, eadem.
cupressus Phœbo sacra 20
Curius 30. 23. Cybeles currum à leonibus ducebatur 78.
Cyclopes 106. 20.
Cylenes gyges 198. 26. in montem ejus 244.
Cynosura 253.4. & 23.
Cytheron 31

D

DÆdalus ejus dæmon meus ictu loco ejectus inter lunam & terram 228.
dæmon quare sublimiori mente præditis tristior 228.
dæmon sapit 234.
dæmones

Daemon tenui praesidens 183. 27. 184. 26
Daemones arte magica ab hominibus cogi 247
B. in crystallum laudi 247. 23
Daemones indigetes 273
Daemones lunae regionem incolentes 246. 29
Daemones mali quam sint 203. 2
Daemones mali nigri 204
35
Daemoniorum malorum sedes ubi 203. 20
Daemonum cum homine conversatio 207
35. & inde
Daemonum in aëre deceptio 204. 24
Daemonum rex ad ortum 204. 27. ad occasum 205. 26. ad septentrionem 206. 26. ad meridiem 207. 9
Daemonum artes ut fallax 205 12
Damna 64. 59
Debilia passim robustiorum libidini obnoxia 208
Delatores 74
29
Delectandi duo modi 73. 19. delectare 69. 29.
Delectantium species 25. 26
Delphi 237. 19
Delphinus sidus 252. 1.
Delta sidus 268. 16.
quod verum Delphinum 254. 20
Diabolorum opum usurpator 206
Demosthenes nobilis 148. 19
Dens malum pestilentiae 12
Desidia, dulce malum 92
12.
Desidiam nullam dari laudem 10
Deucalion 223. 24
Deus & aliquid imperfectum efficiat 267.
Deus sine corporeus 267.
28. infinitus 138. 3.
Deus an malorum causa 183
sit nihil malum fieri 201. 16
Deus bonorum omnium 274
Deus cunctarum rerum 274

& 15. 16
Deus fati auctor 180. 34
D. est impassibilis 186. 5
Deus incorporeus 198. 229. visibilis 239 7. 277. 14. 438. 5
Deus mentes urbanas respicit 192. 26
Deus non pretio sed amore colendus 97. 3
Deus vindicat pauperes 69. 87
quare corpora assumpsisse videatur, non autem species 41. 84. 19
Deum unum Styrius puer chori fons, &c. 198. 20 & 298. 1. eorum principium & autor, 283. 7 & pater, dominator, atque dominus 184. 145.
Deum propter se amare facit 76. 4
Deus semper bonus ac potens 270. 3. 271. 5
Deus sibi beatus 178. 5 summum bonum 184. 9. & 87. 5. sui 237. 9. & totum 159. 15 18. sapiens 237. 34
Dei arcana nemini cognita 199. 4. 208. 4
Dei consilia omnia sapere 178. 31. & 173. 37 nihil vero incassum 174. 39
Dei & hominis quanta dissimilitudo 86. 9
Dei invocatio 296. 5. 6
jus dandi, hæres designatio eodem deinceps, & 278. 16.
Dei lux 282. 10. 20. 26.
Dei non obliviscendum 217. 22
Dei opus infinitum, 285. 32
Dei scientia infinita 275 10. item potentia 34 ibid.
Dei summi inter reliquos splendor 98. 17
Deo vinari nihil potest cujus sunt omnia 280. 32
Deo placere studendum, quo pertinet 289. 3.
Deus ab aliquibus simulatus irridetur 160. 16
ab Deo quid mendacium 215. 35.
Deum habere quis possit 87. 36
Deum videre virtus prima 286. 9. 10. 16
Deum non offendi, 98. 11. non lædi, 32. 16.

Deus

[illegible] esse omnia, etiam pessima 170. 2
[illegible] nullum esse malum 173. 26
[illegible] principio, medio & fine uteri 84. 21. 85. 26
Di vide Superi.
[illegible] in terris apparent hominibus 192. 3. & 193. 4
[illegible] extra cælum infiniti, 184. 3. eorundem [illegible] 283. 25
[illegible] nunquam liberi 264. 21
[illegible] quare intus spicui 145. 29.
[illegible] quorum numen reuerent 289. 3.
[illegible] semper invocandi 291. 21. & inde, 25
[illegible] cibus & potus, 282. 2
[illegible] voluptas quæ sit 8
[illegible] corpora ex puro oriri 79. 22. tenuiss. 167. 28. non mortalia. 147. 30.
[illegible] flagitia à poëtis inducuntur solita 132
[illegible] forma 281. 16
[illegible] lux, sive gloria 281. 05
[illegible] nullus sensus 195
deos assiduè videri potuisse concessum 187. 28. & quibus 289. 3.
deus esse utilis an persuadet 96
deus non solum in cælo, sed & in ære omnibus 273. 10
deos placandi ratio. 289. 3. ibid. 24
dialecticæ vincula 183. 9
difficillimus rerum studiorum ordo docendi quis 150. 30
digitus medius infamis. 270. 26
diptras minimus auricularis 213. 7
Dionisij tyranni celebre factum 21. 30
dipsadum venenum sitiferum 205. 30
Dis 175. 32
disciplinarum præcipua hæc 217. 22.
disciplinis frenare inseruiendum ibid. 24
discordia inter dissimiles 86. 24
discordiæ nostri temporis detestatio 68. 34
dissimulare interdum magna prudentia. 74. 3 77. 22

dissimu-

dissimulare qui nescit, vivere nescit. 74. 5, 6
divina voluntas duplex, 180. 32. semper eadem 226. 33
divinum auxilium ante omnia implorandum. 196. 5
divus esse & bonus & malus potest 80. 4.
dives quanto pauper valeat 26. 34
dives qui, 228 non vivere 131. 14.
divitiæ virtute carentis descriptio 229. 2.
diviti malo an bono divitiæ 90. 33.
divites avaro & stulto nihilo beatiores 191. 9
divites vitijs destitos sine ipsorum fœtilia quoque ridiculos esse. 25. 8
divites voluptatem sequi, labores fugere. 14. 29
divitum cura 78. 14. 40 esse 21. 19
divitum luxus 33. 19. in vestitu 24. 19. &c.
divitum pericula 22. 14 & inde.
divitibus nimia cura eripit voluptatem perinc. 18. 35.
divitiæ an summum bonum 89. 21
divitiæ comparandis disciplinis impendendæ 27. 25
divitiæ livori & odio nocent 22. 35. malorum causæ, ibid.
divitiæ malorum bonum non bonæ 93. 33
divitiæ moderatæ, jucundissimæ & quomodo 92. 27.
divitiæ non nostræ, sed ærumnæ tantum dispensatores sumus.
divitiæ non summum bonum 38. 25
divitiæ ob quid petendæ 26. 29
divitiæ quales sui cultores reddant 29. 1
divitiæ quomodo usque rexde 228. 38. &c.
divitiæ spernendæ 219. 26 8
divitiæ vanæ quæ 33. mortales. 236.
divitiarum abusus 39. 35. nostro sæculo 33. 38.
divitiarum extremum malum, medium salubre, 96. 182.
divitiarum studium pri-

ipsi solum 285. 9
doctorum vanitas 21. 15
doctrarum usus quis esse debeat 322. 33.
doctus dicitur felicem vitam agere difficile 228. 23
doctrina, vide scientia.
doctrina animi bonum 202. 20
doctrina improbi, insani gladio similis 190. 23
doctrina insipiens timenda 227. 30
doctrina versus ac pretium. 153. 1
doctrina sedulò incumbendum 223. 8
doctrinam ex fato contingere 175. 27.
doctus iniquus, ut furiosus habetur gladium 227. 31.
doctus quis qualis esse debeat 228. 2.
doctus evasuro habere ac studio quis 228. 27
doctumne an bonum esse præstet 215. 30
dolium paviter pronumque esse egregium 227. 29
dolii vi pœnæ, nomine multi 221. 17
dolitpœnæ 192. 18
doctorum crebra conversatio 177. 24
doctorum & doctarum voluptas quæ 228. 1
doctus nunquam deesse necessaria 27. 30.
dolor ad mentem revocat 198. 11.
dolor nullus, ubi nullum judicium 153. 9
dolor voluptatis comes 44. 25. 49. 5
dominis duobus servire nemo potest 299. 20
dominicum mysterium quale 198. 17
Dorophorus 199. 24
Deus, ejusque ex Jove filij 198. 13
dracæ fidus 253. 5. 14
Dryades 41. vide nubis
duæ opinio præferendæ 240. 32
dyspepsia 221. 25

E

EBrietas quantum mentis obsit 279. 14
ebrietas visum turbat 142. 17
ebrietas vitanda 218. 5.
ebrietatis deformitas 52. 13
ebrietatem qui vitabi

con-

consequentur 126,7
ebrius bellua ridet 52 21
Ecclesiæ sanctæ assertio- mi credendum 293. 2
echinus 156.3
Edo 107.30.142.24 198.18
eclypseos ratio 259.10
eclipseos lunaris ratio 275.24
edendum ut vivas, non vivendum ut edas 52. 18
educatio, magni momenti 226.20
effectus, perfectus 236 34
effectus nobis certiores causis 250.17
effebero neminem non indigere 127.30
eloquentiæ vis & pretium 29.30
Elisij campi 100.11
Encelados 61.24. 178. 32
Engonasis 253.8
occasus 256.20. ortus 257.26
Enipeus 69.5
Ennosigæus ibidem.
eus primum, causa, non effectus, 166.33
eus quid 249.15
entia incorporea præ- dicamenta, & alia multa 129.15
entia vera, an corporea 139.25
Epicuri descriptio 34.35
Epicuri philosophia & disputatio de summo bono 35.26. &c.
Epicuro anima mortalis 37.33. voluptas sum- mum bonum 35.35
epicycli planetarum 264. 17
equi sidus 253.15
erebi tria stagna 28 35
Eridani sidereus ortus 256.16. occasus 257. 22
Erinnys Acherontis fi- lia 38.11
errantia sidera 273.25 & ibid.
error facile introdu- citur 267.15
Errorum scatebræ vide 278.2
eruditio vide Doctri- na.
eruditione an probro præstantior 15.29
eruditorum nuga 263. 32
Erymanthus gigas in

mentum 198.25
mplorum vis 167.15.
mplis magis quam verbis docendi pueri 186.29
mplis rudes melius docuit 36.17
per se nec amandum, nec fugiendum 134
mosi familia 20.14
mendi luxus 138.35
mphidia mater ignoratur 116.21
mpsa fertilis & bellicosa 79.9
mum 140.25. 272.15 & 31
mydice 44.4

F

abricius 30.21
fabula non omnis spernenda 15.17
fabulæ poëticæ 106.19 &c.
facet in aëre ardentes unde 271.19
facies pulcherrima quæ 130.1
facundia absque consilio 196.35
famæ cognata 175. 134
fame inane studium 123.4. & 20 somnium 124.27
fama præmia post obitum 39.8
fame spes ad virtutem impellit 20.11
fatum, causarum series 166.23
fatum, divina voluntas 180.23
fati autor Deus ibid. 34
fati in amore & rebus omnibus vis 59.9. &c.
fati munera non respondere meritis nostris 182.9
fati vis contra conatus nostros 66.20
fato cuncta obnoxia 180.34
fatum extra nihil fieri 173.33.174.11.
fato amores fungi 65.1. solvi rursus ibid.
fatone an casu omnia fiant 165.20.166.12.
fatorum ordo certus 169
fatis omnia regi 64.24
favoris conciliandi ratio 211.6
febris ex ebrietate 52.9

sel

fel iræ ſedes 154.24
felix futurus quo ordine uti debeat 226. 16
felix in terris nemo 81. 15
felix quis 31. 13
felix vere quis 104.29 88. 31
felix quis habetur 89.26
felix vocandus quis 81. 29. 87. 32.
felix rarus, ut Phœnix 15 89. 15. 22
felle carentia animalia non tuſci 154. 26
Felſina 224. 1
fœmina nihil mendacius 60. 5
ferreum ſeculum, ubi aſſunt regnant 211. 29
fidelis nemo 95. 32. *in venere* 99. 21
fidendum nemini 66. 6.
fidendum paucis, ac raro alijs 95. 34
fides etiam inter conjunctiſſimos rara 129. 1
fides paucorum tantum 75. 18
fides verbis citra rationem non adhibenda 269. 28
fidei ſuccumbat ratio 270. 13
filij ætate adhuc tenera bene inſtituendi 99. 1. 33.
filij parentum plerumque ſimiles 95. 15
filiorum corrigendorum ratio 99. 1
filiorum morbus & mors quomodo ferenda 98. 14.
filiorum vitia parentibus imputanda 99. 33
finis agentem movet 83. 12
finis bonus 36. 11
finis non omnis opus 84. 21
finis optimus qui ultimus 83. 23. *idemque ſummum bonum* ibid. 24. 84. 10.
finis ſpecie prior, & poſterior 36. 10
ob finem omne opus ſuſcipi ibid.
Florentiæ obſidio 224. 2.
fluminum perpetuus curſus unde 274. 14. *eorundem uſus ibi.* 21.
fontes unde ibi. 21
Forma 69. 35
forma abſque materia conſiſtens perfectio 285. 20
forma amoris cauſa 64. 27

forma & materia naturæ principia 258. 24. 265 25.
forma rebus esse tribuit 281. 2.
forma gratia fugitiva & infida 58. 23. & inde forma corporea incorporea 281. 6, 7
forma incorporea extra cælum 283. 22
forma qua lege res generent 265. 19
fortis tacet 77. 22
forti viro ubique patria 228. 35
fortitudo 70 10. & 119 22
fortuna an regat mortalia 272. 1
fortuna cæca 219. 16 instabilis ibid. 30
fortuna, qui & Pluton 285. 24.
fortuna rerum domina, & opum donatrix 92. 25.
fortuna veteribus dea habita 165. 11. & qualis dea 175. 25
fortunæ arbitrio an omnia in mundo fiant 166. 8.
fortunæ bona nulli propria aut certa 219. 28. ideoque sperenda 222 8. fortuita 236. 4. fortuna eadem 6.
fortunæ omnes libido 119. 21.
fortunæ incertitudo 226 6. inconstantia 55. 29. & 6.
fortunæ jocus stultorum imperium 212. 25
fortunæ in rebus humanis lusus 221. 27. sive ludibrium 113. 6
Fortunæ modestæ commendatio 91. 18.
fortunæ potestas in terram & terrestria 183 15. præter animas nostras ibid. 26.
fortunæ proles voluptas 14. 15.
fortunæ rete 174. 21
fortunæ sola resistit virtus 273 2
fortunatæ insulæ 100. 21 & an sint.
Fraus Pluti ancilla 40. 13.
Fraus Iveneri gratissima 96. 23
fraudem fraude repellere etiam jure licet 233. 31
frugalitas veterum 39. 28. ad frugalit. e horti 31. 3.

fulgetra unde 271. 29
fulmina à demonibus ejici 209. 1
fumo, hoc est, vana gloria, nihil levius 222. 21
furie, 230. 8. 9
furiosi etiam verum dicere 249. 22
furor poëticus ibid. 7

G

GAdes 251. 9
Galforum in Italia bellum 194. 12. 16
Ganges 78. 26. 252. 9
Gangetica tellus 10. 32.
Ganymedes, qui & Aquarius 258. 1. vide Aquarius.
Ganymedis forma 24. 34
Ganymedi præfertur Philetus 57. 3
garrulitas levitatis indicium 76. 24
gaudia eò dulciora, quò rariora 28. 27
Gemin. signi stellæ quot 254. 28. eorundem ortus 256. 15
gemmæ quare aliis lapidibus nitidiores 240. 8
Getæ 28. 3
Getuli 79. 12
Gigantes in Arcadia olim 198. 23. in monte Pallene 199. 2. à Jove tandem domiti, ead. 19
Gigantes terrigenæ 61. 25
Gigantes quinquies 251. 4. ead. 19
gigantomachia allegoria 178. 29
gloria vera post cineres 222. 20
Gloriæ humanæ vanitas 244. 33.
Gloriæ inanis studium 4. somnium 124. 2
Gloriæ vanum studium 221. 2
Gloriam spernentes gerere. 55. 1
Gorgones 108. 20
Gratis nugaces mendaces 89. 16. 20
Græcia mendax 108. 26
Grugarum mater 146. 15
Græciæ septem sapientes 227. 30
Grando unda 271. 25
Gravia ad centrum ferri 261. 20
gravia levibus utiliora 139. 23
Gula cavenda 228. 1
Gula nequitiæ nutrimentum 62. 30
Gulæ voluptatis sacra 41.

43. 30. & 50. 23
Gula dæmon qualis 206 23
Gula & laboris fil. somnus 52. 22
Gula nihil indignius homine 50. 30
Gula perire plures quam gladio 52. 14
Gustus animæ vis 157 7
Gustus cunctis inest animantibus 258. 23
Gustus quomodo fiat, ibid. 18.
Gustu tactuque solum bestias gaudere 71. 4
Gyges 178. 31
Gymnosophistæ 133. 25

H

Hæretici qui 86. 17
Harmonia 162. 28
an rectè de anima dicatur. ibid. 26
Harpyæ 106. 20
Hectoris nobilitas 115 15
Hiacus ortus & occasus 256. 1
Hiadum lachrymæ 151 2
Hiæ 253. 3. 30
Hiemes, vide Auriga sidus
Herculanus nodus 174. 1
Herculeæ columnæ 274. 5
Hercules Ferrariæ dux, 10. 12.
Hercules quoque voluptati succubuit 46. 19
Herculis armenta Geryoni abrepta 20. 4
Herculis gesta 46. 1
Herculis nobilitas 115. 16
Herculem bene merendo cœlum sibi acquisisse, 73. 4
Hermes Trismegistus. 185. 10
Hermus aurifer 104. 25
Heroes qui 240. 5
Hesperethusæ pomaria. 20. 5
Hippoc. medicus. 254. 13.
Historiarum usus 15. 13
Hœdi sidus 254. 11
Homerus 24. 31
Homeri mors 275. 11
Homeri nobilitas 116. 28
Homo animal præ alijs miserum 143. 24
Homo cæteris animalibus quo præstat 50 32

Homo deorum ſimia & riſus quando 111.11
Homo homini juvando natura creatus 33.2
Homo homini maximè formidanda fera 128. 24
Homo inter deos & brutamedius 162.6
Homo quando fœlix 88. 16. *qua ratione dijs gratus fiat* 289.4
Homo ſermone tantum & manibus beſtijs præſtat 86.7.87.4
Homo ſpiritualis quis, 143 28.
Homo terræ & animantibus regendis præfectus à Deo 275.11
Homo virtutibus præditus mortalis deus 285.27
Hominis creatio 143. 19
Hominis juventa 18.31
Hominis miſera nativitas, 125.9. *infantia* 125 18. 25. *pueritia ead.* 29. *juventus* 34. *ætas gravior. ead.* 126.9. *ſenecta ibid.* 20
Hominis philautia ac ſcientiæ perſuaſio, 111. 20
hominis ſubſtantia, virtus 88.33
homini cætera animalia ſubdita 18.28
homini tactus & guſtus quàm cæteris animantibus perfectior 158. 24
Hominem deos affari cram poſſe, atque videre 292.3.293.4
hominem gula beſtijs ſimilem fieri 49.35
hominem veterem quomodo exuere oporteat, 289. 28
homines quot caſibus obnoxij 128.1
homines verè qui. 240.5
ad homines virtutum ſtudioſos exhortatio 286.6
hominum diverſa genera 213.13. *optimum.* 210. 6. *prudens.* 210. 17. *ſtultum ac diſertum ead.* 210. 32. *ſtultum.* 211. 24. *inſanum* 213.9
hominum diverſi colores 209. 24
hominum & dei quanta diſtantia 86.9
hominum fortuna nulla perpetua 116.6
hominum ignorantia & error 200.3
hominum nemo non virtutis obnoxius 85.13.86.
homi-

hominum pertinax cæcitas 19. 18
hominum simulacra tantum non homines cerni 35. 21
hominum vita, fabula. 80. 23. militia 119. 7
honestum 69. 30. honesta quæ 73. 22
honesti passim habenda ratio 13. 25. in gaudijs 49. 7
honos alit artes, & virtutem 36. 31
honor homini sufficiens quis 125. 4
honor qui confertur indigno non honor ib. 6
horor somnium 124. 28
honor virtutis præmium 71. 33
horres nec corpori nec animo prodesse 124. 31
horatij nobilitas 116 27
horrou 250. 24
horum usus 91. 30
humanæ vitæ consideratio 125. 28
humanum genus solum omnium animalium species referre 112. 21
humanum genus utri simile 111. 26
humani generis calamitas & miseria 135. 28
humano in corpore multæ pecudes 221. 15
humiles à deo amari 220 32
humor nativus 154. 12
Hyades 254. 27
Hyale 233. 18
Hydræ sidus 253. 25 255. 19. eius ortus 256 27. occasus 258. 8
hydro crudelior 59. 12
Hydrochous 248. 34
hyems 171. 13
hyemis incõmoda 126. 32
hypocrita 192. 22

I

IAna dæmon 246. 29
Iapetus 178. 31
Iberi ad extremum occasum 205. 24
Icarus 12. 26
Icari casus 197. 2. temeritas 112. 22
ignavia vires hebetat, 228. 11
ignavorum querela in senectute 218. 25
ignis aëre levior 271. 32
ignis animantum vivificans 153. 30
ignis en sub cælo lunari orbi propinquus 271. 15. 34

Ignes in terra gigni multos. 277 34
Ignes per aëra volantes unde 271.24
Ignorantia errorum causa 186.22. & mater 227 12. Pluti filia. 40.10
Ignorantia veri ac boni prima animæ in vitia ruentis contagio, 202 14 hinc que stultitiam & scelus nasci. ibid. 19
Immodica nocent 227. 16
Imperfectum debile 136 2
vide perfectum.
Imperia prudentibus cõmissa optimè habere. 210.23
Improbis perpetuus comes metus 12. 16
Incertum in mundo nihil 169.31
Indi 79. 11
Indigites dij quales 173 1
Indoctus varò probus, 227. 11
Indulgentiarum merx, 212. 14
Inertia 289.9
Infamia voluptatis comes 49. 5
Infantiæ mala 125. 18
Infælix quis 31. 21
Inferi ad australem plagam. 108. 21. subterranei. 278. 4. quare in terræ centro credantur esse 284. 31
Inferi an in terræ centro. 199.30
Inferi poëtarum figmentum. 38. 7. sacerdotum lucra. ibid. 25
Inferi re vera inter homines 129. 1
Inferorum descriptio 130 3
ad inferos iter quale 107 19
apud inferos quid jamgatur 224.19
Inferos plerique nullos credunt 285.6
ad inferos quavis etiam hora innumeros tendere. 225. 10
Infinitum an ex finitis partibus 138. 17
Infinitum nullum corpus 280. 17
Ingenium ex fato contingere 175. 2
Ingenio hominis durissima quæq; refringi 27 20
Ingenio quosdam natura non arte donari. 17. 1

ingenio viret cedunt. 77. 14
ingeniorum diversitas. 292.7
ingulvies. vide Crapula.
iniuria quomodo vindicanda 77.25
ab iniuria abstinendum. 217.7
insani quale hominum genus 213.9
inscitia errorum & scelerum mater 173.26. leges ridet. 17.3
insidiarum humanarū varij modi 128.30
institutio, quanti momenti 226.20
insula quid 146 6
Insulæ fortunatæ 135. 35.
Integritate nihil amabilius 74.23
Invidia amantibus metuenda 66.12
Invidia lætis rebus infensa 49 11
invidia maximè oculos infestat. 208.3
Invidiæ detestatio 66. 15
invidiæ pater ac rex, dæmon qualis 207.33 ibid. 9.
Jovis amores 63.32
Jovis & doxæ filij 199.23
Jovis planetæ domus. 251.30.
Jovis potestas 84.11
Jovis sphæra & motus. 251.14
Jovem Latinis deum ac summum bonum dici. 137.1
ira frænanda 222.15
ira stultis cognata 213.2
iræ gradus 154.34
eiusdem causa 154.22
sedes ib. 24. materia 25:
iracundos non amari 77. 10
iris Junonis nuntia. 204. 1.
iris unde, & ubi appareat 204.28
Iridis invocatio, & descriptio 204.5
Ister 78.26
Italiæ bellum 194.12
Italia loca à studiosis iuvenibus maximè frequentari solita 121.9
Ithylus 42.16
jucundum. vide Delectans.
jucundum natura omnes quærere 37.26
jucundis quinam capiantur maximè. 73.10
judicio carentia, etiam

Sensu carere 153.6
Juro 45.5.
Juvi pprimi 248.2
Juris nodosa scientia 19 23
Jura si nt llo 232.6
Justitia 70.9
justitiæ studium 217.7
à justitia quæ potissimum abstrahant 217. 19. & inde
justus, vide bonus.
justos malũ non pati 193 3. & inde, & 20
justos quare Deus interdũ malis exerceat 193.8
juventæ commodis dum licet utendum 58.25
Juventæ mala 125.9
juventæ malè transactæ deploratio 218.3.&c.
juventus ad malum prona 100.30.& luxuriæ dedita 33
Juvenum studia 121.8
Juvenibus mala commercia in primis cavenda 100.34
Ixion avari typus 21.21

L

LAboris & Gulæ filius somnus 52.22.
laboris vis 100.25
laborem citra nihil egregium fieri 100.24
laborem contemni spe & amore 239.16
labore cur membra languescant 152.2.&c.
Lachesis 10.31.& 234. 28
lacteus circulus 250.18
lacus unde 194.17
Læstrigones 57.21
lætitia nimia morborum & mortis etiam causa 102.2
lætitiæ usus 101.34
lampyrides 268.23
lapis philosophorum qualis, & quomodo inventus 229.18
lapidis philosophorum virtutes 231.3
largiendi nostro tempori abusus 33.18
Latini à Græcis nugari didicere 106.27
Latinos Græcorum quos exemplo deliraſſe 89. 21
Laudanti coram fidere non tutum 74.17
laudare absentẽ an præsentem melius 74.11
laudari omnes cupere 73. 32
laudis studium inane 123 4.22

4.20. somnium 124.27
leges ab imperitis maximè negligi 17.3
leges aranearum telæ similes 120.27
leges bello opprimi 232.6. passim nummis succumbere 120.22
lætio animi esca 244.14
lætionis autorum ratio 77.7.
Leo decim. Papa 273.17
lenis signum penetrans sol calidissimus 24.18
lenis signi stellæ quot 254.33. ejusdem ortus 256.23
lepus sidus 255.12
ejusdem ortus. 256.26
ocasus 257.28
lepores 42.27
Lethe 52.23
Lethæus fluvius 107.23
Leucothea 129.17
leviora quantò gravibus præsent 141.17. 139.21
libra signi stellæ quot 254.35. ejusdem ortus 257.5
liber an sit qui uxorem duxit 93.18. & 98.3
liber nemo 125.20
liber quis habendus 177.7. & 180.3. ibid. 11. solus sapiens 177.12
de libero arbitrio 174.4
libertas cælibatus periculosa 98.8
libertas omni pretio pretiosior 90.29. pernicioſa res puerilis 99.35
libertatem vendere turpissimum 92.34
sine libertate nil laudabile 92.33
libertate nil magis generosos decet 92.17
libri quales sapienti legendi 244.6
libido fortunæ comes 119.11
libidine omnia plena 133.4
licentia 98.6
linguæ munere nos bestijs præstare 86.23
lippitudo ex ebrietate 52.11
lis & amicitia an rerum primordia 151.7
livor, vide Invidia.
loci & temporis habenda ratio 74.8
locum nullum esse frustrà, sed omnia inhabitari 278.8
locum præter corpus nil occupat 146.34
locustarum prodigium, 194.19

Lopadii & Uranij filia, Venus 61.22
Lotbos Priapo amica 41 27
lucelli ſpes 20.19
Luciferi dæmonum principis deſcriptio 208.26 *&c. vide Sarcothæus.*
Lucretiæ 95.26
lucri faciendi rationes honeſtiores quæ 91.34
lucri ſtudium 72.26
luctum mora manſueſcere 98.32
ad Lutherum tollendum Clementis Papæ apparatus 247.29
lunæ area venti prænuncia 273.33
lunæ color interdiu 268 21
lunæ corpus durum 259. 18 *& opacum ibid.* 25
lunæ domus 252.1
lunæ eclipſis unde 275. 25
lunæ invocatio 229.27
lunæ maculæ quidnam, 268.9
lunæ magnitudo unde pateat 261.33
lunæ regia 197.27. *urbs* 198.1. *ars* 199.13
Luxæ regna, dæmones incolæ 200.25
lunæ pars, quam ſol non ſpectat, cælo ſimilis 246.29
lunæ ultima ſphæra, terriſq; proxima 268 13 *ejuſq; motus* 251.24
lunam ſupra bona & felicia omnia: infra, mala 175.26. *&* 200.10
lunicolarum cum Gigantibus bellum 198.28
lux an aliqua ſine corpore 280.30
lux ſolis effectus 271.12
lucis divinæ particula ſolii impreſſa 282.13. *& aliis ibid.* 26
lucis ſubjectum ac fundamentum an aer 281 20. *&* 282.6
lucem etiam abſque aëre conſtare 282.11
luxuria Pluti filia. 40.9
luxuriæ dæmon qualis, 286.23
luxuriæ deteſtatio 31.14
luxus divitum deſcriptio 23.19
Libya angulfera 207.5 *ferox.* 79.8
Lycaon 42.22
Lycæus gigas. 198.24. *in montem* 199.8
Lyncei viſus 197.12.177 31 *Lyre*

Lyræ fidus 253.8.
occasus 257.3
ortus ibid.26

M.

Machaon medicus, 234. 12
Mæandri olores 127.16
Mænalus Gigas 198.23
in montem 199. 8
magica ars 147.1.273.2
magica arte cogi dæmones tam bonos quàm malos 173.7. 9
malum duplex 189. 21
malum omne infra lunam 175.26
mala corporis & fortunæ quibus mala 194 1. 2.
mala cum multis communia leviora 98. 9
mala cuncta in terris clausa 267.35
mala quatenus à Deo, 187.16 *quomodo Deus permittat fieri* 184.31
Mala semper bonis plura 168. 8
mala unde proveniant 185. 3. *&c.*
malorum cognitio non mala 170. 12
malorum nostrorũ causa peccatum 189. 6
malorum fons causa postrema 183. 32. *dæmon* 186. 35
malorum nullum non aliquando prodest 87.28
malorum tria genera 69. 24
malus quis non 118.33
malus omnis eger 190.4
malus sponte nemo 173 27
mali lucẽ oderunt 186.18
malorum conversatione abstinendum 76. 13
malorum hominum successus 162.14
malos semper æstuare metu 12. 18
malis hominibus boni nihil contingere posse 189. 32
malis quare interdum gratificandum 217.17
mansuetudini studendum 77. 12
Marcellus à Calliope lauro coronatus 134 19
marmore surdior 58. 16
marmora quare alijs lapidibus nitidiora 140.6
mare. vide Oceanus.
mare cur salsum 274. 25

maris diversa nomina, 274. 8
mari ac terra quodlibet astrum majus 145. 13
Marinæ rupes 224. 4
Marius quando nobilis, 115. 4
Martis domus 251. 32 sphæra & motus ibid. 15.
materia an æterna fuerit, 269. 4. 270. 17
materia & forma naturæ principia 258. 24.
materia prima qualis à Deo facta 265. 25
matrimonium. vide Conjugium.
matrimonium à Deo institutum 62. 11
matrimonium ne an virginitas præstet 63. 12
maxima duo simul esse non posse 270 34
Medicina 18. 23. certum sapienti viaticum 234 7
medicina nisi perfecta, periculosissima ars 103 25
medicinæ commendatio 234. 8. 25
medicum egregium nunquam mendicus 234. 16
mali medices carnifices 103. 16. ibid. 21.
medici consulendi ratio. 102. 25
medici sophiæ & dialecticæ studiosi 103. 9
medicorum impostura. 102. 31. & ignorantia. 103. 2 fastus ibid. 14
medicorum nostra ætate sophia 214. 16
medicis se committere non tutum, sed quibus. 103. 26
mediocritas in rebus dulcissima 91. 18
meditantes quare oculos claudant 161. 25
Medusæ caput, sidus 253 11
Megæra 46. 21
Melfis 194. 14.
Melicerta 129 18
Melinæ encomium rusticum 59. 17
membra cur labore defatigentur 152. 3
membrorum tremor ex ebrietate 51. 23
Menarchus lunicolarum rex, deque eo plura 198 17, 18
mens 70. 4. ejus proprium noscere verum. ibid.

mens affectu ebria 179. 34.
mens animæ sol 159.1
mens in nobis divina 177. 22
mens remittenda interdum, & quatenus 49 19
mens sensu præstat 148. 10
mentis acies 217. 3
mentis affectus diversis ex causis 127. 17
mentis bona 70 5. dignitas 240. 14. & vis 158 33
mentis & carnis pugna 180. 15
mentis oculus ratio 197. 24.
mentis sedes in capite 157. 18
menti proprius orbis 148. 1. eique consimilis ibid. 6
Mercurius deorum nuncius 123. 16
Mercurius sublimatus 239. 10
Mercurij domus 251. 35 sphæra & motus 251 21
Mercurij invocatio 229 28
meridianæ plagæ descriptio 207. 4
meridei periphrasis 42. 30 & 58. 12
meridionalis populus quali forma 209. 25
meridionales circuli 250 32.
metallorum purgatio 139 26
metallorum usus 275. 6
metus peccatum improbis comes 12. 16
Miastor dæmon, ejusq; descriptio 207. 34
Michael archangelus Sarcotheum æthere depulit 208. 31
Midæ stultitia 23. 5. auriculæ asininæ. ib. 17
militia ob voluptatem 36. 24
minari fœmineum & timidi animi 77. 20
ad Minervæ sacraria durum iter 121. 22.
Minos 119. 33
Minois urna 30. 13
miser quis 89. 28
mites a Deo amari 210 32. mobile primum, supremus cæli orbis 251. 3
modestia 70. 11
modus in rebus omnibus optimus 101. 33

Mo-

Molorchæus leo 56.5
Momi quæstio de monachis quibusdam 223. 21.
monachi porci 223 29
monachorum cælibatus 62.29
monachorum descriptio 96.25
monachorum libido 133. 4
in monachorum quorundam libidinem 223. 26.
monachorum sophia 214. 15
monachos plerosque descendere ad inferos 225.24.
monas 136.15
monstra quoque non casu fieri, & cur ita dicta 171.18
montium usus 275.31
moralis vita 118.34
quam difficilis 119.33
morbo in tempore occurrendum 102. 14. & quomodo 24
morborum causæ 101. 18. natura 24. parentes 26. & item aliæ plures 28. & inde.
morborum turba, quibus hominum vita infestatur 127.6
morosophi 263.28
mors intestata ex ebrietate 52.13
mors miseros fœlicibus æquat 53.4
mors nemini parcit 219 22
mors non metuenda, sed quibus 134.7
mors non omnia delet 162.10
mors perpetuus somnus 53. 19
mors quid 98.19
mors somno quanto utilior 129. 13.
mors ultima malorum meta 98. 23. fortibus metuenda ibid. 24
mortis commendatio 129. 20. consolatio 98.20 descriptio eiusdem 101 4. prosopopœia ib. 10
mortis germanus Somnus 52.24.
mortis memor esto 217. 22. & 287.4.
mortis omnium & genus & hora fatalis 275.4
mortis prædictiones 175 18
mortem a nemine non metui 110.21
mortem nunquam sibi venire

venire 68. 25. proindeque non lacessendâ ib.
mortem ultrò accersere, nisi divinæ leges prohiberent, quàm vivere satius 133. 31
morte nihil & certius & incertius 175. 17
mortui non deplorandi 98. 25
mors animi bonum 70. 2. & 71. 20
mores a teneris perceptos durare etiam in adultis 226. 21
mores an ex fato 176. 12
mores bonos corrumpi pravo commercio 100. 29
mores cujusque quomodo deprehendendi 72. 16
mores eorum quibus placere velis, observandi 72. 3
mores nostro seculo prorsus extincti 11. 28
mores qui à teneris hauriantur, etiam senibus inesse 99. 8
mores voluptatis esse 70. 4
morum honestas 12. 3
morum humanorum consideratio 210. 1. & inde
morum humanorum corruptio 237. 34
morum similitudo amicitiæ fomes 74. 31
morum tractatio optima, & Musis dignissima 11. 22
moribus decorari homines, non vestitu 25. 4
Mosi credendum 270. 12
motiva animæ vis quomodo voluntati pareat 151. 33
motus animi 154. 18. & inde
motus in dormientibus qualis 152. 18
motus maximus quis, 263. 9
motus pluriúmne an unius principij 135. 10. & ca
motus sphærarum cælestium primo mobili contrarius 251. 8
motus vitæ præcipuum indicium 150. 22
motus causa corporibus vita 141. 14
motus causa an calor 150. 24
motus vis in omnibus elementis, sed in cælo maxima 263. 5
motu & quiete res omnes distinctæ ibid. 6
à multorum consuetudine abstinendum 76. 1. 11

mundus an æternus, vide cœlum.
mundus an propter homines creatus. 85.11
mundus an propter solum hominem conditus. 145.1
mundus an ratione regatur 165.31
mundus archetypus 148. 9. sensibili isto perfectior. 148.10
mundus Ditis regio 144 14
mundus ex materiâne, an ex nihilo creatus 268. 34. ex nihilo 278.21
mundus hospitium animantium 138.6. malorum congeries 185. 11. scelerum cavea & ferarum stabulum 143. 16. & 133. 27. scelerum patria 119.35. tyrannis, 124.23. scena, 120.9. spelunca latronum 132.35. stultorum cavea. 35.24
mundus sensibilis, à mentali archetypo 148.18
mundus vetus in æthere 147. 23. cujus hic tantum imago 27
mundi ætas 269.25
mundi quatuor cardinum periphrasis 19. 7 descriptio eorundem 204. 27
mundi condendi quæ causa fuerit Deo 269 26. 271.1
mundi divisio à summo creatore facta 149. 12
mundi princeps Christo & Paulo quis dictus 172. 21
mundi huius princeps fortuna, Pluton, Sarcotheus 185. 24.
mundi triplex portio, 280. 26
mundum, & quæ in eo sunt amore conservari 67. 7. 26
mundum fugientes monachi, immundum sequuntur 62.32
muneribus deos non corrumpi 288. 11
murenæ cum serpente coitus 207.13
Musæ novem, mentis bona 70.6
Musarum fons 106.10
Musarum invocatio 81 22
mutari omnia 55.31

N

NAbla 158.8
Napæa 17.35

Nar-

Narnia 247. 2
Narniæ ruina 194.14
natalium ſplendore gloriari ſtultum 115.19
natura, divina lex cunctis rebus ab initio impoſita 265. 16
natura materne an noverca dicenda 213. 34
natura minimis contenta 23. 17
natura morborum quorundam cauſa 101. 24
natura non multo potentior uſu 99. 19
omni motore potentior 265. 12
naturæ in jungendis contrariis ſagacitas 277. 13
naturæ lex 217. 11
naturæ luſus in monſtris ac informibus fœtibus edendis 171. 23
naturæ ordo quomodo immobilis 264. 32
naturæ principia duo, materia & forma 265. 25
naturæ vim aſſuetudine quandoque frangi 119. 5
naturæ totius conſideratio 249. 13
naturam frænari quidē, non vinci poſſe 99. 26
naturam nihil facere incaſſum 171. 33
naturam ſolus Deus vincit 265. 13
naturæ præter Deum nihil in orbe melius ibid. 14
natura ſine arte nil perfectum profert 100. 4
navigatio ob voluptatem 36. 22
navium uſus 19. 6
nebulæ unde 272. 8
Nectar 268. 2
Nemrothi turris 198. 33
Nepa ſidus 254. 35
Neptuni metamorphoſes ob amorem 64. 5
nequitiæ nutrimenta, gula & otium 62. 34
Neſtoris luctus
Nili ſeptem oſtia 78. 29
Nili ſidus 253. 20. & 255. 11
nimium omne amarum 29. 3
nimium omne nocet 90. 5
nives unde 272. 28. 273. 9
nobilis an qui dives 112. 35
nobilis appellatio 1. 8. 11.

nobilis appellatio 118. 11
nobilis verè quis 114. 7: &c.
nobilem neminem nasci, 116. 22
in Nobiles nomine tenus, sed re nebulones 114. 21
nobilitas animi, non corporis decor 124. 8
nobilitas generis quid 113. 27
nobilitas omni pretio dignior 112. 34
nobilitas vera quæ 115. 1
virtus 115. 15
nobilitatis origo natura 114. 3
nobilitatis stulta æstimatio 112. 12. 28
nobilitatem per testamenta non relinqui 115 26
nodus Herculanus 174 1
Nomadæ 79. 12
non quot, sed quales aliquid dixerint, notandum 241. 1
nox fraudibus apta 268 26
nox quid 275. 22
noctes longiores aut breviores quando, & qua ratione 275. 27. 34
nubes unde 271. 28
Nisus rex in avem conversus 54. 10

O

OBsequio paratur amor 72. 22.
casus descriptio 205 23
occasus signorum triplex 255. 24
Oceanus pro cælo 146 4
Oceanus quare Nympharum pater 274 21 & *ead.* 4
Oceano terras cingi 78 23
otium tempestivum virtutem reparat 227. 19
otium nequitiæ nutrimentum 62. 34
otium vitiorum fomes, 95. 23
otia laude carere 18. 9
otia vires debilitant 228 12
oculi, animi speculum 156. 21
oculorum ratio 157: 14
oculos quare claudamus meditantes aliquid, 161. 25

...um inter dissimiles. 36.14
...rum anima vis 157
...quomodo fiat. 158.14
...inus quomodo gratum fiat 90.4
...ggia 12.22
...ris sidus 253.7
...ne quod est, vel opus, vel operatio, vel operans est 83.6
...nia interire 38.32
...ratio sine vitior. 83. 13.
...us, operatio operantis 7
...us omne ob finem suscipi 36.9
...us. vide Divitiæ
...ffuchus vid. Anghitenens
...thalmia 121.26.
...uio lanam imitatur, 143.4
...uio multorum, ut ratio paucorum 112.33
...uio nobis propria, ut divis ratio 167.25
...uio vulgi reflexa 142. 34
...sita oppositis curari 21
...orum opposita ratio. 37 24. natura quæ 188.28
optima in terris Deos pauca esse voluit 294. 19.
ordo rerum immutabilis 184.24
ordo rerum pulcherrimus 167.10
Orestis & Pylade amicitia 75.17
Orestis furor 51.20
orgia 52.34
orientis descriptio 204. 11.
Orion navigantibus infidus. 34.7
Orion sidus 253.19
Orpheus 44.4
ortus signorum triplex. 255.26
Ossa 117.24
ostrea Cyzicena 23.26
Othonis lex de theatri ordinibus. 187.6
Ovidij Metamorphosis. 12.27
ovaret. 12.19

P

Pactolus auriser 104 25
Pædagogus qualis esse debeat 126.24
Pædogeni nupta Venus 61.6

Paeon medicus 234.12
Paleſtinæ ſorores. 23.3
Pallantias 53.33
Paludet unde 274.19
Pamphagus Uranij filius triguttet. 62.2
Panchaia thura 41.6
panis qui levior, melior. 139.30
pannoſos, quamlibet eruditos contemni 24.25
parallelli circuli 250. 23
paralyſis ex ebrietate 52 32
parentes morborum cauſæ 101.27
parentes quantum in filiis, quales evaſuri ſint referant 226.21
parentum nobilitas quãti momenti 112.14
pares cum paribus, &c. proverbium. 227.1
Paris 87.25
Parium marmor. 58.16
Parnaſſi colles 9.2
parſimoniæ laus 31.3
Parthenope 121.14
Parthi 79.13
Paſquillus 118.8
Paſtorum contentio elegans 56.29
Patavium 221.10
patientiæ commendatio, *patientia quinci omnia* 55 26
patria bonorum in cœlis 287.20
patrum ſanctorum vitæ, 293.29.
D. Pauli de prædeſtinatione locus tranſlatus. 183.7
pauper quanto ſecurior divite 30.13
pauperes minus expoſiti periculis quam divites. 30.13.
pauperes non deſpiciendi 226.8
pauperum neglectus 26 19
paupertas æquo animo ferenda 220.11
paupertas multis utilis. 220.23.
paupertas tantum ſtudia literarum impediat 26. 15
paupertatis domus 40. 22
pauperiem curando tecti corpori obſtare 228. 20
pax ex amore 61.
pax hominem [illegible] *decet.* 232.
pacis incommodum 235. 6

pacis studium maxime homines decet 212. 26
pacem non constare nisi inter paucos 75. 31
peccare, an liceat impune, quia Deus non offenditur 188. 22
peccata, quare vitia.
peccatis hominum Deum non offendi 187. 24
peccatis levioribus non offendi superos 289. 16
pecudes, vide Bestiæ.
pecudes carere arbitrio 177. 19
pecudum voluptates quæ 71. 11
pennæ vires 27. 1
Pegasus 126. 28
Perasi fidus 253. 15
Pelion 117. 24
pellex, aut certè quantò deterior ac incommodior 95. 4
pellicis concubitu maximè uxores offendi 97. 21
per se ens, perpetuum 137. 12
perfectum imperfecto prius 236. 7
perfectum unum tantum 236. 13
perfecta omnia rara, 210. 14
perfectissimus duo esse simul non posse 270. 28
Pergama 13. 21
peritus rarò peccat 16. 35
Permessus 195. 11.
Persarum gaza 27. 21
Persephone 107. 22
Perseus 253. 18
Perseï fidus 253. 19
Perusium 121. 12
pestis causæ 102. 4
phantasia 151. 33
phasiani Colchici 23. 22.
philautia 111. 20.
Philetus 57. 7
Philotetem dæmon ejusque descriptio 106. 23
Philodoxi 263. 28
Philomela 17. 34
Philoxenus 199. 14
Philosophiæ moralis difficultas 118. 20
Philosophorum lapis 229 18
Phlegeton 38. 8
Phlegiæ 117. 22
Phœnicia varitas, Græcorum figmentum 89. 22
Pholoë gigas 198. 18
physica virtutis pars quæ difficilis 120. 25
physicus medicus, qui & clinicus 102. 28

Physiologia disciplinarum pulcherrima 227. 22.
pictorum audax insciția. 261. 3
pietas extincta 33. 13
pietas reliquarum virtutum janua 256. 16
pietate erga Deum nihil maius. ibid. 30
pilæ lusus 22. 15.
pinus in quam mutatus Attys 41. 19
piscis australinus, sidus 253. 27
piscium signi stellæ quot 255. 6.
planetæ, eorumque ratio 284. 11. & domus. eod.
planetæ etiam ventorum causæ 272. 4.
planetarum epicycli 262. 19
Plato 14. 10. Socratis discipulus 116. 32. & 149 30
Platonis ideæ 283. 29
Platonis sententia de astris fixis 261. 22
Pleiadum artus 18. 8.
Plotinus divinus 149. 31
pluviæ unde 271. 28
Plutonis in aula quid iam fiat 224. 14
Plutus 31. 35.
Pluti regia 40. 4.
Podagra an ebrietatis 52. 9
Podagra περίφρασις 249 3.
Poema quale esse debeat 13. 21.
Poemata qualia puris legenda 15. 23
pœnitentia sera 228. 26
Poetarum an fabulari tantum 106. 15
Poetarum assentationes, 106. 18
fabulationes ead. 106. 31
Poetarum contemptus. 33. 20
Poetarum figmenta ad delectandum 38. 6.
Poetarum fontes 278 24
Poetarum fingendi licentia mendacia 106. 14
Poetarum furor 149. 22 scribendi temeritas 13 5. petulantia. ibid. 8
Poetarum nugas vera sapientiæ præponi 215 13
Poetas fuisse tales, qualia sunt quæ scriptis prodiderunt 14. 31
Poeticæ fabulæ 106. 14
Poli duo 249. 33
Polyphemi armenti 20. 2

Polyphemi oculus 177. 255.
Pompeij extincta stirps, 116. 1.
Pontifices an duleius vivant cæteris mortalibus 90. 1.
Pontifices bellicosi, Christi dogmatum securi, 247. 35
Pontificum rapinæ 232. 2.
Pontifices plerosque etiam ad inferos descendere 225. 26
populus Herculi grata 41. 29
cani populo quomodo conversandum 76. 19
porrigo ex ebrietate 58. 9.
portenta unde dicta 171. 18
posse res possessore minor 87. 34. 35
potens frustra quis. 270. 1
præsepe sidus 254. 32.
precum assiduitate vincendi superi 291. 19
Priami interitus 108. 28
Priapo amica Lesbos 41. 27
primordia sive principia rerum an illa & amicitia 238. 7
primum mobile 241. 3.
Principium rerum amicum tantum 136. 13
principium rerum purum, ac simplex 136. 16. 32. vivens ibid. 22. sapiens, 26. bonum, ibid. 28. per se 137. 3. totum, 137. 25. an corporeum 137. 27.
principia esse perspicua debere 150. 13
principia naturæ duo, materia & forma 258. 19
princeps mundi quis Christo & Paulo dictus 172. 28
principis imago vulgus 207. 30
principum nostri temporis studia 133. 17
principum in ferendis sacerdotum flagitijs efficacia 232. 29
priscis sideris quot stellæ 255. 10
prius causa efficiens posterioris 291. 1.
probitas eruditioni conjuncta maximè laudanda. 16. 31
probitas exulat 119. 35
probitas ne an solertia præstantior 15. 30
probitate nihil amabilius 74. 24
probus vero, qui indo-

ſus 227.11
probum pariter doctumque eſſe, egregium, ibid. 29.
Procyonis quot ſtellæ 255.14
prodeſſe alijs, duobus modis 73.19
prodigalitas cavenda 321.28
prodigia bello Italiam vexante viſa 194.18
Progne 42.25
Prometheus 118.28
Promethei donum ignis 233.22.
prophetarum vaticinandi vis unde 164.19.
prophetarum vita 293.29
Proteus 167.25.
proſpera in adverſis ſperanda 55.27.
Prudens 109.26
prudentis eſt diſſimulare 75.22.
prudentis officium 122.28
prudentibus commiſſum imperium, optimè habet 210.23
prudentia 119.9. *omnium victrix* 77.24
prudentia ad quid homini conveniat & confe-
rat 122.13
pruina unde 271.29
pſittacus 42.17
pueri creduli 211.35
pueri qualia eſſe ſtudia debeant 227.20
pueri qualis debeat eſſe ad philoſophiam inſtitutio 226.25
puerorum corruptio ex obſcœnis Poetarum ſcriptis 14.25
puerorum turpis amor 25.35.
pueris blandiri pernicioſiſſimum 101.5
pueris pro vera ſapientia Poetarum nugas prælegi 225.20
pueris qualia prælegenda 15.23
pueris res pernicioſa libertas 100.1
puerilis ætas educationi ac diſciplinæ maximè idonea 99.10.31
puerilia quemodo à magiſtris coerceantur 121.20
puerilia mala 125.11
puteis unde 274.2
Pylada & Oreſtis amicitia 75.17
Pyrrhus 12.13
Pyrrhi Lolliequium 55.1

P 5

Pyrrha 233.25
Pythagoras 149. 31
Pythagoræ litera 218. 10

Q

Quercum uno ictu non cadit 291.14
Quies animum reficit ac vigorem revocat 165.2.
Quiete & motu res omnes distincte 263.5.

R

Rana bovem æquare volens rupta 122.24
Ratio 48. 30. quare ab affectibus oppugnetur 48. 10
ratio servis propriis, ut nobis opinio 167. 25
ratio dux fida sapientum 169. 15
prudentium tectrix 142. 34.
Ratio fidei succumbat, 270.23
Ratiolumen ac vis animi qualis 177. 22
Ratio paucorum, ut opinio multorum 112. 34.
Ratio quomodo affectibus succumbat 179. 25.
Rationis cum affectibus certamen 179.14
Rationis judicium quam sensuum certius 142.27
Rationis, non sensus judicium sequendi 217.3
Rationis sedes in capite, 178. 17
Rationi arbitrium conjunctum 177. 16
rationi credendum in ambiguis 263. 35
rationem ducem quare pauci sequantur. 52. 27
solum sapiens nemo 172. 12
ratione non diis esse similes 30. 35. a brutis distare 143. 3
ratione quinam regantur 144. 2
an ratione tantum homines bestiis præstantiores 86. 28
regni summa potestas non patitur plures 167 9
Religionis usus 160. 16
religione frenandum vulgus. ibid.
Remisses dæmon 247.23
Requies interiecta vigorem instituit. 227. 19
res eædem diversis diverse. 193.32
Rerum animatæ aliæ, aliæ inanimes 82.16
Rerum creatio ex nihilo. 264. 23

rerum coelest mutatio. 79. 5.12
rerum natura quatenus aeterna 262.22. & inde
rerum omnium certus eventus. 169.31. 171.6 & inde.
rerum principia an lis & amicitia 151.7
rerum unicum tenuum principium atque perfectum: vide principium
rerum usum, non res ipsas mortalibus à natura traditas 181.35. 132.1
rete Rhamnusiæ 174.21
regis imago vulgus 207. 30. 212.13
reges an cæteris mortalibus dulcius vivant. 99. 3
regum bellandi furor 78. 32
regibus bellorum quæ causæ 232.30
regum in ferendis sacerdotum frondibus ostentatio 232.29
regum perpetuus comes metus 90.25
regum rapina 133.1
regum stultitia magnarum sæpe urbium exitio. 232.26.
Rhadamanthus 199.31
Rhamnusia 174.21
risus nimius stultitiæ signum 78.10
à Risu nimio cavendum, ibid 11.
Riza ferarum propria. 221.25.
Robur quatenus bonum. 82.12.
Roma à Gallis direpta. 194.13.
Romæ luxuria & gula reliquaq; flagitia 247.36
Romani imperij ruina ex superbia 289.28
Romani populi adhuc pauperis plures victoriæ 30.25
Roman. ambitio 198. 17
Romanorum nobilitas virtute parta 115. 4 vitiisq; rursus amissa eadem, ibid. 5.
Romanorū virtus 198.36
Ros unde 171.29
Roseus color, amoris signum. 290.3
Rotundum corpus cuncteis aliis majus ac melius 138.7
Rubri maris gemma 79. 34
opes 104.14
Rusticæ opes 57.25

S

Sagitta sydus 253.13 ejusdem occasus 257. 4. ortus, ibid 32.
Sagittarij signi stellæ quot. 255. 4. ejusdem ortus 257.32
Salamandras in igne vivere 267.18
Saliares cœnæ 42.35
Salij montes in mari 274 28
Salmonis 64.6
sanctipatres, eorúmque vita solitaria 292.29
Sanguis calfactus an motus causa 250.25
Sanis omnia sana 193. 34.
Sanitatis curandæ ratio. 101.15.
Sapere deorum proprium. 110.10. & Sapere & scire, pulvinum. 227. 30.
sapere frustra, qui serò sapit 237.4
sapiat citò qui sapit. 219. 5
sapiens an affectuum expers esse debeat 48. 15.
sapiens affectibus imperat. ibid. 28
sapiens dijs amicus 235. 25. bisque felix. ibid. 28.
sapiens pacis studiosus esto 233.27
sapiens quando quis fiat, 105.23
Sapiens quantum reliquus mortales excellat 205.22
Sapiens qui minus alijs stultus 246.29
Sapiens quo ordine quis fiat 227.7
Sapiens rationem non sensus sequitur 227.8
sapiens solus liber 177. 12
uno minor Iove. 195. 29
Sapientiæ exemplum & imago 237.7. & inde.
sapientiæ officia 195.28
sapienti ad ducenda uxor 231.7
sapienti fugienda vulgi commercia 235.11
sapienti virginitatem evenire 231.18
sapientem an etiam bellà gerere deceat 231.31
sapientem in senectâ quid deceat 233.1
sapientem

Sapientem in terris nullum reperiri 246.23 248. 8
Sapientem quæ ars potissimum deceat 234.4 248.8
Sapientum libris incumbendum 223. 8
Sapientum multorum interitus causa, hominum conversatio 235.15
Sapientibus tantum orbis imperium committendum 221.30.31
Sapientia dijs similes reddit mortales 104.18
Sapientia sordum pectus non inhabitat 105.28
Sapientia hominum dux. 19. 26
Sapientia non idem quod scientia 214.31
Sapientia peccati expers, 173.27
Sapientia quid 104.33
ejusdem parandæ gradus 105. 26
Sapientia sola animi cultrix 215. 2.
Sapientia soli divis convenit 246.25
Sapientia vera quæ, 215. 8
Sapientia virtutum princeps. 104, 28
Sapientia vulgo invisa 235. 12
Sapientiæ acquirendæ ratio 144. 10
Sapientiam sperni 222. 5
Sapientiæ laus 215.1. &c.
Sarcotheus 185.25. *mundi princeps* 33. *dæmonum princeps, rex.* 208. 11
Sardanapalus 44. 16
Sarracilus dæmon 246 27
Satbiel dæmon. ibid.
Saturni domus 251.28
Saturni grauen 199.2
Saturni sphæra & motus. 251. 12
e Saturni testibus excitata spuma creatum Venerem 61. 18
Saturno rege aureum seculum 41. 26. 68. 26.
Satyri petulci 18.1.41 10
scabies ex ebrietate 52.9
scarabei stercore gaudent 286. 23
sceleris in homine sedes ubi 202. 28
sceleris origo. ibid. 19
sceleris soror stultitia, 280. 29
scelesti dijs invisi 289 22

scientia certorum tantum 170. 16
scientiâ differre nos à bestijs, & dij fieri similes 16. 5
scientiane an probitas præstantior 15. 29
scientia quando decorem suum amittat, & ubi, 16. 6
scientiæ conjuncta probitas, maximè laudanda 16. 32
scientiam nostram ex rebus nasci, non contra, 170. 33
scire Deorum proprium 121. 30 & scire, & sapere pulchrum 227. 19
scoria 139. 27
Scorpionis signi stellæ quot 255. 26
Scorpij ortus 257. 16.
scribere qualia oporteat Poetas 13. 16
Scylla 21. 7. & 45. 31
Scyllides undæ 194. 17.
Semele 52. 1
semen non semper fructū referre 116. 10.
semidei qui 240. 5.
senectæ mala 126. 20
senectus quare juventa prudentior 161. 5.
senes loquaces 35. 13
senes qua ratione decrescant, & incrementi fiant, 154. 10
sensus à ratione quid differat 48. 28
sensus gaudia quatenus licita 49. 7.
sensus gaudia nobis cum bestijs communia 70 30
sensus animum turbant, 161. 31.
sensus mentis fidera 159 1.
rationis ministri 178 18
sensus quinque perfectis tantum animantibus dati 155. 34
sensus vertiaere 142. 18
sensuum judicium fallax ibid. 5
sensum voluptates 37. 16
Septentrionalis gentis descriptio 205. 27
Septentrionis descriptio 206. 17
sermo animi index 25. 1.
sermonem quæ deceant. 77
in sermone quænam servanda cautio. 76. 23
Serpentarius. Vide anguitenens, eius occasus 256. 17.

ser-

Serpentibus cauda absolſus motus qualis, 152. 29
Serpens ſidus 253. 12
Serpentis veneno depoſito murenam amicam petentis, ſeque poſtea conſcientiæ deſcriptio, 207. 13
Serpentis veterem pellem exuentis deſcriptio 289 29
Serum veſtes 235. 33.
Servus quò, & quam miſerum ſervire 92. 18. 19
Sibyllæ furor 149. 23
Sibyllæ ſcripta 63. 10
Sidera directa & obliqua quæ 252. 19.
Sidera quo quæque modo oriantur, aut occidant 256. 4
Sidera ſingula an orbes 148. 33
Sidera ſingula quot ſtellas habeant 253. 29
Sidera terreſtria quæ, 252. 23. ætria 24 æquatrica 25. ignea 28. maſcula & fortunata 28. fœminea & infortunata 30. ſiderum lapſus 171. 20. ortus & occaſus triplex 255. 26. de Siderum ortu & occaſu 252. 11
Siderum vis in naſcentes 26. 9
Similium tantum eſt amor 86. 13
Similitudo morum, amicitiæ fomes 74. 31
Simplex compoſito prius 135. 30
Sinon 12. 21
Strix 24. 19. 36. 20
Siſyphus Æolides 38. 15
Siſyra peluſiaca 158. 8
Sobrietatis commendatio 179. 30
Societas prava vitanda, 226. 32. 33
Socrates 14. 2. ejuſdem nobilitas 216. 32
Sol an ignem, & an mergatur Oceano 34. 23.
Sol cur luceat 280. 34.
Solis lucis cauſa 271. 13
Solis mundi archetypi Deus ſimmus 148. 11
Sol quare præter cæteros planetas ſcintillare videatur 262. 18. 19
Sol rerum parens, eſſe Deum invocatio 54. 22
Solis circulus obliquus 250. 15
Solis domus 257. 33
Solis curſu variari tempora 276. 6

Solis materia lucis aptissima 284. 27
Solis motus à reliquis sex planetis diversus 260. 16
Solis occasus periphrasis 50. 12.
Solis ortus descript. 34. 12
Solis sphæra & motus, 250. 20
Soli impressa divinæ lucis particula 282. 13
Solem in cælo lucere solum, ab eoque reliqua omnia astra lumen accipere 268. 12
Solem quotidie parallelum unum facere 250. 23.
Soles tres apparentes quid 273. 35
Solaris eclypseos ratio, 259. 22
Solatia quo rariora, eo suaviora 28. 26
Solitaria vita aut insana aut divina 292. 25. 26
Solitudo sapientem quando deceat 234. 28
Somnus Gulæ & Laboris fil. Voluptates comes 52. 22. mortis germanus. ibid. 24
Somnus miseros felicibus æquat. 53. 4
Somnus mortis imago, 163. 10
Somnus parum mortalibus affert solus 229. 5
Somnus quid 229. 34
Somni quietem quibus infestari natura voluerit, 229. 37
Somni usus quis 32. 5
abusus & damna 52. 28
Somnus nullus sine aëre 260. 3
Soni causa 157. 25
Sophia 230. 29. animi cultura 224. 11. 15.
Sophus quo ordine quis fiat 226. 5
Soracles apollinea 246. 22
Soractis incola sapiens. 237. 11
Sors Plusi ancilla 40. 13
Sortis diversitas an etiam ex fato 181. 19. & inde.
Species in rebus deceptio. 123. 9
Species non corrumpi, sed corpora tantum 67 29
Spes, pharmacum nobis naturæ consilio datum 141. 28
Spei calcar 239. 16

ſpherarum cœleſtium, motus & ratio 251.3
ſpherarum eſſe motus primo mobili contrar. 260.5.
ſpherarum ſuperficies leviſ. 260.14
ſpherica figura omnium perfectiſſima 260.30
ſpiritualis homo quis, 243.28
ſpiritus propriè mens, ſenſus motus 293.10
ſpiritus ſanctum aſſiduè petendus 239.19.
ſpiritus motus, intra viſcera, animæ miniſter 152.15
ſtagna Erebi tria, limoſum, ſpinoſum, fumoſum 202.35
ſtellæ tut dii tut deorum templa 217.5.
ſtellæ dura corpora 259 18.
ſtellæ pro inſulis 146.6
ſtellæ ſua cuique vis 261. 10
ſtellarum color interdiu 259.17
ſtellarum delapſus 271 22
ſtellarum diverſa à cœlo ſpecies 261.6
ſtellarum motus à diiſne, an perſe 264.3
ſtomachi morbus ex ebrietate 52.13
ſtrongylus 12.18.
Strymonis grues 127.15
ſtudioſis literarum facultatibus opus 227.8.
ſtudii puerilis ratio 227.8
ſtudia literarum ob voluptatem 36.27
ſtudiorum diverſitas 71 5. varietas cur à natura inſtituta 176 2 & inde
ſtulti contentioſi 68.15
ſtulti magiſtratus fortunæ iocus 212.30
ſtulti quale hominum genus 211.26
ſtulti quare veritatem fugiant 47.27
ſtultorum amicitia non diuturna 75.3
ſtultorum infinitus numerus 127.28. maxima turba 143.33.
ſtultis cognatæ vitia quæ 75.7. 212.36. & inde.
ſtultis creandis natura gaudet 211.26
ſtultos non eſſe quare natura voluerit 143.25
ſtultitia humani generis mater ac nutrix 127. 33. ſceleris ſoror 180 29

ſtultitia pharmacum nobis naturæ conſilio datum 144.28
ſtultitiæ fons unde 123 11
ſtultitiæ humanæ ſedes ubi 202.27
ſtupor ex crapula 228.7
Stymphalides 46.8
Styx palus 33.32
ſubſtantiæ ſedes cælum 168.25
ſubſtantiam in terris cerni nullam poſſe ib.19
de ſummo bono diverſæ opiniones 19.31
ſuperbia 119. 12. bellorum cauſa 68.25
ſuperbia rebus ſecundis cognata 208.28
ſuperbia ſtagnum 203.5
in ſuperbos 38.28
ſuperbos non amari 77. 10
Superi amandi 290 8
& à quibus amentur ib.11
Superos voluptate ſola frui 37.5
ſuperſtitio unde 97.1
D. Silveſtri templum in Soracte 238.30
Symplegadæ 21.6
Syren, voluptas 217.32
Syrenes 106.21
Syrtes 45.29
Syſiphi ſaxum 20.23

T

TActus animæ vis, 157.8
tactum cunctis animantibus ineſt 158.23
tactus quomodo fiat ib. 21
tactu guſtuque ſolum beſtias gaudere 70.33
Tagus auriſer 19.34
Tanais 78.26
Tantalus avari typus 23. 12
Tarteſſi littus 61.27
Tauri ſigni ſtellæ quot 255.15
Teleſcopus 199.23
tellus rotunda & in medio aëre pendens 78. 21
Tempe Theſſala 100.10
tempus omnia fert ac rapit 115.35
Temperantia 70.11
Tempeſtas fluxit unde 157. 34.
Tempus cognoſcendum 218.30
Temporis & loci habenda ratio. 74.8
tẽporis fugacitas 218.39

Tem-

tempore dolorem, & terrui mansuescere 98.32
tempore omnia consumi 38.35.
tempora solis cursu variantur 276.3
terra bonis ac dijs infesta 53.25
terra breve hospitium, 287.1
terra elementorum vilissima 140. 13. & quasi fæx, cæt. 7. reliquis elementis infirmior 140. 32.
terra & mare, punctum tantum reliquo mundo collata 145.10
terra & mari quodlibet astrum majus 145.11
terra lachrymarum vallis 287.1
terra opacum sidus 148. 33.
terra sine homine quid. 18.29.
terræ globum assiduè sol circuit 275.21
Terræ pars qualis Oceano tecta, qualisque felicitate nobit 274.34. &c.
terræ præfectus à supetia homo 275.8.
terra quò quidque plus habet eò esse vilius 140.161
terram habitavi totam undique 176.15.177. 16.
sub terra etiam homines 276.9
terrarum crebra mutatio 79.1.
terrarum præses dæmon malus 184 26.185. 12.
in terris nihil puri, sed mixta omnia 168.16
terræ motus causa 277. 31
terrena contemnere difficile 290.26
terrena omnia nugæ, 286.18.
terrena qui volunt cælestia nolunt 290.24
Thaumantiæ laus 204. 10.
Thebæ Oedipodioniæ, 44. 9.
Theoreti sepulcrum. 195. 26.
ubi Thesaurus, ibi cor 220.21
Thraces 79.14
Ticini ruina 194.14
tigris. 42.23
tigride sævior. 58.15
Timalphes, Aretes filius 61.9.

timet

cur nulla animi argumentum 110.18
Tisiphone 38.10
Titius 106.25
titulorum & nominum vanitas 221.7
titulorum nostra ætate arrogantia 117.35
tonitrus à dæmonibus cieri 208.23
tonitrus unde 271.29
totum, Deus 137.15
trabes ignitæ in aëre 282.18.
Tropicus Cancri 250.6
Triton 34.19.
turba à turbando dicta 75.32
Typhones 34.4.
Typhœus 61.24
Typhonque, dæmonum rex 205.25
Typhique descriptio 204.30

V.

VAletudo 69.35. & 71.26. & 71.26. eandem cursu præstantes. 101.16
vapor duplex. 271.23
variationum certitudo 170.17
venenum quæstionum 273.22.
ventus ex resolutis 273.22.
venti cardinales quot 272.1
venti cur tis 141.3
venti unde 272.4
ventorum in aere potestas quanta 272.10
ventorum malefica 273.5
ventorum officium à Deo injunctum 140.33
ventorum vis 273.22
ventos aut dij, aut fidera mittunt 272.34
Venus à maris spuma nata 62.24
Venus legitima nubi culpa omnia 63.19.20
Venus Pudogeni nupta 62.6
Venus quare instituta 62.15
Venus voluptatis comes 61.16.43.24
Veneris domus 252.27.
Veneris papillæ 59.23
Veneris voluptas 72.21
in Veneta nemo fidelis 96.20.
Ver non uno die 89.5.

Periperiphrasis 17. 33.
Virtibia 254. 26
Virgilius 14. 30. eiusdem Æneis 12. 21.
Veritas autem ramus &c. 150. 32.
veritas mentis perfectio. 107. 13.
veritas stultis invisa. 47 32.
veritatis lumen invisum. 112. 18.
Verrunnus 169. 29
veri cognitio difficilis, 167. 22.
verum cognoscere, deverum proprium 121. 29.
verum defendere interdum nocet 74. 7.
verum dicere multis inveritum causa 239. 17
verum frustra defendere ridiculum 221. 31
Verum ratione, non sensu deprehendi 242. 27.
Vesevi incendium 278. 2.
Vesper 54. 12
Vestales 163. 10.
vestis usus quis 31. 4.
vestium luxus 242. 10.
vestium splendor authoritatem parit. 24. 21
victima fidus 255. 16
victus habenda ratio 103 31.
vigilando, non stertendo gloriam parari 53. 8.
vigilijs nimijs & corpus & mentem corrumpi. 140. 9
vigorem requie interceptum restitui 227. 19
vino ingenia obtundi 51. 4. 11.
vina amantes divina negligunt 52. 4.
vir bonus pacis fautor est 222. 27
virginis signi stella quæ 254. 33
virginitas a quibus servetur 63. 3
virginitas ne an matrimonium præstet. Ibid. 12.
virginitas vera dijs gratissima. 231. 22
virtus adversis agitata niteſcit 193. 18
virtus colitur exit cum premitur 55. 21
virtus eterna 27. 27
virtus florente ætate amplectenda 218. 34
virtus fortuna sola restitit. 28. 4
virtus hominis substantia 168. 24

virtus in medio vitiorum 78. 12
virtus invicta 18. 14
virtus malis odiosa 186 4.
virtus prima, Deum colere 216. 9
virtus propter se, non propter honorem petenda 124. 6
virtus quando utilis, & honesta putanda 71 32
virtus quoque fato obnoxia 59. 10
virtus sine sensu languet 124. 11. 228. 24.
virtus sola non facit beatum 88. 22
virtutis in cælo sedes, ejusdemq; descriptio, 100. 9.
virtutis iter 100. 14
virtutis nostro tempore neglectus 94. 15
virtutis pars moralis quam amara & difficilis 118. 18
Item altera Physica 120 33.
virtutis pretium 11. 30.
virtuti comparandæ nihil non impendendum 27. 16
virtuti nihil magis . . . versum quam . . . 217. 26
virtutem citra præmia negligi 14. 12
virtutem etiam vulgo suspici 25. 24
virtutem fortunæ non cedere 228. 34
virtutem præter nihil durabile 27. 25
virtutem utilitate & honoribus ali 36. 31
virtute claros homines & gratiosos reddi 25 16
virtutum præcepta 217 8
vis unita potentior 75 22
vim vi repellere, etiam jure licitum 233. 31
vires ingenio superandæ 77. 14
virum absque probitate noxa 191. 20
visus animi hospitium 156. 17
visus ebrietate turbatur 142. 17
visus quo pacto fiat 156 26
visus sensuum præstantissimus 156. 4
vita an substantia 38. 29

vita corporis qualis 243. 11.
vita corporibus movendi causa 141.14
vita dum adest fruendum 39.11
vita duplex 160. 1.
vita hominis militia 119. 7
vita hominum, fabula 80 23
vita hæc fragilis quare contemnenda 287.17
vita moralis 118.20
quam difficilis ibid. 31
vita morte potior 244 22.
vita nisi bona, non vita 133.35
vitæ brevitas 31.16
vitæ huius calamitas sæpè meditanda 244.21
vita hominum chaos 210 3
vitium animi morbus, 190. 1
in vitium naturâ ferri omnia 100. 2.
vitiorum caterva in terris unde 184. 8.
vitiorum omnium origo hominibus quæ 202. 19.
vitiorum principijs obsistendum 179. 4. 18
vitiorũ prona via 100. 19
vitiorum, quibus mundus scatet, catalogus, 132.27.
vitiis neminẽ carere, sed suo quemque laborare. 289.12.
vitijs nihil odiosius 74 27
viventis corpus quomodo grandescat 153. 28
viventium alia rationalia, alia rationis expertia, 83. 29
Vlysses Polyphemi oculum extinxit 177. 28
Vlysses socij in porcos mutati 46. 32
umbræ 149. 5
vocis causa 158. 5
voluntas aliis alia unde. 151. 26.
voluntas an motus causa 150. 28
voluntas animi virtus 79 3
voluntas bonum appetit 173. 28.
voluntas cæca 30. 33.
voluntas divina duplex, 180. 31
voluntas sine an fatum mores in nobis pariat. 176. 7
voluntatis bona 70. 8.

voluntatum diversitas, 72. 4.
voluptas aliis alia 294 25.
voluptas blandum venenum 218. 1
voluptas Epicuro summum bonum 35. 32
voluptas fugienda 45. 32
voluptas jucundior, quò rarior 28. 27
voluptas quænam dignior, divitis an pauperis 29. 25
voluptas quid 36. 15
voluptas serva magis quam regina vocanda 46. 34.
voluptas si qua nobis datur, incerta ac brevis datur 44. 31
voluptas sola non facit beatum 88. 26.
voluptas stultis cognata, 212. 35
voluptas stultos pravosq; reddit 193. 10
voluptatis descriptio 45. 14
voluptatis expers vita misera 26. 21
voluptatis insidiæ 46. 35
voluptatis origo unde 37 16
voluptas stagnum 203. 1
voluptati frena imponenda 217. 24
ad voluptatem omnia hominum facta, velut scopum, tendere 37. 2 36. 1.
voluptate nihil perniciosius 28. 18
voluptate sola frui superos 37. 5
votum castitatis quale, 63. 14
vox emissa semel irrevocabilis 76. 35
Uraniæ invocatio 258 15
Uranius 61. 22. 23
Ursæ utriusque signum 253. 30.
Usura Pluri ancillæ, 40 13
usus naturam parturit 99. 18
usu nil fortius 180. 7
usu res omnes commendari 58. 29
utile omnes jam præter virtutem sequi 94. 5
utile quid 69 32
utilia mediate & immediatè 70. 22
utilitas fovet artes & virtutem 36. 31
utilium quæ præstantiora 70. 19

...ne facile essa dent 97

...mentis fides 94.20
uxor an ducenda sapienti 231.6
uxor ducenda, & qualis, 95.13.
uxor in adulterio deprehensa quomodo punienda 97.31
uxor molesta quomodo emendanda 96.8
uxor suspecti pudoris quomodo observanda, 96.18
uxoris cum pellice collatio 95.4
uxoris impedimenta 231.10
uxori quomodo acquiescendum 93.19
uxorem habens, an liber 93.18
uxorem nulla re dolere magis quam pellice 97.21
uxore carere quibus liceat 62.19
Vulcanus 17.21. Lemnius 230.19
vulgus bellua 213.16
vulgus plerunq; regis sui aut principis imago, 207.30
vulgus religione frænandum 160.11
vulgi amor 75.30
vulgi commercia sapienti fugienda 235.11
vulgi comes discordia, 75.30
vulgi convitia ridenda, 294.22
vulgi crassa mens ibi. 23
vulgi error & opinio ex sensuum judicio 142.32
vulgi furor 98.2
vulgi iudicio non accedendum 27.22
vulgi laudes spernenda bono viro 124.15
vulgo invisa sapientia, 235.12.

X

Xerxis agmina 205.9

Z

Zephyrus 54.2.134, 33.140.25.272 30
Zodiacus 250.15
de Zodiaci duodecim signis 252.3
Zodiaci signa singula quot stellas habeant, 253.29

Zona

Zona media non prorsus deserta 226.28
Zonæ mediæ proximæ gens qualis 209.24.
Zona non una tantum hominibus habitabilis, contra Græcorum opinionem 277.8
Zonam [illegible] esse inhabitabilem [illegible] 28
Zonæ cæli quinque 28
Zonæ exterinæ non [illegible] nitus desertæ, 276 33

FINIS.

MARCELLI

PALINGENII

STELLATI POETÆ

DOCTISSIMI,

Zodiacus vitæ:

HOC EST,

De hominis vita, studio, ac moribus optimè instituendis, Libri XII.

Opus mirè eruditum, planéque Philosophicum: ex collatione optimorum exemplarium emendatissimè in usum Studiosorum denuò excusum:

Cum Indice accuratissimo.

LONDINI,

Ex officina Societatis Stationariorum.

1639.

Cum Privilegio Regiæ Majestatis.

Quòd si arcana suo quisquam commisit amico,
Hunc metuat, ne quando fides frangatur, oportet:
Ne quando insensus mutata mente revelet,
Quod prius in cordis penetralibus occultabat.
Ergo si liber vis esse, & vivere tutus,
Nonulli credas quod tu etiam feceris: & sic
Semper amicum habeas, dum durat fœdus, ut ipsum
Posse putes hostem fieri, quod sæpe videtur.
Nam qui semper ament, nostro sunt tempore rari.
Invidia est etiam multùm metuenda, secundis
Quæ semper rebus simul miscere venenum
Nititur: invidiam moneo timentis amantes.
Propterea quid ames, nemo sciat: occulè amorem
Qui sapis, atque tuus fac ne ignis luceat extrà.
Invidia horrendum monstrum, sævissima pestis,
Ex tale malum, dubium en violentius ullum.
Virtutem insequitur, lacerat beneficia, bonósque
Odit, & alterius nisi to indignatur honore.
Quanquam nemo suus proprium celabit amorem,
Si fata impediant, inimicaque sidera nolint.
Quippe humanarum parum prodest prudentia, quando
Decernunt aliter superi: frustraque laborat,
Qui rem cunque parat diis adversantibus ullam.
Non tamen ideò non omni est arte cavendum:
Non omni tendum studio pro viribus, atque
Consilio. nam qui fecit quod debuit, & spe
Fraudatus tamen est, meritò laudatur, & omnem
Invidiam in superos transfert: quos sæpe favere
Stultitiæ, atque bonos pessundare sæpe videmus.
Felix, cui favor à cœlesti traditur arce,
Quem Deus ipse fovet, qui dextro est sidere natus.
Huic etenim jucundus amor continget, & absque
Felle frugi longè poterit dulcedine lætus.
Nempe amor est dulcis: nempe est res blanda, jo-
Plena & delicijs, ni fato fiat amarus, (cóque,
Cujus

Cujus qui nunquam est expertus tela vocari
Iure potest senium segnem: nam bellua quæ non
Igne Cupidineo flagrat? certè omnia quamvis
Vilia & exigua, hos norunt animalia curas,
Sic statuente Deo, quare qui quærit amorem,
Rem quærit divinam: æternum nisi cuncta perenni
Lege deûm atq; hominum rex prosequeretur amore,
Deficeret mundus, pariter q; ele mena perirent.
Quilibet id servat quod amat, gaudetque tueri:
At quod non amat, id nemo servare laborat,
Idcirco rerum species æterna manebit:
Quippe Dei est æternus amor, qui cuncta tuetur.
Et licet occidant, species nulla interit quas
Diligit has etenim per se Deus ipse, manent
Sic ea quæ rapidus urbentur corpora marti,
Namque perire nimis nemo quod diligit illud
Si servare potest. sed quis negat omnipotentem
Esse Deum? servare potest, sed nolo mavult ipsum
Corpora? corrumpi: ideo sinit, ut species non.
Quin figulus cratis si frangitur ipse vel illa
Olla, retempestivus volvens, cineique resumpsit,
Ipse novas iterum fingit, spernitque priores.
Præterea cœlum, terras, mare, sidera, lunam,
Atque ignis, domuum totius machinam mundi
Hoc stat, & hoc durat tot jam per sæcula nexus.
Nam nisi tantus amor firma compage teneret,
Omnia pugnarent inter se elementa solutis:
Non cœlum terris lucem, radiosque calentes,
Nec generandarum præberet semina rerum
Æra sinistrum consumeret impetus ignis:
Nec tempestivas pluvias demitteret imber
Nuda foret tellus, quo que extingueret ignes
Aut igni potius pfectum ne ferret æquor:
Vt quondam, quum tam vivos Chymeneia proles
Non bene texit equos, metuens ne cælia monstra,

Infelixque fuit renuens præcepta parentis,
Cornua in voto, sensitque incendia mundus,
Donec fulmineo præceps dejectus abactu,
Eridani mediis flammas extinxit in undis.
Gignit amor pacem: pax est dignissima rerum;
Omnia pace vigent, & pacis tempore florent:
Pacis summus honos, paci est quoq; summa voluptas.
Tunc ruri vivunt homines, tunc quæstor arator
Capit hostes, nec sæ vorum præda latronum:
Tunc pecudum cum & pecoris, tunc arva coluntur
Assidue, & largas pariunt pro tempore fruges.
Copia tunc Cereris, tunc lac, tunc Bacchus abundat.
Palladiusque liquor: tunc passim ludimur, & tunc
Instita ad thyasin invitat tibia. soli
Oderunt pacem stulti, & certamina quærunt,
Talia fuxerunt Saturno tempora rege:
O fœlix ætas ipso pretiosior auro!
At nunc (proh dolor) insano discordia motu
Omnia conturbat, terret, replétque tumultu.
Nunc juvat esse trucem, & leges discindere ferro,
Iustitia est, potuisse magis: nunc mille colubros,
Mille faces quatiunt, toto & bacchantur in orbe
Eumenides, populósque agitant, regésque superbos.
Quid juvat, ô miseri pugnando lacessere mortem?
Nunquam sera venit, sed dira superbia tanti
Causa mali, & væsana fames, atque ardor habendi?
Heu cur usque adeò vilissima terra superbis,
Cujus fœda brevi corrodent viscera vermes?
Quid tantum quæris? te semper sorsitan esse
Victurum credis? miser, ah miser aspice, quàm sit
Incertus, velox, angustus terminus ævi.
Sufficiet brevis urna tibi, parvúmque sepulchrum.
Quòd si amor humanos animos astringeret, ista
Non fierent: sed quisque suo inserviret amico
Quisque sibi charum qua posset parte, juvaret.

Certè

Certè nec melius quicquam, nec dulcius est, quàm
Sincerè à multis, dum vita hæc durat, amari.
Rebus in adversis magnum solamen amici:
Solantur, firmant animum, prodesse laborant:
Quáque valent, miseras curas & damna levare
Conantur, tecumque dolent, tecumque queruntur.
Haud facile ille perit quicunque est dives amicis.
At quum te vultu spectat fortuna sereno,
Et versat meliore rotâ, tua commoda tecum
Percipiunt, gaudent tecum, convivia tecum
Plena jocis celebrant, augent tua facta fayendo.
Quare qui totam & latam vult ducere vitam,
Quàm multos studeat semper sibi jungere amicos.
Pluribus hoc autem fiet rationibus: ipsos
Qua potero expediam. sed primum scire necesse est
Esse voluntatis motum hunc, quem vulgus amorem
Appellat. nam velle bonum est, quod fertur amare.
Semper habere bonum desiderat ipsa voluntas,
Et vitare malum, solúmque movetur ab istis.
Hæc duo sunt igitur causæ & fundamina amoris.
Omnia sed bona sunt triplici discrimine secta:
Quædam jucunda, & quædam dicuntur honesta;
Vtilúmque aliud genus, & natura bonorum est.
Sicque malum triplex: damnosum, turpe, molestum
Quisque amat, hæc animo fugiens, aut illa requiès.
Est igitur diversus amor, diversus ut est fons
Vnde oritur, laude aut probro non dignus eodem.
Hæc tria non solùm inter se differre putandum,
Per genus: ast etiam species habet unumquodque
Per se multiplices, delectans, utile, honestum.
Quæ cùm sint variæ, varii redduntur amores.
Vtile enim est quicquid prodest, non est tamen unum;
Sicut multa etiam bona corporis, atqs animi sunt.
Quatuor ad corpus spectant bona: robur, & ipsa
Forma, valetudo, levitas. quodcunque dat ista,

Antue Tagus rutilante vehit, populósque superbos
Screptrigera domitare manu: non fata dedere
Talia, nec doleo nobis non fata dediſſe.
Nam bonus atque malus, nullo diſcrimine dives
Eſſe poteſt, auróque potens, plerúmque videmus
Expertes animi indignos diademate crines
Cingere, ſarranóque amplè veſtiriet oſtro.
Illa mihi vellem mundi concederet autor,
Quæ nec habere valent pravi, neq; mentis egentes,
Quæ veram efficiunt hominem diviſq; propinquum.
Iupiter omnipotens, abs te ſapientia quæ te
Aut nulli, aut adeò paucis donatur? ubique
Formoſos reperire licet, robuſtus ubique
Naſcitur, & dives: contrà rariſſima tellus,
Qui ſapiat quenquam, tam vaſto gignit in orbe.
Num melius fortaſſe patre & dignius, eſſe
Stultorum regem ac dominum: nempe illa poteſtas
Nobilior, ſub qua poſiti ſunt nobiliores.
Dignius eſt certè caſtris aut urbibus amplis,
Quam ſtabulis aut armentis, gregibúſve præeſſe.
Forſitan hoc facis, ut tibi ſint mortalia ludo
Facta, & habes hominem pro ſcurra: nempe videtur
Vita hominum nileſſe aliud quam fabula quædam.
Vtque movet nobis imitatrix ſimia riſum,
Sic nos cœlicolis, quoties cervice ſuperba
Ventoſi gradimur, quoties turbante cerebro
Divitias nimium, nimium affectamus honores,
Spiramúſque actes piperoſis naribus auras,
Grandia jactantes, & grandia multa minantes.
Qui mimus, quæ ſcena datur, quum ſceptra tenentē
Atque coronatum bubonem, ſinúmque verendum
Aſpiciunt alto in ſolio ſublime ſedentem,
Spernentémque alios omnes, ſit cætera tanquam
Turba hominū ſine mēte pecus: dominúq; volentem
Dici & adorari & pedibus ſibi baſia figi?

Nec

Nec videt insanus quid sit, quàm frivolus, & quàm
Turgenti bullæ similis, pappóque volanti.
Non ego sum talis, nec prorsus talia curo.
At vos æthereï cives, quibus esse beatis
Contingit solis, quibus est æterna voluptas,
Humanas si fortè preces attenditis, & si
Non penitùs miseros homines avertitis, oro,
Egregiam purámque mihi concedite mentem,
A falso verum discernere quæ sciat aptès,
Quæ bona cognoscat vera & contraria veris:
Ne stultus fugienda sequar, fugiámve sequenda.
Nam si mortali cuiquam licet esse beato,
Arbitror hoc pacto fieri me posse beatum,
Sed fallor meclímque omnes qui talia credunt.
Nemo etenim felix est, aut fuit, aut erit unquam:
Non si possideat totum ditissimus orbem,
Non si plus sapiat quàm quivis natus in orbe.
Sed dubitat fortasse aliquis, nisi pagina præsens
Id firma ratione probet: quare aspice libri
Hujus materiam, quicunque hoc discere quæris,
Quæ melius poterunt, te carmina nostra docebunt.
Pandite Pierides vestro sacra ostia vati,
Et satiate avidum scatebris Parnassidos undæ,
Secretos reserate aditus, ostendite verum:
Vos etenim nostis quicquid fuit, aut erit, aut est.
Principiò expediam, quis felix atque beatus
Debeat à nobis haud, falso nomine dici:
Post hoc progrediar, quò me deducet Apollo.
Dico igitur, solus felix est jure vocandus
Is quicunque bonum summum jam possidet. at non
Omnes hoc nôrunt verè, cùm quilibet illud
Quod sibi plus placeat, melius putet: hordea mulus
Aut asinus, pluris quàm lauti obsonia rhombi,
Quàm leporis clunes, quàm turdos æstimat asios:
Sic & avarus opes, sic ambitiosus honores,

Id melius, studeas res ipse agnoscere præsens,
Et cunctæ tuas, tuáque impiger omnia cerne.
Ergo iterum atque iterum videas (si fortè licebit)
Quæ sit, quam tibi vis vinclo sociare jugali,
Ne frustra doleas: ne facti pœniteat te.
Si tamen (ut fieri contingit) conjuge prava
Mœres, deceptus fato, & Iunone ministra:
Hac blandè prius admoneas, placidísque frequenter
Castiges verbis, interdùm munere placa
Iratam, illecebrísque doma: nunc brachia collo
Injice: nunc etiam invitæ blanda oscula dige.
Quóque potes conare modo sedare furorem
Dulciter: hoc si non prodest, tunc utere amaro.
Succense, inclama, & vultu convitia torvo
Adde, minísque simul terre: quod si minus ista
Sufficiunt, nec verba timet, ta verbera misce,
Tergáque tunc duro resonent pulsata bacillo.
Si tibi suspecta est uxor, dubíque pudoris,
Non habeas pulchros famulos, pulchróve sodales,
Cum quibus illa domi versetur, decipieris
Si quenquam fidum credes. est nemo fidelis
In Venere: illa dolis homines fallere gaudet.
Fraude paratur amor, Veneri gratissima fraus est,
Sed tua præcipuè non intret limina quísquam
Frater, vel monachus, vel quavis lege sacerdos;
Hos fuge: pestis enim nulla hac immanior. hi sunt
Fex hominum, fons stultitiæ, sentina malorum,
Agnorum sub pelle lupi, mercede colentes,
Non pietate Deum; falsa sub imagine recti
Decipiunt stolidos, ac religionis in umbra
Mille actus veritos, & mille piacula condunt:
Raptores, mœchi, puerorum corruptores,
Luxuriæ atque gulæ famuli: cœlestia vendunt:
Heu quas non nugas, quæ non miracula fingunt,
Vt vulgus fallant, optatáque præmia carpant?

Inde

Inde superstitio, & ludibria plurima manant.
Quæ dii, si sapiunt, fidem, remóuentque procul.
Non precio, sed amore, Deum vir pectus adorat.
Deme aurum, lucrum tollet, & ara fugabunt.
Ergo tibi, non colicolis hæc tuba mysteria
Vultus facit ille deus : quia semper tempora,
Templa ruent, nec erunt ara, nec lapsus ullus.
Hos impostores igitur, vulpésque dolosas,
Pelle procul : quamcunq; licet tua janua rogent,
Pelle procul, ne te probitas simulata moretur.
Capræum efficiat, nec tibi compassa illius
Contingat, nimium confidas : namque subesto
Nomine peccandi proclivior est via multis.
Hoc etiam serva, ne sæpius egrediatur
Sola domum, neu tecta adeat vicina : frequenter
Vicina latitare domo consuevit adulter.
Illi da comites castas, vitæque probatæ
Infames, verulas, & lenas cauus avarus
Secum stare vetat, longéque procubis ab illa.
Nec tu alienam Venerem æque alienæ cubilia quære,
Nec te concubitus delectet pellicis est pri
Quo doleat magis, ac vehementius excrucietur,
Quod magis ulcisci cupiat, quam fœdere læso
Inlabili temerata fide : tunc ardet & odit
Fallere tunc velles simili ratione maritum,
Sique potest, fallit. bilis tunc maxima fertur,
Tunc furit, ut Thyas animo flammata Bycchi
Crede mihi, rara est quæ non fit adultera quando
Legitimo frandare thoro sua gaudia potest
Saltem animo, si non corpore, peccat.
Labitur in vitium vitio irritata voluptas.
Si deprensa tamen fuerit, nunc legibus uti
Ne pudeat, legum ubi sit reverentia longe
Præcipua est enim nostræ lex regula vitæ
Ne temerè iratus majorem crimine pœnam
Inflige, læsáque Deum, vulgúsque sequaris

Insulæ in Oceano, loca cunctis plena bonis ex
Delectu, veluti quidam soli esse, ubi virtus
Nunquam ullus dolor aut casus contaminet illos:
Sed & illum, Oceani nomen, qua concolor illi est,
Ut velox apprime, Ideo tortale recepit.
Omnis & illa autem censetur insula mundi
Nonne domos etiam multas ita se habere videmus,
Quod solæ a reliquis, hinc omni ex parte remotæ?
At hi alites dicunt quam nos exponimus, errant.
Non etenim in nostro Oceano sunt talia regna.
Hæc loca non fuerint ergo intacta, neque
Imperio vellent adjungere, quis ea illa
Accessus foret, & cupiens cognoscere in illis.
Sed quid non fingit nugarum Græcia mater?
Nempe suos aer cœlumque ac fata quibus
Indigenæque tenent: quod qui negat, ille beatis
Invidet, atque Dei majestatem insipiens
Blasphemat. nunquid non est blasphemia, cœlum
Dicere desertum, & nullis cavea te colonis
Atque Deum nobis tantum, brutisque præcelsa
Tam paucis, & tam miseris animalibus, & tam
Ridendis? cernit lovis, potuit, voluitque
Omnipotens genitor, nobis meliora creare,
Quæ vivant melioré loco: ut sua gloria major
Majus & imperium foret, & perfectior orbis.
Nam quo plura facit, quo pluribus undique
Hoc magis & mundi decus, & divina potestas.
Sed dubium est an sint puræ & sine corpore formæ:
An varia (ut nos) membrorum compagine constent.
Nimirum dictat ratio, quod in aere & igne
Corpus habent quæcunque manent animalia: quippe
Non sunt corpolea, ergo aer desertus & ignis
Pervius erit, vacuusque locis dicetur undique.
Quippe locum præter corpus, nihil occupat: illic
Cur non est corpus, non est locus, idque loco ni

Indiget: ut fanis ostendunt præcepta sophorum
Sed nunquid nam is debentur? credere par est,
Vitæ longa quidem, & felicia sæcula, eadem
Desinere, atque mori [illegible] corrumpitur æt
Atque ignis, cur non pereant viventia in illis?
Nempe loci naturam induit, sequiturque locatum
Fortè aliquis, quali specie, qualive figura
Sint hæc scire velit; pateat quoque credere talem
Esse illic faciem, qualem nec terra nec unda
Ferre solet, nostra melioremque ac nobiliorem
Qualem nec fas est, nec cernere potioribus ipsis.
At quibus in stellis vita est, & in æthere puro,
Cœliculæ, nunquam pereunt: quæ nulla senectus
Astra terit, nulla unquam ætas labefactat olympum.
Credendumque ipsis majora & lætiora,
Et formosa magis, magis & valida & sæva esse
Corpora quàm reliqua quæcunque sub æthere vivunt
Atque elementa colunt, & tempore mensurantur.
Sed quid agunt? gaudent sensu ac ratione vigentes:
Nunc hoc nunc illo utentes: miscique fruuntur
Delicijs, quas humanum nec fingere posset
Ingenium, nec mortalis percurrere linguæ,
Illic est verus mundus, vera omnia, verus
Divitiæ, veri mores, & gaudia vera.
Ast hic sunt umbræ tantum, simulacraque rerum
Frivola, quæ parvo momento ut cera liquescunt.
Illius mundi quædam est hic noster imago: sed illo,
Quantùm pictus ab hoc, tantum hic quoque distat ab
Extra ipsum verò cœlum & supra omnia corpora
Esse alium mundum meliorem incorporeumque,
Qui non percipitur sensu, sed mente videtur,
Nonnulli credunt: nec res est dissona vero.
Nam si nobilior sensu & præstantior est mens,
Cur habeat proprium mundum, propria entia sensus,
Quæ verè existant, quæ percipiantur ab ipso?

At verum sola imagens, propriè non gaudeat esse?
Nilque habeat per se existens? sed semper mentibus
Appendat, nervisque utatur, & ipsamia spectra.
Quæ non existunt per se, vera non sunt.
Aut igitur mens est nihil, aut natura creavit
Mentem consimilem mundum, qui continet in se
Res veras, stabiles, puras, immaterialesque,
Quæ per se existant melius quam sensibiles res.
Hic ille archetypus mundus, perfectior isto
Sensibili, quanto sensu perfectior est mens:
In quo Sol Deus, est lumen ut, disque astra minores.
Ergo plura eidem quum sit perfectior in se
Constet, ac diversa magis quàm materialis
Corporeique orbis: sed nil corrumpitur illi.
Nil motum, nil tempus habet: sunt omnia fixa,
Æterna, absque loco & nullis obnoxia damnis.
Illic sunt causæ, & cunctarum semina rerum.
Sensibilis mundus mundo defluxit ab illo
Mentali archetypo, & quædam est illius imago.
Omnia sed perfectè illic, atque undique tota:
Hic sunt particulæ rerum, quæ multiplicantur
Materiæ vitio, sic pluries efficiuntur
Cervi: namque illic virtus est una creatrix
Cervorum: vulpes facit hæc, facit illa leones.
Sic de aliis dico quæ solet continere orbis:
Quæ numero plura, ac specie claudantur in una.
Omnia proveniunt sunique à virtutibus illis.
Haud aliter fabri rudgna exercentur in urbe,
Quisque suo incumbens operi diversa laborat.
Quare ex particulis hic mundus constat, at ille
Ex totis, viris per se, distantibus à se.
Singula nostra illi crescunt quoque sidera posse
Dici orbes terrâmque appellant sidus opacum,
Cui minimus divûm præsit: quia nubibus infrà
Imperium teneat, gressuque omnia solus

Corpora

Corpora, quæ æquor habet cellúsq; atq; imbrium ac
Umbrarum Dominus, simulacraq; viva gubernat,
Cui data sit rerum cura & moderamen earum:
Quæ quia non durant, sed tempore cotrumpuntur
Exiguo, propè nil possiunt umbræque vocari:
Hic rex est Pluton, à quo tenebrosa tenaris
Regna canunt vates: namque infrà nobilis nox est.
Suprà autem lux clara micat, splendórque perennis.
Huic igitur, tanquam minimo, Deus ille deorum
Rex gemtórque dedit vilissima regna, aliósque,
Vt quisque est melior, melioribus addidit astris,
Imperiúmque suum nostris divisit habendum.
Sed tamen hæc hominum nulli cerna esse putamus.
Nam secreta Dei quis novit? quis fata unquam
In cœlo, redisque iterum, quæsítque referre?
Non tanti est mortale genus, mens nostra labascit
In rebus summis, nec spectat nostra Solem.
Quisque suo ingenio fretus, nova fingere gaudet:
Præsertim vates, quibus est fiducia major.
Traditur his, quacunque velint, impune vagari:
Nam furiis agitantur Iacchi, & Apollinis æstro:
Quamquam nil prohibet furiosos dicere verum:
Et verum dixit quondam furiosa Sybilla.
Sit satis (hoc velut i promisimus) ostendisse
Multa esse, & nobis longè meliora, videri
Quæ nequeunt, vivunt tamen & ratione fruuntur
Inde aliqui in primis docti sensére sophorum,
Tales esse animas quoque nostras, corporibúsque
Exutas non posse mori, æternásque patentur.
Sic Pluto, hic Samius vulgavit, sic fuit & ille
Divinus verè Plinius, fictique poëtæ
Non pauci cecinere: ignotæ par est videtur,
Atque operæ pretium (quoniam dignissima scitu
Res est) hanc etiam multando evolvere partem?
Quid mihi? quidve hæc cognoscere? corpora quid sint

Nōrunt vel pueri; pulvis de pulvere: verum
Difficile est rectorem animi cognoscere ad unguem:
Quare hanc, Pierio confisus numine, totis
Viribus ingenii, & solerti indagine, posthac
Quærere conabor, facilique effundere versu.
Quo facto, Libram egressus, quæ Scorpio adibo
Signa, ubi siderum vires ac jura requiram,
Si modò non obstant scribendi fata poetæ.
Sed quia in ambiguis rebus bene percipiendis
Progressus bonus est ac debitus ordo, ut ab illis
Quæ manifesta magis, magis & certa, incipiamus,
Hoc nos facturi sumus hinc ut parcat. etenim si
Principia obscuris fuerint abstrusa tenebris,
Quæcunque ex illis veniunt, incerta sequentur.
Frivola si fuerint fundamina, tempore parvo
Debilet quicquid super illis fabricare volemus.
Effectus verò certi magis ac manifesti
Sunt nobis quàm causæ. igitur sumamus ab illis
Principium & fontibus rem perspiciamus apertis.
Iamque ideo à motu (quia per se sponte moveri
Possunt, quæ vitam retinent; quia denique motus
Præcipuum vitæ indicium est) priùs incipiemus.
Nempe ipsum corpus, nec non membra ipsa quiescunt
Per se, & putrescunt: calor est fomesque movendi
Causa, aut calefactus sanguis: sed vivaque frequenter
Sunt immota, licet his sanguisque calorque.
Quandocunque volunt requiescere: proinde voluntas
Ipsius nobis fons & causa esse videtur.
Sæpe volunt tamen, & nequeunt animata moveri:
Ergo utrimque simul motum creat, imperat illum,
Exequitur reliquum: jubet hunc, jussa effecit illud.
Velle quidem nihil est, si desit posse, sed unde
Vult animal mutare locum? quia nempe voluptas
Mente bonâ monstrante videt, deinde ipsa movetur
Virtute objecti, & trahitur, nullum ignis ab esca.

Vt lapide Idæo ferrum, paleæque minutæ
Herculeum lachrymis. Quid hic ordine mundum
Instituit pater omnipotens, ut plurima nexu
Iungantur facili, & coeant: sed plurima contra
Discordent inter sese, pugnentque vicissim.
Vnde aliqui merito ene aiunt primordia rerum,
Litem & amicitiam, perque hæc fieri omnia crecut.
Ergo bonum movet, a quo deinceps mota voluntas
Membra agitat, corpusq; urgens huc mittit & illuc.
Non tamen ene bonum cunctis animantibus unum
Creditimus. neque enim cunctis est una cupido.
Diversis diversa placent, sua gaudia cuique
Distribuit natura: aliud puer optat amæque
Quàm natura ætas: nam qualia corpora, tales
Sunt plerunque animi, & talis plerunque voluptas.
Propterea nunc hoc volumus, nunc illud amamus:
Et quæ grata prius fuerant, hoc despiciuntur:
Nimirum, quoniam corpus mutabile, nunc hos
Nunc illos habitus, diverso tempore suscit,
Naturamque animi secum trahit. hinc sitis, hinc &
Macra fames, Venerisque ortus genitiva cupido.
Atqui rapsum corpus mutant complura, vel ætas,
Vel tempus, vel cælus, item potus, cibus, aer,
Sidera quæ interdum, ut quidam scripsere periti.
Non igitur solum objectum, sed corporis ipsa
Conditio, nos velle facit diversa, movetque.
Sed ratione aliqua potius ducuntur, & illa
Procedunt monstrante via, & virtute trahuntur.
Quæ perquam rari exstant nam luminis mentis
Haud secus obducunt infectus corporei, quam
Phœbeum jubar inspirantes æra sum.
Hisdemum causis corpus mortale movetur,
Vis autem motiva animæ, cui mota voluntas
Imperat, imperium exequitur, membraque quietis
(Indupedita modo brevem sunt) intendit motus

Illorsum impellens. sed cur lassata labore
Languescunt? sic cruta dolent, sic brachia torpent.
Hinc credo, quoniam sanguis fervore solutus
(Fervet enim motu nimio) subducitur, atque
Deficit exhalans paulatim: non aliter quam
Ægrorum extenuant quum pallida corpora febres.
Sanguis enim aut alius vice sanguinis humor in ipsis
Diffusus membris, animam vehit, atque alit ipsum
Corpus, quo vegetante, movens vis concitat artus.
Spiritus est etiam quidam tenuisque, levisque,
Quem generat calor, ac sanguis resolutus ab ipso,
Ceu solet à radiis Solis resoluta creare
Vnda leves agilesque auras. hic spiritus intra
Viscera conclusus passim fluctansque cavernis
Corpori animæ præsto est, animæque ministrat,
Quum vult ipsa aliquid fieri, corpusque moveri.
Verum hi qui somno oppressi sunt, quomodo morsu
Exercent? nam sæpe aliquis per somnia surgens
Arma capit, vel flectit equum, vel scribit, ut aiunt,
Vel citharam digitis pulsat sopitus inertem:
Scire opus est, rerum in nobis simulachra manere,
Quas visu aut alio sensu percepimus: hinc est
Quòd quum præsentem, absentem spectare videmur,
Quòd jam præteritas voces audire putamus.
Has igitur species, cerebri penetralibus altis
Inclusas, rubet stomacho qui surgit ab imo
Evolitatque vapor: rursus mens delusa, movetur
Atque movet corpus, fuerunt si forte imago,
Sed caudam colubri abscisam, candamque lacertæ
Motantem sese, quisquis movet ipsa voluntas?
An potius vis illa animæ, quam nomine Graii
Phantasiam dicunt? ceu quos vel dira phrenitis,
Vel Bacchi liquor immodicus, vel somnia vexant?
An ratione alia id contingit? forsitan intra
Nodosas etiam partes, vegetabilis ille
Spiri-

Spiritus inclusus, cæco conamine quærit
Quà data cæca fugam, & tenuia volumina torquet.
Perque vias tentat, sensim eluctatur in auras:
Vel pars illa animæ quæ corpus sentit in illo
Sæpe divisa loco, & motum ciet, arbitror autem
Judicio quæcunque carent, non posse doceri
Aut aliquid sentire. etenim via maxima sensus
Cognitione fit, qui plus cognoscit habetque
Judicium majus, patitur magis, & magis idem
Gaudet: sed stupidi atq; hebetes minùs omnia curant
Lædantur minùs, & metuunt minùs, & minùs algent,
Atque valent, vix dignoscunt adversa secundis.
Non igitur quoniam pulcer, cauda illa movetur.
Nil etenim sentit, quia via quæ judicat, illic
Non est, sed capitis parte in meliore remansit:
Unde prior mihi causa magis vera esse videtur.
Sic igitur motus fit, quo viventia sese
Proripiunt tamen hoc prædictis addimus unum,
Quòd quandoq; bonum præsens, quod possit haberi,
Non movet aut petitur: quia non cognoscitur. ergo
Cognitio motûs eorum causa esse videtur:
Imò præcipua est: quis enim cupit illa petívve
Quæ prorsus nescit? cæca est pars ipsa voluntas,
Nec quisquam sibi velle potest, sine lumine mentis.
A quo si fuerit minùs illustrata, sinistrum
Carpit iter, speciéque boni deceptus labascit.
Verùm hæc de motu satis. hinc videamus ut ipsum
Viventis corpus crescat, quomodo sit
Crementum, & certis cur tandem limite sistat.
Æthereus quidam est ignis, qui animantia quæque
Vivificat, clausus membris & pectore cæno:
Hunc humor genitivus alit, cui flamma lucernæ
Oleaso jam sole, levi nutritur oliva.
Hic stomacho immissas epulas coquit, inde per artus
Sparguntur subtiles, unde medullæ,

Ossa,

Ossa, caro, nervi, sanguis, cerebrumque, & omne
Præterea augescit corpus: velut imbribus herbæ
Ac plantæ crescunt, & olis virtute juventæ.
Si multos fuerit validus qui ligneus, & humor
Convenit adhuc, quantum calor ipse requirit,
Fit magnum augmentum, tandem finitur, & ultrà
Non tendit, quum sit virtus finita caloris:
Quo demum languente, solet decrescere corpus,
Hoc patet in senibus, fiunt qui nanique minores,
Incurvique, cavo spectantes lumine matrem.
Deficit ignis enim, & languet calor ille animalis:
Deficit humor item nativus, quo sine vita
Stare nequit; veluti non lucet flamma lucerna,
Si desint alimenta illi, sed languet, & ardet.
Jam verò motus animi dicamus, & unde
Proveniant: res abstrusa est, tamen exequenda
Qua mens nostra tenus poterit pertingere verum.
Ac de ira primum. Audaces facit ira, perditq;
Contemptrix, auget robur, vimque subministrat.
Qua suadente, hostem impavidi, Martemq; cruentum
Aggredimur, rapiq; in prælia currimus armis.
Causa est inimicum sanguis qui accenditur, & per
Flumina omnia, fellisque liquor diffusus amarus.
Fit etenim sedes fel circum, ipsique bilis
Materiam præbet stimulis cæcisque furoris.
Hinc, quæ fulle cient animalia, mentique pugnæ
Insciæ, pectamque solum, ne bella recusent.
Hinc quibus est sanguis fervens ciet, atque calorus
Vis major, tumidam cui vena tumescit in iram
Sic juvenes, sic & quicunque meridiana repletur mole
Plus æquo fibra, facilè excandescere nobis
Ergo animum indignis cubitis cum sanguine mixtum
Deinde manus abhibet armatas, mox vulnera fingit
Nam priùs ipsum pectus penetrant sine jure sagittæ:
Quæ turbata deinde cor quamvis, unde rigorque

Errare

Errare bi quicunque animam non posse nouem
Concedunt: nam si nunquam moueatur, oportet
Stare loco, atque gradu corpus quoq; sempet eodem.
Motus enim varius varium simul indicat esse
Motorem. Sol mutatus, mutantur & umbræ:
Cur nunc has reddunt, nunc illas organa voces?
Nempe quia huc illuc volitat manus, & diuersos
Dum tactus agitat, varium dat fistula cantum:
Sic animi affectus prius accipit ipsa latenter;
Quos ubi vult fieri motos, tunc utitur hujus
Aut hujus membri officio; imperitur & illi
Id quod habet latitans intus, ut videatur & exeat:
Haud aliter quàm quum Dux rex dicit amico,
Atque aperit secreta animi, quæ postmodo cunctis
Divulget populis, & divulgata patescant.
Sic etiã fit amor. nam quum mens dulce quid optat,
Vsa ministerio cordis, tunc pandit amorem.
Corde amor, ira, timor, votum, spes, cura, voluptas,
Tanquã arce in quadã, cum animo versantur, itinde
Membrorum officio excurrunt per corporis urbem.
At de his aliàs forsan dicemus abunde,
Si Deus annuerit nobis, facilesque Camœnæ.
Sufficiat nunc, affectus fieri prius omnes
In natura animi, causis venientibus extis:
Deinde hos vel membri vel sanguinis aut humoris
Cujuscunque opera effundi, in lucemque propelli.
Iũcta etenim cũ sint corpúsque animúsque, necesse est
Communes motus, communia vulnera utrisque
Accidere, atque vicem sese mutare: quod inter
Infensum, quamprimùm aliud quoq; sentit, habentq;
Sympathiam, tanto se fœdere complectuntur.
Postbæc de sensu, quoniam propere ad ipsum
Chelarum finem, breviter tua Musa loquamur.
Principio dicit sensus natura animantibus alis
Quæ sunt præfecta; at quibus non mens præsit animo

Atque

Atque ideo possunt meritò imperfecta vocari?
Pisces, lumbricis, & talpæ, conchæque marinæ,
Cochlea, & hirsutis circumvallatus echinus.
Hos inter sensus præstantior esse putatur
Visus: quandoquidem menti certissimus hinc est
Nuntius, ostendens illi quæ plurima terris
Naturæ ingenio ac mira virtute creantur,
Tot flores, herbas, fructus, animalia, plantas,
Tam multas lapidum species, tam multa metalla:
Ostendens etiam quos pascat in æquore Proteus
Squamiferos populos, & monstra natantia ponto.
Quòque his est majus, cœlestia templa deorum,
Stellarumque globos, & sancti lumina Solis:
Mitto ea quæ faciunt homines, quæ lingua referre
Nulla potest. ergo hic sensus pulcherrimus atque
Optimus est, in quo sedes bene creditur esse
Præcipuæ mentis animi hospitium: quotiesque videre
Aut affari aliquem volumus, nunc lumina nostra
Ejus in adversos oculos intendimus, ac si
Totus homo atque animus totus consisteret illis.
Nempe oculos, animi speculum quicunque vocavit,
Verus erit: nam blandus amor lucescit in illis,
Apparetque odium, feritas, clementia, mœror,
Lætitia, improbitas pietas, prudentia, hoc non
Subitus, ambitio, timor, ira, audacia, culpa.
Sed visus quo fit pacto? diversa sophorum
Judicia exquirant alii, nos prodere pauca
Conemur, quicquid veto quadrare putamus.
Scire opus est, unâ esse animam, minimâque videri
Ut nequeat: tamen innumeris prope vitibus aptam,
Quas illi natura dedit, summusque creator,
Hæc angit, nutrit, generat, movet, afficit, audit,
Gustat, odoratur, tangit, videt, & cognoscit:
Quæ vis præcipua est & maxima, cœlitibusque
Cognata ac propria, hæc igitur per corporis artus

Diffu-

Diffundit vires, quæ cernis partibus illum.
Perque oculos lucem admittit, vaſtisque coloret
Percipit, atque omnes diſcutiat ipſa figuras
Pupillæ officio, & totum cognoſcat per orbem.
Sic quoque per nares diverſis ſpiritus odor
Penetrat, auras hauſit quo, ſtrepituſque ſequentes
Per guſtum hæc eadem ſentit genus omne ſaporis:
Per tactum à ſolidis diſcernit frigida, denſique
A minimè duris, à lævibus aſpera: demum
Sunt quinque ipſius comites, ſolique miniſtri,
Per quos cognoſcit res omnes: quos ſine proſectò
Inſcia, lætheam corpori præſta ſopori.
Ergo oculi quum ſint vitrei, denſóque nitore
Perſpicui, apprendunt rerûm ſimulacra, tenébroſis
Non ſecus ac ſpeculum ſolet, præſentia quando
Luminis interſit: cujus ſine gratia cæcus
Senſilis ſpecies, ſuerit niſi pupula laſa.
Has ſpecies mentis (capitis quæ ſumma ſuprema
Mens habitat, ſolióque ſedet regaliter alto)
Oſtendunt oculi. tunc prudens illa, ſagaque
Cognoſcit rem, cujus adeſt ſimilis imago.
Hæc eadem, vocum diſcrimina mille, ſonóſque
Innumeros, mira ſi percipiunt, ingreditur quum
Incolumes aures, aër aliunde ab ipſis
Corporibus, namque eſt aër tenuiſſimus, atque
Mobilis in primis: qui quum ſe corpora pulſant
Deprenſus medio actu, ſum diſſilit ab ictu.
Irrumpítque cavas penetrans violenter in aures,
Ianua clauſa licet ſuerit, clauſæque ſeneſtræ:
Vſque adeo tenuis eſt, & penetrabilis aër.
Quin etiam piſces, piſcantûm gurgite ab alto
Horreſcunt ſtrepitus, pavidique in retia currunt.
Quippe aër penetrare poteſt in viſcera Nerei.
Inde tumens fluctus, inde importuna, minæque
Sævit hyems, quæ urgêre vovent pia munera nautæ.

Dura

Dura igitur corpora collidunt corpora sese,
Aut quoties aër pulsus vehementer in illa
Concava præsertim per stricta foramina transit.
Diversæ ac variæ fiunt vocesque soníque.
Vt varia est rerum natura & forma locorum,
Per quibus ipse aër gignit vocésque sonósque pro
Sic ergò longè aliam reddit quam vibra carnuum.
Sic Pelusiacis discordant nablia fistris.
Ac velut jactu lapidis percussa movetur
Vndarum multiplices orbes: sic pergitur aër
Diffundi spiras longè lateque rotantes:
Atque ideo multis vox interpellatibus una,
Vt multis etiam speculis una hæret imago.
Aut odore ut mares invitet dicamus: ab ipsis
Rebus perexiguæ effluvii egrediuntur, & auras
Inficiunt latè: velut ipsum thura videmus
Panchæa, aut pruniis Cinyreia dona cremari.
Fit gustus linguæ officio, cutisque palati:
Namque ubi præcipitus veram gustabilis humor,
Qui primum rasit tactum, ingeneráq; sapores.
Tactum autem sanguisque & spiritus efficiunt, qui
Passim per corpus diffusum animantibus adsit.
Sensus ipse tactus, quisque ut quisque gustus inesse
Creditur: ast homini melius, & major usus est.
Hinc etiam est homini quam aliis prudentia major.
Sunt qui aliter credunt fieri prædicta negantque
Accepta oculis species causamve videndi.
Aëre nec medio esse opus aiunt, ut videamur.
Res, aut audiri possint: nam quæ omnipotens rex
Tot vires animæ concessit, quot genera ipse
Effingi rerum, ut posset comprendere cuncta.
Quæque suum agnoscit genus aptè, ac percipit ultrò:
Ac contemplatus mens omnia, & omnia tanquo
Judicio expendit, quæcunque à sensibus hausit,
Et verum atque bonum divino examine librat.

Mens

Mens igitur fluit est animus, sint sidera sensus
Sic perhibent quidam, sed nos propetamus, & ita
Linquere mortalem quicquid habet, finemque propinquum
Appetimus: quæ cum ratio clarissima certa
Colligat, & nullus dubitet, ne postulet, quidem
Est anima vel corpus quidam, sine corpore vivens,
Omnia si pisces, cognoscens omnibus idem
Quæ nunc ille potens, quæque posse perspicit, ab illo
Fluxa vel quæ ex eo certa & finita necesse
Illius rem soluis esse sine fine, potitque
Omnia quæ fieri possunt, à lege soluta
Mens sibi nunc sese sentit, & cernit intelligit: ergo
Non est mens corpus, non est corpus, quia corpus nulla
(Monstrum, unde fiet, signis, nisi quæ obedita ab illis)
Hæc pet se mare, nec non elidunt se dubia quæque
Est quæ quidem (namque quod non est cælestis, levisque
Protenus in cælum animus rationis cognitionis
Est rerum ignarus, nec comprendere quæ sit
Quid sit omni, quam rerum alii sit de corpore corpus
Sanguinis, quæ pendet ex ossibus, ossa medullis
Omnia sæpe quæque ex ossibus ut cunque fecta
Nempe animus est ni ad hæc, quæ mens ea in illis
Et vehementer ea quidem, ad quæ plurima mundi
Lineaper sanguis, qui cum sit ferus unus illius
Vnique, ceu fluvii confluxerunt undique in æquor.
Quare illo nitor, qui dicit, eo tempore eodem
Ipsum animam ex igni & corpus perpetuo posse.
Nam licet hoc esse, debent tamen usque haberi:
Nec sunt hæc ita sic ut palam, quod dicitur usque vulgo.
Quippe homini non obiectum mali, plerique sacrati:
Quæ si animam ex igne esse nihil esse ait nempe aliquod
Ipse pati, post quam semel est ex igne, necullum
Defunctis pœnis mortis, sic mollior esse
In scelus omne mens, consuetum illique nocere.
Præterea, nullis, quæ pœnam possit habere

Post

Post mortem fieri, & versari circa locos semper,
Atque idem fieri, dedoni virtutibus ullis,
Ac bene de gnatis qua possint parere reponi.
Si post fata dari sibi præmia nulla putarent,
Illicò corpuscula, & tot beneficia perirent.
Tot speciosa exempla & speciosa tot artes
Insignes usus & peregrino mansuere y dentes
Religio & pietas & honor genialesque decores
Ad nihilum venerit si homines nil morte relinqui
Crediderint, animisque in ventos prorsus abiri.
Semiferum vulgus sit & nondum est religione,
Pervicaciaque astu, nam fallax atque maligna
Illius ingenium est semper, sponte movetur
Ad rectum, virtus in vita molesta quæ vulgo est.
Religio generis decus est & gloria nostri,
Quæ mœsti conciliat superis, & purgat olympo.
Nemo igitur bonus & prudens audebit aperte
Dicere, mortales animos cum corpore vulgus.
Nunc tempus est multis nobis ratione probandum,
Nunc esse immensam terris æternaque manere,
Ut Christi victor resurrexit, lætus phaleque
Iudæus credit, propriis nostra perosus.
Quæ Deus haud facere, & non facienda putaret,
Ac genus omne omnis cœtus nil posse dicat ere.
Principio, quicquid similem est magis omnipotenti
Cunctorum domino, destructum esse facinus est,
Perfectique magis: nam quod durabile non est,
Sed cito dilapsum perit, imperfectius esse
Quis neget? atque ideo cœlestia sempiterna
Quæ divina magis sunt & perfecta: sed illa
Proxima quæ terris, quæ cœlo ampla videntur,
Quam sint usque fecta, brevi fugitiva caduca esse.
Ergo animus mortem, quippe vim & cognitione
Divina simili naturæ apparentia nostra
Corporeo fungi cluctetur? nec magis ipse

Quam

Quàm caro durabit, neque vivet longius ævum?
Pariterne corrumpi animus nequit, hac ratione,
Quòd simplex & materia secluſus ab omni eſt.
Huc accedit item quòd corpore debilitato
Vis animi crescit: quæ imbecilla ſenectus
Consilio ſuperat juvenes, mentiſque vigore,
Ingenio plerumque latet qui robore præſtat.
Ratò utrumque Deus cuiquam largitur, ut idem
Sit ſapiens, & ſit robuſto corpore pollens,
Quòve ſi longo fractus jam viribus ævo.
Fortior eſt animus, non ipſe à corpore pendet,
Sed per ſe eſt aliud quiddam, & poſt funera vivit.
Nonne eniſ quis per dolet, hunc mens ipſa dolorem
Indicat? haud dubium eſt. ſed quomodo mentis ſit ægræ
Pervenit iſte dolor? num ſurſum vendit abimo,
Paulatim ſcrobibus ut fumus? non: quia ſentit
Partes, non ſolum (ſi ſic) per ſe dolorem,
Nec ſeſe, at potius partis quæ proxima mentis,
Tunc ſentiretur dolor, unde probatur aperte,
Corpoream non eſſe animam, & ſic morte carere,
Quam medii nullius egens diſtantia tangat. (quem
Adde his, quòd quoties reminiſci aut fingere quic-
Egregiè volumus, vel quicquam intelligere aperè,
Tunc animum revocare opus eſt à ſenſibus. unde
Nonnulli, ut melius meditentur, lumina claudunt,
Aut ſeſe à turba abducunt, loca ſola petentes:
Vel quum nox picea terras velaminе texit,
Et jam lethæo torpent animalia ſomno,
Pervigilant, ſurgiſque toro, extrema quæ lucerna,
In teneris agunt contractam à corpore mentem.
Nempe animum turbant ſenſus: populantur eundò
Affectus, reliquumq; hebetem involuntq; tenebris:
Non ſecus ac ſtillidum præterea nubila ſolem.
Ergò ſi propriis reſidem penetralibus, intrà
Ipſe ſuos lacebras fugiens à ſenſibus, atque

Corpore: cruciibus, melius sapit: esse profecto
Quum poterit liber, moribunda à carne solutus,
Cuncta animus melius modo cognoscet, & ipsi
Haurbit vero magis ac perfectius absque
Corpore, & æternum vivens durabit in ævum.
Deniq; quum sit homo medius bruta inter & ipsos
Cœlicolas, commune aliquid retinebit utrisque.
Corpus brutorum est, animi natura deorum.
Altera pars moritur, secum pars altera lethum.
Non igitur prorsus delet mors omnia: namque
Lethifera animus lædi nequit ipse sagitta.
Prædictis etiam possum connectere, quod si
Nil superat nostri post fata, videbimur esse
Injustus Deus, atque malis præmiere favorem.
Quippe hi dum vivunt, lætis plerumque fruuntur
His neque divitiæ desunt, neque grata voluptas.
Hos decorat præclarus honos, & gratia vulgi:
Contrà sæpe bonos verus formosa, malignis
Casibus involvens: nunc paupertate premuntur,
Nunc morbis, aliquo semper tristantur amaro.
Quare animus busto superest, sceleremque suorum
Det pœnas: vel si pœnas est, bona præmia sumit.
His aliisque modis multis ostendere possem
Immortalem animi naturam incorpore æque.
Sed satis est: jam me finis vocat; haud equidem spe
Nescius, harmoniam dici quoque, non tamen ipsi,
Ipsam animam: ac veluti multis ex vocibus exit
Harmonia & variis fiunt bona phiarmaca rebus:
Compositis simul, unde oritur vis ipsa medendi:
Sic elementorum certa ratione modoque
Junctorum, & cœli pariter virtute creati
Quidà animam rentur: quæ partim corporis ipsa
Septa manet, partim cœlis sortitur ab extra.
Ve visus, virtute oculi, externoque creatur
Lumine: nam cœlum cuncta est, quæ hic omnia fiunt

Quæ sine principio quicquam, nec gignere rerum
Nimirum nata fuisse etiam, & mortalia cuncta
Si fatear, possit quæ sit ratione coorta
Et carni quæ sit cognata, ut cernere possit,
Ipsa animus, & varios motus in contraria ferri:
Sed sentire potest una eademque, ut quæque fuit res:
Quæ soleat ex malis divino numine nasci:
Vt placet in genere hominum, gentisque bonorum.
Quidnam etiam censent animam nihil esse solutam
Corporis, quod somnus, qui mortua ferme imago?
Et sentire, & mentem nobis abiisse videtur,
Vel quia diversis causis res cernere cernunt,
Ac multa variasque moras in mente parare
Ipsa sua in regno, mentem lædique putantur
Aspiciunt, nec eam cum corpore cernere, & una
Deficere: ut gaudet puer, & lacrymabundus eodem
Ignarus puer est, prudens nil differt: ætas
Vltima cur itidem non corpus quoque animumque senectus
Sanguinis exsugat? Si non est diuina potestque
Vivere sejuncta a membris mortalibus, ut quid
Se miscet cæcis infirmus? cur cujus vitio tot
Perpetiatur mala, & admittat sor ingratis? ergo
Insulta est, si sponte hoc facit; ac si invita nefandas
Corporis ingreditur latebras, quia cogit? an ipse
Luxuriet? ergo Deus est quisquam hanc diligit: imo
Carcere quam clausit tam turpi, odiitque videre.
Et quam nec corpus nec quanta existat, ab ipso
Corpore non credunt ulla vi posse teneri
Præterea cur sit (nisi discat sollicitæ) quam
Nil sciat, & fateantur perfecta oblivia mentem:
Per se animum nihil esse, putant, posse corporis sinum.
Discrete tunc creatum, cæcis ab sensibus ipsa
Corruptis mortes, undes genitus, doctrina parcatur.
Quidnam igitur censent animam discrete in orbe
Quæ vitam triplicis cernit? vivendique sat sol

Vita beatè beatis animarum exulibus agit:
Æternique putant illam, licet extinguatur
Corpus, fore eadem, quæ fuerunt ante Sol.
Has ineptiæ esse nugas ratione probat,
Vincere; sed vereor ne istis prudentia desit,
Non decere, qui recte illis respondeat olim
Quæstus, nodosque omnes dissolvat ad unguem.
Vir magne ingenio, vivet tua gloria mecum,
Nostraque (quod dubitas) laudabunt scripta minores:
Audebopus egregium, & cui lectio detur, erris.
Vnum hoc adjicam, quod quivis noscere valebit:
Æternam esse animam, & divino semine ortam.
Si sensus atque vitæ tam certa extinctio animæ:
Si spernenda prorsus mortalis gaudia, fere
Abdere à curis vereor, illudque
Conferre studio ad superos excellere mentem.
Tunc etenim sapiens fiet, cum cæca cupido
Cervicis, vel vigilans, vel somno oppressus inerti.
Hæc dicta decidere olim venturæ Propheteæ.
Sobrius ergo animus, præsens, ad æthera, quanto
Æternis magis signis à cæsis amore recedit.
At pecudum vita sequitur pars maxima sensum,
Nec bona cognoscit nisi quæ sunt corporis hinc est
Quòd plerique putant animam succumbere morti,
Abdantur licet nequeunt intrinsecus ipsius quæquam
Divinum spectare, nisi caligine pressi.
Sed ab anima sunt, ita fatis, redeamus ad ipsum
Auctorem mundi, quem concludimus ab omni
Corpore sejunctum, & sine corpore multis modis
Esse, quod in silvis frondes gignuntur agrestes
Vel sine lucos habent, neque eis, nec prorsus ab illo
Percipiunt sensus, sed sola mente videtur.
Atque hæc in primis sunt cælo vera, fatigor
Turis: sunt etenim cæci, cæcique laborant.
Tu vero hæc jam ad finem tuæ, unde quam

Qu

Qui mea labra mouet, mecum, seu habere cupiat
Rerum quæ fieri fabricauit mens Iouis ordo
Contingens fato, an nulla futurus fortuna
Interea dum Sol Nemæi serpentis ignis
Torret, & infesta sub opaca fronde cicadæ
Ingeminant raucos strepitus, quæ ramus in umbra
Aut lauri aut myrti suaueis, fontisq; odore
Propter aquæ cœpisti, inter humum, quæ
Ipsa quies animum, fecit, & cœpisse, vigorem
Mox ubi regredi fuerint gens tua vires,
Rursus ad altisonos (adsis modo diua, fauensq;
Numine meq; foueas) tentabo horrere cannas
Et si fortè mihi vultu fortuna benigno
Auxilium tulerit, longos mihi gaia labores
Pauperiemque procul, curasque fugabit amaras
Tota ero mecum, quæque intra limina scripta
Versabor, sola hæc fuerint solatia nobis.
Tunc Agenippia uberrima explebit mea
Insueti mque melos Cirrhea in rupe canemus.

LIBER OCTAVVS.

SCORPIVS.

Vertam diverso mortalia tramite pergunt
Hæc, in bonore ævum, & cunctis felicem
In tenebris, & cæcam, multo vexata labore
Pietà pulchra docet, tibi enim fas nosse deorum
Consilia, & rerum causas aperire latentes.
Sunt qui cuncta putent casu contingere cuiq;
Nec mutum ratione regi, quod plurima cernunt
Indigna decorata bonis, & pluma corusca
Indignis gesta malis, decorisve nullo,
Prudentes jam olim quæ premat, attollat sorte bona,
Virtutis viduata pedissequa cernant

Turbatur misera, & nebulis involvitur atris.
Quocirca est solus liber, solusque profectò
Possidet arbitrium ratio quem sola gubernat.
Qui affectus omnes superat, fugitque premendo.
Hoc poterit facere, à primis qui assuevit annis
Virtuti atque bonis jampridem invalescere rebus.
Vsque adeò valet usus, & est mihi fortior usu.
Cætera turba igitur pecudum ritu: unde poëtam
Iure puto dixisse, Trahit sua quemque voluptas.
Arbitrium multis oppressum atque impeditum est.
Ergo qui verè liber cupis esse, resistas,
Quamprimum incipiunt affectibus, & malè mentis
Illos subjicias, semperque memor habenis.
Namque caro adversus mentem consurgit, & illam
Continuo exercet bellos, lex astra petit mens:
At gravis astra caro refugit, terrenaque rapit.
Appetit: est etenim terra, in terramque redibit.
Sic duo tam diversa Deus compegit in unum.
Esto autem quod tu sapiens, solâque regatis
(Vt dixi) ratione habeas & liberum ad unguem
Arbitrium, quid id quæ agitabere fati?
Imò magis fato tunc subjicieris, & illi
Parebis: siquidem fatum est divina voluntas.
Cum quis vir sapiens concordat semper, & ejus
Iussa facit: contra insipiens atque improbus horret,
Ac refugit, cervice Dei cervice superba.
At dices, Et tum est liber, nec vinculo fati
Vlla tenetur: sed divitiis pejoribus atque
Infandis servit sceleris scelerisque furoris
Stultitiæ, quæcunque hoc etiam divina voluntas
Sed quæ genuit tamen quæ jubet (est qui negligat)
Efficit, unde quæ sunt stultis obtemperat illis
Seu bona seu mala sint, stultis quæ pertinuerint illis
Vultque fieri, & fecit. Cui spiritus amborum
Talique [illegible]

Vivite mortales læti, dum flamma vestra
Nec Lachesis, tristesque animo depellite curas,
Nec vos sollicitent præsentia, neve futura.
Lege æternâ stabili nunc certo ordine cuncta
Procedunt: cui vos dolor aut metus urget inanis?
Sors sua cuique data est, scripta antè in pectore gestat
Quisque suo, ignorans quæ sit: verùm explicat illam
Patulum ipsa dies, atque experiendo patescit.
Quid gemitu aut lachrymis opus est? cœlestia retro
Corpora non remeant, non est mutabile quicquid
Institit semel ipse Deus: namque optimus ordo,
Et series perfecta, suum si forte tenorem
Deserat, aut pejor fiet (quod neutquam fas est)
Aut ipse fior, sed perfecto perfectius est nil.
Et alterd dubium magnum ac mirabile: nam si
Omnia sunt (veluti modò dixi) jobnoxia fato,
Cur Deus hæc premat & cruciat? cur illa beatos
Prospectat vultu? cur non est omnibus æqua
Conditio? cur hæc vivunt felicius illis?
Cur his blanda parens, illis natura noverca est?
Hunc igitur par est etiam dissolvere nodum.
Multi hoc aut culpâ, aut meritis contingere nostris
Dixerunt: justumque Dei mala fœcibus esse,
Et bona contrà justis: ego non ita credo:
Nec verum est. nam quid meruere experrita mentis
Bruta: quid arboribus culpæ vel criminis hæret?
Sors tamen est illis multa diversa, nec uno
Vertuntur casu pecudes, namque impetibus nam
Pars rapit, hanc lanius laniat, pars ore leporum
Interit, aut morbo, aut undis, aut frigore victum
Exulat arrecto, quondam per arva senectæ
Durior his ætas agitur, jucundior illis
Sors diversa etiam arboribus contingit, ab ictu
Frangitur hic alter eruitur radicitus, illa
Cæditur in varias artes, aut pabula flammæ: